UNIVERSAL LIBRARY
OU_228033
UNIVERSAL LIBRARY

فرهنگ خاورشناسان

در شرح حال و خدمات دانشمندان ایران شناس و مستشرقین

تألیف

ابوالقاسم سحاب

بسرمایهٔ

شرکت طبع کتاب

حق چاپ محفوظ

تیر ماه ۱۳۱۷

چاپخانهٔ شرکت طبع کتاب - تهران

صفحه

بنام خداوند بخشنده مهربان

آغاز کتاب

در این عصر خجسته که ستاره سعادت در آسمان کشور باستانی ایران تابان و از پرتو حمایت یگانه قائد محبوب و سرپرست توانا خسرو جوان بخت ترقی خواه رعیت نواز :

اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاه پهلوی

که همواره دولتش پاینده و اختر بختش تابنده باد . میهن عزیز ما از نعمت امنیت بهره ور شده و این کشور در سایه پرچم عظمت و نیروی این شاهنشاه بزرگ با اقتدار قدمهای رسا بجانب ترقی و کمال برداشته ، هریك از هموطنان درراه پیشرفت میهن خود با شاهنشاه مهربان خویش یکدل و دمساز و درپناه مکرمت این سرپرست توانا در فراهم نمودن وسائل سعادت ملی هر کدام بادیگری همداستان وهمراز شده نه تنها توجه خاص شاهانه بآبادانی کشور و بسط هنر وصنعت و اقتصادیات این مرز و بوم بوده بلکه به پیشرفت علم و دانش بیش از همه چیز اهمیت داده و فرهنگ این کشور دراثر دانش دوستی این شاهنشاه عالی همت بلند نظر رواجی شایان بخود گرفته چنانکه هر کس از ارباب فضل و کمال در خور دانش و بینش خویش در صدد بر آمده از هرراهی که می تواند خدمتی بعالم دانش و کمال بنماید .

اینك این بنده ناتوان **ابو القاسم سحاب** هم خواست بنوبت خود بقدری که میتواند خدمتی بدنیای علم و ادب تقدیم دارد لذا این کتاب را که بنام « **فرهنگ خاورشناسان** » و مشتمل ترجمه و شرح حال و ذکر خدمات علمی و آثار ادبی بسیاری از مستشرقین

و ایران شناسان و حاوی نام بسیاری از معاریف و بزرگان شرق و شامل نام کتب و آثار علمی ایشان است با نگارشی ساده و روان و با نظم و ترتیبی سهل و آسان تدوین نموده و از خود بیادگار گذارد

در حقیقت طبع و نشر این کتاب تشویقی است که از دانشوران غرب و مستشرقین شده و تقدیر و تشویقی است که از طرف معارف این کشور نسبت به آنان بعمل می آید.

بسمه تبارك و تعالی

مقدمه

خاور شناسان و خدمات ایشان بعالم اسلام و شرق

موضوع خاور شناسی دیرگاهی است که بین اروپائیان پیدا شده و در اثر این حس کنجکاوی و تحقیق دانشمندان اروپا و اساتید شرق شناس یا مستشرقین مغرب زمین خدماتی شایان بعالم شرق نموده اند چه بسا مؤلفات و مصنفات علمای اسلامی و آثار حکما و فلاسفه و افکار ادبا و بزرگان مسلمین در اثر جانفشانی و فدا کاری دستهٔ از آن دانایان معارف پرور و دانش دوست از زوایای خمول و تاریکخانه های غفلت و نسیان پا بدایره شهود و عیان نهاده و در اثر شیوع و انتشار بدسترس عموم در آمده چنانکه جمعی از این خادمین عالم بشریت مصنفات و تآلیف فلاسفه و حکما و دانشمندان ریاضی و طبیعی و آثار و سیر یا گفتار مورخین و ادبا و دانشوران اسلامی مشرق زمین را بزبان خود ترجمه یا متن آنان را تصحیح و طبع و توزیع کرده و در نشر آن تشریك مساعی و بذل همت نموده اند

می‌توان گفت که آغاز خاور شناسی از دورهٔ جنگهای صلیبی شروع گردیده و اروپائیان در اثر این سفر اجباری و جنبش اضطراری که بجانب شرق نموده‌اند از همان روز بواسطه این حرکت قسری و جهان گردی و دنیا نوردی نتیجه شایان گرفته و به گنجینه های نهان و اسرار نهفته شرق و دانش اسلامیان پی برده آن‌را نمونه و سرمشق یا سرمایه علم و هنر خود قرار داده و در اثر آن مراتب و درجاتی را طی نموده و

بمقاماتی رسیده اند که هم امروزه مشهود است وبدین جهت محسود تمام ملل روی زمین بلکه استاد و پیشرو تمام افراد بشر در علم و عمل شده خود را بهنر و دانش و آگاهی و بینش بدنیا معرفی نموده اند .

نگارنده مجلدات شش گانه دورهٔ کتاب **مفتاح الاعلام** خودرا که در شرح تراجم و گزارش احوال هزار ها رجال و مشاهیر و دانایان و معاریف بزرگ عالم اسلامی بطور اجمال یا تفصیل تدوین نموده وبا اینکه‌در ذیل ترجمه جمعی ازایشان نامی از مستشرقین و دانایان خاور شناس مغرب زمین بمیان آورده و ازخدماتی که آن دانشوران بجامعهٔ اسلامی و آثار علمای مسلمین تقدیم داشته اند یاد آور گردیده و در کتب اعلام خود نگاشته است و نیز در ضمن **دورهٔفرهنك** نام بزرگان‌بسیاری از ایشان رانام برده ودردیگرتذکره های خود یاد کرده معذلك باندیشه آورد که کتاب هفتم آندوره را مخصوص تراجم و نام خاور شناسان نماید وفرهنگی نو در زبان‌شیرین پارسی تدوین کند که متضمن نام و شرح احوال‌مستشرقین ودانشمندان شرق‌شناس غرب باشد که این بنده تا کنون بنام و نشان یا آثار ایشان آگاه شده و ازمنابع مهمهٔمؤثقه که بیشتر آن کتب ونشریات مصری عربی وآثارخامه اساتید ونویسندگان دانای آن سر زمین و یا نگارش شخصی مستشرقین کنونی است گرد آورده در این مجموعه جمع و تدوین کرده و بترتیب حروف الفبای لاتین تنظیم نماید تا این که این خدمت هم درمورد خویش بجامعه ایران و فرزندان این کشور نافع و مفید آمده و ازاین راه بنده رائیز پیشکشی درخورخود بمعارف این سر زمین تقدیم شده باشد

« **ان‌الهدایا علی مقدار مهدیها** » ضمناً خدمتگذاران‌وپاسداران بیگانه راکه از لحاظ دانش دوستی با مایگانه بوده و علاقمند بادبیات و تواریخ و کتب و سیر ما میباشند بهموطنان خود معرفی نموده و خدمات ایشان را در ضمن گذارش حال هر کدام‌بمورد بیان آرد لذااین مجموعه رابنام« **فرهنك خاور شناسان** » موسوم و مقدمه ایرا که برای این مجموعه نگاشته تا حدی ازنگارش دانشمندان مصری مانند « جرجی زیدان » در کتاب آداب اللغه و از آثار دیگران

اخذو اقتباس نموده وشمه هم از تتبع و تحقیق خود را بدان علاوه و اینک بتمهید مقدمه‌شروع‌مینماید

مستشرقین پیشین و کارهای ایشان

یکی از عوامل مهمه احیای زبان شرقی و موجبات عمدهٔ ترقی و نهضت ادبیات‌و معارف اسلامی توجه وبذل عنایتی است که از دانشمندان اروپا نسبت بیاد گرفتن این زبان و اهمیت دادن بآن شده علمای مزبور در اثر تحقیقات و گنجکاوی‌ها و نشر کتب شرقی و ترجمه و تدریس آثار و نگارش دانشوران اسلامی بالاخره در نتیجه عمل کاوش و تنقیب و جستجو و حفاری در خرابه ها و اطلال و رسوم و آثار قدیمه این سرزمین زبان شرقی و معارف و ادبیات آن آگاهی تمام یافته و در موارد لازمه خدماتی را که توانسته در این باب انجام داده‌اند.

اقدام و اهتمام اروپائیان در این خصوص نه تازه شروع شده بلکه از دوره قرون وسطی و مائه ششم و هفتم هجری با زمان وقوع جنگ های صلیبی و آمدن آنها بشامات و فلسطین بوده که در اثر آگاهی واطلاع ایشان از تمدن مسلمین باین عمل مهم مبادرت نموده اند قبل از نهضت جدید اروپا و پیدایش عصر تجدد Renaissance اروپائیان بهوش آمده واز خواب سنگین جهالت دیرینه خویش در نتیجه‌این اقدام بیدار شده بلکه میتوان یگانه عامل نهضت اروپا را همین جنبش اضطراری آنها و تحصیل و مطالعات ایشان در کتب و آثار تمدن شرقی دانست که بواسطه چنین انتباه از کتب و آثار وصنایع و بدایع و ابتکار و اختراع اساتید و دانایان شرق استفاده نموده در صدد تکمیل و تتمیم هر قسمتی از مخترعات بر آمده هوش و استعداد خود را در پیشرفت هر نوعی از هنر و صنعت بکار واداشته تا بدین پایه و مایه رسیدند و افتخاراتی را از راه دانش و هنر و اختراعات و ابراز لیاقت و قابلیت برای خویش احراز داشته سربلندی و اعتبار خود را بتمام مردم دنیا آشکار نمودند

دانشمندان فنی عملیات مستشرقین را درکار هائی که انجام داده یا خدماتی که کرده اند بدو قسمت نموده :

۱ ـ مداخلهٔ مستشرقین بنقل و ترجمهٔ علوم‌طبیعی و ریاضی که در آغاز نهضت جدید اروپا بدان قیام نموده اند و این دورهٔ بعنوان دورهٔ نقل علوم موسوم گردیده .

۲ ـ اشتغال دانشوران مذکور ر بررسی و تحقیق و تتبع و تحصیل آداب و ورسوم ملل‌شرقی و مطالعه مستشرقین در ادبیات شرق ز زبان و تاریخ مردم‌خاور زمین است که از آن بدورهٔ تتبع و تعلیم و مطالعه و تحقیق تعبیر شده

امّا دورهٔ نقل و ترجمه ـ باید دانست بطوریکه مذکور شد اروپائیها پیش از مسافرت خود بجانب شرق در ظلمات جهل و حیرت گرفتار بوده و در گرداب جهالت و نادانی غوطه می‌خوردند لیکن بعد از جنگ صلیبی که چشم و گوش آنها باز ودنیای متمدن و نورانی رادیدند که بنوردانش‌و علوم‌اسلامی منوربود از همانوقت زبان شرقی بویژه زبان‌عربی را اهمیت‌داده و از آغاز قرن‌یازدهم میلادی بفرا گرفتن زبان عربی اهتمام نموده خواستند که از دانشهای طبیعی و طب و فلسفه اسلامی آگاه شده و از نتایج آن بهره‌ور گردند بدینجهت از همان زمان کتب مهمه فلسفی و طب و حکمت و طبیعیات و ریاضی و ادب و تاریخ اسلامی را از هرجا گرد آورده و بعد از آگاهی ازمحتویات‌هر یك آنان را بزبان لاتینی و دیگر زبان‌معمول به آن زمان نقل و ترجمه نمودند کتب ابن‌سینا و ابوبکر‌رازی و دیگران از مواد عمده برنامه تحصیلی ایشان گردید

در مواقع آمیزش و اختلاط ایشان با مسلمین و مشاهدات ترقی و تعالی حیرت آور ملل مشرق زمین و مجد و عظمت عالم اسلام آنروز که نه تنها شرق را فرا گرفته بود بلکه در کشور اسپانیا و سواحل شرقی و شمالی افریقا هم دانش و فنون اسلامی کار فرماشده این خلطه و آمیزش موجب بیداری و تنبه اروپائیان گردیده درصدد برآمدندکه خودرا ازظلمت‌جهل نجات داده وبا فروغ‌دانش ونور بینش

وحشت کده اروپا را روشن و نورانـی نمایند و از کسب علوم بسعادت و شرافت انسانیت ورسوم وآداب ملیت و قومیت نائل آیند تا از راه دانش و آگاهی قدرت و توانائی یافته منابع ثروت دنیا را دارا شوند و سیادت و بزرگـواری و افتخار و سرمایه داری خود را بجهانیان ثابت نموده که سیاست ایشان در تمام روی زمین کار فرما شود .

نخستین کسی که زودتر از همه مترجمین و ناقلین بکـار ترجمه و نقل مبادرت نموده و در این راه شهرتی زیادتر از دیگران برده پاپ سیلوستر دوم (۱) است که درآخر قرن دهم میلادی میزیسته در این قرن بود که در چین هم عده کثیری از فحول شعراو دانشمندان در دوره و عهد دولت (تانك) فغفور چین پیدا شده ژاپونیها هم در همین اوان درصدد اصلاح زبان و تهذیب آداب و رسوم اجتماعی خود بر آمده مابین ایشان شعراو نویسندگانی وجود یافت و نقاشان و کاوش کنندگانی در حفاری و غیره بظهور رسیدند

بعد از پاپ مذکور هرمانHerman متوفی در ۱۰۵٤ میلادی هم باینکار اقدا م نموده قسطنطین افریقی و دیگران هم با او در این باب تشریك مساعی نمودند

درقرن دوازدهم که طلیطه وقرطبه و غرناطه وغیره ازبلاداسپانیا که مسلمین در آنجا حکومت داشتند مسیحیان در آنحدود آمد و شد نموده و خواستند که از کتب علمی و زبان و مآثر وآداب اسلامی بهره ور شده و استفاده نمایند لذا در صددبرآمده مقداری از آن کـتب و آثاررا بقدرامکـان بزبان خود در آورده نقل و ترجمه نمودند و از پیروی بمحتویات آن راه سعادت و نجات را بدست آورده بشارع ترقی و تعالی وارد و کلیه هنر و فنون بدست ایشان افتاد .

واین دورهٔ برای ایشان نمونه همان زمان بود که دولت اسلام باعلی درجه

---

۱ - Pape Sylvestre (Gerbert) از ۹۹۹ تا ۱۰۰۳ عنوان پاپی داشته تولد او در ایلاك شده پاپ مذکور شاهزاد های دینوی (لائیك) را باحترام معبدالله مجبور می‌نمود .

تمدن و حضارت رسیده سیادت خود را در دانش و علوم ببالا ترین پایه رسانیده بود ودر نقل و ترجمه کتب و دساتیر و دانش و اساطیر دیگران اهتمام می نمودندچنانکه المنصور خلیفه عباسی (۱۵۸ـ۹۵) و هرون الرشید (۱۹۸ـ۱۴۸) و مأمون (۲۱۸ ـ ۱۷۰) دو خلیفه نامی اسلامی و جانشینان ایشان در بغداد که مرکز دانش و فنون بود دانایان و مطلعین بزرگی را از قبیل یعقوب بن اسحق کندی و خاندان حسین بن اسحق ونوبختیان و بختشیوع طبیب و ثابت بن قرّه و ابن مقفع و دیگران را وادار نمود که صدها کتب حکمت و فلسفه و طب و طبیعیات و افسانهو ریاضیات را از زبان لاتینی و سریانی و نبطی و یونانی و سانسکریت هندی و کلدانی و فارسی بزبان عربی ترجمه و برای استفاده و بهره گیری در دسترس عموم مسلمین بگذارند.

در حقیقت بغداد یگانه شهری بود که توجه عموم جهت کسب و دانش ودرك اطلاعات بدان شده و نیز از هرجا برای تحصیل معاش و فرا گرفتن صنایع و فنون بآنجا روی آورده علم و تجارت و کسب و صناعت و ادب و هنر در آنجا بحد کمال رسیده و بیت الحکمه در این شهر بنا شده بود که کعبه آمال دانشمندان آن روز دنیا شمرده می شد.

مردم غربی زبان ـ فارسی ـ رومی ـ نبطی ـ ترك ـ صقلبی ـ هندی ـ بربری حبشی ـ زنگی وغیره در بغداد گردآمده مابین ایشان از مسلمین ـ مسیحیتین ـ یهود ـ صائبی ـ سامری ـ مجوس ـ بودائی و دیگران از هر گونه کیش و دین انجمن مینمودند

از جمله مردمی که عمل نقل و ترجمه کتب وادبیات وفنون اسلامی را پیروی نموده وبدان بذل توجه کرده ریمون Raymond عالم روحانی و اسقف طلیطله بوده که در اواسط قرن دوازدهم کتبی چند از افلاطون تیبوری ـ ادلار ـ یوحنا اشبلیلی ـ کندی سالفی ـ هرمان دلماتی ـ مرقس (مارکوس) طلیطلی و دیگران را نقل و ترجمه کرده و آنها را بزبان لاتینی در آورده و از این راه زحمات زیادی را متحمل شده بود

ژیرا ردی کریمن (Girarb de Cremon) (ژیرارد کرمونی) بیشتر از همه در این خصوص تشریك مساعی نموده و همت خود را بکار نقل و ترجمه مبذول داشته چنانکه نوشته اند او در حدود هشتاد جلد کتاب مربوط بعلوم قدیمه‌ازمؤلفات مهمهّ حکما و دانشمندان یونان و فلاسفه و علمای اسلامی را در منطق و فلسفه و ریاضیات و نجوم و طبیعیات و کیمیا و غیره نقل و ترجمه نموده و بسیاری از آثار دانایان یونان و عرب و ایران مانند فارابی - ابن قره - بنی‌موسی خوارزمی - کندی فرغانی ودیگران را از زبان عربی بلاتینی در آورده وبیشتر کتب مؤلفه این‌دانشمند مسیحی مأخوذ ازآثار و مؤلفات آنان است.

ژیراردی کریمن کتاب (التصرّیف)خلف‌بن‌عباس زهراوی را که در طب و جرّاحی است ترجمه نموده وازطرفی‌سلاطین وحکومت‌های‌اروپائی آن زمان بآثار علمی و ادبیات و علوم اسلامی اهمیت داده نهایت اهتمام رابکار بردند که بدینواسطه ملت خودرا از مدنیت و دانش و ادب اسلام بهره ور وبرخوردار نمایند آنها همان عملی را نمودند که هر قائد و زعیمی برای نهضت و جنبش ملت خود در اخذ و اقتباس دانش و مدنیت مینماید - علاوه براین سلاطین آن روزی اروپا و اولیای امور آن حدود با کسانی که باین گونه کارها میل و اشتیاق داشتند ودست به این قبیل امور میزدند کمك و همراهی کرده مساعدت‌های مادی و معنوی‌در بارهٔ ایشان مینمودند نخستین کسی‌که در این‌راه مساعی جمیله‌بخرج‌داده و در بارهٔ نهضت‌اروپای جدید بذل همت نموده فردریك دوم (۱۷۹۷ - ۱۷٤۲) (Feriedrick[2]) بود در سال ۱۲۵۰ هجری وفات یافته آلفونس (Alphonse) پادشاه کاستیل معروف (قنطیله - قشتال) اسپانی که از شاهان دانش دوست و معارف پرور بوده اطبای دربارخودرا از پزشکان ممتاز وطبیبان نخبه عرب انتخاب نموده مانند مأمون خلیفه عباسی ناقلین و مترجمین زیادی گرد آورد و ایشان را بترجمه و نقل کتب و آثار سیر اسلامی‌وادار نمود

استادان مذکور کتبی را که بزبان عربی نوشته شده بودبزبان اسپانی‌ولاتینی

ترجمه ونقل نموده وبمورد استفاده میگذاشتند کتاب مجسطی از کتب منقوله آلفونس (متوفی ۱۲۸٤) است که کپرنیك (Copernic) ستاره شناس معروف المانی (۱٤۷۳ - ۱٥٤۳) آن را مورد تتبع خود قرار داده و بسیاری از دقایق و نکات نجوم و فلکیات را که بوی اختصاص یافته بود از آن رو مکشوف نمود.

طولی نکشید که آوازهٔ عملیات آلفونس درسایر کشورهای اروپا پیچیده شاهان و فرمانداران آن سرزمین این روش ستوده و مفید را که موجب ترقی و پیشرفت کشورهای خود میدانستند پیروی نمودند

بدین لحاظ اروپائیان قسمت عمدهٔ دورهٔ قرون وسطی را بنقل آثار و ترجمه و تفسیر افکار و نگارش قلمی دانشوران اسلامی گذرانده و شمارهٔ کتبی را که دانشمندان اروپا در این دوره از کتب مسلمین و آثار ایشان نقل و ترجمه نمودند در حدود سیصد کتاب یا متجاوز بوده چنانکه قریب نود جلد کتاب در طب ترجمه و نقل شده که از آن جمله کتب طبی ابوعلی سینا و محمدبن زکریای رازی و دیگران بوده و نیز بالغ بر چهل کتاب در نجوم و کیمیا (شیمی) بدستیاری و کوشش بزرگان اروپا و بذل مساعی دانشمندان مغرب زمین بترجمه و نقل رسیده و مندرجات آن سرمشق کار و نمونه عمل اروپائیان گردید هم اکنون متوالیاً کتب مفیده را علمای اروپا بزبانهای مختلفه ترجمه وطبع می نمایند

دورهٔ تتبّع و تعلیم اروپائیان
در السنه شرقی و درس زبان

بدواً این نکته را باید متذکر شد که یکنفر مستشرق در طرز تحصیل زبان شرقی و خواندن و نوشتن آن چگونه باید وقت و هم خود را مصروف نماید تا اینکه بتواند کتاب و خطوط دیگران را خوانده ، و از آن استفاده کند

برای هر مستشرقی ممکن نیست که در تمام احوال دروس خود را ازمعلم و استاد بیاموزد و اگر چیزی فرا گرفت فهم آنرا درست نمی‌تواند زیرا که معلم

بسیاری از اصول و معانی کلمات را ممکن است که نداند و تنها اعتماد او بروزن کلمات و تکیه او بر آن چیز هائی است که استماع نموده بنا براین مدار تعلم برای او کثرت خواندن و فهم معانی خواهد شد و او بر خود لازم میداند هر چه را که خواند معنی آنرا بفهمد

از اینجهت مستشرق درباب شناسائی زبان و نحو و صرف و دیگر قواعد واصول ادبی وتوفیق کلمه وترکیب آن ناچاراست که زحمانی فوق العاده رامتحمل گردد چنانکه او درآغازخواندن نظرش درفهم موضوع ونتیجهٔ کلمات وعبارات است در حقیقت هر مستشرقی درفهم معانی وخواندن خطوط شرقی متاعبی زیاد دیده وحاصل زحمات و اخذبعضی از نتایج مهمه او است که اورا در درجه استادان شرق شناس قرار میدهد

خاور شناسان در فهم کلمات شرقی و قرائت آن اغلب از حروف لاتین استمداد جسته کلمات را بحروف لاتینی نوشته و میخوانند و با این احوال هم ممکن است که دچار اشتباه شوند

در آغاز کار غرض اصلی اروپائیان و اهمیت و اهتمامی که در باره نقل و ترجمه کتب اسلامی بخرج میدادند همان ترجمه ونقل علوم طبیعی و فلسفی و ادب و اخلاق جهت استفاده و سرمشق بوده و میخواستند که در موقع نهضت نتایج آن را گرفته باشند و نیز اشتغالی را که دیگربار برای خود فراهم نمودند جهت تحقیق و فرا گرفتن ادبیات لغت و زبان بوده و قصد داشتند که بدینوسیله امور مذهبی و اسلوب تجارت را فرا گرفته موجبات ارتباط خود رابا دیگران فراهم نمایند و هم از این راه منابع ثروت را پیدا نموده و سرمایه علمی و صنعتی جهت خود گردآورده از تتبع وتحقیق درعلوم شرقی و پیروی آن اسباب ارجمندی وسعادت غرب راتدارك نمایند

و نیز همین کار بود که باعث اهتمام ایشان بآموختن زبان های شرقی غیر از زبان عربی از فارسی و ترکی و هندی و سریانی و عبری شده رغبت و اشتیاق آنها دراین خصوص زیاد گردید تا اینکه متدرجاً زبانهای مزبور را فرا گرفته از خواندن خطوط و آثار و کتب و اخذ صنایع وهنر آنان بهره‌ور شدند

علاوه بر این اروپائیان جهت تحقیق بعضی از اصول مذهبی و مراجعه بنصوص و تصریحات اصلی و وضع قوانین و احکام مدنی و امور اجتماعی خودناچار شدندعلوم مربوطه بقرآن مجید را تحصیل نموده‌و اصول زبان عبری و عربی را جهت فهم مطالب قرآن و تورات اخذ نمایند بدین لحاظ تحصیل زبان عربی و عبری را مقدمه فرا گرفتن تمام زبانهای شرق شمرده که پس از آن جهت پیشرفت امور تجارتی و طرح روابط با ایران وترك‌در تحصیل زبان فارسی وترکی‌هم‌اهتمام‌نمودند

با علل و موجبات فوق علمای یهودرا بایستی که از قدیمترین مستشرقین شمرد زیرا که در دوره قرون وسطی جمعی از دانشمندان آن قوم در علوم مختلفه و فنون متنوعه پیدا شده و خود راسر آمد و برتراز دیگران نمودند و بعد ازخروج عرب از اندلس و زوال دولت ایشان از اسپانیا آنان بنشروبسط دانش و هنرکوشیده معلومات‌خودرا بمعرض نمایش گذاشتند

در قرن پانزدهم میلادی درس زبان‌عبری بهترین وسیله بین تجمع مدنیت عرب و السنه اروپائی گردیده سپس تحصیل لغات و زبان یونانی در مدارس عالیه اروپا جزء دستور تحصیلات شد و دانشمندان‌در تدریس زبان یونانی برای فهم مطالب کتب یونان که ازقسطنطنیه بجانب ایشان‌حمل شده بود اقدام نمودند (این عمل بعد از دخول عثمانی بقسطنطنیه و فتح آن بدست سلطان محمد فاتح در سنه ۱۵۴۳ حصول یافت) مردم هم برای فهم آن کتب ناچار شدند که زبان یونانی را تحصیل نمایند .

زبان عبری‌که‌کلید سایر لغات سامی است برای فهم اصول مسائل مذهبی و درك مطالب لازمه دیانتی مورد اهمیت قرار گرفته اروپائیان برای فهم السنه دیگر از آن زبان کمك خواسته و در قرن پانزدهم هر عالمی که بحد کمال رسیده و میخواست اجتهادخودرا برساند لازم بود که بزبان‌عبری هم آشنا شده وبتواند مطالب لازمه را از کتب عبری اخذ نمایدیا لااقل یك زبان‌از زبان های مهمه دیگر بداند.

از جمله کشوریکه در آن موقع بترویج زبان عبری و آموختن آن اهمیت

داده ایطالیا بود زیرا در قرن ۱۵ مردم این سر زمین با زحمتی زیاد بیاد دادن این زبان اقدام نموده اساتیدو آموزگار برای تدریس زبان مزبور بدیگر کشورهای اروپا روانه علاوه بر این دربار پاپ در رم هم در همان موقع در صدد ارسال مرسلین و اعزام مبشرین و مبلغین برآمده عده زیادی از ایشان را بمشرق زمین روانه نمودند.

مبلغین مسیحی در این مأموریت ناچار بودند که زبان عربی را فرا گرفته و برای استفاده و تکمیل اطلاعات با زبان عبری همدوش وردیف نمایند از این راه هم اندیشه جماعت مذکور بآموختن دو زبان عربی و عبری مصروف شده در واقع خاور شناسی از اینجا شروع گردید و حس کنجکاوی و تحقیق در میان مسیحیان بوجود آمده و روز بروز در صدد توسیع آن بر آمدند.

بنا بر مذکورات فوق میتوان گفت رم و واتیکان یا دربار پاپ در تشویق خاور شناسی فضیلت سبقت داشته اند چنانکه بعدها هم مطابع و چاپخانه ها برای طبع ونشر کتب عربی و فارسی ایجاد و تأسیس کرده متدرجاً کتب مهمه شرق را جمع و در کتابخانه واتیکان تمرکز دادندو آنچه را که قابل اهمیت و مورد استفاده و اقتباس بود نقل و ترجمه نموده در طبع و نشر آن مساعی جمیله بکار بردند.

در این موقع فرانسه هم از ایطالیا پیروی کرده و بدربار رم و پاپ اقتدا نمود.

فرانسوای اول (۱۴۹۴ - ۱۵۵۳) اسقف ژوشتینین ژنو را برای فرا گرفتن زبان عربی و عبری در ۱۵۱۹ وادار نموده و در ریمس باین عمل قیام کردو همان کاری را که ایطالیا و پاپ در آغاز کار نموده بودند فرانسه هم بدان روش پیوسته مطابع عربی ایجاد و چاپخانها تأسیس نمود - ملل دیگر اروپا هم از آن پیروی کرده در این راه سعی و کوششی بسزا و زحمتی قابل ملاحظه را متحمل گردیده درمقابل نتایج مهمه گرفتند.

موضوع شرق شناسی اگر چه در اول برجال مذهبی وکشیشها و سرپرستان و اساقفه و مبلغین اختصاص داشته لیکن طولی نکشید که این عمل دانشی مستقل و علمی عمده و اساسی گردید و تنها غرض از آموختن آن فرا گرفتن زبان وتحصیل

لغات شرقی و آگهی از آداب و رسوم ملل مشرق زمین بود این دانش بتدریج جزو دستور جامعه ها و برنامه دارالفنون و دانشگاههای مهمه علمی هر جا شده در اخذ و تحصیل آن اهتمام نمودند .

مستشرقین قدیم و کارهای ایشان از آغاز شروع بکار تا آخر قرن هیجدهم و اوایل قرن ۱۹

بطوریکه قبلا نگاشته آمد دانش خاور شناسی و استشراق دراواخر قرون وسطی شروع شده و در قرن ۱۷ نضج و رسیدگی یافته متوالیاً راه کمال را طی نمود .

آربانیوس [Arbanius] در ۱۶۱۳ در لیدن نخستین کتاب اصول وقواعد دستوری (صرف و نحو) زبان عربی را انتشار داده در ۱۶۲۵ میلادی کتاب (المکین) ابن عمید وزیر معروف دورهٔ دیالمه را با ترجمه لاتینی بطبع رسانید قرآن مجید راهم بزبان لاتینی ترجمه وطبع نموددرتعقیب آن اروپائیان شرق دوست هم همین کار را در بارهٔ لغات و ادبیات زبانهای دیگر شرقی از : فارسی ـ کلدانی حبشی ـ ژاپونی ـ تبتی ـ ترکی ـ هندی بعمل آورده و هر کدام از آن ها بنوبت خود درهر زبانی که بمذاقشان شیرین آمد بنای تتبع وتحقیق را گذاشته وتدقیقات لازمه درآن زبان و دساتیر نمودند

خاور شناسی اروپائیان

ما دراینجا مجدداً برای توضیح مطلب مینگاریم که : یکی از علل و موجبات خاور شناسی اروپائیان جنك های صلیبی وتوجهی بوده که از آنان بجانب معارف و علوم شرقی معطوف گردیده ودر اثر این توجه دانشمندان مسیحی توانستند که از

پرتو دانش علمای اسلامی استضائه نموده پایه مدنیت وحضارت خود را روی این تمدن عالی قرار دهند .

از طرفی در همانوقت که پرچم اسلام هر جا در اهتزاز بوده و مسلمین بـه بیشتر بلاد و کشورهای مشرق وغرب حکومت وفرمانروائی مینمودند علمای مذهب مسیح و پاپهای آن زمان از این قوه و نیروی عجیب و پیشرفت حیرت آور متوحش شده خواستند در برابر دیانت اسلام آنهاهم مزایا و مرحجاتی جهت دیانت خودتهیه‌نمایند لذا پاپ **کریکورس** ۱۳ **و اربانیوس** Arbanius ۱۸ دروسی **جهت** تعلیم‌زبان شرقی ترتیب داده وخواستند که وعاظ و مبلغینی را تکمیل نموده بشرق روانه دارند تا امور ارشاد بیشتر و عمل دعوت وتبلیغ را انجام دهند محصلین سیار و مدرسه‌نقابات و نمایندگان مذهبی جزء این امور بوده

هنوز سال ۱۶۲۷ میلادی نیامده بود که‌مسیحیان مدرسهٔ مخصوصی‌بزبان شرقی تأسیس و آنرا بنام « **مدرسه‌ایمان** » معرفی نمودند و آن اول مدرسهٔ بود کـه برای دعوت و تبلیغ تأسیس گردید .

علت دیگر این عمل را موجبات سیاسی شمرده اند بدین معنی وقتیکه دول اروپائی از خواب جهالت بیدار شده و تمایل خود را بجانب سیاست آشکار نمودند و مرام مذهبی خودرا به مرام سیاسی و موجبات تجارتی و استعماری تبدیل نموده و کشورهای اروپا درصدد تأسیس وتشکیل مدارس السنه‌شرقی برآمدند وهرکدام‌در این باب بدیگری سبقت گرفتند .

اول کسیکه‌فتح این‌باب نمود **کلبر** Colbert وزیرلوئی چهاردهم(۱۶۱۷-۱۶۸۳) بوداونخستین کسی‌است که برای پیشرفت این‌غرض‌سیاسی‌مدرسهٔدرپاریس افتتاح نموده و بمدرسهٔ (جوانان) موسوم داشت و مقصود او یاد دادن لغات و السنه شرقی بود تـا اینکه مترجمین و دعات سیاسی تهیه نموده و تبلیغات فرانسه را در مستعمرات و در کشورهای شرقی انتشار دهند .

در این مدرسه زبان فارسی و عربی و هندی و ترکیرا تدریس مینمودند و

مدرسهٔ مزبور خدماتی پسندیده و مفید نسبت بشرق تقدیم نموده ادبیات و معارف و لغات شرقی‌را بخوبی وشایستگی یاد داده واولین کتابی را که از کتب شرقی در اروپا نشر دادند الف لیله و لیله عربی بوده پس از آن در نشر کتب فارسی کوشیده و آن را وسیله از برای فرا گرفتن و استفاده نمودن از زبان فارسی قرار دادند

موقعیکه انگلیسها هندوستان را تحت استعمار در آورده و درحدود و ثغور این کشور پهناور نفود یافتند آنان احتیاجی زیاد بیاد گرفتن و خواندن لغات و زبان‌آنجا پیدا کرده وخواستندتاباحوال مردم‌آن‌سرزمین‌آگاه‌شوندلذا پرده‌ازرخساربسیاری‌ازلغات قدیمه از بین رفته و پرا کندهٔ آن بر داشته زبـان سانسکریت و اسرار دیانت بود او مذهب براهمه را معلوم و مکشوف نمودند.

دانش خاور شناسی نوتر بن‌جامه خودرا جز در اواخر قرن هیجدهم‌میلادی بتن‌نپوشیده ودراین‌وقت بسیاری ازلغات معدوم شده‌و نابود راماننداغت پهلوی و زبان زند کشف نمودند و این اکتشافات توسط دانشمند علوم آثاری و شرق شناس‌مشهور (**انکتیل‌روبرت**) انجام گرفت

در آغاز قرن ۱۹ میلادی انقلاب‌عجیبی دردانش خاور شناسی بظهوررسید و آن وقتی بودکه رازهای نهانی واسرارو رموز باستانی مصربدست عالم آثاری معروف (**شامپولیون**) مکشوف گردید و بعد از آن زبان آشوری که هزار ها سال مطموس و متروك شده بود مجدداً اظهار وجود نمود.

حکومت های اروپا از همانوقت مبـالغی گزاف برای تحقیقات علمی و کاوشهای آثار تاریخی مصرف نموده هیئت های اکتشافی علمی برای بحث و تحقیق بجانب کشورهای‌شرقی‌ودرس احوال آنها اعزام‌وروانه‌گردیدندوبسیاری از آثارمندرسه و مطموس را که بسالیان دراز زیر خاك مانده و نام و نشانی ازآنها نبود آشکار کرده معالم پیشنیان و مآثر بـاستانی آنان را دیگر بار بین مردم این زمان نمو دار و عیان گردانیدند.

اروپائیان توجهی زیاد و عنایتی مخصوص نسبت بجستجو و تحقیق آثار قدیمه و جمع اشیاء نفیسه نموده و میخواستند که حتی الامکان از آنها بدست آورده و بمعرض نمایش گذارند یا بواسطهٔ عمل حفاری اطلاعاتی تحصیل نموده و در مورد استفاده بیاورند برای این حکومت ها مدارسی خاصه بود وجمعیت و انجمن های عدیده تشکیل گردید که سالیانه ملیون ها لیره جهت بدست آوردن کتب قدیمه یا آثار باستانی و زبان های مرده و متروك یا زنده و معمول مانند زبان فارسی کنونی و عربی و ترکی وغیره مصروف مینمودند.

امروزه در پاریس و شهرهای دیگر مرکزی و غیر مرکزی کشور اروپا دانشگاههای مهمه و آموزشگاههای عالیه ایست که آنها کعبه آمال و قبلهٔ مقصود مستشرقین بوده و در این مؤسسات السنه حیه و باستانی شرقی تدریس میشود - من جمله آموزشگاه (کلژ دوفرانس) بنگاهی است که خاور شناسان زیادی را بیرون داده و استادانی عالیمقام و دانشمند از آن فارغ التحصیل شده اند که زبانهای شرقی را تدریس مینمایند و همواره پولهای زیاده بی اندازه برای خدمت بدانش و فائده عالم بشریت خرج میشود و مدرسه زبانهای زنده که امروزه از بزرگترین مدارس خاور شناسی گیتی بوده مدتها است که در پاریس دائر و بر پا و مورد استفاده دانشجویان مردم دنیا است.

دانش خاور شناسی دانشمندانی را استخدام نموده و بکار واداشت که سرمایه زندگانی خود را تمامی در راه اکتشافات و کشف نقاب از رموز و اسرار شرق و آگاهی یادگار ملل قدیمه مصروف داشته جهت انجام این خدمات جان فشانی میکنند و در دنیا خدمتهائی نموده اند که تاریخ شرح آن را با خطوط بر جسته طلائی در صفحات خود جا داده.

شامپولیون در شهر رشید (یکی از شهر های مصر) بالاترین عمل برجسته یك نفر عالم آثاری را انجام داده -- فلوبرت - هانری رونلس -- هنیکس و دیگران از علماء آثاری کسانی هستند که بامور حفاری حدود عراق (بین النهرین) و قسمت

کلدان و بابل قیام نموده اند و عملیات هر کدام در مورد خود نشر وانتشار یافته‌است.

این اشخاص بواسطه دانش زیاد و اطلاعات کافی و فضیلت و معلومات‌آثاری خود بزبان آشوری اطلاع یافته و رموز و دقایق آن را حل نمودند

مستر بورنوف وجمس وار و مستر مولر و (لاسن) ازاشخاصی هستند که بتمدن هند خدمت نموده و بزبان قدیم ولغات باستانی آنجا آ گاه شده زبان سانسکریت را خوانده و یاد داده اند

وسانیلاس جولین از جمله دانشمندانی است که بآثار چینی مطلع گردیده و دانشمند بزرك (انکتیل دوبرت) کسی است که بلغت زند و پهلوی باستانی در فارس اطلاع یافته و تمام آنها از دانشمندان خاور شناس قرن نوزدهم اند.

دولت ایطالیا بواسطه تماس زیاد که بعرب و اسلام داشته قبل از سایر دول و ملل اروپائی دولت عرب و اسلام را شناخته و خود را بملتی تجارتی که صاحب جنبش اقتصادی در سواحل و قسمت های ناشناخت عربستان است معرفی نموده علاوه بر همه ملت مزبور ملتی مذهبی بوده و موقعیتی عالی را همواره در عالم از جنبهٔ دیانتی داشته‌چنانکه دائماً رم مرجع عمومی تمام مسیحیان و نصارای دنیا بشمار آمده با این وصف بعید نیست که ملت‌ایطالیا قبل ازدیگران در تحقیق حالات ملل شرقی و لغات و السنه آنها شروع نموده باشد

میتوان گفت که ملت ایطالیا اول‌ملتی است که باب‌خاور شناسی واستشراق را بروی اروپائیان باز نموده و مدارسی مخصوص برای پیشرفت و بسط و توسعهٔ این دانش بنا کرده و تمام توجه خود را در این راه مخصوص زبان عربی و علوم و معارف اسلامی داشته

ایطالیا طرفدار و کمك کار نهضت خاور شناسی شده و مساعدت وهمراهی او در این باب بحد کمال رسیده و مقصود آن کثرت تماس وجلب استفاده از دانش و علوم اسلامی بود:

موقعیکه خورشید فن چاپ طلوع نمود ، و فن مزبور توسط گوتنامبرگ

Ceyutenberg اختراع شد (۱٤٦۸-۱۴۹۷) ودنیای دانش وعلوم بنور آن منور گردید ملت ایطالیا جلوتر ازهمه ملل بطبع و نشر کتب شرقی اهتمام نموده اولین بار کتاب « **قانون ابن سینا** » بدستیاری ایشان در اروپا بطبع رسید.

هنوز برای خانواده میدسی و بعضی خاندان دیگر مزایا و فضیلتی زیاد ازجهه دستیاری و کمك بنهضت استشراقی عربی اسلامی است.

چاپخانه های اروپا از آغاز پیدایش خود تا کنون بسیاری از کتب شرقی مخصوصاً کتب عربی‌را بطبع رسانیده و این مؤسسات خیریه ضمن سایر مفاخر قرن بیستم بنوبت خودگوی افتخاررا ربوده اند.

اخیراً مطابع لیدن هلند - اکسفرد - لیزیك - رم وغیره در اروپا بچاپ کتاب های شرقی و نشر آن اهتمامی زیاد نموده‌ودر حقیقت دلیل و هادی ما بجانب شناختن آثار و مفاخر علمی نیاکان اسلامی ما از تمدن و حضارت یا ترتیب دانشی و تقدم مادی ومعنوی گردیده و همیشه این چاپخانه‌ها در امور پسندیده و عملیات خیریه خود تا کنون ادامه داده اند از جمله کار عمده ایشان که از روی حقیقت میوهٔ وثمرهٔ تمدن غرب‌است بنگاه (**مجله دائرة المعارف اسلامی**) صادرهٔ لیدن‌میباشد که مرکز مذکور دارای بهترین کتابخانه و حاوی آثار مدنیت اسلامی وتمدن عربی و ثقافت مسلمین است ومجلات آسیائی فرانسه - آلمان - امریکا - انگلیس و غیره هم‌همیشه از معارف وعلوم و تمدن و آثارشرق بسط اخبار و نشرافکار می نمایند

ازغرایب‌امر آنکه کتب مطبوعه درچاپخانه های ملی و مطابع اروپا و امریکا چندین برابر زیادتراز آنهائیست که درتمام کشورهای‌اسلامی یا شرقی‌بطبع‌میرسد واین خود دلیل است‌که توجه و میل اروپائیها بمعارف اسلامی زیادتر از توجه ما برآنست

فرانسویها پیش قدم‌تر از سایر ملل در بارهٔ تأسیس مدارس خاور شناسی بطرز واسلوب علمی‌جدید بوده و آنها اول کسانی هستندکه‌سنگ اول‌مدرسه (**معارف‌شرقی**) را گذاشته اند که آن (مدرسه جوانان) است‌که قبلا ذکر آن بمیان آمد - پس از آن (**مدرسهٔ زبانهای زنده و قدیم**) است که امروزه اولین مدرسهٔ این قبیل از

مدارس دنیا است واین وقتی است که ماهلندرا ازقسمت مزبور استثنا کنیم که انجمن علمی با تاویا را در سال ۱۷۷۸ میلادی جهت انجام این منظور تشکیل نموده ولی وضعیت این انجمن بطوری نبوده که عنوان مدرسه بر آن اطلاق شود و نیز هلنداول کشوری است که کتب زیادی از عربی وفارسی در آنجاطبع شده و چاپخانه مخصوصی باین حروف در لیدن تأسیس گردیده .

متدرجاً خاورشناسی سیاسی دراروپا بروز نموده واهمیتی زیاد پیدا کرد بویژه موقعیکه اندیشه استعمار طلبی در دماغ طالبین آنجا گرفته واین فکر بین سیاسیین اروپا پدیدار گردید سیاسین غرب اصل سیاسی دانش مذکوررا وسیله پیشرفت مقصود خود قرار داده وانجمنهائی چند برای اجرای این منظور تشکیل نمودند و دراثرآن چرخهای امور بکار افتاد (نیمه قرن ۱۶) سپس جستجو و تحقیق و بحث و تدریس احوال واوضاع بصورت دقیقی جلوه گر شده تا اینکه اروپائیان بوسیلهٔ آن بتوانندغرض سیاسی خودرا انجام دهند.

قدیمی ترین انجمن مجمع علوم و فنون هلند بودکه در جاوه تشکیل شده ۱۷۷۸ و بعد از آن انجمن با تاویا در ۱۷۸۰ تشکیل گردیده سپس انجمن آسیائی بنگاله مولود ۱۸۸٤ است و انجمن آسیائی بمبئی که مولود ۱۸۰۵ بوده .

تمام انجمن هائیکه درکشورهای شرقی (آسیا) تشکیل شده جهت اجرای مقاصد سیاسی بود که بدان اشاره رفت و انجمن هائی هم در برابر آن از ۱۸۲۲ ببعد در اروپا تشکیل یافت که از همه مهمتر انجمن پاریس در تحت تأسیس دساسی معروف بوده سپس انجمن افریقای جنوبی - انجمن تورات و آثار - انجمن بودا - انجمن آسیای وسطی - انجمن چینی - انجمن آثارمصری - انجمن ژاپونی - انجمن فارسی (ایرانی) - انجمن دولتی آسیا تمام انجمن های مذکور از طرف انگلیس ها تشکیل گردید ،

در قرن نوزدهم مستشرقینی عالی مقام پیدا شدند که قسمت عمده روزگارخود را در بحث علوم و آثار شرقی و اکتشافات مربوطه بآن مصروف نموده و اظهار

خدمت کردند که اسامی - وستنفلد - هانری رنلسن - دیسك - فلوگل - کلابرت - انکتیل روبرت - جونس - موهل - دریدا - کوتوالد - دیکلسن - نورنه برك خانیکوف دانشمندان بزرك انکلستان - آلمان - فرانسه - سوئد - دانمارك وسایر کشور های متمدنه از آنجمله بوده اند

دانشمندان خاورشناس قرن بیستم راتعدادی زیاد است که ضبط آنها بتمامی ممکن نیست و مجلداتی لازم دارد که اسامی و شرح حال و ذکر عملیات و خدمات ایشان نگاشته آید ولی اشخاص معروف ومهم آنها: گیدی - بروکلمان - براون - گولد ذیهر - نیکلسن - موسل هرگروتی - دگویه - هالیغی - اولدنبرك و غیره می باشند،

اینها هر کدام مانند ستاره های درخشان در آسمان دانش خاور شناسی نور داده و تجلی نموده اند و عمده بحث و تحقیق ایشان در زبان فارسی و عربی و ادبیات آن بوده و مابین ایشان کسانی هستند که هر یك زیاده از ده جلد کتاب در اینباب تألیف نموده و بعضی کتب مزبور را از عربی یافارسی بزبان خود ترجمه کرده یا شرح نوشته اند.

امریکائیهاوخاورشناسی

امریکائیها با اینکه پس افتاده تر از دیگران در دانش خاور شناسی بوده اند معذلك وقتیکه متوجه محسنات این علم شده در طلب آن بنوبت خود جنبشی شگفت نموده و امروزه آنها در این راه کوششی زیاد و مساعی فوق العاده دارند چنانکه واشنگتن انجمنهای عدیده برای پیشرفت این عمل تشکیل گردیده و بین ایشان عده زیادی طالب این دانش و اطلاع شده و با اروپا رقابت و همسری مینمایند.

ولی مهم ترین خاور شناسان امروزی اول مستشرقین آلمان و هلند است و بعد از آن انکلیس و فرانسه خواهد بود علمای آلمان و هلند قویترین دانشوران شرق‌شناس بقلم رفته و در نطق عربی و فارسی و گفتار با این دو زبان از دیگران

تواناترند مجله مشهور مستشرقین آلمان از حیث مطالب و خبر و مزایا بزرگترین مجله خاور شناسان اروپا بشمار میرود.

کنگرهٔ مستشرقین از آغاز تشکیل تا کنون

عادت علمای خاور شناس بر این جاری شده که هر ساله کنگرهٔ عمومی دائر نموده و در آنجا نمایندگانی از تمام دول که تماس و اصطکاك با دانش خاور شناسی و استشراق دارند جمع میشوند و در امور علمی و ادبی شرق تبادل افکار و اظهار نظر مینمایند این کنگره از دیر زمانی تا کنون دائر بوده و اولین کنگره علمی که برای انجام عمل خاور شناسی تشکیل شد کنگره ۱۸۷۳ پاریس بود که در آن دانشمندان آگاه و خبیر و علمای بخرد و منورالفکر وجامع از تمام جهات جمع آمده پس از آن کنگره دوم در ۱۸۷۶ در لندن و کنگره سوم در ۱۸۷۷ در پطروگراد و ٤ در ۱۸۷۸ در فلرانس و ٥ در ۱۸۸۱ در برلن و ٦ دو ۱۸۸۲ در لیدن و ۷ در ۱۸۸٦ در وین و کنگرهٔ ۸ در ۱۸۸۹ در استکهلم و کنگره نهم در ۱۸۹۲ در لندن و دهم در ۱۸۹٤ در ژنو و یازدهم در ۱۸۹۷ در پاریس و دوازدهم در ۱۸۹۹ در رم و سیزدهم در هامبورك ۱۹۰۲ و ١٤ در ۱۹۰۵ در الجزایر و ۱۵ در کوپنهاك و ۱٦ در ۱۹۱۲ در اتن و ۱۷ در اکسفرد و بدینگونه تا کنون هر ساله کنگره و جلسات آنها ادامه یافته و بعضی از نمایندگان شرقی هم در این کنگره های علمی از ترکیه و مصر و غیره شرکت نموده اند

کنگره هیجدهم آن بود که بعد از صلح بین‌الملل تشکیل شده و نمایندگان متفقین : انگلیس و فرانسه و روس و ایطالیا در آن حاضر نشدند و در اینجا موجبات اضطراری که اهم آن پیش آمد جنك عمومی بود بین روابط کنگره ها مانع گردید و کنگره هفدهم بریاست ماکدونالد انگلیسی تحت نظر رئیس جامعه اکسفرد تشکیل شده ولی نتوانست بواسطه جنك و کدورت هوای سیاسی وظیفه خود را انجام دهد.

کنگره ۹ آخرین جلسه مستشرقین بود که از ۲۳ الی ۲۹ سپتامبر ۱۹۳۵ در رم تشکیل شده و در این جلسه آقای تقی‌زاده از طرف دولت شاهنشاهی ایران عنوان نمایندگی داشته و در جلسه حاضر گردید و بزودی در این سال ۱۹۳۸ کنگرهٔ ۲۰ مستشرقین تشکیل خواهد شد.

خاور شناسان و تشکیل انجمن‌ها

قدیمی ترین مستشرقیکه بخیال فرا گرفتن و شناسائی اصول و قواعد زبان عربی بر آمده **پوکوك** « Pocock » **ودربلو** « D.Herblot » جانشین او است که در ضمن این کتاب نام و گزارش خدمات آندو نگاشته خواهد شد و نیز (**ریسکی** Reiske و دانشمند همزمان وی **توماس کارلیل** انگلیسی معروف است «T.Carlyle» که پروفسور واستاد زبان عربی در دانشگاه کمبریج بوده هم از آنجمله **وایت** « White » اکسفردی و **دمبای** «D.ombay» اطریشی و**نیبوهرالد** « Nibo Hralde» آلمانی و **سوزا** « Souza» پرتغالی و **روزاریو** « Rozario » ایطالیائی‌ رابایدشمرد مخصوصاً مستشرق اخیرخودرا با آثار صقلیه (جزیره سیسیل) مشغول نموده و از آثار و معالم اسلامی آنجا تحقیقات لازمه بعمل آورده.

کسی نمیتواند منکر فضیلت ومزایای ایشان بشود **دوزی** Dozi هلندی‌و **گیب** C gibbe انگلیسی و **نیکلسن** Nicholson انگلیسی و **دیسلان** Desclane فرانسوی از آنها هستند و**توماس ارنولد** Arnold هلندی دانشمندانی میباشند که حیات خودرا برای بحث در امور ملل اسلامی وقف و مآثر و مفاخر شرق را در ادوار مختلفه تحت تحقیق آورده در نشر آن صرف وقت و بذل مساعی نموده اند.

زحمات هریك از این خاور شناسان در مورد خود قابل اهمیت و تقدیر شده و اکتشافات ایشان در هرباب سزاوار تمجید و تکریم است.

خلاصه در اواسط قرن هیجدهم افکار عمومی بجانب خاور شناسی متوجه و احساسات ایشان بطرف تصرفات ادبی ادبیات مشرق زمین گرائیده و تمایل آنها بمراتب بیش‌از پیش گردید هنوز این قرن بآخر نرسیده بود که فرانسویها مخصوصاً در

این راه مساعی خودرا بحد کمال رسانیده و کتب شرقی رادرمخازن و کتابخانه های پاریس جمع آوری کرده ومدرسهٔ زبان های زنده شرقی‌را در ۱۷۹۵ تأسیس نمودند فرانسه‌دراوایل‌قرن ۱۹ فرودگاه‌ومرکز توجه محصلین علوم شرقی شده دانش آموزان بسیاری از آلمان و اتریش و ایتالیا و سوئد و سایر نقاط برای فرا گرفتن معلومات شرقی از سیلوستر دساسی (Sylvestre de Sacy) بطرف پاریس توجه کرده بانهایت شوق و ذوق در اخذ این دانش مبادرت نمودند و بیشتر خاور شناسان که درنیمهٔ اول این قرن بمرتبه کمال رسیده اند از شاگردان این مدرسه و تربیت شدگان دساسی بشمار میروند .

در این بین دولت روسیه هم باین خیال افتاد با ارتباط سیاسی و تجارتی که نسبت بشرق داشت مردم را در فرا گرفتن السنه شرقی تشویق نماید لذا تزار روس اساتیدی متخصص در این فن از فرانسه خواسته و در صدد برآمد که در پطروگراد مدرسهٔ مانند مدرسهٔ فرانسه جهت تعلیم زبان ملل شرقی تأسیس نماید .

در اوایل قرن ۱۹ دراروپا هیئت و انجمنهائی بنام‌انجمن‌شرقی تشکیل گردیده و علاوه براین **انجمن آسیائی پاریس** نیز ازطرف فرانسویها در ۱۸۲۲ تشکیل شد و مؤسس آن شیخ‌المستشرقین دانشمند علوم آثاری سیلوستردساسی بوده

انگلیس هاهم در این بین از فرانسویان تقلید نموده و در ۱۸۲۳ انجمنی به این نام تشکیل دادند آنهاهم باروابط‌خاصی که‌بشرق داشتند میخواستند که‌مانندایشان استفاده های مادی واستفاده های‌معنوی هم‌نموده باشندلذا بیشتر از دیگران دراین‌باب بذل مساعی نمودند و وسائلی برای پیشرفت آن اتخاذ کردند .

آلمان‌ها نیز در سال ۱۸۴۴ دست باین کارزده انجمنی تشکیل دادند ودرجمع و نشر کتب شرقی از هرگونه ادب وفنون و ترجمه آن بزبان آلمانی اهتمام نمودند

گذشته ازاین هرانجمنی برای خود مجله ترتیب داده وعملیات اعضای‌انجمن را که دراین راه انجام میگرفت ضمن‌صفحات مجله انتشار میدادند اکنون‌مجموعه وسالنامه‌های‌هرمجله مجلداتی زیاد بزرگ‌و سودمندگردیده و محتویات آن خلاصه

عملیات مستشرقین است زحماتی که افـراد هر انجمن از آغاز پیدایش خود تا کنون انجام نموده و خدماتی که در بارهٔ السنهٔ شرقی و ادبیات بجا آورده محتوی و متضمن است و مجلات مزبور هنوز هم مرتباً انتشار می یابد .

انجمن های اسیائی

بطوریـکه مذکور گردید برای تتبع و تحقیق زبان ملل شرقی و دقت و تدقیق در آثار ادبی ودانشی مشرق زمین ازطرف دانشمندان غرب مجامع وانجمنهائی درست شده . بحث و کاوش و گـنکاش و تعقیب زیـادی بعمل آمده و در هر جـا انجمنها و هیئتی تشکیل گردید .

قدیمی ترین انجمن آسیائی انجمن باتاویا پای تخت جاوهٔ هندوستان بود کـه در سال ۱۷۸۱ تشکیل شده و بر تمام انجمن ها پیشی دارد و پس ازآن انجمن آسیائی بنـگالی بوده کـه مؤسس آن سردو ویلیام جونس است کـه آنرا در سال ۱۷۸٤ در کلـکته تشکیل داده و مرام و مقصود انجمن را در باره « بحث در تاریخ آسای طبیعی و سیاسی و آثار صنایع و علوم و ادبیات » نمود .

انجمن آسیائی بنگالی خلاصهٔتحقیقات و حاصل اطلاعات خود را در چند مجله انتشار داد وجلد اول آن در سال ۱۷۸۸ و آخرین جلدش در سال ۱۸۳۶ انتشار پذیرفت .

علاوه بر این مجله دیگری موسوم بمجله انجمن آسیائی بنگاله بوجود آمد که شماره اول آن در ۱۸۳۲ انتشار یافته وتا کـنون هم مرتباً شماره های متوالی آن انتشار می یابد .

در سال ۱۸۰٤ انجمنی بنام انجمن ادبی آسیا در بمبئی تحت ریـاست سرجیمس ماکنستوس تشکیل شده و نیز انجمنی بمانند آن در سال ۱۸٤٥ در مدرس بوجود آمد و بعداز آن انجمنها های دیـگری در جهات مختلفه هندوچین

پیدا شده که از انجمله انجمن سیلان و انجمن شانکهای میباشد .

انجمن آسیائی انگلستان

قبلاً هم اشاره شد که در ۱۸۲۳ انگلیس ها انجمنی آسیائی تشکیل دادند اینك توضیحاً می نگارد که انجمن آسیائی دولتی انگلستان در سال مذکور تشکیل شده و نام آنرا بانگلیسی :

Ihe Royal Asiatic Society for Gyreat Britain and Irland .

نامیدند — سال بعد امریه دولت برای ابقای این انجمن صدور یافته و در ۱۸۲۸ بودجهٔ معینی برای ترجمه کتب و مولفات شرقی موسوم به Oriental Translation Fund (بنگاه ترجمه و نقل شرقی) تخصیص دادند

انجمن مذکور بترجمه و نقل مؤلفات و کتب و آثار شرقی و طبع و نشر آن مبادرت نموده نشریات این انجمن در مدت ۳۷ سال بالغ بصد مجله گردید و اکنون هم با کمال جدیت اوقات وهمت اعضای آن بدین کار مصروف میشود

انجمن آسیائی انگلستان در سال ۱۸۳۴ مجلهٔ تأسیس نموده که هر سه ماه یکمرتبه شماره از آن در مجلدی ضخیم انتشار مییابد قسمتی از خلاصهٔ تحقیقات انجمن هم در این سال منتشر گردید که تمامی موضوع آن روی قضایای شرقی و گذارش هندی و چینی و فنیقی و آشوری و غیره نگاشته شده بود

انجمن آسیائی انگلستان در سایر نواحی هندوستان وچین شعب و فروعی برای خود ترتیب داده و آنها هم مانند انجمن اصلی مرام و مقصود خود رابتتبع و تحقیق و نشر آثار و مولفات شرقی گذرانده بنام خاور شناسان خدمات مهمی رابدنیای دانش تقدیم مینمایند .

ناپلئون بناپارت و اهتمام او در شناسائی آثار شرقی

ناپلئون بناپارت (Napoléon Bonaparte) (۱۸۲۱ - ۱۷۶۹) بنوبت خود - در ترویج و پیشرفت ادبیات اسلامی وشناسائی زبان شرقی درفرانسه عاملی مؤثر بوده .

این فاتح بزرگ هنگامی که بمصر رفت در آنجا آثاری از خود بیاد گار گذاشته و در مراجعت از مصر بفرانسه هم در این باب بیشتر اهمیت داده و مردمی را بعمل شرق شناسی و اکتشاف خواندن خطوط مصری و شرقی وادار نمود .

از جمله رجال هنر و همفکران بزرگ و نامی او در پیشرفت این مقصود شامپولیون فرانسوی بود (Jean François Champollion (۱۸۳۲ - ۱۷۹۰) بوده که رموز و اسرارقلم مصری وحروف قدیمه و رسم الخط معروف به هیروکلیف (Hierogliphe) را کشف نموده و بواسطه انجام این خدمت مهم توجه عموم را بجانب شرق و ادبیات و تاریخ آن معطوف گردانیده دول اروپائی و اشخاص علاقمند باین قسمت متدرجاً در صدد بر آمده جهت پیشرفت کار مردمی را بحفاری و کاوش آثار تاریخی و خرابه شهر های قدیمهٔ وادار نموده در دست آوردن گذارش و اخبار و تواریخ ورسوم دول و ملل مصر وبابل وآشور وکلده وفنیقیه وایران در نقاط مهمه تاریخی آن مانند تخت جمشید و شوش وخرابه های ری وهمدان و نهاوند و دامغان مساعی زیاد بخرج دادند

دراثر این عملیات بسیاری از ندانسته های تاریخی آشکار و هویدا شده اغلاط و اشتباه تاریخ بواسطه کشفیات مزبور تصحیح گردید علاوه براطلاعات عمده قدیمی قبل از میلاد اطلاعاتی جدید راجع بمسائل تاریخی بعد از میلاد مخصوصاً در قسمت تاریخ ادوار اسلامی بدست آمده وکتب جدیدی روی اطلاعات مزبور با اسناد و

مدارك معتبره تاریخی تدوین شده اشتباهات تاریخ بحد امکان مرتفع گردید .

در آغاز قرن نوزدهم مستشرقین با دبیات و علوم شرقی مخصوصاً بزبان عربی اهمیت زیادتر داده و اهتمام ایشان در نشر و ترویج مآثر علمی و ادبی شرق ونقل و ترجمه یا تحصیل و تدریس آن زیاد شد و در بین آنها اشخاصی پیدا شدند . که هرکدام ذوق و سلیقه خاصی از خود بروز داده و در زبانی از زبانهای شرقی‌روی مذاق خود بتتبع و تحقیق گرائیدند و ازهمه مهمتر مستشرقین مغرب بودند که بلغت و زبان عربی اشتغال گزیده و چون علوم و فنون و حکمت و فلسفه و بیشتر ادبیات باین زبان بود در فراگرفتن و آموختن آن بیشتر اهتمام نموده و عملیات ایشان‌روی مقاصدی چند که اهم آنها موضوعات ذیل بود انجام گرفت :

۱ ـ نشر کتبی که بزبان عربی نگاشته و تألیف شده ـ ۲ ترجمه کتب مزبور بزبان خودیا نقل‌آن با تحقیقات و تتبع در احوال مؤلفین‌و مصنفین ـ ۳ تألیف و تصنیف از ادبیات و زبان عربی و فارسی و سایر زبان شرقی بزبان خود ٤ ـ تهیه و تدوین فهرست وطبع وتصحیح کتب موافق سلیقه وذوق عصری بعضی از مستشرقین تنها غرض خودرا روی یکی از این امور مذکور انجام داده و برخی بین یکی یا دو چیز از آن یاهمه امورجمع نموده اند مثلا **دساسی وکاترمیر** و معاصرین اودرنیمه اول قرن نوزدهم یك رشته تحقیقات کرده و بعد از او دیگران و همکارانش تتبع و تحقیقات دیگری را انجام داده اند چنانکه نوابغ مستشرقین از نیمه قرن نوزدهم تاکنون اموری مهم وقابل تقدیر را بمورد اجرا گذاشته و دراین‌راه مساعی جمیله بکار برده و مقاصد بزرگتری را پیشرفت داده در مدارك آثار و طبع و نشر و ترجمه و نقل زیادتر از پیشینیان اهتمام نموده اند .

خاور شناسان درقسمت‌اخیر بسیاری ازمباحث علمی خودرا بوضع فهرست‌های مهمه و تألیف فرهنگ های مفیده در علوم مختلفه و فنون شرقی قرار داده و غرض ایشان آسان نمودن راه کشف‌و تحقیق و تقلیل مدت مراجعه و تسهیل کسب معلومات هرگونه اطلاعات بوده تاهرکس بتواند هرچه‌را بخواهد درمؤلفات و مصنفات مختلفه بسهولت پیدا نماید ،

مخصوصاً در قرن اخیر علمای مذکور در قسمت علوم و فنون و شرح حال علما و ادبا زحمت‌ها کشیده ودائرة المعارف های اختصاصی اسلامی و شرقی گرانبها و نافع تألیف و تدوین نموده اند .

از جمله کار مهم ایشان جمع آوری احادیث نبوی است که آنها در چهاردهٔ مرجع از مراجع اهل سنت بوده مستشرقین آنرا فهرست کرده و طریقه کشف وحل را معلوم و طرز بدست آوردن هرحدیثی را سهل نموده و از جمله فهرست ها برای قرآن مجید ترتیب داده و کشف الایات ها تنظیم نموده اندکه هرکدام درمورد خود فوق العاده با اهمیت وازخدمات ذی قیمت است .

دائرة المعارف اسلامی لیدن که حاصل مساعی و رنج دست و نتیجه افکار وفداکاری نه نفرازمشاهیرمستشرقین؛ **ونسك** A.jWensinck **هوتسماهلندی** M. Th. Houtsma **وارنولد** T.W.Arnold **هفنلنج و باسیه** Henri Basset و **پرو ونسال** Levi Proençal **شاده** A.Schaade **هارتمان** Hartmann آلمانی **کیب** Gyibbe است و آنها در نوبت خود بهترین خدمت را بمعارف و دانش اسلامی تقدیم نموده اند جزء این خدمات است .

خاور شناسان شرق دوست تنها در علوم و معارف شرقی این خدمات را انجام داده بلکه در هنر و فنون اساتید شرق و هنروران این سر زمین تتبعات و تحقیقاتی شایان نموده در نقاشی و صنایع ظریفه و معماری و حجاری و مجسمه سازی ودیگر هنرهای شرقی تحقیقاتی عمیق بجا آورده و در هر قسمت کتابها نوشته و مؤلفاتی ترتیب داده وکلکسین (مجموعه) ها از عملیات یدی و آثار هنری نقاشان و خطاطین و مصورین جمع آورده و هر کدام را نسبت بزمان و موقع خود طبقه بندی نموده اند .

زحمات **هرتسفلد** Herzfeld و **گدار** Godard **ومارتن** Martin و **کوهنل** Kühnel **وسار** Sarre **و دیماند** Dimand **و ساکسیان** Saksian **وارنولد** Arnold **وپزارد** Pézard **و ویت** Wiet در مورد تشخیص صنایع و فنون شرق

مخصوصاً در باره نقاشی ایران زیاده قابل تقدیر و تقدیس است و نمونه از تتبعات و زحمات ایشان را میتوان از کتاب (**تاریخ نقاشی درایران**) ترجمه و اقتباس نگارنده از کتاب «**التصویر فی الاسلام عندالفرس**» دکتر زکی محمد حسن مصری بدست آورده و ملتفت شد.

نگارندهٔ در این کتاب فرهنگ علاوه برشرح حال خاور شناسان مغرب زمین تراجم مختصر یا مفصل عده زیادی از علما و متتبعین و ناشرین کتب و دانشمندان علم الاثار (آرکئولژی) و جهان گردانی که برای گردش و اکتشاف یاجهت بدست آوردن آثار باستان و تحقیقات تاریخی ملل شرق بآسیا و مشرق زمین آمده در این کتاب نام برده و از کتب و تواریخ شمهٔ از گزارش هرکدام‌را باندازه ایکه توانسته بدست آورده و در این مجموعه در ردیف نام **خاور شناسان** بترتیب حروف الفبای لاتین تدوین نموده و بقدر امکان تراجم آنان را در ضمن نام هریك گنجانیده است تااین کتاب بیشتر مفید آید.

بدیهی است که دراین باب بیشتر نظر متوجه میهن عزیز خود ایران بوده و مستشرقینی را که نسبت بمیهن‌ما وآثار و کتب این‌سرزمین تحقیقاتی نموده یا در باره مؤلفات و مآثر ادبی و تاریخی‌ادبا وشعرای ایران‌خدماتی‌کرده یا نسبت بآثار علمی و نتایج افکار دانایان و بزرگان ما کاری را انجام داده یا در اوضاع جغرافیائی این‌کشور چیزی نوشته یا در تاریخ گذشته و باستانی ایران زمین تتبع و تصفحی کرده مورد مطالعه قرارداده و درشرح زحمات و خدمات ایشان مبادرت نموده وآنها را بمردم ایران و هموطنان عزیز خود معرفی کرده و بدین واسطه ما در اینجا دو مقصد عمده‌را انجام خواهیم داد:

اولا عده کثیری از دانشمندان مغرب زمین و اهمیت دهندگان بزبان‌وآثار اسلامی و ادبیات شرق و ایران را بهموطنان خود معرفی نموده و ثانیاً بهم کیشان خود مینمایانیم که دیگران تاچه اندازه بآثار گذشتگان و اسلاف ما اهمیت داده و زبان و ادبیات و بزرگان مارا احترام میگذارند تا در نتیجه از این‌راه درخاطر ایشان

جوششی پیداشده و ازوجودآنهاجنبش‌وکوششی بروز نمایدو بدینگونه نسبت ببزرگان و پیشقدمان‌خود بی اعتنا نمانده و آنها هم مانند دیگران بپاس احترام گذشتگان و حفظ و ترویج آثار علمی‌و ادبی وتاریخی آنان اهتمام‌نمایند.

درخانمه متذکرمیشود قسمتی‌که مربوط بایران وایران شناسان است دراین مجموعه بیشتر نسبت‌باشخاصی متوجه است که ازدورهٔ تهاجم و استیلای مغول باین سر زمین آمدو شد نموده اند

این نکته پرواضح‌است که اروپائیان از آن‌زمان ببعدمخصوصاً دردورهٔ صفویه تا کنون توجهی خاص بایران زمین پیدا نموده و با ما بنای روابط و آمد شد را گذاشته و ضمناً بفکر شناسائی مشرق افتاده و دانشمندان اروپا از همانوقت داخل تحقیقات گردیده سیاحان و مکتشفینی متوالیاً بجانب شرق اعزام داشته و آنها سفر نامه هائی ترتیب داده و گزارش سیاحت و مشاهدات یا مطالعات‌خود راتدوین نموده و بمورد و طبع و انتشار گذاشته اند.

خلاصه نتیجه زحمت و تقدیر مستشرقین است که از قرن ۱۹ ببعد افکار مردم غرب و پیروان مذهب مسیح نسبت بشرق تغییر نموده اندیشه و اوهام سوئی‌را که سالها از طرف کشیشان و رهبانان پیشین‌در خاطر عوام‌جا گرفته و در وجودایشان تزریق شده بود مخصوصاً نسبت باسلام و مسلمین و پیشوایان و دانایان شرق بدبین بودند بواسطه ترجمه‌و طبع‌و نشر و ترویج این کتب و آثار و ادبیات و افکار آن اندیشه ها تبدیل شده و اکنون غربیها بانظر خوش بینی تمام این ادبیات و آثار را حسن استقبال مینمایند

و نیز این نکته را متذکر میگردد که غرض اصلی نگارنده اصولاً تاریخ نویسی نبوده بلکه منظور ترتیب فهرست مخصوصی برای شناسائی وذکر خلاصه عملیات خاور شناسان و خدمتگذاران بآثار ادبیات شرقی است و روی این مقصود از هرجا که توانسته اسامی وشرح کار های آنان را تهیه و جمع آوری نموده ودر این وجیزه تدوین مینماید. و حتی الامکان سعی و کوشش این بنده بر آن است که

نگارشات خود را بیماخذ ننگاشته ومسطورات‌این مجموعه را روی تحقیقات اساسی و قابل اعتماد و اطمینان تدارك نماید.

چیزی که خوشبختانه در مورد جمع آوری‌این کتاب برای نگارنده مدد و کمك کار گردید این‌بود که دولت‌مترقی وقت برای تشویق وترویج دانش وادب‌موضوع **جشن‌هزار مین سال ولادت حکیم ابوالقاسم فردوسی** استاد بزرگ‌سخن و زنده کننده زبان ایران را بمیان آورده و برای شرکت در این جشن عده کثیری از خاور شناسان و مستشرقین ودانشمندان هر سر زمین بایران‌دعوت شده وبیشتر ایشان بوطن ما ورود نموده و درجشن مزبور شرکت کردند و علاوه بر آگاهی ازگزارش‌حال فیض دیدار ایشان هم فراهم آمد.

در این وقت نگارنده بوزیر معارف وقت جناب آقای (حکمت) ضمن مراسله‌تذکر داده که مقررفرمایند ازهریك ازمستشرقین ترجمه‌حالی بخط‌خودایشان با عکس هر کدام گرفته شود از حسن اتفاق این تقاضا پذیرفته آمده و اوراقی از طرف اداره انطباعات وزارت‌معارف تهیه و بآقایان مستشرقین داده شد هرکدام شمهٔ از گزارش حال وشرح زندگانی خود را نگاشته و بوزارتخانه تقدیم نمودند

نگارنده اوراق اصلی را گرفته و بفارسی ترجمه نموده و برعداد تراجم احوال مجموعه خود افزوده سپس از اداره مزبور تقاضا گردید آنچه را ممکن است بوسایل مقتضیه ازشرح احوال بقیه مستشرقین دیگری که بایران نیامده اند تدارك فرموده و در دسترس این بنده بگذارند چنانکه بعد از بازگشت مستشرقین عده از نقاط مختلفه ترجمه احوال خود را بوزارت‌معارف ارسال و مورد استفاده گردید

آقای غلامعلی رعدی آذرخشی کفیل اداره انطباعات که جوانی جدّی و معارف دوست است در این باب هم با این جانب موافقت نموده در انجام مقصود مساعدت فرمودند و از این لحاظ تا حدی موفقیت حاصل و من بنده بشوق آمدم که در انجام مرام خود بیشتر اهتمام نمایم و نیز از آقای عبدالله رهنما کفیل فعلی اداره انطباعات امتنان دارم که بنوبت خود در ضمن جمع آوری این کتاب و کسب

اطلاعات لازمه کمکهائی فرمودند وهم تشکر خود رااز همراهی استاد دانشمند آقای دکتر رضا زاده شفق اظهار مینمایم که اول نسخه این کتاب را تحت مطالعه و بررسی در آورده و در آن اظهار نظر نمودند :

بعداز پایان جشن فردوسی متوالیاً موجبات ازدیاد روابط بین ادبیات شرقی و غربی وادبای شرق وغرب فراهم آمده و وزارت معارف در تشیید مبانی ارتباط و تزبید جلب توجه مستشرقین و دانشمندان بجانب این سرزمین مساعی جمیله مصروف نمود و امید است که این مجموعه ما هم بمورد خود درتزبید و تشیید این ارتباط مؤثر گردیده و منظور افتد .

در آخر یاد آور میشود که در این فرهنگ نگارنده سه اصل و فایده مهم را در نظر گرفته و در حقیقت این مجموعه حاوی دانش سه گانه :

شرح حال Biographi

کتاب شناسی Bibliographie

علم بآثار زندگانی Biologi

میباشد که در آن عده بسیاری از دانشمندان خاور شناس و علمای غرب و جمعی کثیراز علمای اسلامی شرق وشمارهٔ زیادی از کتب ونگارشات فضلاودانشمندان شرق و غرب بطور مجمل یا مفصل ویا بطرز فهرست گنجانیده شده که برای آگاهی و اطلاع و بدست آوردن نام و آثار هر کدام با خلاصه تاریخ ولادت و وفات ایشان چه بسا مشکلات را آسان خواهد نموده وارباب طلب واحتیاج را ازمراجعه بمدارک و مآخذ زیادیکه نگارنده تحمل آن را نمود بی نیاز میدارد :

بمنه و احسانه

۵ بهمن ۱۳۱۵ **ابوالقاسم سحاب**

در پایان مقدمه اشاره بجشن هزارمین سال ولادت فردوسی وشرکت عده از مستشرقین در آن جشن و آمدن ایشان باین سر زمین شده اینك در اینجا اسامی و عنوان ایشان با نام وعناوین عده از فضلای معروف ممالك شرق و غرب که درجشن مزبور شرکت نموده و بر حسب دعوت رسمی وزارت معارف بایران آمده اند ذیلا نگاشته ترجمه احوال مستشرقین مذکور را در این کتاب بمورد خود ایراد و تراجم فضلا و دانشمندان مشترکین جشن را هم در دیگر کتب و تذکره های خود شرح داده است .

اسامی و عنوان مستشرقین و دانشمندانیکه درجشن هزارمین سال ولادت فردوسی شرکت نموده‌اند

۱ - **آشیکاگا** (آسوجی) Ashikaga معلم ادبیات دانشگاه توکیو

۲- **آقا اوغلو** (دکتر محمد) - معلم صنایع شرق نزدیك دانشگاه اتازونی

۳ - **انکلساریا** (.Anklesaria(B,T (بهرام گور از پارسیان هند)

۴ - **اسحق محمد** نماینده هند

۵ - **اوربلی** Orbeli نماینده دولت شوروی روسیه

۶ - **اونوالا** (.UnvalaJ.M) نماینده پارسیان هند

۷ - **برتلس** Bertels نماینده شوروی

۸ - **بیك سباستیان** Beck sbastian استاد شرقیه برلن نمایندهٔ آلمان

۹ - **بلوتنیکف** Bolotnikov نماینده شوروی

۱۰ - پاگلیارو (انتونی‌نا) Pagliaro استاد تاریخ مقایسه السنه و معلم زبان ایرانی‌رم‌نماینده ایطالیا

۱۱ - درنیك‌واتر(ژان) Drinkwater (J) شاعر انگلیسی نماینده انگلستان

۱۲ - زهاوی (جمیل‌صدقی) نماینده عراق

۱۳ - راس (سردینسن) Ross (Sirdenisen) مدیر مدرسه علوم شرقی لندن‌نماینده انگلستان

۱۴ - رضوی پروفسور محمد طاهر استادکالژ پرزیدنس(نماینده هند)

۱۵ - روماسکویچ Romaskewitch نماینده شوروی

۱۶ - ریپکا Rypka نماینده چکو اسلواکی

۱۷- پرو فسورزاره (Sarre (Dr. Fre. دکتر فردریك نماینده آلمان

۱۸ - سلجوقی لسان الدین افغانستان

۱۹ -عبادی (عبدالحمید) استاد تاریخ اسلام دانشگاه ادبیات (نماینده‌مصر)

۲۰ -عزّام (عبدالوهاب) استاد فارسی جامعه مصر (نماینده مصر) .

۲۱ - فریمان Friman نماینده دولت روسیه

۲۲ - فهیم پیراکدارویچ Barjraktar-vitch معلم دانشگاه بلگراد نماینده‌یوکو اسلاوی

۲۳ - کریستن‌سن‌ارتور Cristensen Arthur استاد دانشگاه کوپنهاك - (نماینده دانمارك)

۲۴ - کوپریلی‌زاده فواد بك نماینده ترکیه

۲۵ **- کوهنل** (دکترارنست) Kühnel (Dr, Ernest مدیر آثار قدیمه اسلامی موزه های برلن (نماینده آلمان)

۲۶ - کنتنو (Contenau (Dr. G. نماینده فرانسه

۲۷ - گدار M.Gjodard مدیر اداره باستان‌شناسی وزارت‌معارف وموزه

۲۸ - کونتر Fr. Mot' Gunther مدیرمؤسسه امریکائی صنایع‌وحفریات

ایران وامریکا (نماینده امریکا)

۲۹ - لاحق نماینده افغانستان

۳۰ - ماسه Massé (Henri) استاد مدرسه ملی السنه شرقی نماینده فرانسه

۳۱ - مار Pr.Marr نماینده شوروی

۳۲ - محمدحبیب استاد تاریخ دانشگاه علیگر (نماینده هند)

۳۳ - مینورسکی (روسی) نماینده فرانسه

۳۴ - نهادبیك (علی) نماینده ترکیه

۳۵ - نوشیروان (سردار دستور) نماینده پارسیان هند

۳۶ - هادی حسن نماینده هند

۳۷ - هاکن J.Hackin استاد مدرسه لوور (فرانسه)

۳۸ - هروزنی Hrozny (Pr.Dr,B) چکو اسلواکی

۳۹ یار فش کیویچ ژنرال فرمانده لشکر مرکزی ورشو و رئیس انجمن ایران و لهستان (نماینده لهستان)

تصویر آقایان مستشرقین فضلای ایرانی عضو کنگرهٔ فردوسی

صف اول نشسته (ازچپ براست) : آقای سباستیان بك (آلمان) - آقای گونتر (امریکا) - آقای آقااوغلو (امریکا) آقای صدیق اعلم رئیس دارالانشاء کنگره - آقای عباس اقبال - آقای هانری ماسه (فرانسه) - آقای ملک الشعراء بهار - آقای کمالی .

صف دوم نشسته (ازچپ براست) : آقای مؤتمن الملک - آقای وحیدالملک - آقای پروفسورزاره (آلمان) - آقای کریستن سن (دانمارك) آقای دستورنوشیروان (هندوستان) - مادام گدار - آقای فروغی رئیس الوزراء سابق - آقای حاج محتشم السلطنه اسفندیاری رئیس کنگره - آقای یاستوخف سفیرکبیر دولت شوروی - آقای پروفسور برتلس (شوروی) - آقای حکیم الملک - آقای کنتنو (فرانسه) - آقای عزام (مصر) - آقای درینك واتر (شاعر انگلیسی)

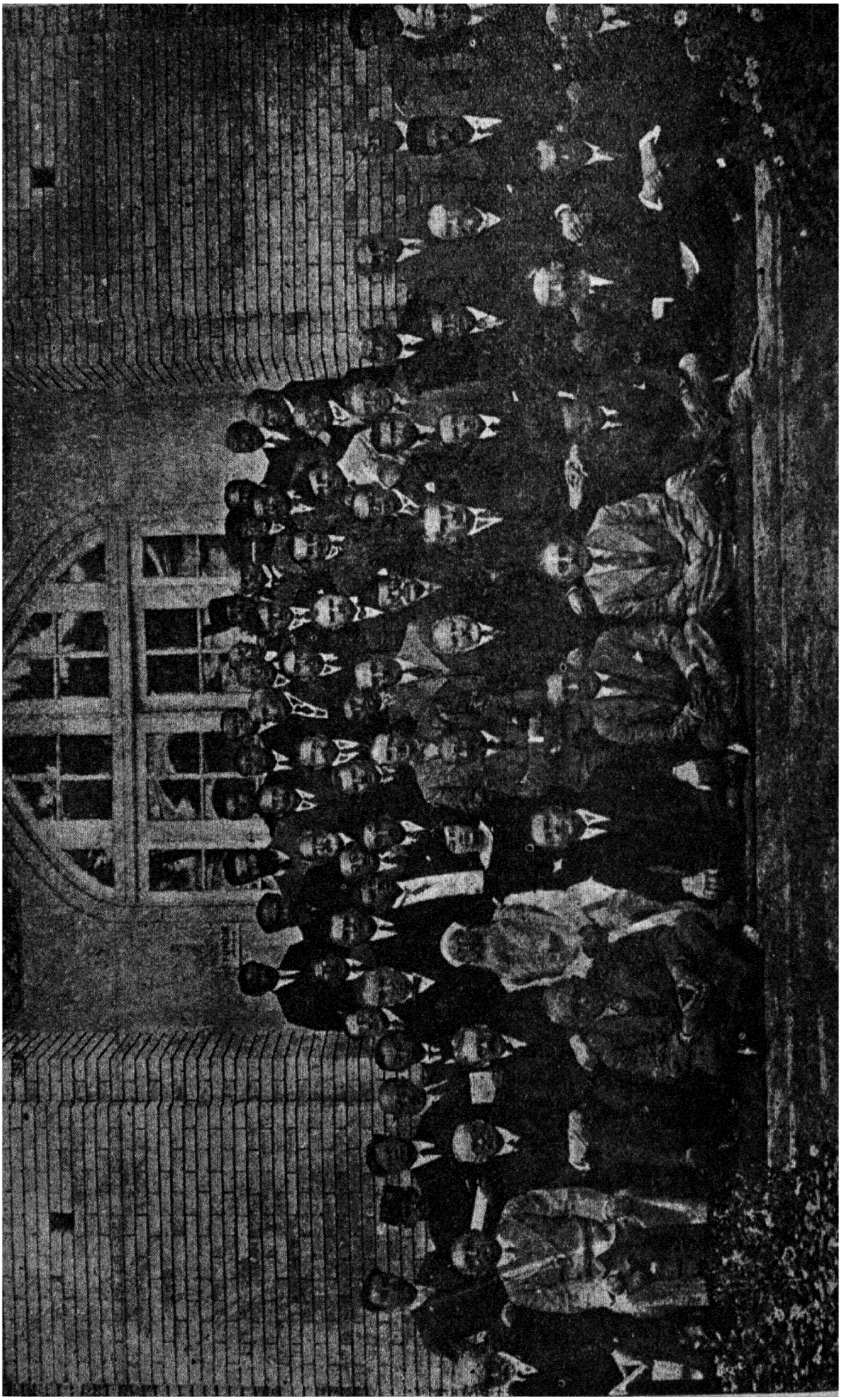
صف سوم ایستاده (ازچپ براست) : آقای رشید یاسمی - آقای رضوی (هند) - آقای بلتنی کف (شوروی) - آقای رهنما - آقای آتبوجی اشیکاگا (ژاپن) - آقای سردینسن راس (انگلستان) - آقای نظام الدین (هندوستان) - آقای اعتصام زاده - آقای فوادبیك کپرلی زاده (ترکیه) آقای دکتر شفق - آقای جمیل صدقی ذهاوی (عراق) - آقای سعید نفیسی - آقای بدیع الزمان - آقای میرزا یاسی - آقای وحید دستگردی - آقای شعاع الدوله دیبا - آقای دکتر ولی الله خان - آقای مینوی

صف چهارم ایستاده (ازچپ براست) : آقای رحیم زاده صفوی - آقای اورنگ - آقای علی نهادبیك (ترکیه) آقای حسینی (هندوستان) آقای محمد اسحق (هندوستان) - آقای ریپکا (چکواسلوا کی) - آقای حکمت وزیر معارف - آقای احمد حامد صراف (عراق) آقای مایل تویسرکانی

صف پنجم ایستاده (ازچپ براست : آقای بهمنیار - آقای میرزا عبدالعظیم خان گرکانی - آقای فریمان (شوروی) آقای نصرالله فلسفی آقای پروفسور مار - آقای مینورسکی (روس) - آقای همائی - آقای ماکن (فرانسه)

صف ششم (ازچپ براست) آقای اونوالا (پارسیان هند) - آقای اوربلی (شوروی) - آقای مایر (فلسطین) آقای روماسکویچ (شوروی) آقای خلیلی - آقای قویم الدوله - آقای فرانسوا ملك کرم - آقای تقوی - آقای کسروی - آقای بهرام گور (پارسیان هند)

صف آخر (ازچپ براست) : آقای جواهرالکلام - آقای کوهنل (آلمان) - آقای باگلیارو (ایطالیا) آقای عبدالمجید عبادی (مصر)

ا. سحاب مؤلف فرهنگ خاورشناسان

A

۱ـ ابل رموزا Abel Remusat

دانشمند خاور شناس است که در باره سلاطین مغول بررسی نموده و اطلاعاتی بدست آورده و نامه‌ایرا که ارغون خان مغول (۱) بعنوان فیلیپ لبل Ph. Le Bel نگاشته و بفرنگ فرستاده وآن نامه درمخازن فرانسه بوده او کشف نموده ونشر داده وتحقیقات علمی دیگری هم راجع بشرق کرده

ژان اشمیت J,Shmidt نامه مزبور را بفرانسه ترجمه نموده

یکی از خاور شناسان آلمانی هم بنام آبل ABEL است که سبعه معلقه را انتشار داده .

۲ـ آدلر Adler

استاد خاور شناس که بادبیات شرق خدمت نموده و آثاربزرگان شرق را اهمیت داده درطبع تاریخ ابی الفداء (۲) مبادرت جسته اصل تاریخ مذکوررا مسیودوورژه فرانسوی

---

۱ ـ ارغون خان پسر اباقاخان مغول ۶۸۳ـ۶۹۰ درایران سلطنت نموده ۲ ـ ابی الفداء عمادالدین اسمعیل بن علی حموی صاحب کتاب المختصر فی اخبار البشر وتقویم البلدان متولد ۶۷۲ متوفی ۷۳۲ است

M.Deverger در ۱۸۳۷ و دیگران ترجمه نموده اند .

۳ـ آدریل Adril

خاور شناس که اطلاعات مهمه از عربستان بدست آورده و کتابی در موضوع عربستان کنونی نوشته در پاریس سال ۱۸٦۸ بطبع رسانیده

۴ـ اهلوارد W. Ahlwardt
۱۸۳۷ - ۱۹۰۹

ویلهلم اهلوارد خاور شناس معروف پروس آلمان ولادت او ۱۸۲۸ میلادی وفاتش ۱۹۰۹ بوده اهلوارد بین تمام خاور شناسان اشتهار یافتـه در تاریخ اسلام بررسی و تتبع زیاد نموده خدماتی از ترجمه و طبع و نشر انجام داده و کتاب تاریخ الفخری (ابن طقطقی) را در سال ۱۹۸٦ میلادی بچاپ رسانیده [۱] این مستشرق از کتب عربی کتابخانه برلن فهرستی ترتیب داده و طبع نموده و توجهی خاص بنشر قصاید عربی و کتب قدیمه اسلامی داشته و تاریخ عربی که از مؤلفی نا معلوم است در ۱۸۸۳ بچاپ رسانیده و کتاب (العقدالثمین) دواوین شعراء ستة جاهلیین را در گریفسوالد چاپ و بآن مقدمه بزبان انگلیسی نگاشته و دارای ذیلی است که مشتمل محتویات پاریس و غوتا و لیدن میباشد .

کتاب (مجموع اشعار العرب) را در ۳ جزء که جزء اول آن اصمعیات و بعضی قصاید لغوی است با فهرست و شروح (۱۹۰۳) درلیپزیك چاپ نموده - جزء دیگر مشتمل اراجیز عجاج (۲) و غیره است که درلیپزیك (۱۹۰۳) بچاپ رسیده جزء سوم مشتمل دیوان روبة (۳) بن عجاج و ابیات مفرده منسوب باو است کـه چاپ نموده .

اهلوارد دیوان ابی نواس(٦) را ازنسخه‌های بایگانی برلن و وین گرد آورده

---

۱ - ابن طقطقی فخرالدین محمدبن تاج‌الدین [صفی‌الدین - جلال‌الدین] ابوالحسن علی بن طباطبائی علوی صاحب تاریخ « آداب‌السلطانیه» ٦٦۰ - ۷۰۹ ۲ - عجاج - عبدالله بن روبة بضم راء وسکون همزه ازشعرای مشهورعرب است ۳- روبه بن ابی‌الشعیاء شاعر عربی متوفی ۱٤۵ صاحب‌دیوان است ٤- ابی نواس - حسن بن هانی اهوازی صاحب دیوان معروف متوفی ۱٤۵

مقابله و تصحیح نموده و در گریسفوالد بچاپ رسانیده و کتاب (فتوح البلدان بلاذری (۱) بدستیاری او و (دگویه) خاور شناس بچاپ رسیده قصیده تأبط شرا (۲) را با شرح آن چاپ نموده

۵ـ آلبرتوس شولتنس Albertus. Schultens

دانشمند خاور شناس که کتابی در آثار عرب جمع و تألیف نموده و مجموعهٔ از اشعار قدیمه عربی در آن گرد آورده کتاب او با ترجمه لاتینی (۱۷٤۰) درلیدن بچاپ رسیده .

این خاور شناس تاریخ مختصری از یمن نوشته که از تاریخ ابی الفداء و تاریخ سنی ملوك الارض حمزه (۳) اصفهانی و نویری (٤) و طبری (٥) و مسعودی (٦) ترتیب داده با ترجمه لاتینی در ۱۷٤۷ چاپ نموده

٦ـ الئاریوس Aléarius

آدم اولئاری (اولئاریوس) کتابدار شاه کشور قدیم هویشتن (درجنوب دانمارك و شمال آلمان) که در ۱۰٤۳ هجری (۱٦۳۷) م زمان سلطنت شاه عباس (۷) ثانی صفوی با سفیری از طرف شاه برای قرار داد تجارت ابریشم بایران آمده بود باین سر زمین ورود نموده و کتابی بنام سیاحت‌نامه خاك مسکو و تاتار و ایران نوشته کتاب او تحت این عنوان است Voyage de Tartarie et de la Perse) در امستردام بچاپ رسیده

الئاریوس ۱٦۳۷ باردبیل رفته کتب کتابخانه مقبرهٔ شیخ صفی الدین اردبیلی (۸)

۱ـ بلاذری احمدبن یحیی بن جابر صاحب کتاب فتوح البلدان متوفی ۲۷۹ . ۲ـ تابط شرا ثابت بن جابر متوفی ٥۳۰ که مردی بصیر ودانا بوده

۳ ـ حمزة بن حسن اصفهانی صاحب تاریخ سنی ملوك متوفی ۳٥۰ ـ ٤ شهاب الدین احمد بن عبدالوهاب صاحب نهایة الادب متوفی ۳۷۷ ـ ٥ ـ ابوجعفر محمدبن جریر صاحب کتاب تاریخ اخبار الرسل والملوك وتفسیر کبیر متوفی ۳۱۰ ـ ۱۰۷٦

٦ علی بن حسین مسعودی متوفی ۳۷٤ صاحب مروج الذهب واخبار الزمان ۷ شاه عباس دوم ۱۰٥۲ ـ ۱۰۷٦ فرزند شاه صفی بوده ۸ . فرزند سیدجبریل موسوی ٦٥۰ـ ۷۳٥ جد پادشاهان صفویه

را دیده ودر کتاب خود مینویسد صدها کتاب خطی بزبان عربی-فارسی-ترکی در کتابخانه مذکور موجود است که از حیث صورت ومعنی جزء نسخ نادره و نفایس دنیامیباشد (دائرة المعارف لیدن ص ۷۸٦)

۷ـ الفرد گیوم Alfred Guillaume

از نویسندگان و خاور شناسان این دوره است که قسمت چهارم کتاب تراث ـ الاسلام راجع بفلسفه والهیات اسلامی را نگاشته و استاد دانشمند توفیق الطویل مصری عضو انجمن نشر علم آن را بعربی ترجمه کرده و تازگی در مصر چاپ شده

۸ـ آلمارف کاردی Almarof cardeas

دانشمند آگاه بکتب و آثار علمی اسلامی که کتب خطی جامعه غرناطه را فهرست نوشته وچاپ نموده و در نگارش و تألیف هم دارای آثاری است .

۹ـ آماری A.Amari

خاورشناس معاصر که کتاب تاریخ الفخری آداب السلطانیه ابن طقطقی را به فرانسه ترجمه نموده و آنرا بین کتب خطی کتابخانه مراکش بدست آورده در ۱۹۱۰ بطبع رسانیده در تاریخ اسلامی بررسی نموده و دائرة المعارف اسلامی لیدن نام اورا E. Amari Mile مینویسد

۱۰ ـ آماری W. Amari

میشل آماری مورخ خاورشناس ایتالیائی ،سفرنامه ابن جبیر (۱) سیاح معروف اسلامی را بصقلیه (جزیره سیسل) که در شرح سیاحت خود نگاشته است ، اماری در سلطنت گیوم ابن ترجمه و(۱۸٤٦)درپاریس بچاپ رسانیده و در خصوص کتابخانه عربی صقلیه و مآثر تاریخی آن کتاب نوشته هم کتابی بنام diSiciba dei Muslmani نگاشته که آنهم چاپ شده.

۱۱ ـ (آمدروز) Amèlineau

خاور شناس انگلیسی معروف معاصر که خدماتی گرانبها بعالم دانش و ادب

---

۱ ..ابن جبیر محمدبن احمدکنانی اندلسی صاحب سفرنامه صقلیه متوفی ٦١٤

اسلامی نموده وکتاب تاریخ الوزراء (هلال بن محسن صابی ۱) را در لیدن چاپ و تصحیح کرده، در دائرة المعارف اسلامی لیدن مینویسد : آمدروز اصل تاریخ را ازنسخه خطی اکسفرد که ازاول تاسال ۳٦۳ نوشته شده بامقدمه نشر داده ۱۹۰۸ جرجی زیدان در تاریخ آداب اللغه (ص ۳۲۳ ج ۲) مینویسد که تاریخ الوزراء صابی مانند آثار دیگر او در شرف انمحاء و افنا بود و چیزی نمانده بود که حوادث روزگار این کتاب را بدیگر آثاروی ملحق کند لیکن آمدروز مستشرق انگلیسی این کتابرا از نسخه خطی کتابخانه غوطا در ۱۹۰٤ با شروح و ملاحظاتی تصحیح نموده کتاب مزبور تمام تاریخ الوزراء نبوده و قسمتی از آنست که نواقص زیاد دارد و این نسخه در حدود ۵۰۰ صفحه و منتهی بسال ۳۹۳ میگردد.

آمدروز ذیل تجارب الامم علی بن مسکویه (۲) و ذیل آن تألیف ظهیرالدین(۳)روذراوزی‌را که از ۳۹٦ تا ۳۸۹ هجری‌است تصحیح‌نموده واین‌نسخه (۱۳۳٤) هجری قمری درمصر بطبع رسیده

این‌خاور شناس اصل‌جلد ٦ تجارب الامم‌راتصحیح نموده وسال ۱۳۳۲ هجری در مصر بطبع رسیده

۱۲ ــ (آملینو) Amèlineau

خاور شناسی که در باره مصرتحقیق زیاد نموده واز وضع جغرافیائی وگزارش تاریخی آن سرزمین آگهی یافته و از معلومات خود کتابی بنام جغرافیای (۲)مصر ترتیب داده وطبع نموده

۱۳ ــ (اناندا کمارا سوامی) Ananda Coomaraswamy

خاور شناس معاصر امریکائی که روزگاری ببررسی صنایع وهنر آسیا وشرق

---

۱ ـ هلال بن محسن صابی ـ از اولاد ابراهیم صابی است که منشی وصاحب رسائل بوده و تاریخ‌الوزراء را نوشته ولادت اوسال ۳۵٦ وفاتش ٤٤۸ است

۲ ـ علی بن مسکویه ـ ابوعلی خازن بن احمد بن محمدبن یعقوب اصفهانی صاحب تاریخ تجارب الامم متوفی ٤۲۱

۳ ـ ظهیرالدین ـ ابوشجاع محمدبن حسین روذراوزی- اوزی وزیرالمقتدی‌عباسی‌متوفی ٤۸۸

٤ ـ Géograyphie de-L, Egypte

گذرانده در موزه صنایع مستظرفه بستن (اتازونی) دست بکار است،
اناندا برای شرکت جشن ولادت هزارمین سال فردوسی بایران دعوت شده دانشمندی است که بزبان ایرانی و هندی توانائی وتسلط زیاد دارد.

۱۴ــ (انگلمان ابراهام) Anclemant Ebraham

خاور شناس که بعلوم اسلامی اهمیت داده و در طبع کلام‌الله مجید اهتمام نموده قرآن کریم را در هامبورك با مقدمه لاتینی در ١٦٩٤ بچاپ رسانیده وخاور شناس مقدمی‌است که بین خاورشناسان مشهور است و در اواخر قرن دفتم زندگانی مینموده

١٥ ـــ (اندرسن) Anderson

دانشمند خاور شناس سوئدی که از مسلمانان چین بررسی نموده و در احوال ایشان و سایر مسلمین گزارشی نگاشته وازاطلاعات حاصله خود کتابی ترتیب داده و چاپ نموده و از طرف دولت ایران باعطای نشان علمی درجه اول مفتخر شده، در جشن فردوسی هم شرکت کرده

١٦ــ (اندراس) Andreas

ازادبای‌ایران شناس‌است که‌ازشهرهای ایران و نام وگزارشات آنان نگارشاتی دارد و مخصوصاً در باره آذربایجان ایران یك رشته بررسی و تحقیق نموده ودائرة المعارف اسلامی لیدن ضمن واژه «آذربایجان» شده کنجکاوی های اورا نگاشته.

(۱۷ــ اربانیوس) Arbanius

دانشمند خاور شناس هلندی در قرن ١٧ میلادی که خدماتی عمده بمعارف اسلامی نموده وصاحب تصنیف وتألیف زیاداست

اربانیوس در ١٦١٣ میلادی اول کتاب صرف و نحو زبان عربی را نشر داده و قرآن کریمرا را بزبان لاتینی ترجمه نموده وقسمتی ازتاریخ«المکین»جرجس بن عمید خلاصه تاریخ طبری وگزارش خلفای مصررا بزبان لاتینی ترجمه کرده وبرای چاپ اول«قرن١٧ میلادی» در لیدن مبادرت گزیده، و در خاور شناسی بدیگران حق پیشی دارد، حکایات لقمانرا بچاپ رسانده چاپخانه لیدن را تأسیس و حروف

عربی‌را تهیه نموده که تا کنون باقی و زیاده از بیست زبان شرقی در اینجا بچاپ میرسد (المقتطف ج٦ ـ ١٩٣٧)

۱۸ــ اردمان (Ardeman

خاور شناس که در اطراف کتاب شاهنامه فردوسی و احوال این استاد سخن بررسی نموده ، بطوریکه ویلهلم پرچ (۱) فهرست نویس کتب خطی فارسی کتابخانه برلن نقل نموده، آردمان بواسطه جستجو وتحقیق معلوم داشته، نسخه‌قدیمی شاهنامه که در کتابخانه مسکو استیگانه نسخه‌ایست که‌ازروی نسخه‌اصلی کتاب شاهنامه نگاشته شده

۱۹ ـــ اراندنك V. Arendonk

ون‌اراندنك خاورشناس‌دورهٔ‌اخیراست که‌درباره ابن حجرعسقلانی‌نگارشاتی‌دارد ودر احوال آن دانشمند تحقیقاتی نموده ، بآثار و کتب اسلامی علاقه داشته و دارای خدماتی است .

۲۰ــ (ارماندپیر) Armand Pierre

١٨٧١—١٧٩٥

فرزند کوسین دی پرسوال خاور شناس معروف است که اوهم مانند پدر از خاور شناسان بوده

ولادت او در ١٧٩٥؛ وفاتش در ١٨٧١ واقع‌شده این دانشمند هم درطبع و نشر کتب اسلامی و آثار علمی و ادبی و تاریخی دانشمندان اسلام سعی و اهتمام نموده و کتابی درسه جلد راجع بخط عربی قبل از اسلام در ١٨٤٧ در پاریس بچاپ رسانیده و بخواندن خط کوفی و خطوط قدیمه مانند پدرش دانا و توانا بوده وخدماتی برجسته دارد

۲۱ــ (ارموند) Armond

خاور شناس آلمانی که زبان عربیرا فرا گرفته وفرهنگی بزبان عربی وآلمانی در دوجلد ترتیب داده و بررسی کافی در اصول و قواعد دستوری عربی نموده صرف و نحو کتاب فرهنگ اودرگیسن در ١٨٨٩ بچاپ رسیده

---

۱ — W. Pertsch

۲ — ابن حجر .ابوالفضل احمدبن علی بن حجر هیثمی عسقلانی‌متولد۷۷۳ متوفی ۸۵۳صاحب‌کتاب الدررالکامنه

۲۲ — آرن T. Al. j Arne

۱۸۹۸

تور الکو . ژ . ارن خاورشناس معروف معاصر سوئدی است ولادت او ۷ مه ۱۸۷۹ در دوتم(۱) محلی از ایالت استرکتی(۲) سوئدو اکنون دراستکهلم ساکن و درموزه باستانی ملی بکار مشغول است .

آرن

ارن تور دکتر ادبیات از دانشگاه (اوپسالا) و استاد دانش آثار باستانی ماقبل تاریخ وقیاسی عضو فرهنگستان تاریخ و عتیقات سوئد وعضو فرهنگستانها و انجمن دانشی دیگر و منشی انجمن مستشرقین سوئد است که سفرها و مأموریت برای بازجوئی آثار باستانی آسیای صغیر در ۱۹۰۷ و روسیه در ۱۹۱۲ و ۱۹۱۳ و ترکمنستان و از بکستان در ۱۹۲۹ نموده و بایران در ۱۹۳۰ - ۱۹۳۲ مأمور شده ، کنفرانس (سخن رانی) ها در ممالك مختلفه عالم از .سوئد ـ فرانسه ـ انگلیس ـ روسیه و غیره داده و شرکت در نمایشگاه صنایع اسلامی مونیخ ۱۹۱۰ کرده از صلیب احمر در ۱۹۱۶ مأموریتی برای باز دید اردوهای زندانیان آلمان و اتریش و مجارستان پیدانموده نگهبان و بازرس موزه باستانی ملی عصر آهن وکلکسیون قیاسی سوئد وشرق در ۱۹۱٤ و قبرستان واندل و ظروف گلی و نقاشی شده وراجع بعصر حجر ایالت هنان در چین (۱۹۲۵) وماقبل تاریخ اروپای شرقی و بالکان شمالی در ۱۹۲٦ وسوئد وروسیه متجدددر ۱۹۲۹ مأموریتها یافته در مسافرت هیئت علوم آثار قدیمه سوئد بایران ۱۹۳۲ - ۱۹۳۳ هم اوهمراه بوده ومقالاتی راجع بآثار قدیمه بزبانهای روسی وسوئدی وفارسی وچینی وعتیقات جلگه ترکمن و بسیاری ازآثار داردراجع بعصر مفرغ در ایران هم شرحی نگاشته ودراین باب مطالعات کرده (از روی شرح حالی که خود او نگاشته اقتباس شد .)

۱- Doothem ۲- Ostrogothie ۳- Upsala

۲۳ــ (ارنولد) T'Arnold

توماس ارنولد خاورشناس معروف هلندی که جزء اعضای نه گانه مؤلفین و نگارندگان دائرة المعارف اسلامی لیدن و صاحب مؤلفات و تحقیقی زیاد در کتب و مآثر اسلامی است و کتاب الدعایة الاسلامیه(۱) رادر دوجلد نوشته و قسمت فنون اسلامی کتاب (یادگاری های اسلام) را بانگلیسی نگاشته و درخصوص خط عربی و بکار بردن آن در کتیبه ها وحواشی ابنیه و منسوجات مطالبی را شرح داده وعکس برداری نموده و این قسمت را استاد عالی مقام دکتر زکی محمد حسن مصری بعربی ترجمه و چاپ نموده

۲۴ــ اگوست ارنولد A.F.Arnold

دکتر فرنسیس اوگوست ارنولد خاورشناس مشهور آلمان و استاد دانشگاه هال که مجموعه نفیس و دلپسند ازمؤلفات علماء و بزرگان اسلام برای دانشجویان شرقی اینمدرسه ترتیب داده و موسوم به منتخبات عربی منقوله از کتب خطی بایگانی در کتابخانه های علمی اروپاست این کتاب تحت عنوان ذیل بدو جزء در شهر بال چاپ شده ۱۸۵۳ Cbrestomalhia Arabica...

۲۵ــ آروینگ W.Arvingue

۱۷۷۳ — ۱۸۵۹

واشنگتن اروینک نویسنده مشهور وخاور شناس امریکائی که ازبزرگان ادبای آنجا بوده، اروینک در۱۷۷۳ در نیویورك متولد و در ۱۸۵۹ در همان حدود وفات نموده و تاریخ مقدس زندگانی پیغمبر اسلام علیه التحیه والاکرام را نگاشته و در این تاریخ بسیاری مطالب ازتاریخ ابی الفداء گرفته وبزبان انگلیسی نقل و ترجمه نموده .

کتاب اروینک را میرزا ابراهیمخان شیرازی در ۱۲۷۰ هجری بفارسی ترجمه و نسخهٔ بخط خود برای شاهزاده فرهاد (۲) میرزا معتمد الدوله تحریر نموده که

(۱) Preaching of Islam

(۲) فرهاد میرزا . معتمدالدوله فرزند عباس میرزا ولیعهد متولد ۱۲۳۳ متوفی در ۱۳۰۵ هجری قمری نگارنده کتاب زنبیل و شرح خلاصة الحساب و کتاب جام جم در جغرافیا و قمقام و غیره که نگارنده شمهٔ از احوال اورا درکتاب تاریخ شصت ساله مدرسه سپهسالار نگاشته است

نسخه ترجمه را اخیراً جناب آقای حاج سید نصرالله تقوی رئیس دیوان عالی تمیز (۱۳۴٤) درچاپخانه مجلس بامقدمه و خاتمه به چاپ رسانیده

۲٦- اتسوئیجی اشیکاگا Atsuiji Ashikaga

اتسوئیجی

دانشمند ایران شناس ژاپونی که در دانشکده ادبیات دانشگاه دولتی توکیو استاد ادبیات است اتسوئیجی در زبان و خطوط مختلفه قدیمه و صنایع ایران مطالعه و بررسی زیاد نموده و بطوری که خود او نوشته اخیراً درپاریس زبان اوستارا فرا گرفته و عقیده دارد که مدنیت قدیم ایران در تمدن قدیم ژاپون تأثیری زیاد نموده و برخی از صنایع ایران اقتباس شده.

اتسوئیجی از فضلاء و ایران شناسانی است که در جشن فردوسی بایران آمده و وعده داده که در بازگشت خود کتابی از ایران کنونی و پیشرفت آن بچاپ رساند

۲۷ (آزو) Azoo

استاد خاورشناس معروف است که در ترجمه و طبع کتب اسلامی کوشش نموده و کتاب احسن‌التقاسیم مقدسی (۱) را با ترجمه انگلیسی بدستیاری رانکلینك (۲) از ۱۸۹۷ تا ۱۹۰۱ چاپ کرده و در تصحیح و مقابله آن با چندین نسخه مبادرت گزیده.

---

۱ — مقدسی بشاری شمس‌الدین ابوعبدالله محمدبن احمد صاحب کتاب احسن‌التقاسیم فی معرفة الاقالیم متولد ۵۷٤ متوفی ٦۲٦ هجری است.

۲ — Rankling

B

۲۸ - بابلن Babelon

۱۸۵٤ - ۱۹۲٤

استاد خاور شناس و نویسنده آگاه فرانسوی که در تاریخ عرب و اسلام بررسی نموده و کتابی درتجارت اعراب و مسلمین درشمال اروپا نگاشته کتاب او(۱۸۸۲) در پاریس بچاپ رسیده ، او عالم بآثار قدیمه وسکه شناسی بوده است تولد وی درحدود سارای (۱) فوتش در پاریس (۱۹۲٤) بوده و عضویت آکادمی کتیبه شناسی و خطوط ظریفه راداشته (۱۸۹۶)

۲۹ — بادکر Badeker

خاور شناسی که در تاریخ مصر و اوضاع قدیم وجدید آن کشور اطلاع کافی فراهم نموده کتاب اژیپتن Agypten را در باره مصر نگاشته

۳۰ - بادجر J.P. Badger

جرجس پرسی بادجر استاد خاور شناس مشهورانگلیسی صاحب کتاب (ذخیره علمیه) بدوزبان انگلیسی و عربی که در علوم و ادبیات عربی تحصیل نموده و زبان عربی را بخوبی فرا گرفته و کتاب فرهنگ عربی و انگلیسی مفصلی نوشته که در هر فرد انگلستان از ۱۸۸۱ تا ۱۸۸۹ بچاپ رسیده و این مؤلفه قابل اهمیت و مورد استفاده و مفصلترین فرهنگ عربی و انگلیسی است .

۳۱ — باژ Bage

خاورشناسی که کتاب الفیض المدیدفی اخبار النیل السعید ابوالعباس منوفی(۲) را منتخب نموده و در پاریس در ۱۸۳۷ بچاپ رسانیده .

۳۲ - بالزاك Balzac

۱۸۵۰-۱۷۹۹

نویسنده فرانسوی که دانا بزبان و ادبیات فارسی بوده تولد اودر انگولم (۳)

۱- Saray

۲ — منوفی — ابوالعباس سعید منوفی مصری (۸٤۷—۹۳۱)

۳— Angoulem

در ۱۷۹۹ و مرگش در پاریس وقوع یافته ، در ادبیات نگارشی مفید دارد که طبع شده و بیشتر سبك مؤلفات او در کمدی ساده است.

بالزاك درترقی ادبیات و زبان بذل مساعی نموده اشعار وقطعات شیخ‌سعدی(۱) شیرازی را اخذ و اقتباس و بزبان فرانسه نقل و ترجمه کرده

۳۳ - باربیه دمینارد Barbier de Meynard

۱۸۲۷-۱۹۰۸

خاور شناس معروف فرانسوی که در ۱۸۲۷ میلادی در مارسیل متولد شده و در سال ۱۹۰۸ وفات یافته

دیمینارد خاور شناس عالی مقامی‌است که فارسی و عربی و ترکی‌را فرا گرفته و خدماتی پسندیده بمعارف اسلامی و تاریخ و علوم و ادبیات شرق نموده ترجمه و طبع عده زیادی از کتب را انجام داده ، این دانشمند کتاب تاریخ مروج الذهب مسعودی‌راهم بفرانسه‌ترجمه نموده و در پاریس‌از (۱۸۶۱-۱۸۷۸) بچاپ‌رسانیده (رساله المنقذ من الضلال) حجة الاسلام محمدغزالی (۲) را هم بفرانسه نقل و چاپ نموده و فرهنگی بزبان ترکی و فرانسه ترتیب داده که چاپ شده و نیز فرهنگی تاریخی و جغرافیائی ادبی بفرانسه از کشور ایران و نواحی‌آن جمع و تألیف‌کرده که عنوانش این است : Dictiom. Géogr. His. et Litt de la perse

این فرهنگ (۱۸۶۱) درپاریس چاپ شده مؤلف‌اصل آنرا از کتاب معجم البلدان یاقوت حموی (۳) و آثار دیگران ترجمه و اقتباس نموده

کتابی در اشعار فارسی گرد آورده که چاپ شده و مقالاتی زیاد در مجله آسیا راجع بشرق نوشته و نشر داده وتاریخ هرات معین الدین را ترجمه و در مجله‌آسیا

---

۱ — شیخ سعدی مصلح الدین سعدی بن عبدالله شیرازی صاحب گلستان و و بوستان و غیره متوفی ۶۹۰ هجری

۲ — غزالی حجة الاسلام محمد بن احمد طوسی نویسنده کتاب احیاءالعلوم متولد ۴۵۰ و متوفی ۵۰۵

۳ — یاقوت ـ ابوعبدالله شهاب الدین صاحب معجم‌الادباء متولد ۵۷۴ متوفی ۷۲۶

بچاپ رسانیده این خاور شناس در احوال شیخ سعدی شیرازی بر رسی و مطالعه نموده و بوستان شیخ را بفرانسه ترجمه کرده .

۳۴ـ بارژس کاهن Barjes Cahen

مسیو بارژس کاهن فرانسوی دانشمند عربی دان مارسیل که در پاریس عضو روزنامه برجیس بوده و درنگارش و طبع و نشر این جریده دستیاری نموده

برجس کاهن تاریخ بنی زیان تونس(۱) محمد بن عبدالله(۲) را با کتاب نظم الدرر والعقیان فی بیان شرف بنی زیان (ملوك تلمسان) در سال ۱۸۵۲ ترجمه و طبع کرده و منتخبات دیگری از کتب عربی از قبیل فیض المدید منوفی و تاریخ بنی جلاب حاج سید محمد ادریسی(۳) را ترجمه وطبع نموده

این خاور شناس با برسلاو Brosselard درترجمه کتاب بغیة الروادفی ذکر الملوك من عبدالواد ابن خلدون(٤) مبادرت نموده واصل عربی آنرا با ترجمه بعنوان :

Hist. des Beni Abd el Wad Rois de Telemsan

از سه جزء در دو مجلد در الجزائر از سال ۱۹۰٤ – ۱۹۱۱ و ۱۲ نشر داده اند.

۳۵ـ (بارکر E.Barker)

از خاور شناسان کنونی انگلستان استاد علوم سیاسی دانشگاه کمبریدج که قسمت جنگهای صلیبی کتاب تراث الاسلام وتأثیری را که اروپا دراین جنگ ازتمدن اسلام برده و استفاده نموده بمورد نگارش در آورده و رساله اورا استاد علی احمد عیسی مصری عضو انجمن نشر علم مصر بعربی ترجمه کرده و ضمن کتاب نامبرده بچاپ رسانیده .

---

۱ — بنی زیان از سلسله شاهان اسلامی مغرب زمین بوده مدتی در تونس حکومت نموده اند

۲— محمد بن عبدالله بن عبدالجلیل متوفی ۸۹۹ میلادی صاحب نظم الدرر

۳ — حاج سید محمد ادریسی محمد بن محمد بن عبدالله متولد ٤۹۳ متوفی ٥٦٠٦ هجری

٤ — ابن خلدون یحیی بن محمد برادر عبدالرحمن صاحب مقدمه متولد ۷۳٤ متوفی ۷۸۰ هجری

۳۶ ــ بارن Barn

۱۸۷۶

خاور شناسی است که از ایران و قفقاز و ترکیه آسیا اطلاعاتی زیاد بدست آورده و در ۱۸۷۶ ایران و قفقاز و ترکیه را سیاحت کرده و سفرنامه ازمسافرت خود بدین حدود ترتیب داده وچاپ نموده .

۳۷ــ بارون وزن Baron Rozon

خاور شناس روسی که در آثار دانشمندان شرقی وعلمای اسلامی مطالعه و تحقیق نموده بویژه در باره ابن الندیم (۱) صاحب کتاب فهرست نگارشاتی دارد

۳۸ ــ بارث M. Barth

خاورشناس آلمانی که دیوان قطامی (۲) شاعررا پیدا نموده و بآن مقدمه و ملاحظاتی بزبان آلمانی قرار داده و سال ۱۹۰۳ درلیدن بامتن وشرح‌عربی بچاپ رسانیده و خدمات دیگری هم در معارف اسلامی کرده

۳۹ــ بارتلمی سن هیلر Barthélemy St. Hilaire

۱۸۹۵-۱۸۰۵

خاور شناس معروف و مورخ دانا بتاریخ اسلامی که کتاب (محمد و قرآن) را نگاشته درپاریس سال ۱۸۶۵ بچاپ رسانیده واستاد فلسفه یونانی درکلژدفرانس و وزیر امور خارجه فرانسه بوده بارتلمی در پاریس سال ۱۸۰۵ متولد و ۱۸۲۵ وفات نموده و تحصیلاتی عالی کرده مخصوصاً بفرا گرفتن زبانهای شرقی اهتمام داشته و مترجم مؤلفات ارسطو و آثاز دیگران است کوستاولوبون در کتاب تمدن عرب خود بنگارش‌بارتلمی‌استشهاد نموده‌وگفتاراو نزدنویسندگان‌اهمیت‌واعتباردارد

بارتلمی کتاب علم الطبیعه ارسطورا از یونانی بفرانسه ترجمه و مقدمه مفصلی در نود و پنج صفحه برای آن‌نوشته و دانشمند محترم جناب احمد لطفی وزیرمعارف

---

۱ — ابن‌الندیم ـ محمد بن‌اسحق بن یعقوب بن الندیم وراق بغدادی صاحب‌فهرست متوفی ۲۸۵ ه قطامی ۲ — عمربن شیم‌ابن عمر و ثغلبی معاصر اخطل و عبدالملك مروان متوفی ۷۱۰ میلادی

سابق مصر آنرا بعربی ترجمه کرده و درمطبعه دارالکتب مصری قاهره سال ۱۹۳۵ م-۱۳۵۳ ه بچاپ رسانیده

۴۰(بارتلد W. Barthold)

خاور شناس روسی است که کتاب علمی و نفیس در جغرافیا و تاریخ ترکستان روس نوشته کتاب او بانگلیسی ترجمه و در ۱۹۲۸ انتشار یافته.

بارتلد بتاریخ مغول مراجعه نموده و گزارش آسیای مرکزی و ترکستان دورهٔ استیلای مغول را تحت مطالعه آورده از چنگیز و فتوحات و یاسای اوغولفاتی ترتیب داده و از ملل شرق و سلسله چنگیز و تیموریان نگارشاتی دارد که دائرة المعارف اسلامی لیدن از آن نقل نموده

این استاد کتابی در جنگهای اتسز (۱) و سنجر (۲) بنام:

Turkestan Wepokhu Mongolsh Nashestw

نگاشته که مواد آنرا از نسخه خطی بنگاه زبان شرقی سن پطرگراد ترتیب داده و در باره اتسز تحقیقاتی نموده (دائره المعارف اسلامی لیدن ع ص ۴۲۶ ج ۱)

۴۱ــ باسه R. Basset

خاور شناس معروف ناشر ادبیات اسلامی که یکی از قصاید ابن سید النـاس اندلسی (۱) (مدح رسول خدا)را در اوزان ۱۸۸۶ بچاپ رسـانیده و نویسندهٔ کتاب Revue de l' Hist. des Religions

است که در تاریخ مذاهب نگاشته و در ۱۹۰۲ چاپ نموده این استاد یکی از نـه نفر اعضای دائره المعارف لیدن است که کتاب مجموعه حکم را بعنوان

Le Tableau de cébès, ver. Arabe d'Ibn Miskweih etc.

در الجزائر در سال ۱۸۹۸ بچاپ رسانیده.

کتاب مجموعه حکم مجموعه ایست که ابن مسکویه معروف از حکمای ایران و

---

(۱) علاء الدین اتسزبن قطب الدین محمد خوارزمشاه که دولت سلجوقیان را منقرض کرد متوفی ۵۵۱

ــ ۲ ــ سلطان سنجر پسر ملکشاه سلجوقی که از(۴۹۸-۵۲۰) شاهی نموده

(۳) ابن سید الناس ـ محمدبن محمدبن محمدبن احمد اندلسی متولد در ۶۶۱- متوفی در ۷۳۴ صاحب کتاب عیون الاثر و غیره بوده

عرب و یونان نقل نموده و درقسم اول آن بر کتاب فارسی (جاودان خسرو) اعتماد نموده و از آن اخذ کرده ، کتاب مذکور را محمدبن محمدارجانی برای سلطان جهانگیر مغول بفارسی ترجمه نموده

۴۲ــ باتیسیه Batissier

دانشمند آگاه بآثار تاریخی اسلامی است که از بناهای تاریخی مصر و قاهره بررسی نموده و در صنعت معماری ابنیه عالیه اسلامی و دیگران تاریخی مفصل نگاشته ودر ۱۸۸۰ میلادی بطبع رسانیده این خاورشناس ازعلمای آثاری بشماررفته

۴۳ــ بور Baur

خاورشناس آلمانی که زبان عربی را فرا گرفته و از حال تأبط شراً تحقیقاتی نموده مقاله ها در طرز رفتار و زندگانی و اشعار او نگاشته در مجله شرق آلمان سال ۱۸۵۶ چاپ و نشر داده

۴۴ــ بیر G. Bear

ژرژ بیر مستشرق که خاور دوستی خود را آشکار نموده و همواره خدماتی شایسته بمعارف اسلامی و شرق کرده و قسمتی از کتاب مقاصد الفلاسفهٔ غزالی را که در منطق و حکمت الهی و طبیعی است در ۱۸۸۸ درلیدن بچاپ رسانیده

۴۵ــ بکر Becker

دانشمندی که در تاریخ اسلام جستجو و تحقیق نموده و از اثر مطالعات خود کتابی بنام کتاب « در اسلام » نگاشته که مورد نظر و توجه کنگره دائرةالمعارف لیدن و دیگران شده این کتاب بچاپ رسیده و ازکتابهای مفید است .

۴۶ ــ بکتال M. Ma. W. Becthal

۱۹۳۶ — ۱۸۷۵

مسترماویدوك ویلهلم بکتال خاور شناس معاصر رمان نویس متتبع در علوم اسلامی که در ۱۷ آوریل ۱۸۷۵ متولد شده پدرش کشیش شلورد درحدود سنولك بوده و تحصیلات خودرا در آموزشگاهای اروپا فرا گرفته سه سال در شرق نزدیك

روزگار گذرانیده و با مردم آنجا زندگانی نموده زبان عربی را یادگرفته وعادات اهالی آن حدود را آموخته ، یکسال در لبنان بوده و از آنجا بمصر رفته سپس بخدمت نظام حیدر آباد هند تشرف جسته .

مؤلفات او رمان وحکایات عدیده ـ کتاب سعیدوصیاد ـ بیت الاسلام ـ حکایات زمین مقدس ـ پسران نیل ـ وادی شاهان ـ زنان پردگی ترك درجنگ

آخرین مؤلفه این مستشرق کتاب معانی القرآن است که در سال ۱۹۳۰ چاپ و انتشار یافته وفات او در سال ۱۹۳۶ بوده

۴۷ ـ بیجن Bedjan

خاورشناس که کتاب تاریخ ابن عبری(۱) راطبع ونشر داده و خدماتی زیاد دارد

۴۸ـ بدریخ هرزنی BedrichHrozny

بدریخ هرزنی

تولد او در ۶ مه ۱۸۷۹ در لیزاچکو اسلواکی شده و از خاور شناسانی است که در قسمت اسیرلوژی (دانش آشوری) هتیتولژی (دانش هیتیت ها) مطالعه در خطوط میخی و فلسفه قدیم شرق تخصص یافته

او پروفسور دانشگاه شارل پراك و عضو بنگاه علمی پاریس ورئیس شعبه بنگاه تربیت شرقی پراك است

عملیات او مطالعه در زبان هیتی ـ بررسی بکتب خطی و ترجمه‌های متن‌هیتی ـ قانون هیتی کتیبه های هیتی ـ ترجمه کتابی از زبان اسپانیولی میباشد

او ناشر مجله شرقی چکو اسلاوکی بنام ارشیوا اریانتال(۲) است

---

۱ — ابن عبری ابوالفرج بن اهرون صاحب کتاب تاریخ مختصرالدول متولد ۶۲۳ متوفی ۶۸۵

(۲) Archives Orientales

۴۹- بلو J. Belot
۱۸۲۲ — ۱۹۰۴

بلو یوحنا مبلّغ مسیحی بود که در ۱۸۲۲ متولد و سال ۱۹۰۴ در بیروت وفات نموده و در زبان عربی و فارسی تحصیلات کرده ، این دو زبان‌را بخوبی فرا گرفته و مؤلفاتی ازخود ترتیب داده ، کتاب الفوائد الدّریه او بزبان عربی وفارسی فرهنگی خوب و نافع است چنانکه نوشته اند ابتدا این کتاب را برکوس مسیحی جمع کرده و و بلو یوحنا قسمتی بر آن علاوه نموده ومجموعه اولیه‌را تصحیح و بتمامی در ۱۸۹۵ چاپ کرده این استاد فرهنگی دیگر در فرانسه و عربی نوشته که در ۱۸۹۵ بچاپ رسیده وکتابی بنام نخب الملح دارد که آنرا از کتب عربی انتخاب نموده

۵۰- بن ریس J. Benrice
۱۸۷۳

ژان بن ریس صاحب کتاب ملك البیان فی مناقب القران است که این کتاب را بعربی و انگلیسی نوشته و فهرستی برای آن ترتیب داده درلیدن سال (۱۸۷۳) بچاپ رسانیده ، بن ریس درکتب و آثار اسلامی مطالعه زیاد نموده و در زبان عربی تسلطی تمام داشته .

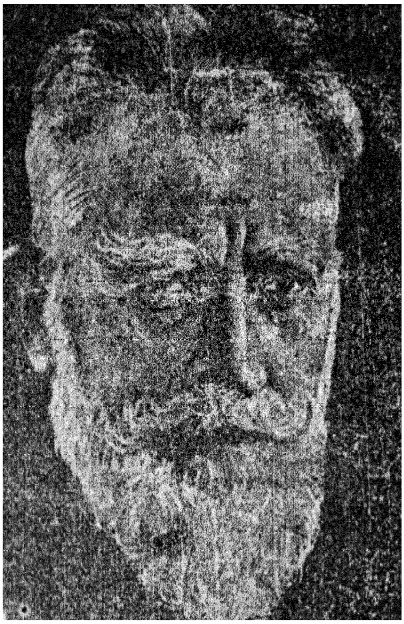
۵۱- برناردن Bernard Don

خاورشناس آگاه بکتب و آثار اسلامی و نگارش دانشوران مسلمین ایرانی و ترك و عرب که فهرست کتب عربی و فارسی و ترکی چاپهای اسلامبول و مصر و ایران را ترتیب داده وکتب موزه آسیائی پطروگراد را فهرست نموده در ۱۸۶۶ میلادی بچاپ رسانیده در این کتاب کتبی زیاد از چاپهای قدیم و چاپ نو ایران را نام برده و وصف نموده

۵۲- برنارد شو Bernard Cshaow
۱۸۵۶

نویسنده معمر امروزی انگلستان و دانشمند و ادیب معروف بریتانیا که سال

۱۸۵۶ در دوبلن از خانوادهٔ پرتقالی متولد و دورهٔ کودکی را در دوبلن گذرانیده در بیست سالگی برای تکمیل تحصیل بلندن رفته و دانش خودرا بکمال رسانیده

ژرژ برناردشو

مردمی اور اطرفدار دین اسلام شمرده‌اند، برناردشو درضمن نگارشات خود ازاهمیت دین اسلام و بزرگی و عظمت مؤسس این دین مبین افکاری عالی بروز داده و آنرا بمورد انتشار نهاده و بواسطه اطلاعات شرقی زیاد که دارد اورا از خاور شناسان دانسته اند

برناردشو در روزنامه(لیت)(۱) انگلیسی پیش گوئی مفصلی در باره پیشرفت دین اسلام نموده ودررسالهٔ انگلیسی (ندای کار) عقیده خودرا نسبت بدین اسلام اظهار نموده واین رساله‌اخیراً در بمبئی بچاپ رسیده :- برنارد شو .کارلیل . وگوته . و گلیسون - و دیگران که در باب مذهب اسلام و حقیقت دین محمدی و اوصاف و خصایل فاضله آن بزرگوار گزارش و نگارشی دارند بنظر احترام توجه نموده و ایشانرا تجلیل و تکریم میکنند و صاحب عقاید فلسفی و آراء و افکار اقتصادی قابل اهمیت است و در این موضوع کتاب نوشته ، برناردشوآثاری زیاد دارد دورهٔ زندگانی او متجاوز از هشتاد سال است وا کنون هم باروحی تازه ونشاطی تمام بکار تصنیف و تألیف مشغول است ومطالعاتی عمیق نموده جامعه بشریت را با این سن از افکار جوان خود بهره مند مینماید

یکی از آثار او کتاب « در جستجوی خدا » است که اخیراً بفارسی ترجمه‌و چاپ شده . آثار دیگر او که از شاهکارهای ادبی و فلسفی وی شمرده میشود کتاب

(۱) Leight

(سنت ژون) وکتاب راهنمای زن میباشد.

۵۳- برن هارت Bernhardt

۱۸۸۱-۱۸۰۵

دانشمند روسی که در آلمان متولد شده وزبان شرقی را نزد مشاهیر خاورشناسان فرا گرفته و در ۱۸۲۹ ازطرف دولت دولت روسیه برای تعلیم در دانشگاه (خارکوف) دعوت شده سپس در کتابخانه آسیائی پطروگراد بکار اشتغال گزیده و نظارت آنرا در عهده گرفته و علاوه بر آن امور موزه امپراطوری را متصدی شده

برن هارت را مؤلفاتی چند در تاریخ ایران و تقسیمات شرقی اسلامی مانند تاریخ قفقاز و خزر وگرجستان و غیره است و در آثار شرقی باستانی از مسکوکات و نقود عربی وایرانی وخطوط اسلامی و تشخیص آن مهارت یافته و مآثر قلمی اورا در حدود صدو پنجاه کتاب و رساله نوشته اند

دانشمند مذکور فهرستی از کتب خطی شرقی مضبوط در کتابخانه پطرو گراد ترتیب داده که در ۱۸۵۳ بطبع رسانیده و فهرست کتب عربی و فارسی و ترکی دارد که در اسلامبول و مصر و ایران طبع شده ودر آثار آسیائی موجود است این فهرست در پطروگراد سال ۱۸۶۶ بطبع رسیده

۵۴- فرانسوا برنیه F.Bernier

۱۶۲۵-۱۶۸۸

خاور شناس جهانگرد است که در قرن هفدهم زندگانی مینموده ولادت او بسال ۱۶۳۵ دراثر فرانسه بوده این خاور شناس با « تاورنیه » سیاح معروف بهندوستان و دهلی رفته و طبیب شاه جهان پادشاه مغول بوده و سفرنامه برای خود ترتیب داده.

سفرنامه برنیه که از ۱۶۰۷ تا ۱۶۷۷ نوشته مکرر بچاپ رسیده در این سفرنامه ابنیه و آثار کاخهای شاهان مغول و دیگران که درهندوستان دیده مفصلا شرح داده.

کوستاولوبون در تاریخ تمدن عرب خود از نگارش و یاد داشت های او استفاده نموده و درجای دیگر شرح حال فرانسوا برنیه بدینگونه نگاشته شده

برنیه طبیبی فرانسوی بوده و بعداز گرفتن گواهینامه طبابت بدربار دهلی رفته طبیب شاه جهان اورنگ زیب پادشاه هند از خاندان مغول شده ودرظرف دوازده سال که برنیه در آن حدود اقامت نموده اطلاعات زیادی از اوضاع کشور پهناور هند بدست آورده و سفرنامه خوبی نگاشته وفات او در ۱۶۸۸ بوده

۵۵ــ برتلس یو گینی Berteles Youkini

۱۸۹۰

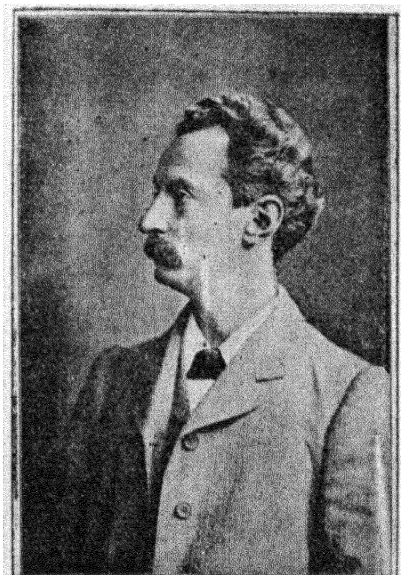
مسیو یوگینی برتلس

خاورشناس روسی که سال ۱۸۹۰ درروسیه متولد شده و بعد از رشد تحصیلات خود را در دانشکده علوم شرقی دانشگاه پطرو گراد انجام داده .۱۹۲۰ دردارالفنون شرقی واردخدمت شده ، ریاست بخش زبان ایرانی را بعهده گرفته وزبان فارسی را خوب وساده وروان حرف میزند

خاور شناس مذکور از آن تاریخ در دانشگاه لنین گراد بتدریس زبان فارسی و تاریخ ادبیات ایران مشغول شده و مؤلفاتی زیاددارد که درحدود ۲۰ مجلد آن بچاپ رسیده بیشتر آثار مؤلفه اودر ادبیات فارسی و گزارش شعراء و نویسندگان ایران است

برتلس بادبیات زبان فارسی بویژه ادبیات تازه این کشور اهمیت زیاد داده و در کتاب تاریخ ادبیات « ایران » آخرین تألیف خود درادبیات کنونی فارسی جستجو و بررسی زیادی نموده و بسیاری از ادبیات امروزه را نشر داده

برتلس درجشن هزارمین سال ولادت فردوسی جزء فضلاء ومستشرقین بایران دعوت شده و در مهر ماه ۱۳۱۳ در کنگره جشن مذکور شرکت نموده

بیوان

۱۹۰۵ تا ۱۹۱۲ چاپ نموده و کتاب القالی را در ۱۹۱۳ بالمفصل زمخشری بطبع رسانده .

۵۸ــ بیکف Bichof

خاور شناس که قنسول دولت آلمان در حلب بوده و در زبان عربی مهارت پیدا نموده وصاحب نگارش وتألیف شده و کتاب تحفة الانبیاء فی تاریخ حلب الشهباء را نگاشته در پاریس سال ۱۸۸۰ بچاپ رسانیده .

۵۹ بیگه F Biguet

فك بیگه دانشمند خاور شناس است که بزبان عربی و تاریخ اسلامی دانا شده و قصیده العقیقه راکه در مدح رسول اکرم (ص) سروده شده بزبان فرانسه ترجمه نموده و مقدمه علمی بران نگاشته و در ۱۹۱۳ بچاپ رسانیده .

۶۰ بلانشار P. Blanchard

پیربلانشار دانشمند رجال نویس دنیا که تراجم بزرگترین اشخاص ملل گیتی را فراهم و تألیف نموده و از رجال شرق مردانی زیادرا شناخته و ترجمهٔ آنان را در کتاب خود نگاشته و کتاب او در چند جلد بچاپ رسیده و یك جلد آن در کتابخانه مجلس شورای ملی ایران موجود میباشد .

۶۱ــ بلاسیو Blassiaus

خاور شناس که عضو مجمع علمی عربی دمشق و از دانشمندان مطلع معاصرو صاحب نگارش و آثار است .

۶۲ــ بلو Blau

خاور شناس که مقالاتی در قسمت عربستان در قرن ششم و مطالعه و شناسائی ملل نگاشته و نگارش او در مجله انجمن مستشرقین آلمان مکرر درج و چاپ شده و کتب و مؤلفات زیاد دارد .

۶۳ــ بلونت L. A. Blunt

لیدی آ. بلونت . خانم انگلیسی خاور شناس است که بشرق مسافرت نموده نجد و عربستان را گردش کرده عادات و اخلاق مردم آن سر زمین را بررسی نموده و

کتابی بقلم خود نگاشته گوستاو لوبون فرانسوی از آثار خامه او استفاده نموده و برای اثبات مدعای خود بمطالب مزبور استشهاد کرده ، در دائرة المعارف لیدن ضمن تراجم خاندان ابن الرشید وال سعود از نگارش این خانم استناد زیادی شده و اورا لیدی بلونت خوانده اند ، بلونت کتابی در احوال قبائل بدوی فرات نوشته درلندن ۱۸۷۹ بچاپ رسیده

٦۴ دبوار DeBoer

نویسنده تاریخ فلسفه اسلام است .

کتاب او بعنوان ذیل (۱) در لندن سال ۱۹۰۳ بچاپ رسیده و او از شرق شناسان دانا بحکمت و فلسفه اسلامی است .

٦۵ ـ بالفر Bolfore

خاور شناس معروف انگلیسی است که در خصوص بسیاری از کتب و آثار اسلامی بررسی نموده و کتابهای فارسی و عربی راتحت مطالعه آورده ، کتاب سفرنامه قسطنطیه و بلغار و روسیه را که مکاریوس انطاکی حلبی بطریق بعربی نوشته و بانگلیسی وروسی ترجمه نموده بالفرانرا بزبان انگلیسی درآورده و ضمن دومجلد ۱۸۲٤ چاپ و انتشار داده و صاحب مولفات و آثار دیگری است .

٦٦ الکسیس بولوت نیکف A. Bolotnikoff

استاد معاصر روسی که در « کسترم » روسیه ۱۸۹٤ متولد شده بولت نیکف «۱۹۱٦ دوره دانشگاه عالی مسکو را تمام نموده و فارغ التحصیل شده در ۱۹۲۲ میلادی داخل مطالعه و بررسی گردیده .

قسمت های تاریخی وادبی راتحت نظر و مداقه در آورده و در رشته های ادبی و تاریخ مدارس و دانشگاههای مسکو عنوان استادی یافته .

و عضو هیئت نویسندگان روسیه و مدیر

---

۱ — the History of philosophy in Yslam

روز نامه ادبیات است و مصنفاتی زیاد دارد که در فلسفه و تاریخ و ادبیات نگاشته و کتبی چند نوشته که مربوط بزبان کنونی و دورهٔ جدید حکومت شوروی است .

بولوت نیکف در احوال حکیم عمر خیام نیشابوری تحقیقاتی نموده و در شرح حال و گزارش احوال این فیلسوف واستاد ریاضی‌دان بزرگ ایرانی کتابی قابل ملاحظه نوشته خاور شناس مزبور در احوال فردوسی صاحب کتاب حماسه شاهنامه هم کتابی نگاشته و از دانشمندانی‌است که در ردیف خاور شناسان برای جشن ولادت هزارمین سال فردوسی بایران دعوت شده و در کنگره شرکت کرده و در این جشن عنوان ریاست سویتیك روسیه را دارا بوده .

٦٧ بووا Lu.Bouva

اوسپن بوا خاور شناس که تاریخ سلطنت مغول را تحت مطالعه در آورده و کتابی بنام سلطنت مغول بعنوان « l'empire Mongol » نگاشته

این کتاب ضمن مجلد اتی ترتیب یافته و دورهٔ تاریخ عمومی جلد هشتم آنست که مسیو کاویناك (١) نشر داده بعلاوه او تاریخ تیمورلنگ وجانشینان تیمور را هم نگاشته و از نهضت تیموری و پیشرفت ادبیات فارسی و ترکی و ترقی علم حقوق و توحید و سایر علوم ضمن کتاب خود شرحی بمورد نگارش آورده

٦٨ بوات M. Buuvat

خاور شناس فرانسوی مقیم پاریس که صاحب مقامات علمی و تحقیقات زیادی در شرق بوده و در مجمع علمی دمشق عضویت دارد و خدماتی نموده ،

٩٦ بورگارد فرانسوا Bourgarde Francoi

١٨٠٦-١٨٦٦

صاحب کتاب « مسامره قرطاجنه » « افسانه های کارتاژ » که مناظره راجع بقرآن و انجیل بین قاضی و مفتی و راهب رادر کتاب خود گنجانیده و کتاب او در پاریس ١٢٧٦ بچاپ رسیده این شخص در آثار اسلامی مطالعه نموده و و اطلاعاتی پیدا کرده

---

١ — M. Cavignac

بریستد J.H. Breasted

۱۸۶۵-۱۹۳۵

جیمس هانری بریستد استاد خاورشناس امریکائی که در شهر روکفر سرحد نیوی امریکا در ۲۷ اوت ۱۸۶۵ متولد شده ودر ۱۸۸۸ ازجامعه نرنوستون(۱) فارغ التحصیل گردیده در مدرسه فلسفه علیا شیکاگو تحصیل نموده و بگواهینامه دانشگاه (بیل) حائز شده و در ۱۸۹٤ بپایه استادی علوم نایل گردیده و بعد ازدو سال درجه دکتری فلسفه را از دانشگاه برلن گرفته و ازکودکی شیفتهٔ علوم و ادبیات شرق و تاریخ و آثار آن بوده و پیش‌از پایان سال ۱۸۹٤ بعنوان دانشیاری تدریس علم‌آثاری دانشگاه شیکاگو و تعلیم تاریخ شرقی انتخاب شده تا ۱۹۲۵ عنوان‌استادی علوم داشته و در این تاریخ مدیر دارالاثار شرقی (موزه اریانتال) شده و بریاست هیئت آثاری معین، در مصر و سودان‌از (۱۹۰۵ تا ۱۹۰۷) باین عنوان‌مشغول بوده و جریان امور هیئت را دارا شده‌در ۱۹۱۹ رئیس قسمت لغات شرقی‌و نیز در ۱۹۱۹ مدیر مؤسسه شرقی دانشگاه شیکاگو شده

انجمن دولتی آلمان در ۱۹۰۰ با او قرار دادی برای مسافرت علمی بموزه های اروپا نموده که ازکتب مصری استنساخ وجمع و برای تألیف فرهنگ مصری حاضر نماید و نیز کتیبه و نقوش و آثار مصری موزه‌های مذکور را مطالعه وتحقیق نماید بریستد در ۱۹۱۹ بنگاه شرقی دانشگاه شیکاگورا تأسیس و تنظیم نموده و بکمك روکفلر سرمایه دار معروف‌این بنگاه‌را اولین بنگاه های آثاری ساخته

بریستد اندیشه خودرا ببحث و تحقیق بقایای انسان قدیم و تطوّر زندگانی آن و تدریس تاریخ اولیه قرار داده، نخستین کاری را که بانجام رسانیده این بود که او برای اداره نمودن این بنگاه‌از ۱۹۱۹ تا ۱۹۲۰ بعنوان‌ریاست هیئت‌آثاری بشرق آمده و در شرق پنج هیئت تشکیل داده و عملیات او از دریای سیاه تا مصر علیا امتداد یافته و هیئت مذکور پنج مرکز در آسیای صغیر و فلسطین و غیره تشکیل و آثار مصری ورموز خط هیروکلیف و حفریات را تعقیب و مراکز چندی را تحت کاوش و تنقیب در آورده

۱- Northe Western

بریستد آنوقت نویسنده مسئول نشریات بنگاه شرقی بوده و در تمام این موارد از روکفلر و پسرش باو همراهی شده درحدود ده ملیون دلاراز جانب کنگره برای تأسیس موزهٔ شرقی و مؤسسهٔ آثاری قاهره تخصیص یافت.

بریستد در ۱۹۲۷ نظر روکفلررا متوجه احتیاج فلسطین نموده موزه آثاری و جمع آوری آثار مهمه فلسطین را لازم شمرده دو ملیون دلار برای تأسیس موزه آثاری آنجا مصرف گردید.

بریستد در ۱۹۱۹ رئیس جمعیت شرقی امریکا شده و در ۱۹۲۷ رئیس انجمن تاریخ امریکا گردید ولیکن از ۱۹۲۵ بواسطه فراغت و پرداختن بکار هیئتهای اعزامی آثاری شرق نزدیك از تدریس دست کشیده همواره در انجام عملیات و دادن کنفرانسها و کارهای برجسته حفر وکاوش بوده، بسیاری از آثار گرانبها و اشیاء وگنجهای نهانی را کشف نموده. تا اینکه روز دوم دسامبر ۱۹۳۵ وفات یافت

از مؤلفات مشهور بریستد کتاب آثار مصر از ۱۹۰۵ تا ۱۹۰۷ و تاریخ مصر ۱۹۰۶ و تاریخ قدماء مصریین و تطوّرافکار و تبدّل آراء مذهبی است که‌در (۱۹۱۲) بچاپ رسیده و عصورقدیمه که در ۱۹۱۵ بزبان عربی ترجمه شده و تاریخ اروپا (عصور قدیمه و قرون وسطی) که بکمك و همفکری روبنسون دراصول مدنیت و غیره نگاشته.

۷۱ــ برزین نیکلا ویچ Brezine Nikolavich

استاد خاورشناس روسی که‌بادبیات و زبان شرقی دانا شده و نویسنده کتاب «راهنمای مسافر در شرق» است.

این دانشمند مکالمات‌عربی‌رابطرز لهجه مردم‌بین‌النهرین وسوریه‌ومصر کتاب ترتیب داده و محتوی مطالب سودمنداست. کتاب مذکور در مسکو سال ۱۸۵۷ به چاپ رسیده و نویسنده آنرا مؤلفات دیگری هم هست که جمع آوری نموده

۷۲ــ بریکتیو A. Bricteux

۱۸۷۳-۱۹۳۷

اگوست بریکتو چنانکه خود او نگاشته ولادت او در فلمال علیا ۲۳ دسامبر

۱۸۷۳ وفات او در سال ۱۹۳۷ بوده

بریکتو تحصیلات عالیه نموده و زبان فارسی وعربی رافرا گرفته. دکتردرفلسفه و ادبیات فارسی شده ، بریاست بنگاه عالی تاریخ و ادبیات شرق و مدیری دروس زبان نائل گردیده و فهرستی برای مؤلفات کتب خطی او نیورسیته لیژ ترتیب داده (۱۹۰۸)

بریکتیو

و از آثار او (کتاب در مملکت شیر وخورشید) است که درسال ۱۹۰۸ دربروکسل چاپ شده و لسانی پاسکیناد راجع بشهر تبریز تآترهای مضحك شرح و مقدمه الدرادی فارسی که در بروکسل ۱۹۱۹ چاپ شده والحمزه مطالعه دراصوات عربی که ۱۹۳۲ بچاپ رسیده ملکم خان (۱۹۳۲) در ۱۹۲۳ صفحه ایضاً در باره میرزا جعفر قراجه داغی که درلیژهم ۱۸۳٤ در۱۸٦ طبع شده مقدمه و شرح شرح فردوسی استخراج از شاهنامه لیژ و بروکسل که در ۱۹۳۵ طبع شده ـ فردوسی ترجمهٔ رستم و سهراب که مشغول تهیه آن بوده ، ـ حکایات فارسی که سال ۱۹۱۰ در ۵۲۸ صفحه بطبع رسیده ـ تحقیقات در مبادی سخن مقالات متعدد در مجلات راجع بشرق که از ۱۹۰۵ ببعد نشر یافته از مؤلفات او و ترجمه کتاب سالامان و آبسال جامی (۱) است که بفرانسه ترجمه نموده و در پاریس سال ۱۹۱۱ بطبع رسانده کتاب یوسف و زلیخا که در ۱۹۲۰ در ۲٦۱ صفحه بطبع رسانیده ، و سفرنامه بایران که در ۱۹۰۸ نگاشته .

(از شرح حالی که بخط خود او نوشته شده اقتباس گردید)

بریکتو در ترجمه فوق‌الذکر راجع بابن طفیل ورسالهٔ حی‌بن یقظان مطالبی

---

۱ — جامی عبدالرحمن بن احمدبن محمد دشتی فارسی‌صوفی متوفی ۸۹۸ صاحب نفحات‌الانس

شرح داده که دائرة المعارف اسلامی لیدن (ص۲۱۷ ج۲۱ع) متعرض است وصاحب مجله مطالعه آثار و رسوم عمومی (۱) است و در (۲ ج ۱۶) دایره المعارف لیدن شرح ابودلامه (۲) بقلم اونگاشته شده

۷۳ — بریگس Briggs

خاورشناسی است که در قسمت هندوستان چندی روزگار گذرانده و تاریخ فرشته (۳) را که درلکهنو بطبع رسیده و بانگلیسی ترجمه نموده و در سال ۱۸۲۹ میلادی بچاپ رسانیده و خدماتی دیگر هم انجام داده

۷۴— بریگس M.Briggs

مارتن بریگس استاد خاورشناس معاصر که قسمت فن معماری کتاب یادگارهای اسلامی (تراث الاسلام) و طرز ساختمان ابنیه و مساجد و مدارس اسلامی و بنای دانشگاهها و جامعات مصر و دمشق و اندلس و ایران را نگاشته و از آنان توصیف نموده و از مسجد جمعه اصفهان و موصل و بعضی مساجد دیگر ایران سخن بمیان آورده و این قسمت را استاد فاضل دکتر زکی محمد حسن امین دارالاثار مصربعربی ترجمه نموده و بچاپ رسیده

۷۵— برخ Broch

خاورشناس آلمانی ناشر بعضی از کتب بزرگان اسلامی کتاب المفصل زمخشری ابوالقاسم محمودبن عمر نحوی متولد ٤٦٧ متوفی ۵۳۸ صاحب کشاف و غیره را طبع و نشر داده

۷۶ — بروکلمن Brockelmann

خاور شناس معروف آلمانی که از دانشمندان بزرگ و دارای مؤلفات زیادی

۱— Revues des Traditions Pouplaires

۲— ابودلامه زیدبن جون کوفی شاعر متوفی ۱۶۱

۳— تاریخ فرشته تألیف ملا محمد قاسم هندوشاه است که مکرر بچاپ رسیده و ازکتب مفیده بشمار میرود

است او نویسنده کتاب تاریخ ادبیات عرب بزبان آلمانی در دوجلد اصلی است که در ۱۹۰۱ بچاپ رسیده و دوجلد اضافی آن هم در ۱۹۳۶ چاپ شده درنشر کتاب ابن سعد صاحب طبقات مبادرت کرده و دوره آنرا درسه جلد از ۱۹۰٤ تا ۱۹۱۷ بطبع رسانده

کتاب لبید شاعر هم از نشریات بروکلمن است و حکایات مضر جدید و مصر میسلامیس (۱) را در ۱۹۳۷ چاپ نموده

بروکلمن

جرجی زیدان در آداب اللغة خود از نگارشات او استفاده زیاد کرده و صاحب معجم المطبوعات هم از او بهره مند شده

بروکلمن صاحب فهرست مخصوصی است که بطرز دائرة المعارف ترتیب داده و در آن مصنفات و مؤلفات خطی و چاپی وعربی راجمع و تألیف نموده و کتاب های محمد بن زکریا رازی را در ۶۸ کتاب در حکمت الهی و ماوراء الطبیعه و ۱۱ کتاب در نجوم و حکمت طبیعی و ۱۶ کتاب در اشعار نامبرده و کتاب او بعنوان Gfesch. d. Arab. Litt. در چند مجلد است.

از ابن حجرعسقلانی و آثاراو هم شرحی نگاشته .

بروکلمن در چاپ و انتشار کتاب عیون الاخبار ابن قتیبه(۲) دنیوری اهتمام کافی نموده وکتاب مذکوررا از دو نسخهٔ استانبول و پطروگراد ترتیب و تنظیم کرده و بچاپ رسانیده

۱ـــ Miscellamies

۲ـــ ابن قتیبه دنیوری ابومحمد عبدالله بن مسلم ابن قتیبه صاحب کتاب ادب الکاتب و عیون الاخبار متولد ۲۱۲ متوفی ۲۷۶ است

از ابوالمظفر (۱) ابیوردی نسابه شاعر هم تحقیقاتی نموده و کتابخانه معروف (ایاصوفیا) را فهرست نوشته

۷۷ــ برسلارد Brosselard

خاورشناس دانا بزبان عربی است که باباجس (Barges) مستشرق در ترجمه کتاب بغیة الرواد ابن خلدون مبادرت نموده و از ۱۹۰۴ تا ۱۱ و ۱۲ طبع و نشر داده

۷۸ــ برون P.W. Brown

۱۸۹۲

ویلیام نرمان براون ادیب خاورشناس که در باره ادبیات ایران وهند تحقیقات عمیقه نموده و اطلاعاتی زیاد پیدا کرده و کتابی در این خصوص نگاشته

برون در دانشگاه پنسلوانیا فیلادلفی (۱) اتازونی سمت استادی دارد و جزء خاورشناسان ایندوره است و مؤلفاتی عدیده دارد .

بطوریکه خود او نگاشته ولادتش در ۲۴ ژوئن ۱۸۰۲ در بالتیمر (۲) اتازونی شده او پروفسور سانسکریت دانشگاه پنسیلوانیا فیلادلفی ومتخصص صنایع هند درموزه پنسیلوانیا است ونگارش وآثاری راجع بنقاشی و مینیاتور و غیره از خود نامبرده و مؤسس روزنامه انجمن (۳) شرقی امریکا است .

۷۹ ــ بریدژ Bridges

یکی از ایران شناسان است که تاریخ قاجار را نگاشته و کتاب او بعنوان Dynasty of the Kajars بچاپ رسیده و از دانشمندان قرن نوزدهم است .

۸۰ ــ F-Buhl

۱۸۵۰ــ۱۹۳۲

فرانس بوهل خاورشناس معروف است که در کپنهاك سال ۱۸۵۰ میلادی متولد شده

۱ــ ابوالمظفر ابیوردی متوفی ۷۰۵ که از شعرای عالم بانساب بوده

۱ -PennsylvaniaPhiladelpia ۲- Baltimere ۳- American Oriental Society

علوم آلهی وفلسفه لوتری و دوره قدیم را تحصیل نموده برای آگهی بزبان عبری و کتب آن لغت ارام و عبری را فرا گرفته استاد عربی او مهرن (۲) عالم معروف و دانشمند آگاه بفلسفه اسلامی و علـوم بوده و از ۱۸۷٦ تا ۱۸۷۸ در لیپزیك تحصیل نموده و از استاد معروف خاورشناس (فلایشر) (۳) درس گرفته کمال تسلط را در زبان عربی و قواعد آن بکمك این استاد دانشمند پیدا نموده

بوهل (۱۸۷۸) نظریات خودرا در مباحث لغوی و تاریخی « قواعد عربیت » نشر داده و متن شافیه ابن حاجب را که بزبان دانمارکی ترجمه نموده بود در آن گنجانیده و شرح نگاشته .

بوهل در آلمان دروس مربوطه بزبان قدیم را پیروی نموده ونظریات جدیدی از خود ابراز کرده تورات را بچهار مصادر از منه مختلفه تاریخ بنی اسرائیل نسبت داده و گـفته :

« عمده اساس شریعت اسرائیلی اساس این دین نبوده بلکه آن نتیجه تطوّر تاریخ این ملت است » او در میهن خود اندیشه فوق را در باره کتـاب مقدس نشر داده و بعقیده و نگارشات دیگران را ارشاد کرده و کتابی در اینموضوع بزبان دانمارکی نوشته که مکرر باشروح و بیان چاپ شدهٔ

بوهل در ۱۸۸۹ سفری بجانب شرق نموده و مصر و فلسطین و سوریه را دیده و سفراو بسرزمین تورات انتهی یافته . بعد از مراجعت مقالاتی در توپو گرافی (وصف وبیان اماکن مذکوره در قرآن) نوشته و نیز کتابی درجغرافیای فلسطین قدیم بزبان دانمارکی و آلمانی نگاشته که این کتاب راهنمای خوبی برای طالبین تاریخ قدیم فلسطین است .

او کتابی راجع باورشلیم و شهر مقدس دارد که این شهر را در کتاب خود بطوریکه در ایام مسیح بوده وصف نموده بوهل از سال ۱۸۹۰ تا ۱۸۹۸ لغت و زبان عبری را در جامعه دانشگاه لیپزیك در آلمان تدریس نموده در سال ۱۸٦٥ در صدد طبع فرهنگ و قاموس بزرگ معروف بنام کزینوس (٤) برآمده و اول کسی

---

۱ - A.Mehren ۲ - Fleischer ۳ - Gesenius

بوده که این کتاب را نشر داده ، بوهل طبع آنرا تجدید نموده و اثری ابدی در عصر خود برای درس لغات سامی گذاشته و درعملی که پیوسته بمزایا و محتویات این فرهنگ نموده عدهٔ از علما با او مددکار شده که از آن جمله زیمرن (۱) بوده و الفاظی که از لغت آشور مشتق است گرد آورده و تحقیق نموده .

بوهل بلغات فینیقی وارامی و عربی ماهر بوده فرهنگ بزرگ عالی قیمت او کتابی است که میتوان آنرا مشتقات لغت و زبان سامی دانست علاوه براین او را اهتمامی زیاد در اشعار عربی قدیم بوده و باسرور ونشاطی تمام‌اشعار نابغه وامرءالقیس و عنتره و غیره رامیخوانده وباعلم و اطلاعی که داشته‌از روی لغت و تاریخ ادبیات را شرح مینموده .

بوهل در ۱۸۹۹ بکپنهاك برگشته دردانشگاه‌آنجا زبان سامی را تدریس نموده ، زبان عربی بیشتر اوقات اورا گرفته و کتاب های عربی را زیاد مطالعه کرده تا مواد لازمه برای‌انجام فرهنگ عربی تهیه نماید ودرسال۱۹۰۳ کتاب« حیات محمد » را بزبان دانمارکی چاپ نموده و بمقدمه راجع بعربستان قدیم مصدّر و بدستیاری مسیو شایدر (۲) بآلمانی نقل کرده و این‌کار دوسال قبل‌از وفات‌او بوده در ۱۹۳۰ بوهل در مجمع علمی عربی دمشق عضویت داشته و باین کتاب قسمتی راجع بـه تبلیغ‌محمد باسلام بطوریکه درقرآن وارد شده‌الحاق‌وضمیمه نموده و در ۱۹۲٤ چاپ کرده ، این ضمیمه بزبان دانمارکی واهمّ‌آراء وتعلیمات واردهٔ درقرآن است‌که بترتیب و احکام تنسیق یافته .

او در بعضی از رسائل خود راجع باحوال علویین و سیاست أنهـا بحث و مناقشه نموده و مقالاتی عدیده در باره رجال و مشاهیر اسلام و تاریخ و وطن وشرح حال آنها نگاشته است.

برای بوهل‌شخصاً ممکن نشده که در قسمت عالم‌جدیداسلامی بحث‌وتحقیق نماید و لکن هرچه راکه دیگران در این خصوص از نهضت علمی اسلامی نوشتند اوباکمال اشتیاق و ذوق خوانده و استفاده مینموده و بیشتر همّ او تاریخ و ادبیات بوده و

Schaeder -۲ Zimmern-۱

اورا در خصوص این تألیفات مهمه ایست و تا آخر عمر و اوان پیری مشغول کار بوده تا اینکه قوای او انحطاط یافت و در سال ۱۹۳۲ در آغاز سال ۸۳ سالگی بدرود عمر نموده .

۸۱ - بورکهارد Burckhardt
۱۸۱۷-۱۷۸٤

خاورشناس معروف دانشمند سویسی است که ولادت او در ۱۷۸٤ بوده و سال ۱۸۱۷ در مصر (قاهره) وفات یافته .

بورکهارد در نوبه و بادیه و شامات گردش نموده اطراف رجهات حجازرا دیده و خودرا بشیخ ابراهیم معرّفی کرده دارای اطلاعات و تحقیقاتی است از اواست :

کتاب امثال عربیه که بزبان آلمانی جمع و ترجمه نموده و این کتاب را در (وایمار)(۱) آلمان بطبع رسانیده اند (۱۸۳٤) - این کتاب قبل از این هم در لندن طبع شده سال ۱۸۳۰ .

بورکهارد سیاّح توانا و هوشمندی است کـه در موضوع زبان و آثار اسلامی تتبع و بررسی کرده و بزبان مذکور مطالبی نگاشته ، اصل کتاب سفرعربستان او درلندن سال ۱۸۲۹ و با ترجمه فرانسه در ۱۸۳۵ در سه جلد بطبع رسیده .

۸۲ - بوریو Buriaut

دانشمند اروپائی محقق که کتاب المواعظ والاعتبار مقرتزی را بدستیاری (کازانوفا) بعد از مقابله و تطبیق با چندین نسخه در بنگاه آرکئولژی (باستان شناسی) فرانسوی قاهره باترجمه فرانسه نوشته و شروع بچاپ نموده ولیکن عمل او ناتمام مانده پس از او موسیوریت مدیر دارالاثار العربیّه در ۱۹۲۸ این عمل را انجام داده ،

۸۳ - بورنوف Burnauf

خاورشناس قرن اخیر است که پنجاه و یکسال روزگار خودرا بشناختن خطوط شرقی

---

۱ - Weimar

و اصول و قواعد زبان سانسکریت ومعرفت آثار خطوطو رسوم ایران باستان گذرانده در این باب مطالعه و تحقیقات کافی‌مفید نموده ' عملیات او بین مستشرقین معروف و مورد استناد است '

۸۴ - بورتن Burton

سیاح ونویسنده مشهور است که دردانستن زبان دیگران اشتهار داشته وصاحب نگارش و آثار است .

بورتن سال ۱۸٤۲ در اداره کمپانی هند داخل شده و قسمت کوهستانی نیککری را با دقتی تمام گردش کرده و اندك مدتی بزبان شرقی دانا شده ' در سال ۱۸۵۲ بلباس در ویشی در آمده بمکه و مدینه رفته وضعیت آن حدود را تحت نظر و مطالعه آورده و شرح مسافرت و سیاحت خود را ضمن ۳ مجلد نگاشته و چاپ نموده

این شخص علاوه براین افریقا و امریکای جنوبی و قسمت فلسطین و شامات را دیده و از سیاحت خود در آن حدود کتاب نوشته واز خاورشناسان بشمار میرود این خاورشناس کتاب الف لیله و لیله « هزارو یکشب » را ترجمه نموده که مورد توجهٔ و نظر اروپائیان و دیگران شده ولادت او در ۱۸۲۱ و فاتش در ۱۸۹۰ بوده '

C

۸۵ - کاهن Cahaun

از خاورشناسانی است که در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم زندگانی مینموده و درتاریخ آسیا وشرق تحقیقات و مطالعاتی زیاد کرده ' رساله‌بعنوان مقدّمه در تاریخ آسیا و گزارش احوال صفویه بنام :

Introductinv a l' Histoirs de l' Asie

نگاشته و آن‌را درلندن سال ۱۹۱۵ بچاپ رسانده ' در دائرة المعارف اسلامی‌لیدن نام او وکتابش نگاشته شده .

۸۶ - کانیکوس Canicus

خاورشناس که اهل اسپانیا بوده و ملخص کتاب نفح الطیب‌را بزبان انگلیسی ترجمه نموده و در دوجلد بچاپ رسانیده وکتاب کلیله و دمنه وکتبی دیگر را هم نشر داده .

۸۷ - کاردن Cardonne

خاورشناس که درکتابخانه های بزرگ جستجو نموده و تاریخ افریقاو اسپانیا زمان تسلط عرب را از روی کتب خطی عربی ترتیب و درسه جلد درپاریس ۱۷٦۵ بچاپ رسانیده .

۸۸ - کارلیل T. Carlyle
۱۸۸۵-۱۷۵۹

توماس کارلیل خاورشناس فیلسوف و دانشمند انگلیسی‌که بزبان عربی وبعضی از زبانهای دیگر شرق دانا شده و استاد زبان عربی دانشگاه کامبریدج بوده

کارلیل در « اکلفشان (۱) » اسکاتلند متولد شده، پدرش مردی‌زارع وفقیر بوده و در هفت سالگی بمدرسه ابتدائی رفته ، در ده سالگی داخل مدرسه متوسطه شده ، (کرامراسکول (۲)) - پدر فقیرش چون میخو است که‌کارلیل عنوان کشیشی پیدا کند اورا بیکی ازدانشگاه ها برده و باوجود دست تنگی و بیچارگی بتحصیلات‌پسرش ادامه داده سپس کارلیل در ۱۸۱٤ در مدرسه انان (۳) استاد قسمت‌ریاضی گردیده و در ۱۸۱۸ ازکشیشی برکنار شده و ازتعلیم احتراز مینمود ، چندی پیرو عقیده و مسلك مادّیون طبیعی و دهری‌مذهبان شدهٔ، در ۱۸۲۱ انقلاب فکری دیگری نمود و از انکار خدا و طریقه الحاد و لامذهبی روی گردانیده در ۱۸۱۹ زبان آلمانی‌را یاد گرفته و اندیشه و عقاید و ملت ژرمن را در انگلستان رواج داد .

کارلیل بگوته معروف آلمانی از جهاتی مشابه است در این بین کارلیل دچار کسالت مزاج و ناخوشی حال شده تاپایان عمر مریض بود واز ۱۷۹۹تا۱۰۸۱ بشرق آمده در این صفحات مطالعه و جستجو نموده

Annan - ۳ Gr Scool - ۲ Ecclefchan - ۱

این دانشمند از اسکاتلند بلندن رفته و در آنجا چندان مورد اهمیت و اعتنا نشده لذا مجدداً بوطن خود برگشته، مشغول ترجمهٔ بعضی از آثار آلمانی به انگلیسی گردید.

کارلیل

کارلیل از ادبیات فارسی و کلمات حافظ و اشعار او بواسطه استفاده از آثار و اشعار کوته شاعر آلمانی که او از گفتار و اشعار خواجه اقتباس کرده بهره مند گردیده در ۱۸۲۶ زناشوئی کرده، برای خود زندگانی مختصر و سادهٔ ترتیب داده و مقالاتی هم از آثار قلمی خود منتشر نموده واسباب موفقیت و بهره مندی او باین واسطه فراهم شد در ۱۸۲۸ که جنبهٔ دانائی و کمال او فزونی یافت کتاب سارتور رزارتوس Sartor Resartus را نشر داده این کتاب ابتداء سال ۱۸۳۳ در یکی از مجلات ملی انتشار یافته.

کارلیل آخرکار بلندن رفته در آنجابودناوفات نمود ۱۸۸۵، او دراین سفر با بسیاری از فضلاء و اهل کمال ارتباط یافته و باتشویق ایشان تاریخ شورش فرانسه (جلد اول) را نوشته و با اینکه کتاب او طعمه حریق شد معذالك ازرغبت وشوق اوکاسته نشده و آنرا ازنو بموردنگارش آورده، در ۱۸۳۷ تمام نمود، نوشتن این کتاب باعث تغییر زندگانی کارلیل شده و چند بار در داخله کشور انگلیس و ایرلند مسافرت نموده وسفری بطرف آلمان کرد که زحمات زیاد درآن سفر متحمل گردید

بالاخره علل مذکور باعث ضعف مزاج وتحلیل قوای کارلیل شده تا در ٤ فوریه ۱۸۸۱ بدرود زندگانی نمود.

آثارونگارش کارلیل زیاد است ازجمله کتاب زندگانی ونوشتجات(دلیور کرامول) وکتاب زندگانی فردریك کبیر ـ کتاب قهرمانان و ابطال است که باین نام در آمده

Lectures on Heroes and Hros Worship

این کتاب بعربی و فارسی و زبانهای دیگر ترجمه شده و کتابی سودمند وقابل اهمیت است در این کتاب اوصاف و خصایص حضرت ختمی مرتبت (محمدّبن عبدالله ص) وحضرت (علیّ ابن ابیطالب ع) را بیان نموده .

دیگر از مؤلفات اوکتابی است که در گزارش و تاریخ مصر نوشته این کتاب در کمبریدج سال ۱۷۹۲ بچاپ رسیده وکتابی که مشتمل احوال شعرای عرب است و بانگلیسی نوشته شده و کتاب منتخبات ادبیات عرب که اشعار عربی را بانگلیسی ترجمه نموده ، در دائرة المعارف لیدن (ص۳۹٦ ج ۱ ع) مینویسد که کارلیل کتاب مورد اللطافة فی من ولیّ السلطنة والخلافة ابوالمحاسن ابن تغری (۱) بردی را بعنوان

Maured-al Latafet Gamaleddini Tagri Bardii :

در کمبریدج سال ۱۷۹۲ چاپ و نشر داده

۸۷ ـ کارپانتر Carpenter

دنیا گرد جهان نورد وگیتی شناس که تمام دنیارا دیده و در تمام قطعات ۵گانه جهان گردیده مطالعه در آداب و اخلاق و رسوم و مذاهب و تشکیلات سیاسی و اجتماعی عالمیان نموده و دورهٔ جهان گردی خود را بعنوان جغرافیا در ٦ جلد به زبان انگلیسی نوشته و بچاپ رسانیده ، در این کتاب آداب و اخلاق شرقی و دیگران تشریح شده .

سیاحت کارپانتر از ۱۸۹۷ تا ۱۹۱۱ در چهاردهٔ سال انجام گرفته او درآداب ورفتار گزارش اجتماعی واداری و اوضاع جغرائی طبیعی و سیاسی و اقتصادی هرجا بادقت زیاد داخل و روحیات مردم هرجا را نوشته و کتاب وگراور های زیاد ونقشهٔ جغرافی طبیعی و سیاسی هر جارا متضمن است

---

۱ ـ ابن تغری بردی جمال‌الدین ابوالمحاسن یوسف‌بن تغری قاهری متولد ۸۱۳ متوفی ۸۷٤ صاحب کتاب النجوم الزاهره و غیره

کارپانتر ازایران وافغان وعربستان وترکیه وهندوستان وچین وژاپون در کتب آسیای خود نگارشی دارد که خالی ازلطافت نیست نگارنده تمام کتاب آسیای اورا از انگلیسی بفارسی ترجمه نموده و درستونهای روزنامه تجدّد ایران سال اول انتشار آن جریده در طهران بچاپ رسانیده واصل نسخه ترجمه فارسی آن موجود است .

۹۰ــ کارادوو B. Carra de Vaux

۱۸۶۹

برنارد کارادوو خاور شناس معروف فرانسوی چنانکه بخط خود نگاشته در ۳ فوریه ۱۸۶۹ میلادی در فرانسه متولد شده وشاگرد قدیمی مدرسه سیاسی پاریس (پلیتکنیك) بوده و مستشرق اسلامی در تاریخ و فلسفه وسیانس لنگتیك(۱) (دانش مربوط بزبان) وماتیماتیك (ریاضی) است .

ازکارهائی که این مستشرق انجام داده و بچاپ رسیده :

کتاب در احوال حجة الاسلام محمد غزالی در یکجلد - متفکرّین اسلام در یکجلد - تصاویرنژاد سامی دریك جزوه - میکانیك هرن الکساندری - مجلهٔ آسیائی - خودکاربیزانس - کتاب اطلاعات - انجمن آسیائی - مختصر عجایب و غرایب - انجمن فلسفه و زبان عمومی است که چاپ شده .

کارادووعشق وعلاقه زیادی بکتب و آثاراسلامی دارد وکتاب(التنبیه والاشراق) مسعودی صاحب مروج الذهب زابفرانسه ترجمه وچاپ نموده دراحوال ابوهذیل(۲)علاف بررسی نموده و مطالبی نگاشته (دائرة المعارف اسلامی لیدن ع ص۲۱۷ ج۱)وکتابی بنام آویسن(۳)دراحوال ابوعلی سینا ترتیب داده ودر پاریس سال ۱۹۰۰ بطبع رسانیده .

مقاله از ابوعلی سینا دردائرة المعارف الدینیة والاخلاقیة هستینجز (Hastings) ج ۲ (۱۹۰۹) نشرداده ودر باره ابن طفیل وحّی بن یقظان هم تحقیقاتی دارد (دائرة المعارف لیدن ع ص ۲۱۷ ج۱)

۹۱ــ کازیمرسکی بیبرکتون Casimerensqui Bibrechtune

۱۸۷۰

مستشرق معروف لهستانی متولد در لهستان وساکن درفرانسه که وفات اودر ۱۸۷۰ بوده ،

---

۱ - SC. Lungustique ۲ - ابوهذیل علاف محمدبن هذیل عبدی علاف متولد ۱۳۵ متوفی ۲۳۵ است - ۳ - Avicenne

کازیمرسکی استاد آگاه و دانا بزبان عربی است که مقاله ها در جراید و مجلات شرقی بفرانسه نشرداده و فرهنگی جامع و مفید بزبان عربی و فرانسه ترتیب داده و چاپ نموده وقر آن مجیدرا بفرانسه ترجمه وچاپ کرده ، و دراوصاف حضرت ختمی مرتبت و اسلام نگارشاتی دارد .

این استاد حکایت انیس الجلیس کتاب‌الف لیله ولیله را با ترجمه فرانسه و نظریات خود در پاریس سال ۱۸۶۶ بچاپ رسانیده .

کتاب فرهنگ عربی وفرانسه معروف بد یکسیونر کازیمرسکی شهرتی تمام‌دارد

۹۲ــ کازانوا P.Casanova

۱۹۲۶

پول کازانوا از مستشرقین معروف دوره اخیر است که در ۱۹۲۶ وفات‌یافته و صاحب نگارشات و آثار است .

۹۳ــ کازیری Casiri

خاورشناس اسپانیائی که در کتب و آثار اسلامی اطلاعاتی زیاد پیدا نموده و فهرست کتابخانه عربی اسپانیا « اسکوریال » را در مادرید از ۱۷۶۰ تا ۱۷۷۰ تنظیم و در دومجلد بچاپ رسانیده

کازیری برای کتب یعقوب بن اسحق کندی که در قرن ۹ میلادی بوده در حدود ۲۰۰ کتاب‌نام برده و فهرستی ترتیب داده و چاپ نموده

او در دو کتاب: الحلل المرقومه ـ واللمحة البدریّه فی دولة النصریّه ابن خطیب (۱) غرناطی مطالعاتی کرده ومطالبی از آن‌دوکتاب انخاذ نموده ومؤلفه ترتیب داده و نیز از خطرة الطیف فی رحلة الشتاء والصیف شرحی ذکر کرده از منفعة السائل که اصل آن مقنعة السائل عن‌المرض الحائل است اقتباس نموده و در اطراف آن شرحی نگاشته .

۹۴ــ کاترینوزنس Caterino zens

قرن ۱۵

ایران شناس قدیمی که ازشاهزادگان و پرنس‌های‌و نیز بوده و ازجانب‌حکومت

---

(۱) ابن‌خطیب غرناطی‌متولد ۷۱۳ معروف‌بابن‌خطیب سلمانی‌است صاحب‌تاریخ غرناطه .

و نیز یونان در اواخر قرن ۹ هجری بایران آمده و صاحب مطالعات واطلاعات است کانرنیو درایران سیاحت نموده و شرح گردش ومشاهدات خودرا باهمراهانش بنام « کتاب گردش و سیاحت ونیز یهادر ایران » بزبان انگلیسی نوشته وچاپ شده و عنوانش این است .

Travels of ventiaus In Persia

۹۵ــ کوسن دپرسوال Caussin de Perceval

خاورشناس بزرگ است که ولادت او در ۱۷۵۹ وفات او در ۱۸۳۵ بوده وبزبان عربی تحصیلاتی نموده ونظارت کتب خطی شرقی وعلمی زبان عربی رادر کتابخانه دولتی پاریس عهده دارشده و کتابی چند در آداب عربیت تألیف نموده و تاریخی بعربی نوشته که شهرتی زیاد یافته ومکرّر در پاریس چاپ شده

نشریات این استاد زیاد است ازجمله کتاب حکایات المسلمین اوست که مجموعۀ از حکایات منتخبه و آثار ادبای اسلامی است که مؤلف با فرهنگ الفاظ عربی و ترجمه فرانسه جهت تشویق دانشجویان زبان عربی و محصّلین نگاشته ودر پاریس سال ۱۸٤۷ چاپ نموده ، دیگر مجموعه نوشتجات و تمسّکات و حجج واسناد او است که درپاریس (۱۸۲۵) بسعی مؤلف بچاپ رسیده وکتاب گراماتیك (علم صرف و نحو) زبان عربی وذیل آن در قصه ابن مغازی (۱) وقصة الحکم باترجمه فرانسه (۱۸۵۸) در پاریس چاپ شده.

از کتب منتشره دپر سوال شرح قصیدۀ معلقه امرءِ القیس زوزنی (۲) و مقامات حریری است (۳)

که در پاریس سال ۱۸۱۹ چاپ نموده وسورۀ فاتحة الکتاب که در پاریس سال

---

۱ ـ ابن مغازی یا مغازلی صاحب فکاهیات و نوادر متوفی ۲۹۸

۲ زوزنی ـ حسین بن علی بن احمد صاحب کتاب ترجمان القران و شرح سبعه معلقه متوفی ٤۸٦

۳ ـ حریری قاسم بن علی بن محمد بصری صاحب مقامات متوفی ۵۱٦ .

۱۸۲۰ چاپ شده و کتاب الزّیج الحا کمی (۱) و کتاب الصوّر عبدالرحمن صوفی (۲) و امثال لقمان حکیم و تاریخ صقلیه (سیسیل) ودوره اسلام نوبری است که چاپ و نشر داده

۹٦- شامپولیون j F·Champolliun

۱۸۳۳ - ۱۷۱۰

ژان فرانسوا شامپولیون معروف بژان درفیژآك (Feigeac) متولدگردیده سال ۱۷۹۰ و در سال ۱۸۳۲ وفات یافته

شامپولیون که قریحهٔ شرق شناسی و تتبع در علم آثار داشته ابتدا بتحصیل زبان عربی مشغول شده پس از آن زبان کلدانی - شامی قدیم - حبشی - عربی قبطی (زبان مصری قدیم) را فرا گرفته و در سال ۱۸۰۷ بپاریس رفته و دورهٔ زبان شرقی را در کلاژ دوفرانس (مدرسه عالی فرانسه) خوانده در آنوقت مجدداً بتحقیق کتب خطی قدیم مصری عبری و آثار تاریخی آن پرداخته و برای حل و اکتشاف زبان مصری و وضع صرف و نحو آن طرح نقشه مینمود

شامپولیون در ۱۹ سالگی بگرنبل (Grénoble) برگشته و در دانشکده ادبی باستادی درس تاریخ انتخاب شده در ۱۸۱٤ کتابی بنام مصر در زمان فراعنه در دو جلد نوشته که مشتمل اوضاع جغرافیائی مصر و گزارش تاریخی آنجا است ودلائل تاریخی و مدارك خبری و اثری از قبطی و عربی بدست آورده که از آن تاریخ قدیم مصر را میتوان فهمید در ۱۸۲۲ شامپولیون بخواندن کتاب « مادام داسی یر » که در خصوص خط هیرو گلیف نوشته شده بود اشتغال گزیده سپس الفبای خط قدیم مصر را تنظیم وصرف و نحو آنراتکمیل کرده و در ۱۸۲۳ کتابی نوشته که اسلوب مختصر و مجمل خط هیرو کلیف را مشتمل بود در ۱۸۲٤ برای دیدن مجسمه های مصری قدیم که پادشاه ساردنی Sardaigne در تورن جمع آورده بود رفته

۱- حاکمی ابولحسن علی بن یونس منجم صاحب زیج کبیر متوفی ۳۳۹
۲ - عبد الرحمن صوفی یکی از مشایخ متصوفه قرون اولیه است .

و راجع بوقایع مهمه تاریخی مصر وعتیقجات و آثار و احجارزیر خاکی آن سرزمین مطالعه نموده نتیجه اکتشافات خود راجمع و تدوین ودر دو مجلد نگاشته است .

شامپولیون در ۱۸۲۶ بپاریس برگشته در (موزه لوورقسمت آثار قدیمه مصر) سرگرم وارسی ها شده و فهرستی از آثار تاریخی موزه لوور ترتیب داده در (۱۸۲۷) مجدداً درسال ۱۸۲۸ بمصررفته؛ در سال ۱۸۳۱ عضو انجمن علمی خطوط و نوشتجات باستانی شده و در این بین که بتألیف اشتغال داشت یاد داشتی مفید در علامات و رموز و اسرار خطوط قدیم مصری ترتیب داده

دانشمند مذکور کتابی در کتب لغت و دستور زبان مصری قدیم نوشته متأسفاً وفات او سال ۱۸۳۲ ناگهانی بمرض سکته‌روی داده و این کتاب نا تمام ماند

از آثار شامپولیون رسالهٔ مفید در عتیقات و آثار باستانی است که چاپ شده از کتب نا تمام او کتابی است که نقشه های رنگین و تصاویری را دارا و در چهار مجلد تدوین شده و این کتاب را در خصوص مجسمه های‌مصر و نوبه نوشته وهشت جزوه‌ازجلد اول‌آن‌کتاب تا۱۸۴۸ طبع شده وطبع بقیه آن تا۱۸۶۹ بتعویق افتاده بود تا اینکه ماس پرو Maspro کتاب مذکور را تحت مطالعه آورده و مادیتوررژه طبع آنرا تمام نمود .

راستی که شامپولیون متخصص قسمت آرنئولژی و یگانه مکتشف رموز و اسرار خط مصری است و اول کسی است که در ۱۸۲۲ میلادی موقع قشون کشی ناپلئون بناپارت بمصر پرده از روی اسرار و رموز آثار نهانی مصر بر داشته و عالمی را از این خدمت بزرگ رهین منت خود نموده

وقتی‌که موضوع مصر شناسی در اروپا انتشار یافت ، خاطر اروپائیان بجانب شرق بیشتر متوجه شده انجمن و هیئت ها جهت تعقیب و تنقیب سایر آثار ترتیب داده بحفر خرابه های قدیمه مصر ـ عیلام ـ آشور ـ بابل ـ ایـران ـ فنیقیه و عربستان و دیگر قسمت های شرق وسطی و شرق اقصی مبادرت کرده دستجاتی جهة

Maditer Rouge—۱

حفاری و نقّابی و اکتشاف با مخارج سنگین و تحمل بسیاری زحمات اعزام داشته و در اثر آن تاریخ مجهول دینا را تا حدی معلوم و آثاری مهمه و مفید تعیین وادوار مجهوله تاریخ را مکشوف نمودند .

جرجی زیدان و گوستاو لوبون و بسیاری از مورخین جدید از حاصل زحمات و اکتشافات شامپولیون اخذ و اقتباس نموده علمای آثاری و مورخین از خدمات گرانبهای او قدر دانی کردند اکتشافات او موجب حل بسیاری از مسائل لاینحل مهمه تاریخی شده و میتوان گفت که « شامپولیون تاریخ را تغییر داد »

۹۷ شاردن J. Chardin

۱۷۱۳-۱۶۴۳

ژان شاردن فرانسوی سیاح معروف متولد ۱۶۴۳ در پاریس و متوفی در ۱۷۱۳ که یکی از دانشمندان ایران شناس و نویسنده سیاحت نامه ایران وهنداست

شاردن در دوره سلطنت شاه عباس دوم صفوی و شاه سلیمان (۱۰۷۶ هجری ۱۶۷۱ میلادی) در ایران بوده و در سفرنامه خود راجع بوضعیات آنروزی ایران و دربار اصفهان و کتابخانه و غیره آنجا مطالبی نگاشته که مرحوم محمد حسن خان اعتماد السلطنه (۱) ودیگران از نگارشات او در کتب ومولفات خود متذکر گردیده‌اند

شاردن در باب تهران هم شرحی نوشته و در آنوقت این جارا شهری از شهر های کوچك ایران معرفی می‌نماید وسیاحت نامه او مکرر بطبع رسیده .

سیاح مذکور بقصد تجارت جواهر بهندوستان رفته و از آنجا بایران آمده ، تاجر باشی شاه عباس دوم شده شش سال در اصفهان اقامت داشته در ۱۰۸۲ هجری بفرانسه بر گشته و سال بعد هم بایران آمده مجدداً یازده سال در ایران و هند اوقات خود را مصرف نموده ، تجارت و سیاحت کرده و کتاب های نفیسی دارد کتاب سفر نامه او در ۱۷۳۵ و آمستردام طبع شده و کتابی شیرین ، حاوی بسیاری از گزارش آن زمان و مطالب تاریخی و اخلاقی است

---

۱ - اعتمادالسلطنه . محمدحسن خان صاحب کتاب مرات البلدان ومنتظم ناصری متوفی ۱۳۱۳ هجری قمری

۹۸ کارل لیل Charles Layll

۱۹۱۳

یکی از خاور شناسان شمرده شده که بنوبت خود خدماتی را انجام داده از جمله جزء دوم المفضلیات را با شرح ابن انباری (۱) در بیروت بخرج خود طبع نموده و انتشار داده ۱۹۱۳ میلادی

۹۹ــ شاتوبریان Chateubriand

۱۷٦۸-۱۸٤۸

نویسنده مشهور که در سنت مالو متولد شده و از جهان گردان و سیّاحان بشمار رفته و بامریکا سفر نموده در دورهٔ انقلاب فرانسه از آنجا دوری گزیده چندی بوزارت خارجه نائل شده و شخصی هوشمند و دانا و صاحب ذکاوت و استعداد بوده بعدها از فرانسه بجانب شرق (فلسطین و شامات) سفر کرده رساله و یادداشتها در این مسافرت ترتیب داده از مساجد مصر و ابنیه اسلامی قاهره تفاصیلی نگاشته و تحقیقاتی در این خصوص نموده اگرچه شاتو بریاند درعین شورش فرانسه از آنجا خارج شده ولیکن بعد از آرامش دوباره بمیهن خود برگشته و آثار و اشعاری زیاد دارد که بسیاری از آثار او بچاپ رسیده و کتاب بررسی در اساس انقلابات را نگاشته که در ۱۷۹۷ چاپ شده و کتابی در احوال ابن سراج (۲) دارد.

شاتوبریان

۱۰۰ــ شربونو J.Au.Cherbonneau

۱۸۸۲

ژاك اگوست شربونو مستشرق فرانسوی معروف که در انتظام امور مدارس الجزایر افریقا اشتغال داشته و در بعضی از مدارس تدریس مینموده و زبان عربی را خوب میدانسته و یاد میداده از اواست: حکایات منتخبه از کتب اسلامی که برای

۱ - ابن انباری ابوبکر محمدبن قاسم بن محمدبن بشار صاحب کتاب الاضداد متوفی ۲۷۸

۲ - ابن سراج یوسف بن سراج غرناطی که خانواده او در قرن ۱۱ میلادی آنجا سلطنت داشته اند

مدارس ابتدائی نوشته و مجموعه مذکور در الجزایر سال ۱۸٤۷ بطبع رسیده

شربونو در زنده کردن ادبیات عربی کوشش و فدا کاری نموده و مساعی زیاد به خرج داده بسیاری از کتب کلاسی را تصنیف و تألیف کرده فرهنگی در زبان عربی و فرانسه برای مکالمه مردم الجزائر نگاشته در ۱۸۸٤ میلادی در پاریس چاپ نموده که نسخهٔ از آن در کتابخانه مجلس شورای ملی ایران موجود است .

این مستشرق کتبی چند از عربی بفرانسه نقل کرده که از آن جمله است سفرنامه عبدری (۱) - تاریخ ابن حماد (۲) و اورا مؤلفاتی در تواریخ عرب است که قسمت زیادی از آن در مجله آسیائی فرانسه منتشر شده و کتاب المخاطبات فی مایحتاجه العرب من الولاة مجموع مخاطبات اصطلاحی مردم الجزائر که در ۱۸۵۸ بطبع رسیده

شربونو علاوه براین حکایات لیلة المحتاله شمس الدین و نورالدین الف لیله و لیله و نصایح و امثال لقمان حکیم را نشر داده

جرجی زیدان در آداب اللغة و صاحب معجم المطبوعات و دائرة المعارف سلا می لیدن عملیات اورا شرح داده اند

این مستشرق صاحب کتاب (آزمایش ادبیات عرب در سودان)

Essai Sur la Litterature Arabe dans le Saudan

است و کتاب تاریخ فتح اندلس ابن قوطیه (۳) را بعنوان (تاریخ سلطنت حکم بن هشام)

Histoire du règne d'elHakam Fils de Hicham

در مجله آسیا سال ۱۸۵۳ ج ۱ ص ٤۵۸ و بعد از آن نشر داده

---

۱ ـ عبدری ـ عبدالمنعم ابن عبدالعزیز قریشی اسکندری ۲ ـ ابن حماد ازنویسندگان و مورخین معروف است متوفی در ۶۰۳ ناظر بیمارستان عضدی

۳ ـ ابن قوطیه عمربن عبدالعزیز متوفی ۳۶۷ از اهل اندلس و اشبیلیه بوده و صاحب کتاب تصاریف الافعال است ،

۱۰۱ــ شیندلر H. Chindler

۱۸۷۹

هوتم شیندلر ایران شناس قرن نوزدهم است که در سال ۱۸۷۹ در ایران بوده و کتابی درباب ایران آنزمان نوشته او راجع بمطابع و چاپخانه ها و کتب چاپ شده اولیه در ایران و قسمت تیپوگرافی (چاپ حروفی) و کتابهائی که از سال ۱۲۳۳ تا ۱۲۶۰ بچاپ رسیده نگارشاتی دارد.

۱۰۲ــ شودزکو Chodzko

ایران شناس قرن نوزدهم که کتابی بنام شبیه در ایران (تآتر) نگاشته و دارمستتر درکتاب (مهدی) خود از او نام برده و کتاب او در ۱۸۷۸ چاپ شده

۱۰۳ــ کریستی A.H.Christi

خاورشناس معاصر نویسنده قسمت فنون فرعی اسلامی که در آن بعضی از تصاویر و صنایع دورهٔ خلفای عباسی و اختراعات مسلمین و اسطرلاب وطرز منبت کاری و ظروف سازی و طرح اشکال و پارچه بافی و کاشی سازی استادان اسلامی را وصف نموده و از عملیات و طرّاحی میرزا اکبر مهندس ایرانی در قرن نوزدهم و زری بافی و مخمل‌های دورهٔ صفویّه و قالی های بقعه شیخ صفی نگاشته و آن قسمت را استاد دانشمند آقای دکتر زکی محمد حسن مصری بعربی ترجمه نموده و چاپ‌شده

۱۰۴ــ کریسیتن هرن هلدرمپی Christian Herrn-Holdrempi

۱۹۳۵

مستشرق معاصر که در آلمان زیست مینماید و خدماتی بنوبت خود بمعارف وادبیات ایران وشرق نموده این دانشمند کتاب رباعیات خیام را بزبان آلمانی ترجمه کرده با مقدمه و گراورهای قدیمی بچاپ رسانیده (در ۱۹۳۵) و نسخه از آن را در سال ۱۹۳۵ بوزارت معارف ایران فرستاده.

۱۰۵ــ کریستن سن A.E.Chritensen

متولد ۱۸۷۵

آرتور امانوئل کریستن‌سن دانمارکی فرزند ویلهلم کریستن سن خاورشناس معروف

ر دانشمند شهیر دانمارک که در کپنهاک سال ۱۸۷۵ میلادی تولد یافته یکی از مصنفین و مؤلفین با اطلاع و آگاه از اوضاع ادبی و تاریخی ایران است که در ۱۳۰۷ شمسی بطهران آمده وضعیت این کشوررا بچشم خود دیده در مهر ۱۳۱۳ هم برای شرکت جشن فردوسی بایران دعوت شده و نایب رئیس کنگره بوده

کریستن سن

کریستن سن بطوری که خوداو نگاشته :
استاد دارالفنون کپنهاک و استاد ادبیات و تاریخ ایران در دانشگاه کپنهاک و عضو آکادمی دولتی دانمارک در سال ۱۸۱۹ شده و عضو مجلس اختراعات عمومی دانمارک است .

این استاد صنایع ایران را در اونیورستیه (دانشگاه) کپنهاک باستادی پروفسور ا . اف . ون مهرن .
A.F.Wen Mehren
و فلسفه ایرانی را در کوتینک بمعلمی پروفسور (اف اندرا) دکتر ادبیات کپنهاک در ۱۹۰۳ فرا گرفته .

کریستنسن مقالهٔ درباره اشعار دورهٔ باستانی وموسیقی زمان ساسانی و اول شاعر ایرانی نگاشته و کتابهائی چند نوشته و بطبع رسانیده که از آن جمله است :

کتاب شاهنشاهی ساسانیان ـ تحقیق در باب رباعیات عمر خیام ـ پادشاهی قباد (دیالك) مرام مزدك و اشتراکیها ـ نخستین مرد و نخستین شاه در تاریخ افسانه آمیز ایرانیان و زبان سمنانی ـ قصه وداستان ایرانیان بزبان عوام ـ ترجمه شاهنامه فردوسی بزبان الوار بشعر ـ زبان ماقبل تاریخ ایرانیان '

کریستنسن کتبی دیگر راجع بایران وایرانیان نگاشته و یاد داشت های مختلفه و چندین کتاب بزبان دانمارکی تألیف نموده '

این دانشمند در ۲۰ فروردین ۱۳۰۸ هجری شمسی در تالار بزرگ وزارت

معارف (عمارت مسعودیه) در گزارش زمان ساسانی و طرز شاهی و کشورداری آن زمان ایران سخن رانی مورد تقدیر نموده

اخیراً کریستنسن مقاله مفصلی راجع بتأثیر ادبیات ایران در اسکاندنیاوی قدیم نگاشته که روزنامه های طهران بفارسی ترجمه و نشر داده اند (اطلاعات شماره ۲۶۵ر۱۵ر۹ر۱۴) شرح فوق (اقتباس از نگارش خود صاحب ترجمه شده)

۱۰۶ — کریستیانو ایرچ Christianouirtsch

۱۸۶۳

عالم موسیقی که موسیقی و سرود عرب را در ازمنه و ادوار مختلفه شرح داده و در این موضوع کتابی مخصوص نگاشته و کتاب او در پاریس سال ۱۸۶۳ بطبع رسیده

۱۰۷ — شولسن Chowlson

۱۹

خاورشناس قرن نوزدهم آگاه بمآثر علمای اسلامی و خادمین معارف شرق که قسمت های مختلفه کتاب الاعلاق النفیسه و مقدمة الافلاك السماویه والکرة الارضیه ابن رسته (۱) را با ترجمه روسی نشر داده .

۱۰۸ — کلاویه Clavije

جهان گرد معروف دون روی دی کلاویه (۲)است که از سفرای اسپانی و و جهان گردان آن کشور است.

سیّاح مذکور در اوایل قرن نهم هجری از طرف دربار دولت متبوعه خود به عنوان سفارت نزد امیر تیمور(۳) گورکان رسیده و اول اروپائی است که از « تهران » سخن رانده و در ۸۰۶ هجری ازاینجا عبور نموده

---

۱ — ابن رسته ـ ابوعلی احمدبن عمربن رسته که الاعلاق النفیسه‌را در ۲۹۰ نوشته

۲ — Don Rey di clavije ۳ ـ امیر تیمور گورکان معروف بتیمورلنگ متولد ۷۳۶ متوفی ۸۰۷ که از فاتحین بزرگ بوده

مأموریت کلاویه ازجانب هانری سوم پادشاه کاستیل (قسطیله) از ممالك اسپانی بوده

کلاویه برای سیاحت و گردش بسمرقند رفته و سفرنامه او بزبان انگلیسی بعنوان «گزارش سفارت Narrative of embassy» بچاپ رسیده و متضمن یك رشته اطلاعات و گزارش مفیده است،

۱۰۹- کلمان موله Clement Mullet

دانشمند خاور شناس که زبان عربی را بخوبی تحصیل نموده و کتاب الفلاحة ابن العوام را(۱) ترجمه و در پاریس سال ۱۸۶۶ طبع نموده و صاحب نگارشاتی دیگر است.

۱۱۰- کلرك Clerc

خاورشناس فرانسوی که تاریخی بنام «تاریخ طب» نگاشته ودر دوجلد تدوین نموده و از اطبای اسلامی و مشاهیر دانشمندان این طبقه شرح داده و درباره ایشان تحقیق کرده و کتاب او بعنوان ذیل بطبع رسیده (پاریس ۱۸۷۸)

Histoire de la Medcine Arabe

۱۱۱- کند Conde

استاد مطلع بتاریخ عرب و آگاه بزبان عربی که درکتب تاریخ اسلامی ونسخه های خطی عربی مطالعات زیاد نموده و درنتیجهٔ مطالعات خود کتاب تاریخ تسلط عرب براسپانیا را از مندرجات کتب خطی ترتیب داده و این کتاب توسط مسیو مارل M.Marle ترجمه شده یکبار در بارسلن (۱۸۴۴) و دیگر بار در سه جلد درپاریس سال ۱۸۳۵ بطبع رسیده.

۱۱۲- کنتارینی Contarini
۱۵۵۱

خاورشناس قدیمی ونیز اول کسی‌است که در ۸۷۸ هجری(قرن ۱۵ میلادی)

---

۳ - ابن‌العوام اشبیلی - ابوزکریا یحیی بن محمدبن احمد نابغه قرن ۶ هجری صاحب کتاب الفلاحة الاندلسیه

از جانب مجلس سنای و نیز بعنوان سفارت بایران آمده در ۸۷۹ھ بتبریز رسیده که آنروز پایتخت یکنفر ازخاندان آق قوینلو موسوم بامیر او زن حسن (۱) بوده کنتارینی دراین مسافرت کتابی راجع بایران وشرح سیاحت وسفر وگزارش خود دراین کشور نگاشته کتاب مذکور در ۱۵۵۱ میلادی باچند کتاب دیگر راجع بایران بعنوان پروم پرسی کاروم هیستر یا (۲) قسمتی ازاین کتاب هم بزبان انگلیسی ترجمه شده و در ۱۸۷۱ میلادی درلندن بطبع رسیده ونیز شرح مختصر سیاحت کونتارینی بزبان فرانسه درکتابی موسوم بسیاحات قرون ۱۲ تا ۱۵ میلادی که در آسیا بعمل آمده درج و در ۱۷۳۵ میلادی درلاهه بطبع رسیده؛ اصل سیاحت نامه را هم در فرانکفورت طبع نموده اند و در ونیز هنوز خانواده کنتارینی اشتهار دارند.

۱۱۳ــ کورنیلیوس وان وائنن Cornilius Van Waenen

۱۰۸۶

خاورشناس آگاه بزبان عربی و اخبار و آثار اسلامی که کتاب حکم حضرت **علی بن ابیطالب علیه السلام** را باترجمهٔ لاتینی و قیودات و شرح و تعلیقات دراوکسونیا سال ۱۸۰۶ بطبع رسانیده و نام این کتاب باین عنوان است :

Sententicè Ali ebn Abitalebe Arabica Latine

۱۱۴ــ کودرا Codera

۱۸۸۲

خاورشناس اسپانیائی که در معارف و علوم اسلامی مطالعه و تحقیق نموده و کتاب الصلة فی تاریخ ائمة الاندلس ابن بشکوال (۳) را که تکمله معجم ابن فرضی (٤) در سیراست در مادرید سال ۱۸۸۳ بعنوان

Bibl. Arab Hisp. — ۱ ج

---

۱ ــ اوزن حسن ــ ازرؤسای خانواده آق قوینلو است که در ۸۷۱ هجری بسلطنت رسیده

۲ــ Prum Persicarum Hi.

۳ــ ابن بشکوال ــ ابوالقاسم خلف بن عبدالملك ازکتاب سیر متولد ٤۹٤ متوفی ۵۸۷

٤ــ ابن فرضی ــ ابوالولید عبدالله بن محمد بن یوسف اندلسی متوفی ٤۰۳ صاحب تاریخ اندلس

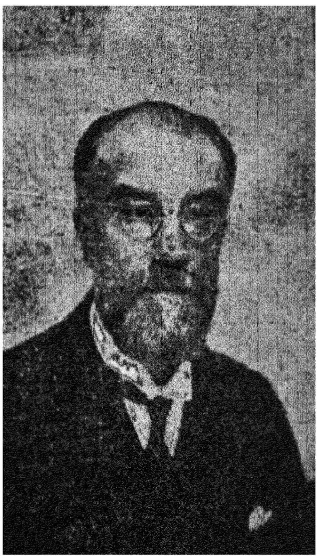
نشرداده و بعضی ملاحظات راجع بقزمان درضمن این قزمان(۱) داردکه مورداستفاده
است و دائرة المعارف اسلامی لیدن عملیات اورا ایراد نموده

۱۱۵ــ کونلی A. Conlly
۱۸۳۸

از مؤلفین و کسانی است که از هند و قسمت شرق اطلاعاتی پیدا کرده و
وکتابی بنام Sourney to the North nf India
نوشته کتاب او درلندن سال ۱۸۳۸ بطبع رسیده

۱۱۶ ــ کنتنو Dr. G. Çontenau

دکتر . ژ . کنتنو . مستشرق معروف
فرانسوی که از دانشمندان عالی مقام و
جزء دعوت شدگان هزارمین سال تولد فردوسی
بایران است او در ۱۳۱۲ بایران آمده
و راجع بحفاری شوش و غیره در کنگره جشن
کنفرانس داده و در باره ایران و تاریخ آن
نگارشاتی دارد او صاحب کتابچه مختصر
دستی آثارباستان شرقی است(۲) که ضمن سه جلد
۱۹۲۷ در پاریس چاپ شده

دکتر . ژ . کنتنو فرانسوی

۱۱۷ــ کردیه H.Cordier

هانری کردیه که در فهرست کتابخانه بریل کارهای اورا شرح داده و از
خاورشناسان معروف بشمار رفته او کتاب راجع بچین و چینی ها را نوشته که از

---

۱ ــ ابن‌قزمان صاحب دیوان معروف متوفی ۵۵۵

۲ ــ Monuel d'Archéologie Orientale

هانری کردیه

۱۸۹۸ تا ۱۸۹۹ بچاپ رسیده و اطلاعات او درباره شرق زیاد بوده مخصوصاً از چین تحقیقات کاملی نموده است و مؤلفاتی دیگر هم نگاشته است که چاپ شده .

۱۱۸ــ کست Coste

از محققین و دانشمندان کنجکاو و دقیق درفن ابنیه و آثار است که معماری و آثار ساختمانی اسلامی را در ابنیه قاهره بانقشه و تصاویر از ۱۸۱۸ ـ ۱۸۲۵ برداشته و آنرا در پاریس سال ۱۳۳۸ چاپ نموده و نیز در باره بناهای جدید ایران کتابی نوشته که در پاریس سال ۱۸۷۰ بچاپ رسیده .

۱۱۹ــ دکتر کوتن Dr.Cotton

ایران‌شناس انگلیسی دانشمند آگاه بمآثر شرق که در قرن نوزدهم بوده و در هندوستان اقامت و زندگانی مینموده مشارالیه قسمتی از اوضاع ایران آن زمان را نگاشته و درباب مطابع و چاپخانه های ایران نوشته و گوید اول کتابی که درچاپخانه تبریز بطبع رسیده کتاب گلستان سعدی بود که در ۱۸۲۵ طبع شده پس از آن تاریخ قاجاریه تألیف عبدالرزاق بن نجفقلی (۱) است که در این مطبعه چاپ نموده اند

۱۲۰ــ کراتچکوفسکی Cratechcufeski

متولد ۱۸۸۳

کراتچکوفسکی اگناتیوس شرق شناس روسی که در ۱۸۸۳ تولد یافته و مراتب کمال را پیموده تا بسمت استادی رسیده در زبان عربی زحماتی کشیده و حائز

---

۱ ـ عبدالرزاق ـ فرزند نجفقلی دنبلی امیرالامراء متوفی ۱۱۹٤

درجه استادی در این زبان شده مستشرق مذکور مقیم لنین گراد و عضو مجمع علمی روسیهٔ واستاد ادبیات عربی دانشگاه لنین گراداست ،

کراتچکوفسکی

کراتشکوفسکی بطبع کتبی چند ازعربی و غیره مبادرت نموده و مصنفات ورسائل زیادی بزبان روسی و فرانسه و آلمانی و عربی نوشته و در مجمع علمی د عربی دمشق عضویت دارد .

از جمله نشریات او دیوان واواء (۱) دمشقی است که بزبان روسی ترجمه نموده و اصل رابا ترجمه بطبع رسانیده و نیزرساله ها و مقالاتی داردکه بزبان عربی نشر یافته ازجمله ترجمه اشعارشاعرعربی ابن دخیل (۲) جمحی است که در ۱۹۱۳ طبع نموده نظریه درتوصیف مخطوطات ابن طیفور (۳) واوراق صولی (٤) که در ۱۹۱۳ بطبع رسانیده وحماسه تحبری (٥) راکه دراروپاپیدا کرده چاپ نموده ۱۹۱۳ کتب خطی عربی در کتابخانه (شهرداری) اسکندریه ، دیوان عمربن مختار کلبی کنانی (٦) مشهور درقرن ۷ و ۸ هجری که در ۱۹۱٤ بطبع رسانیده ، مخطوط جدید مجلد پنجم تاریخ ابن مسکویه که در ۱۹۱٦ طبع کرده کتاب التعاونبدعند العرب الجنوب که در ۱۹۱۷ طبع نموده کتاب البدیع ابن معتز (۷) را هم طبع کرده

---

۱ - واواء دمشقی - ابوالفرج محمدبن احمد غسانی شاعر معروف عرب متوفی ۳۹۰

۲ - ابن دخیل - جمحی از شعرای معروف عرب است

۳ - ابن طیفور - صاحب کتاب المنظوم والمنثور که از دانشمندان بوده

٤ - صولی ابوبکر محمدبن یحیی بن عبدالله عباس شطرنجی متوفی ۳٦٦

٥ - تحبری - ابوعباده ولیدبن عبد طائی متولد ۲۰٦ متوفی ۲۸٤ بوده

٦ - کلبی کنانی عمربن مسعود ادیب کنانی متوفی ۷۰۰ صاحب مرشحات است

۷ - ابن معتز - عبدالله بن محمدبن جعفربن معتز متولد ۲٤۹ متوفی ۲۹٦

۱۲۱ــ کرسول Crswell

۱۸۷۹

مستشرق انگلیسی فرزند کپل آرشبلد کامرون (۱) خاورشناس معاصر است ؛ ولادت کرسول ۱۳ سپتامبر ۱۸۷۹ درانگلستان واقع شده اودرقسمت آثاری تحصیلات خودرا انجام داده و همواره توجه خود را با آثار شرقی معطوف نموده و بشرق نزدیك و مصر مأموریت ها یافته و اکنون در قاهرهٔ مصر اقامت دارد درنیروی هوائی انگلیس برتبه‌افسری‌رسیده هم اکنون در دانشکده ادبیات مصر جزء استادان و باستان شناسی اسلامی را تدریس‌مینماید کرسول از ۱۹۱٦ تا ۱۹۱۹ بازرس و مفتش امنیه سوریه وفلسطین(۱۹۲۰) بوده و مدیر قسمت صنایع مستظرفه اسلامی دانشگاه شده ، دارای آثار و مؤلفات زیادی است و در طرز معماری ابنیه اسلامی تحقیقاتی نموده .او ازمسجد عمرو عاص درمصر واز مساجد دیگرمصر وسوریه‌تفاصیلی نگاشته و عملیات خودرا در فهرستی جزء شرح حال بوزارت معارف ایران فرستاده

۱۲۲ ــ کرینیلیوس Crinilius

خاورشناس‌ادوارد کرینیلیوس‌فاندیك‌است‌که اصلا هلندی بوده ولی درامریکا نشوونما نموده‌در قریهٔ کندرهوك نیویورك‌متولد شده ، در امریکا علوم معمولی‌را فرا گرفته‌طب و دواسازی و ریاضیات آموخته و طالب علوم شرقی شده ، السنهٔ قدیمه را خوانده در دانش مراتبی‌را طی کرده در ۱۸٤۰ از جانب مجمع مبشرین امریکا بعنوان طبیب شامات بآنجا اعزام و به بیروت رفته زبان‌عربی را در آنجا تکمیل نموده با بطرس بستانی صاحب دائرةالمعارف بستانی آمیزش کرده لغات عربی را نزد شیخ یوسف‌اسیر و شیخ ناصیف یازجی از اساتید معروف درك‌کرده و بسیاری از امثال و اشعار آن را حفظ نموده زبان سریانی و عبرانی راهم فرا گرفته و در تأسیس دانشگاه امریکائی بیروت در ۱۸٦٦ شرکت کرده و استاد نجوم و ظواهر جوّی و پاتولژی شده سپس دراثراختلاف‌بین‌او ورؤسای مدرسه منفصل گردیده ومدتها مشغول طبابت‌وتألیف بوده واورا یدی توانا در تأسیس مریضخانه پیدا شده و مردم سوریه ازدانش وی آگاهی

---

۱ - Koppel Archbold Cameron

یافته اورا در جشن‌ها شرکت میدادند و میان آنها محترم بود تاوفات نمود ،

۱۲۳ـ کروتاندن Cruttenden

خاورشناس جهانگرد که در عربستان گردش کرده بویژه کشور یمن را زیر بررسی و دقت نظر آورده و از گزارش و اوضاع طبیعی و سیاسی آن حدود و نقاط دیگری از جزیرة العرب اطلاعاتی مفید یافته و حاصل تحقیقات و بررسی خود را در کتابی گرد آورده و تدوین نموده که چاپ شده

گوستاولوبون در کتاب تمدن عرب خود از نگارشات این نویسنده استفاده و استناد کرده او در مورد خود معروف و بین نویسندگان اروپا مشهور است .

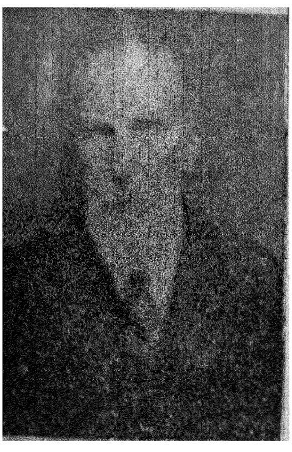
۱۲۴ـ کینه Cuinet

نویسنده آگاه اروپائی و نگارنده کتاب « ترکیه آسیا » است که کتاب خودرا در دو مجله نوشته و چاپ نموده و جزو خاورشناسان شمرده شده

۱۲۵ـ کومن F. Cumont

۱۸٦۸

فرانز کومن(۱) خاورشناس بلژیکی متولد در آلوست (۲) بلژیك ۳ ژانویه ۱۸٦۸ ساکن پاریس که از اشخاص دانشمند و معمر بشمار میرود بطوری که خود او نگاشته ،

کومن

این خاور شناس دکتر در فلسفه‌وادبیات و دارای گواهینامه از دانشگاه گاند (۳) است و متصدی موزه بروکسل بوده ، در دانشگاه نامبرده هم سمت استادی پیدا نموده و عضو اکادمی پاریس شده

مؤلفات او ؛ عبارات و صور مربوط به اسرارمیترا (٤) در دوجلد که در بروکسل‌سال ۱۸۹٦ - ۱۹۰۰ چاپ شده

خلاصه نتایج حاصله که تحت عنوان اسرار میترا در آمده ترجمه کرده و آنهم به

Mithra-٤ Gand-۳ Alost-۲ Feranz Cumonts-۱

آلمانی وانگلیسی ترجمه شده مذاهب شرقی و یك فصل مربوط بایران که طبع چهارم آن در پاریس ۱۹۲۹ انجام یافته .

او بدستیاری مستر (بیدر)(۱) مشغول طبع قطعاتی از مؤلفات یونانی مربوط بروحانیون و مؤبدان زردشتی شده (استانس وهیستاسب) که در دست نشر بوده

۱۲۶ــ کورتن W.Cureton

ویلیام کورتن انگلیسی خاورشناس مبلغ مذهبی فارغ التحصیل دانشگاه اکسفرد که بیشتر وقت خودرا بفرا گرفتن زبان سریانی گذرانده و بزبان عربی و آثار و کتب اسلامی خدمت کرده ازجمله کتاب ملل و نحل شهرستانی (۲) را در ۱۸۴۲ طبع و نشر داده و کتاب عقیده اهل السنه نسفی (۳) را درلندن سال ۱۸۴۳ طبع نموده منتخبات کتاب طبقات الاطباء ابن ابی اصیبعه و غیره رادرمجله آسیای انگلیسی انتشار داده

کورتن مبلّغ طریقه پروتستانی بوده و اهتمام زیاد درطبع و نشر کتب اسلامی داشته ، فهرست کتب خطی شرقی بایگانی شده بریتانیا را جمع و تألیف نموده و در ۱۸۴۲ بطبع رسانیده، قسمت الباب الواحد والثلاثین یحیی بن جریر تکریتی معروف بابن جریر (٤) را چاپ کرده

---

۱ - Mr.Bider

۲ - شهرستانی ابوالفتح محمدبن ابوالقاسم عبدالکریم متولد ٤٦٧ و متوفی ٥٤٨ صاحب ملل ونحل و نهایة الاقدام .

۳ - نسفی نجم الدین حفص عمرو بن محمد سمرقندی صاحب عقاید النسفه و تاریخ سمرقند متوفی ٥۳۷

٤ ابن جریر یحیی تکریتی صاحب الواحد والثلاثین محتمل است که یحیی بن سهل سدپد ابوبشر منجم تکریتی باشد که درنجوم استاد بوده وابن جریر هم خوانده شده

D

۱۲۷ــ دابری دتیرسان Dabry de Thiersant

نویسنده خاورشناس قرن اخیر که در خصوص اسلام و شرق کتابی نوشته و و نسبت بمسلمانان چین اظهار عقیده نموده و گوید که آمار مسلمین چین در حدودچهل کرور است، کوستاولوبون درتمدن عرب خود از وی نام برده و بنگارش اواستناد کرده

۱۲۸ــ داسیه Me. Dacier

بانوی دانشمند مشهور علم و ادب فرانسه و دانا بزبانهای شرقی که در اواخر قرن هفدهم و اوایل قرن هیجدهم میزیسته ،

این خانم دختر یکی از استادان بزرگ فرانسه است که در زبان دیگران و پیروی از دانش آنان تخصص یافته و چند زبان شرقی را آموخته و از ادب و دانش شرق استفاده کرده خودرا دوستدار دانش شرقی دانسته

۱۲۹ــ دارمستتر J. Darmestter

۱۸۹۴-۱۸۴۹

ژان دارمستتر خاورشناس معروف که کتابی در خصوص دستور تاریخی زبان ایرانی و ادبیات و عقاید مذهبی ایرانیان قدیم در دوجلد تألیف نموده و ۱۸۸۳ در پاریس بطبع رسانیده نسخهٔ از کتاب مزبور در کتابخانه مجلس شورای ایران موجود است . ولادت او در ۱۸۴۹ وفاتش در ۱۸۹۴ بوده کتاب مهدی هم از نگارشات او است که اخیراً آقای محسن جهانسوز بفارسی ترجمه و چاپ نموده

۱۳۰ــ دی بوئه C.J. Deboer

دانشمند انگلیسی که در تاریخ فلسفه اسلام مطالعه و تحقیقاتی کرده سپس حاصل مطالعات خودرا تحت عنوان ذیل نوشته :

The Histroy of Philosophy in Islan

وکتابی نموده ، آن کتاب سال ۱۹۰۳ در لندن بچاپ رسیده و اورا آثاری دیگر هم وجود دارد .

۱۳۱ــ دی بد C. De Bod

عالم آثاری جهانگرد و مکتشف خاورشناس که در ایران و عربستان سیاحت نموده و مطالعه و اکتشافات کرده : از جمله اکتشاف دانشمند مزبور خزانه وآثار ارگان « ارجان » فارس و لارستان است :

دی بد نتیجه سیاحت و اکتشاف خودراضمن دو مجلد جمع وتألیف ودر لندن سال ۱۸٤٥ تحت این عنوان چاپ نموده ،

Travels in Laristan and Arabistan

۱۳۲ــ دفرمری Deferemery
۱۸٤۲

خاورشناس فرانسوی و خدمتگذار معارف شرقی است که خدماتی را در طبع ونشر کتب انجام داده ، از جمله تاریخ « جهان گشای جوینی ۱ » را بچاپ رسانیده ۱۸٤۲ وکتاب سفرنامه ابن بطوطه (۲) رانیز انتشارداده ، کتاب تاریخ میرخوند را هم در پاریس سال ۱۸٤٥ چاپ نموده .

۱۳۳ ــ دگرت J.J.M. de Groot

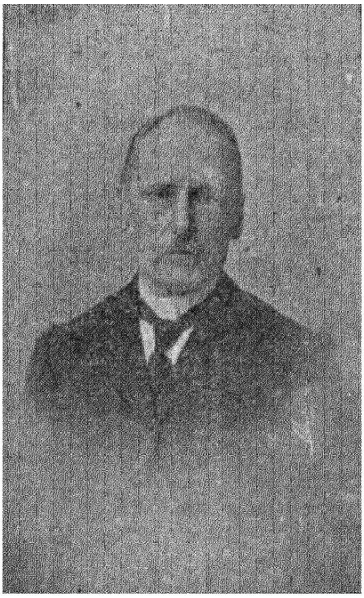
خاور شناس معروف که در فهرست کتابخانه بریل نام و صورت و عملیات او درج گردیده .

این خاورشناس جلد پنجم از قسمت دوم کتاب دمنولژی (عفریت شناسی و افکارشرقی) و قسمت سوم جادوگری و تسخیر را نوشته که در ۱۹۰۷ چاپ شده ؛

---

۱ ـ جوینی .. علاء الدین عطاملك بن محمد بن محمد صاحب تاریخ جهانگشای جوینی متوفی ٦۸۱

۲ ـ ابن بطوطه طنجی ابوعبدالله محمدبن عبدالله بن محمد طنجی سیاح معروف اسلامی متولد ۷۰۳ متوفی ۷۷۷ هجری .

دکرت

علاوه براین جلد ششم قسمت ٤ کتاب ضد عقاریت و تخیلات و خرافات و قسمت‌پنجم از شنجوخیت و مرشدی را نگاشته

اوافکارمذهبی بودائی‌های چین ومعابد و روش مذهبی چین را نوشته که در قسمت چهارم کنگره ششم شرقی گزارش آن مسطور است .

۱۳۴ــ دگینی De Guignes

خاورشناس مورخ که در زبان عربی توانا بوده و قسمتی از کتاب خریدة العجایب (ابن الوردی ۱) را ترجمه نموده مشارالیه ازکسانی‌است‌که در تاریخ مغول و اواخر قرن وسطی بمشرق آگهی زیاد داشته و کتابی عمده درگزارش مغول وتاتار ترتیب داده ونیز در بارهٔ ترك وهون و مغول تحقیقاتی نموده و تفاصیلی نگاشته‌وکتاب خودرا در تاریخ ۱۷۵٦ ــ ۱۷۵۸ درپاریس انتشار داده مدارك او از اسنادتاریخی چین اقتباس شده

۱۳۵ــ دوگلارزا De Glarza

۱۹۲۰

کنت دوگلارزا استاد آگاه بزبان عربی و آثار شرقی که اصلش اسپانیولی بوده و در دانشگاه علمی «مصر قاهره» سمت استادی‌داشته در (۱۹۱۹ـ۱۹۲۰)

این استاد درفن محاضره و کنفرانس توانا بوده و نطق های زیادی در فلسفه عمومی و تاریخ فلسفه در جامعه از هر نموده

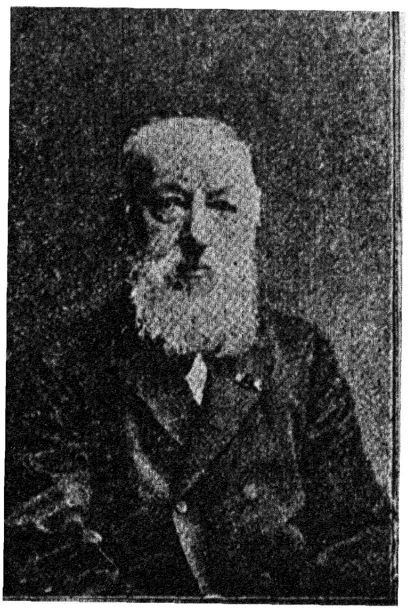
---

۱ ــ ابن الوردی سراج الدین ابوحفص عمر شافعی متوفی ۸٦۱ که وفات او را در ۸۵۵ هم نوشته اند .

۱۳۶ ــ دگویه De GoeJe

۱۹۰۹-۱۸۳۶

خاورشناس بزرگ و استاد دانشمند هلندی است که طرف رسوخ و اعتماد اهل دانش بوده و اطلاعات وافر در زبان عربی داشته ولادت او در ۱۸۳۲ یا ۱۸۳۶ دریکی از دهات هلند شده پدرش استادی آگاه بزبان و لغات دیگران بوده ، دگویه چون در مهددانش و ادب تربیت یافته بود درادبیات وزبان مهارتی پیدا کرده وپدرش بفرا گرفتن السنه و لغات که اهم آن زبان اروپائی قدیم و جدید و زبان شرقی بویژه زبان‌سامی بود وادار نموده و دورهٔ تحصیل‌خودرا دردانشگاه لیدن بپایان رسانید بعداً بترتیب فهرستی جهت کتابخانه دانشگاه مشغول و باستادی در دانشگاه مزبور انتخاب و مشغول تألیف و جمع آوری کتب عربی گردیده ضمناً جهت طبع و نشر کتب و مؤلفات علمای اسلامی و آثار بزرگان اسلام مهیا شده تصحیح و ضبط این قبیل آثار را بعهده گرفته قسمتی عمده ومهم از کتب و رسائل اسلامی را چاپ و منتشر نموده

دگویه

دگویه در امور مذکور رغبت واشتیاقی زیاد داشته‌و کتبی را که طبع نموده از این قرار است؛ کتاب الاعلاق النفسیه ابن رسته که در لیدن سال ۱۸۹۲ بچاپ رسانیده و مقدمه بر آن نوشته فتوح البلدان بلادزی (۱) که در ۱۸۶۷ طبع نموده وکتاب الشر ابن‌قتیبه و کتاب‌التنبیه مسعودی

---

۱ ـ بلادزی ابوالعباس احمدبن یحیی‌بن جابر صاحب تاریخ فتوح البدان متوفی ۳۷۹

که کارادوفو بآن ترجمه نوشته ـ کتاب توصیف افریقا و اندلس ادریسی (١) که دکویه با تشریك مساعی و همکاری دوزی (٢) خاورشناس معروف انتشارداده دیوان مسلم بن ولید (٣) و فرهنگ جغرافیای عربی در هشت مجلد که مشتمل مؤلفاتی بوده و اهم آن جغرافیای عرب و اسلام در حدود قرن چهارم هجری است که دکویه بطبع آن مبادرت نموده

دکویه کتاب نزهت المشتاق فی اختراق الانسان شریف ادریسی‌را در ١٨٦٦ چاپ کرده و دیوان صریع الغوانی (٤) را از عیون الحدائق فی اخبار الحقایق در ١٨٧٥ بچاپ رسانیده قسمتی از تجارب الامم ابن مسکویه را بعنوان

Historicorum Arabicorum

ج ٢ در ١٨٧١ نشر داده ، تاریخ طبری را هم بدستیاری مستشرقین دیگر چاپ نموده ، احسن التقاسیم فی معرفة الاقالیم مقدسی و کتاب (العریب) راهم بچاپ رسانیده (در نویسنده کتاب احسن التقاسیم فی معرفة الاقالیم اختلاف است بعضی آنرا از بشاری دانسته اند چنانکه علمای عرب گفته اند و بعضی آنرا ازمقدسی‌شمرده اند چنانکه فرنگیها قائل اند)

تاریخ طبری که دکویه نشر داده در ١٥ مجلد است که دو جلد آن بعنوان فهرست بمجلدات پیوسته ، دیگر یاد داشت و تذکارهائی است که در تاریخ وجغرافیای شرقی درچند مجلد است و بزبان هلندی جمع و تألیف نموده ، خزانه کتب البلدان‌که محتوی آثار جمعی نویسندگان اسلامی نشر داده . شرح قصیده ابن عبدون که ابن بدرون نگاشته او بچاپ رسانیده

دکویه بین خاورشناسان شهرتی زیاد دارد و در اغلب کنگره ها و انجمن‌های زمان خود حضور داشته و نیز در مهمترین مجامع علمی شرق در لیدن و غیره عضو بوده .

---

٢ ـ ادریسی محمدبن محمدبن عبدالله صاحب کتاب نزهت المشتاق متولد ٤٩٣ متوفی ٥٦٩

٢ ـ Dozy

٣ ـ ابن ولید انصاری همان مسلم بن ولیدصریع‌الغوانی‌است .

٤ ـ صریع الغوانی متوفی در٣٠٨

وفات او در ۱۷ مه ۱۹۰۹ در لیدن واقع شده و منتخب کتاب مقریزی والحلة السیراء ابن ابار را بچاپ رسانیده

۱۳۷ــ دیونگ Dejong
۱۸۹۰-۱۸۳۲

دانشمند خاورشناس و استاد دانشگاه (اوترکت) که با دگویه درنظم وتدوین فهرست کتب خطی لیدن کمك و دستیاری نموده و کتاب (المشتبه) و (لطائف المعارف) را نشر داده

دیونگ فهرست کتب شرقی و دانشگاه (اوترکت) را تهیه و در ۱۸۶۲ به چاپ رسانیده و فهرست کتب شرقی فرهنگستان لیدن جزء ۳ و ٤ را نوشته جزءِ سیم ازکتاب العیون والحدائق فی‌الحقایق‌راهم بهمراهی دگویه والمشتبه فی اسماء الرجال شمس الدین (۱) ذهبی و کتاب الانساب المقنعه فی الخط ابن قیسرانی را چاپ نموده ولادت او در ۱۸۳۲ وفاتش در ۱۸۹۰ بوده

۱۳۸ــ دلابر Delabort
۱۸۲۱

خاورشناس پیشین که با سیلوستر دساسی معاصر بوده و در ترجمه مباحث جغرافیای عربی بافریقا از زبان عربی با او شرکت نموده وکتاب ترجمه را در پاریس ۱۸۲۱ بطبع رسانیده و منفرداً بنوبت خود هم خدماتی شایسته را انجام داده است .

۱۳۹ــ دلافس M.Delafoss
۱۹۲۶

موریس دلافس مستشرق مشهور فرانسوی که کارهائی در خاورشناسی انجام داده و در کنکره ها ومجامع مستشرقین همواره عضویت داشته ودر ۱۹۲۶ وفات‌یافته

---

۱ ـ شمس‌الدین ذهبی دمشقی ـ ابوعبدالله محمدبن عثمان متولد ٦۷۳ متوفی در ۷٤۸ صاحب ملخص التاریخ

۲ ـ ابن قیسرانی ـ شیبانی محمدبن طاهر مقدسی حافظ متولد ٤٤۸ متوفی ۵۰۷ است ، او غیراز ابن قیسرانی محمدبن نصرشاعر است .

۱۴۰ ـ دلفن G. Delphin
۱۹۲۲

ژرژ دلفن دانشمند معروف فرانسوی که دولت فرانسه اورا برای اداره نمودن مدرسهٔ الجزایر و مدیریت مدرسهٔ ملی آنجا انتخاب نموده د در الجزایر بلهجه وطرز گفتار مردم بومی و لغات آنحدود تدریس کرده و مباحثی زیاد در باره اسلام دارد و مقالات و رسالاتی دراین خصوص نشرداده او کتبی کلاسی هم جهت تسهیل فرا گرفتن زبان عربی تألیف نموده و از خاورشناسان بشمار رفته.

آثار منثور دلفن تاریخ پاشایان عثمانی در الجزایر از ۹۲۱ تا ۱۲۵۸ و کتاب المقامات العادلیه در لهجه مراکشی و کتاب جامع اللطایف است که بطبع رسیده

۱۴۱ ـ دنیس راس S.Denison Ross

خاورشناس معروف انگلیسی و دانشمند معاصر که مقامات علمی را درمدارس انگلستان پیموده و بمقام استادی رسیده در کسب دانش و علوم و السنه شرقی صرف وقت نموده ورئیس دانشکده زبان شرقی دانشگاه (یونیورستیه) لندن شده دنیس راس خدماتی بزرگ بمعارف شرق نموده همواره نطقها و خطابه های عالی راجع بایران و شرق کرده و کتاب **غبطة الناظر** فی ترجمة شیخ عبدالقادر (۱) را درکلکته سال ۱۹۰۳ بطبع رسانیده ـ رساله (اثر زبان عربی درعالم اسلامی) او در مجله هفتگی **الرساله** مصر سال اول در چند شماره بعربی ترجمه شده

او از جمله اشخاصی است که در شرکت جشن هزارمین سال فردوسی بایران دعوت و بطهران آمده در کنگره سخن رانی مفصلی نموده وضمن گفتار خود اهمیت **جامع التواریخ** رشید الدین(۲) وتاریخ **جهانگشای جوینی** و تاریخ **گزیدهٔ حمدالله مستوفی** (۳) را اظهار داشته و از جشن های کشور انگلستان برای فردوسی آگهی داده

---

۱ ـ شیخ عبدالقادر بن عبدالله بن جنگی دوست حسنی گیلانی معروف متولد ۴۷۱ متوفی ۵۶۱

۲ ـ رشیدالدین وزیر صاحب کتاب جامع التواریخ متولد ٦٥٤ ـ متوفی ۷۱۸

۳ ـ حمدالله مستوفی تاج الدین ابی بکر قزوینی متوفی در ۷۵۰ هجری صاحب تاریخ تاریخ گزیده و نزهت القلوب.

سردنیسن راس دراسفند ماه ۱۳۰۷ شمسی موقعی که کریستنسن خاورشناس دانمارکی بایران و تهران آمده و نیز بتهران ورود نموده و در آن موقع سخن‌رانی مفصلی در تالار بزرگ وزارت معارف کرده و نطق او راجع بایران وادبیات فارسی و تاریخ دانشوران و ادبای ایرانی بوده و درضمن گفتار خود پیشنهادی بوزارتمعارف در باب تأسیس کتابخانه علمی عمومی ایران شناسی نموده تا کتب این‌فن‌که‌ا کنون نهایت پسندیده و مطلوب دانشوران ایران و دیگران‌است از ایران و دیگرجا فراهم و وسیله جلب توجه مستشرقین اروپائی ودانشمندان‌را ایجاد نمایند.

دنیسن‌راس فارسی را خوب وسلیس حرف میزند وکتبی راجع بایران وکتبی راجع بایران نوشته و در ادبیات فارسی کتاب‌ها دارد که چاپ شده

او ضمن سخن رانی کنگرهٔ جشن فردوسی خود را بعنوان حامل تبریکات انجمن فردوسی از جانب سرجان سیمون(۱) وزیر امورخارجه انگلستان معرفی نموده و راجع بظفرنامه حمدالله مستوفی اظهار عقیده کرده

۱۴۲ـ دسلان B.M.J.Deselane

۱۸۷۹

بارن ماك ژوکن دسلان (۲) دانشمند بزرگ خاورشناس معروف فرانسوی‌که توجهی مخصوص بتاریخ بربر و قسمت شمال افریقا نموده و اوقاتی صرف این‌کار کرده کتابی درشش جلد در موضوع بربر نوشته که قابل اهمیت و مفید است.

این خاورشناس درباره ابن خلدون مورخ بزرگ وفیلسوف‌اسلامی‌تحقیقاتی نموده و مقدمه او را بفرانسه ترجمه کرده (کاترمیر) بترجمه قبلا مباشرت و تمام نموده و آنرابااصل‌درشش‌جلد بطبع‌رسانیده (سه‌جلد بفرانسه‌هم‌وسه جلدبعربی)

دسلان تاریخ بربرابن خلدون و سلسله های دیگر ازشاهان افریقا و دیگران را در چهار جلد ترجمه نموده و چاپ آن در الجزائر و پاریس انجام گرفته (۱۸۵۲-۱۸۵٦)

Baron Mac Juckin deselan - ۲ Sir J. Simon - ۱

از مؤلفات دسلان فهرست کتب خطی شرقی پاریس بود که او شروع کرده و دیرنبورك در ۱۸۸۳ بعد از وفات وی باتمام کتاب اهتمام نموده و طبع کرده

دسلان کتاب وفیات الاعیان ابن خلکان (۱) را بفرانسه ترجمه نموده و جزء اول آن در پاریس سال ۱۸٤۲ طبع شده و کتاب نزهت ذوی الـکیس و تحفة الادباء فی القصاید و دیوان امرء القیس (۲) را با ترجمه از کتاب اغانی نقل و بفرانسه ترجمه کرده در سال ۱۸۳۷ در پاریس طبع نموده اورا مقالاتی در خصوص ملت بربر و ادبیات آنها است که در مجله آسیا بطبع رسیده

دسلان جغرافیای مصررا از تاریخ ابی‌الفداء با تقویم البلدان بهمراهی (مسیو رینود) بامتن عربی و شرح وحواشی بچاپ رسانیده وکتاب المغرب فی ذکر بلاد الافریقیه والمغرب ابوعبید بکری(۳) را با ترجمهٔ فرانسه وچند مجموعه طبع نموده که از آن جمله است .

مناقب سلطان صلاح الدین (٤) نقل از بهاءِ الدین بن شداد (٥) مختصری از سیاحت‌نامه ابن‌جبیر(٦) سیاح‌ترجمه عبداللطیف(۷)بغدادی‌زیج‌حاکمی منتخبات‌ابن جبیر با ترجمه تاریخ‌الدولة‌الاتابکیه بالموصل‌منتخبات تاریخ المختصرفی اخبارالبشر.

۱۴۳- دیرنبورگ J. Dereubourg

۱۸۹۵

ژزف دیرنبورك خاورشناس معروف صاحب آثار مشهور و مترجم تورات

---

۱ - ابن خلکان شمس الدین احمد بن ابراهیم برمکی متولد ۶۰۸ متوفی ۶۸۱ صاحب‌کتاب وفیات الاعیان

۲ — امرء القیس . بن حجرکندی شاعر جاهلیت متوفی ۵٦ میلادی

۳ — بکری عبدالله‌بن عبد العزیزبکری‌اندلسی است .

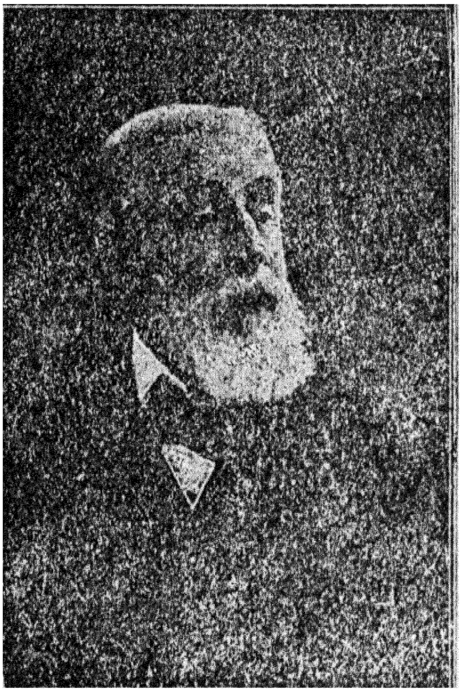
٤ - صلاح‌الدین یوسف بن ایوب بن شادی ۵۲۵ - ۵۳۹

۵ - ابن شداد ابوالمحاس یوسف‌بن رافع اسدی متولد ۵۳۹ متوفی ۶۳۲ صاحب کتاب سیرت صلاح‌الدین

٦ - ابن جبیر ابوالحسن محمد بن احمد کنانی اندلسی متولد ۵٤۰

۷ - عبداللطیف موفق‌الدین ابومحمد بن یوسف بغدادی متولد ۵۵۷ متوفی ۶۲۹ دانشمند معروف و نویسنده عرب

ابن‌سعید فیومی(۱) که آنرا در ۱۸۹۳ درپاریس نشر داده پسرش هرتویك دیرنبورك است که ترجمه کارهای او بعداً نگاشته میشود .

این پدر و پسر مدتی با یکدیگر در خدمت ادبیات شرقی بویژه بزبان سامی و عربی بذل مساعی نموده اند

دیر نبورك امثال لقمان حکیم و مقامات حریری را که دساسی در ۱۸۲۰ نشر داده و بیاری رینود بعد از مقابله و تراز بانسخ خطی و تصحیح و افزایش فوائد تاریخی بزبان فرانسه در پاریس ۱۸۵۰ بچاپ رسانیده وفات او در ۱۸۹۵ بوده

درنبورك

۱۴۴ــ درنبورگ Derenbonrg Hertuique

۱۸۴۴-۱۰۹۸

پسر ژزف دیرنبورك است که مانند پدر خاورشناس معروف بوده ولادت او ۷ ژوئن ۱۸۴۴ در پاریس وفات او ۱۹۰۸ درهمانجا شده

و راجع بکتاب خطرة الطیف فی رحلة الشتاء والصیف ابن الخطیب (۲) غرناطی سلمانی شرحی نگاشته و از آن اظهار آگاهی نموده نصف کتاب (لیس)

---

۱ ــ ابن سعید ازنویسندگان ودانشوران مغرب است

۲ ــ ابن‌الخطیب لسان الدین ابوعبدالله محمدبن عبدالله بن سعید غرناطی متولد ۷۱۳ صاحب تاریخ الاحاطه

ابن خالویه (۱) را در ۱۸۹۹ طبع نموده و جزئی از دیوان ابن رشیق (۲) را نیز بدست آورده ونشرداده

۱۴۵ — دورژه M. Desverger

۱۸۰۵-۱۸٦٤

نویسندهٔ خاورشناس مشهور فرانسوی که زبان عربی را در پاریس فرا گرفته و وتاریخ زندگانی حضرت **رسول اکرم** (ص) را نگاشته تاریخ ابی الفداء (۳) را در ۱۸۳۷ و تاریخ افریقای ابن خلدون (٤) را در ۸۵۷ میلادی ترجمه نموده وتألیفاتی در عربی دارد که چاپ شده و کتابی در تاریخ عرب قبل از اسلام و بعد از آن نوشته در ۱۸٤۷ در پاریس بطبع رسانیده

گوستاو لوبون در کتاب تمدن عرب از نگارشات (دورژه) استفاده زیاد نموده و صاحب تاریخ آداب اللغه ازوی نام برده وفات اورا در ۸٦۷ نگاشته

۱۴٦— دمزن Desmaisons

۱۹۰۸

دانشمند آگاه با آثارشرقی ودانابزبان فارسی که تاریخ ابوالغازی (۵) بهادر متضمن گزارش دورهٔ مغول را ترجمه نموده و ترجمهٔ او در پطروگراد از سال ۱۸۷۱ تا ۱۸۷٤ در دوجلد بطبع رسیده

دمزن از آگهی باخبار شرق بهره زیاد داشته و درفن لغت استاد بوده و برحسب اطلاع خود فرهنگی بفارسی و فرانسه ضمن چهار جلد نوشته که در ۱۹۰۸ در رم بطبع رسیده نسخهٔ از آن در کتابخانه مجلس شورای ملی ایران موجود است.

---

۱ ـ ابن خالویه همدانی ابوعبدالله حسین بن احمدبن خالویه متوفی سال ۳۷۰ درحلب صاحب کتاب لیس

۲ ـ ابن‌رشیق حسن بن رشیق ازدی متولد در محمدیه ۳۸۵ یا ۳۹۰ و متوفی ۳۵٦ یا ۳٦۳ صاحب العمده و قراضة الذهب است

۳ـ ابوالفداء عمادالدین اسمعیل بن علی متولد ٦۷۲ متوفی ۷۳۲

٤ ـ ابن خلدون عبدالرحمن بن محمدبن محمد متولد ۷۳۳ متوفی ۸۰۸ صاحب مقدمه

۵ ـ ابوالغازی بهادر از سلاطین مغول است

۱۴۷ــ دویك مارسل Devic Marcel
۱۸٦٤

خاورشناس که بین مستشرقین فرانسه مشهور است و کتاب (**عجایب الهند**) عربی را به زبان فرانسه ترجمه و نشر داده و لغت لیتره (۱) فرانسه را بجدول الفاظ فرانسه که از السنهٔ شرقی استفاده شده پیوست نموده سیرت عنتره بن شداد (۲) را ترجمه و در ۱۸٦٤ بطبع رسانیده

۱۴۸ــ دیتریسی Dieterici
۱۸۸۸

خاورشناس آلمانی مشهور متولد برلن که در ۱۸۸۸ وفات نموده و خدمانی بمعارف اسلامی وادبیات شرق کرده ازجمله کتاب خلاصة الوفاء که مختصری مقتبس از مسائل **اخوان الصفاء** (۳) است تقریباً ازصد نسخه خطی لیپزیك وبرلن در ۱۸۸۳ تصحیح و طبع نموده و نیز قسمتی ازمنتخبات **یتیمة الدهر ثعالبی** (٤) که مربوط **بتنبی** (٥) و **سیف الدوله بن حمدان** (٦) است در لیپزیك سال ۱۸٤۷ نشرداده و دیوان متنبی را هم بچاپ رسانیده سه رساله کوچك **فارابی** (۷) که مهمتر از همه رسالهٔ **فصوص الحکم** است چاپ ومنتشر نموده

این خاورشناس الهیات **ارسطو** و رسالهٔ مبادی آراء اهل المدینة الفاضله **فارابی که** ۳٤ فصل است در لیدن ورسالهٔ **الثمرة المرضیه** و بعضی رسالات دیگر فارابی راهم چاپ وانتشار داده

---

۱ ـ Littré

۲ ـ عنتره بن شداد عیسی شاعر معروف دورهٔ جاهلیت متوفی ٦٥۱ میلادی

۳ ـ اخوان الصفا هیئت پنجنفری در قرن چهارم که قائد اصلاحات بودند : محمدبن معشر بستی ـ علی بن هارون زنجانی ـ ابواحمد مهرجانی ـ عوفی ـ زیدبن رفاعه

٤ ـ ثعالبی ابومنصور عبدالملك بن محمدبن اسمعیل نیشابوری متولد ۳٥۰ متوفی ٤۲۹

٥ ـ متنبی ابوالطیب احمدبن حسین حنفی کوفی شاعر متوفی در ۳٥٤

٦ ـ فاریابی ـ محمدبن محمدبن طرخان بن اوزلغ فیلسوف اسلامی ومعلم ثانی متوفی ۳۳۹ که درحدود هشتاد سال زندگانی نموده

۷ ـ سیف الدوله ابوالحسن علی بن عبدالله بن حمدان صاحب حلب متولد ۳۰۳ ومتوفی ۳٥۲

۱۴۹ ــ دیولافوی V. Dieulafoy

۱۸۸۷

استاد خاورشناس و عالم آثاری صاحب کتاب (ایران وکلده و شوش ۱) است که مربوط بآثارتاریخیٔ ایران وکلده وشوش میباشدکه او در این حدود تحقیقات وکنجکاوی زیاد نموده‌این کتاب را در نواحی مذکور نگاشته و سال ۱۸۸۷ در پاریس بطبع رسانیده و از خاورشناسان اواخر قرن نوزدهم است

۱۵۰ــ دسن D' Ohsson

خاورشناس نویسنده‌تاریخ مغول که نسبت بمغول وتاریخ آنهامطالعاتی‌زیاد نموده وکتابی در تاریخ مغول ترتیب داده که در ۱۸٤۲ یکبار بطبع رسیده و مجدداً نیز در ۱۸۳۵ درهلندقدری مبسوطترچاپ‌شده

۱۵۱ــ دمبای F. Dombay

۱۸۱۰-۱۷۵٦

فرانسوا دمبای اطریشی خاور شناس‌معروف که ازطرف دولت اطریش‌روزگار خودرا بمأموریت خارجی گذرانده ، سپس در درباروین عنوان مترجمی یافته ، آثار و مؤلفاتی نگاشته و زبان فارسی و عربی و ترکی را فرا گرفته از اوست:

کتب فلسفه ایران و عرب و ترك که در ۱۷۹۷ بچاپ رسیده صرف و نحو دستور زبان فارسی که در ۱۸۰٤ چاپ شده ولادت او در ۱۷۵٦ وفاتش در ۱۸۱۰ بوده

۱۵۲ــ دونالدسن D. W Donald Son

خاورشناس دورهٔ اخیر اصل نام‌او دوایت دونالدسن و دانشمندی متتبع بشمار رفته و کتاب (مذهب شیعه) را نوشته ،

کتاب او بدستیاری لوزاك و همکاران او چاپ شده و این کتاب نفیس بزبان انگلیسی است ، مؤلف گزارش و آغاز پیدایش اسلام و ظهور شیعه و شیوع ایشان در این سرزمین و اهمیت واقعه کربلانزد شیعه وتقدس آنمکان بین شیعه بامطالبی

۱ - La Perse, La Chaldée et La Susiane

که سیاحان و مورخین اروپائی از کربلاو ظهور خلافت خاندان بنی عباسی و قیام منصورد وانقی (۱) وگزارش (حضرت امام جعفر صادق ع ۲) و ابی حنیفه (۳) را در این کتاب شرح داده و شمهٔ از تاریخ (مدینه منوره) بآن ضمیمه شده

خلاصه آنکه کتاب مذکور تراجم ائمه شیعه و پیدایش این مذهب در ایران وحوادث جاریه‌را گزارش داده وضمناً تفصیلی ازائمه طاهرین و عصمت وپاکدامنی ایشان و معصومیت پیغمبران و شفاعت آنها نگاشته

(مجله الهلال در شماره اوت ۱۹۳٤ ص ۱٤۱٦ نام و خلاصه محتویات کتاب اورا شرح داده)

۱۵۳ ـ دن گارسیادسیلوا Don Garcia de Silva

قرن ۱۱

ایران شناس قرن یازدهم هجری که اهل اسپانیا بوده و دردورهٔ سلاطین صفویه باین سرزمین آمده و کتابی نوشته‌که در آن اطلاعاتی راجع با یران و گزارش آنزمان مندرج شده و بچاپ رسیده

۱۵۴ـ دوزی Dozy

۱۸۸۱

خاورشناس معروف هلندی که بیشتر روزگار خودرا در اندلس گذرانده ودر تاریخ و ادبیات آنجا کتبی مهمه و مفید تألیف نموده و در دانشگاه لیدن استاد زبان عربی شده محل ولادت او درلیدن بوده ودر آنجا هم وفات نموده ۱۸۸۳ میلادی

دوزی در تألیف کتب و طبع و نشر زحمات زیادی را متحمل و خدماتی را انجام داده از جمله کتاب تاریخ دول اسلامی را بفرانسه نوشته و کتابی در ادبیات اندلس (۱) نگاشته و (فرهنگی) عربی ترتیب داده که آنرا بقاموس عربی پیوسته

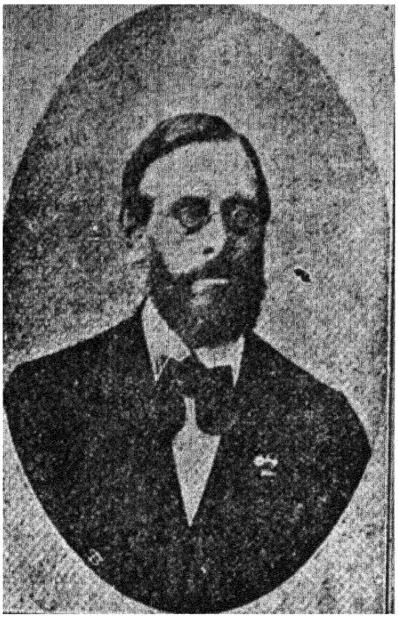
---

۱ ـ منصورد وانقی ـ ابی‌جعفر خلیفه بنی عباس که‌در ۱۳٦ بخلافت‌رسیده‌ولادت‌او ۹٥ ودر ۱۵۸ هجری وفات نموده

۲ ـ حضرت‌امام جعفر صادق‌متولد ۸۳متوفی در۱٤۸ ﻫ رئیس‌مذهب حقه‌جعفری‌وامام‌ششم

۳ ـ ابوحنیفه ـ کوفی نعمان‌بن ثابت تیمی متولد ۸۰ متوفی ۱۵۰ رئیس‌مذهب حنفی

و در این کتاب الفاظی از عربی که در قاموس وارد نشده ایراد نموده و کتـاب او دوجلد مفصل است .

دوزی

دوزی تقویم ۹۶۱ میلادی قرطبه منسوب بـه عریب بن سعد قرطبی (۱) را سال ۱۸۷۳ در لیدن طبع نموده جزء کتاب العرب فی دولة العبادیین او در لیدن بطبع رسیده

این خاورشناس کتاب تاریخ ابن زیان (۲) و تاریخ المعجب مراکشی و دوجلد اول و دوم بیان المغرب فی اخبار ملوك الاندلس والمغرب (ابن العذاری ٤) را از ۱۸۴۸ تا۱۸۴۹ در لیدن بعنوان

Histoire de l' Afrique et de l' Espagne

و نیز از کتاب (المغرب) جنگهای نرمـاندی را درج ۲ طبع دوم ترجمه کرده و جغرافیای ادریسی و غیره را منتشر نموده ولادت او در ۱۸۲۰ وفاتش در ۱۸۸۳ بوده - در تاریخ آداب اللغه و معجم المطبوعات (ض ۸۹۳) و موارد دیگر ترجمه و نام او مسطور است ٠

---

٤ - عریب بن سعد ازاهل قرطبه وازعلمای نجوم بوده ودرحدود ۹۶۰ میلاد میزیسته

۲ - ابن‌زیان یکی از نویسندگان مورخین مغرب است و ازشاهان بنی عبدالواد بوده (۷۸۸-۷۵۲)

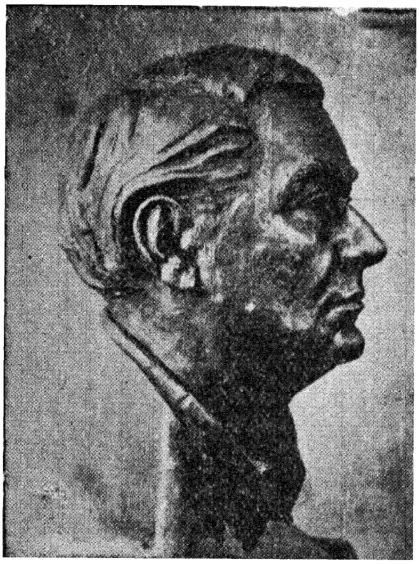
۳ - مراکشی عبدالواحد مورخ صاحب کتاب المعجب

ابن العذاری - ابوعبدالله یا ابی‌العباس محمد مراکشی نابغه اواخر قرن هفتم‌هجری صاحب کتاب بیان المغرب و تاریخ المشرق است

۱۵۵ــ درینك واتر M.J. Drink-water

۱۸۸۲

مستر جان درینك واتر فرزند البرت دون درنیك واتر ـ شاعر معروف وخاورشناس انگلیسی است که ولادت او درسال ۱۸۸۲ م روی داده وتحصیلات خودرا درمدارس عالیه اکسفرد و غیره تمام کرده و ازجمله خاور شناسانی است که در جشن فردوسی شرکت نموده ودر ۱۳۱۳ بتهران آمده عنوان نمایندگی ادبیات انگلیسی‌را از طرف دولت متبوعه خود داشته و در تمام جزیره و نقاط انگلیسی زبان مشهور است ودر اثر این اشتهار دولت انگلیس اورا بنمایندگی معرفی کرده و بایران فرستاده

درینك واتر

درنیك واتر درنظم وادبیات مقامی ارجمند دارد و اشعار او در مجموعه‌های مختلف مکرر بچاپ رسیده وزبر دست ترین درام‌نویسان انگلستان شمرده شده ، قطعات اورا در لیدن وغیره به نمایش میگذارند و در اغلب کشورهای بزرگ دنیا و دارالفنون های مهمه کنفرانس های ادبی و سخنرانیهای مفید در ادبیات انگلیسی ایراد نموده و نطقهای عمده کرده و طرفدار صلح دنیا بوده و از دارالفنون بیرمنگام گواهینامه دکترا گرفته ، در بنگاه ادبیات دولتی استاد شعر و ادب بوده و در این دوفن تدریس نموده بعلاوه ریاست انجمن متعددی را عهده دار شده و از دول ایطالیا و یونان نشانهای علمی باو اعطاء گردیده و درنثر نویسی زیاده توانا و در صنایع مستظرفه تخصصی بسزا دارد

درینك واتر در مجامع ادبی اروپا و امریکا معروفیتی تمام پیدا نموده

در انجمن جشن فردوسی اشعاری بنام او بزبان انگلیسی انشاد و قرائت نموده آقای ملك الشعرای بهار (۱) ترجمه آن اشعار را در بحر متقارب بنظم آورده و قسمت مطلع آن ابیات ذیل است .

بقسطنطنیه بتابید ماه — بلرزید از آن برجهای سیاه
زقرن الذّهب ساخت سیمین کمند — مگر بگذرد زان بروج بلند
نگارا نگه کن که این مرزپاك — دگر باره از این شب تابناك
پیامی زمن آورد سوی تو — زروزن در آید بمشکوی نو
زغوغای مغرب بتنگ آمدم — سوی کشور داستان ها شدم
(الخ)

درنیك واتر ضمن ورقه ایکه ترجمه حال خودرا نگاشته و بوزارت معارف فرستاده نام‌خود وخانوادگیش‌راژان درنیك واتر فرزند آلبرت ادون درنیك واتر

Albert Edwin Drink Water

معرفی کرده ولادت خودرا در ۱۸۸۲ در لندن نوشته ضمناً مینگارد که تحصیلات او در مدرسه عالی (High School) اکسفرد و انگلستان انجام گرفته و بعد از فراغت تحصیل همواره کار عمده او تصنیف و تألیف بوده

آثار نثری درنیك واتر تاریخ زندگانی بایرن و غیره وکلزدیکن (۲) وسومر هووه(۳) بنظم میباشد .

۱۵٦ــ دوبو Dubesux
۱۸٤۱

از ایران شناسائی است که در قرن نوزدهم بوده و کتاب

Aa Perse

رانوشته که محتوی گزارش و شرح احوال سلاطین صفویه و غیره است؛

ملك‌الشعرا محمد تقی بهارفرزند میرزا محمد کاظم صبوری‌کاشانی متولد۱۰٤ قمری در مشهد خراسان

Swamer Hawet - ۳ Collesed Pocns - ۲

کتاب نامبرده در پاریس سال ۱۸٤۱ بچاپ رسیده دائرة المعارف اسلامی لیدن ازوی نامبرده

۱۵۷ــ دوبرون Dubrovin

۱۸۷۱.

استاد مورخ ایران شناس که تاریخ جنگ ایران و روس قفقاز و گرجستان‌را نگاشته و کتاب او بعنوان

Hist. de La Gerre et de domination Russe dans la Caucasie

درسن پطروگراد سال ۱۸۷۱ بطبع رسیده

۱۵۸ــ دوگا Dugat

۱۸٦۸

دانشمند مورخ که کتاب « تاریخ خاورشناسان اروپا »را تألیف وتدوین نموده در پاریس ضمن دو مجلد از ۱۸٦۸ تا ۱۸۷۰ بطبع رسانیده

۱۵۹ــ دنکان ماکدونالد Duncan Macdonald

۱۹۰۳

خاورشناس نویسنده و آگاه تراجم احوال بسیاری از علماء و رجال اسلامی که کتاب ترقی اصول دین اسلام

Dèvelopment of Muslim Théology

را نگاشته و کتاب او در ۱۹۰۳ بطبع‌رسیده مشارالیه در این کتاب تحقیقاتی دراحوال ابن طفیل (۱) و رساله حی بن یقظان‌و مطالب مندرجه آن نموده « دائره المعارف اسلامی لیدن »

۱٦۰ــ دوپلکس J.F.M.Dnplex

(۱٦۹۷-۱۷٦۳)

ژزف فرانسوا مارگیز که در قرن هفدهم برای تسخیر هندوستان از طرف فرانسه بشرق آمده و ازجانب آندولت بفرمانداری قسمتی از کشور پهناور هند برقرار شده از اوضاع هندوستان آگهی یافته بانهایت پایداری و متانت مقداری مهم از آن

دوپلکس

زرخیزرا گرفته ولی ازبی مبالاتی
و عدم مراقبت دولت فرانسه و
نا مساعدتی که باوشده دچار رقابت
انـگلیس گردیده درنتیجه روابطی
که در تجارت یافته با تجارتخانه
مهمی که درهندداشت بسیج جنگی
و غیره و همهرا بواسطه این رقابت
و ناموافقتی کمپانی انـگلیس ازدست
داده و در ۱۷۶۳ بذلت و سختی بدرود زندگانی نمود.

۱۶۱ـ دوپره Dupré

/۱۸۸۸

یکی از مأمورین انگلیس است که در ۱۸۸۸ در استان فارس ایران بوده ومدتی
در آنحدود اقامت داشته و از اوضاع و عادات و رسوم مردم فارس اطلاعاتی پیدا
نموده و روی آن کتابی بقلم خود
نگاشته و بطبع رسانیده

۲۶۱ ـ دیوونداك Duyvendak

دیووندك

خاورشناس مورخ آثار کنفوسیوس
که تاریخ کنفیوس را نگاشته ودر
۱۹۳۰ چاپ نموده و کتاب
دیاری(۱) درجنگ بوکسرا(۲)را
ترجمه کرده
دیووندك مجله بکمك پل پیلیه(۳)را
رئیس انجمن آثارایران درپاریس
در قسمت تاریخ وزبان و جغرافیا
و مردم شناسی و صنایع آسیای

۱-Diarye ۲-Boxertrubles (جنگ چین که شش دولت در آن شرکت نموده اند)
۳ - Paul Pelliot

شرقی ترتیب و نشرداده و از خاورشناسان معاصر است که در فهرست کتابخانه بریل نام وصورت و آثار آن درج گردید

E.

۱۶۳— ادگاربلوشه Edgard Blochet

خاورشناس فرانسوی وکتابدار شعبهٔ شرقی کتابخانهٔ ملی پاریس که دانشمند معاصر آقای محمد قزوینی[1] درباره تیمورلنگ از او کسب آگهی نموده و تحقیقاتی درگزارش فاتح مذکور از این خاورشناس کرده و باو جوابی محققانه داده که در روزنامه کاوه (شماره ۵ ص ۵ سال دوم) تفصیل آن مسطور است

خاورشناس مزبور یکرشته تحقیقات عمیق از تاریخ شرق نموده و صاحب آثار و مؤلفاتی است.

۱۶۴— ادوارد براون Edwards Brownne
(۱۸۶۲-۱۹۲۶)

پروفسور ادواردبرون خاورشناس معروف و ایران شناس مشهور استاد دانشگاه

ادواردبرون

کمبریدج که آگاهی زیاد در زبان های شرقی بویژه زبان فارسی و عربی و ترکی داشته و این استاد سه زبان را خوب میدانسته ، خط فارسی‌را درست و خوانا مینگاشته و بدین جهت بیشتر اندیشه خود را بادبیات و تاریخ و مبادی دانشی زبان فارسی صرف نموده و نسبت بایران تعصب ملی و قومی بروز داده و دراین خصوص کتبی نشر داده و ترجمه و تصحیح و تألیف و تصنیف نموده‌که اهم آن کتب ذیل است

---

۱ — محمد قزوینی (شیخ محمد خان) فرزند میرزا عبدالوهاب قزوینی متولد ربیع‌الاول ۱۲۱٤ قمری نویسنده عصرحاضرکه آثاری خوب و مفید دارد

تاریخ ادبیات زبان فارسی بانگلیسی درچهار جلد که ۱۹۰۲ تا ۱۹۲۴ آنرا تحت این عنوان چاپ نموده

A. Litrary History of Persia

وکتاب مذکور در حدود ۲۳۰۰ صفحه است و قسمتی از آن بفارسی ترجمه و نشر یافته کتاب یکسال در ایران ـ فهرست کتب خطی کتابخانه کمبریدج مختصرحوادث ایران در سنوات اخیر بانگلیسی و تاریخ انقلاب ایران بانگلیسی ـ روزنامه نگاری و شعر در ایران جدید که همه بانگلیسی است ،

ادواردبرون دارای ترجمه ها از فارسی بانگلیسی است که از آنجمله تاریخ جدید باب است و دومقاله از شیخعلی سیاح که درگزارش باب نگاشته در دو مجلد بانگلیسی ترجمه شده و ترجمه کتاب کشف المحجوب (۱) که در ۱۹۱۱ میلادی بطبع رسیده از جمله کتبی که برون تصحیح و در چاپ آن مبادرت کرده تذکرهٔ دولتشاه (۲) سمرقندی و تذکره لباب الالباب محمدعوفی (۳) بفارسی است که در ۱۹۰۶ درلیدن چاپ شده و تاریخ گزیدهٔ حمدالله مستوفی که در ۱۳۲۸ هجری قمری در لندن بطبع رسیده و تاریخ طبرستان ونقطة الکاف درتاریخ باب و گزارش پیروان او است

نشریات مزبور غیرازمقاله و رسائل مختلفه و نگارشاتی است که ادواردبرون در مجله آسیای انگلیسی در حدود بیست رساله نشرداده در آنان از حقوق ایرانیان دفاع کرده و ایرانیان از خدمات و زحمات او قدردانی نموده اند ،

برون چند رسالهٔ در امور سیاسی داردکه مربوط بدفاع ایران و خواستاری حقوق ایرانیان است که در روزنامه منتشر شده و نویسنده کتاب اتراولز ناراتیو

A Travell 's Narrative است .

فاضل محترم آقای محمد قزوینی ضمن مجله ایرانشهر (شماره ۲ سال ۱۳۰۵)

---

۱ ـ کشف المحجوب تألیف هجویری صوفی است که در قرن پنجم نوشته

۲ ـ دولتشاه سمرقندی دولتشاه بن علاء الدوله بختیشاه غازی صاحب تذکره دولتشاهی

۳ ـ محمد عوفی سدیدالدین صاحب تذکره لباب الالباب که آنرا در ۶۱۸ نگاشته و سال وفات او نامعلوم است .

موقع وفات او شرحی نگاشته که خلاصه اش این است :

ادوار دبرون ۷فوریه ۱۸۶۲ میلادی مطابق (هفتم‌شعبان ۱۲۷۸ هجری) متولد شده در ٥ ژانویه ۱۹۲۶ بیستم جمادی‌الاخری ۱۳٤٤ وفات یافته‌ومعلم‌زبان فارسی و عربی در دارالفنون کمبریدج بوده

براون در ۲۷ سالـگی سال ۱۸۸۷ و ۸ر۶ر۱۳۰٥ در ایران بوده وکتاب یکسال در میان ایرانیان را در این خصوص نگاشته از هشت سالـگی مشغول تحصیل زبان فارسی شده دوازده کتاب بزرگ و ۲۲ رساله نوشته .

دانشمند مذکور راجع ببابیه دنباله تحقیقات (گبینو) مطالبی نوشته جریان و گزارش هفتاد ساله این روش‌را از ۱۲٦۰ تا ۱۳۳۰ شرح داده و مؤلفات او در خصوص بابیه وترجمه مقالهٔ سیاح‌وترجمهٔ تاریخ جدید تألیف میرزاحسین همدانی واسناد راجع بمذهب بابیه است مشارالیه متن مقالهٔ سیاح ونقطة الـکاف تألیف حاجی میرزا جانی کاشی که از بابیهای پیش و معاصر باب بوده طبع نموده

براون تاریخ ادبیات ایران که آرزوی تـکمیل آن را داشته مدت سی سال یا بیشتر تمام نموده و چاپ کرده (۱۳۲٦ ـ ۱۹۰٦)

این دانشمند بادختری‌ازمردم‌کمبریدج زناشوئی‌نموده وباو علاقه ومیل زیادی پیدا کرده بطوریکه اواخر زندگانی با یکدیگر انس و الفت زیاد داشته وقتی‌کـه زن او بدرود زندگانی نمود خود همانسال بواسطه جدائی یار از فرط علاقه ایـکه داشته رهسپار سفر آخرت گردید.

مقبره براون در قبرستان السویك(۱)شهر نیوکاستل (۲) ساحل رودتاین(۳) از شهرهـای معروف شمال انگلستان است که مسقط الراس اوبوده و سنگی صلیبی روی قبر او و زوجه اش‌که شش ماه پیش تر وفات نموده نصب و عباراتی روی آن درج گردیده که ولادت و وفات هردو و شغل براون را متضمن است .

تبصرهٔ ـ در اینجااین نکته‌را متذکرمیشود که نام ادراردبرون وادواردلین و امثال‌اوچون نام فامیلی و نام شخصی‌آنها اغلب با یکدیگر گفته میشود نگارنده نـام

۱ــ AL Souick ۲ــ (Newcastle) ۳ــ (Tyne)

آنان را درردیف E آورد تا اینکه رعایت شهرت را نموده باشد

۱۶۵ـ ادوارد شاوانس Edouard Chavannes

ادواردشاوانس

از خاورشناسان معاصر است که در کاتالك کتابفروشی بریل (۱) عکس و نام و آثار او درج گردیده و از دانشمندان است.

از جمله آثار اودوره (۲) دوازده گانه سالهای ترکی است که در خصوص آن شرح نگاشته این خاورشناس درد همین کنگره مستشرقین شرکت نموده و مقالاتی در ضمن نشریات کنگره راجع به شرق انتشار داده

۱۶۶ـ ادواردلین Edwards Lane
۱۸۷۶

خاورشناس انگلیسی که اندیشه او تتبع و تحقیق زبان عربی بوده و روزگاری باین کار گذرانده

لین ابتدا فن ریاضی را تکمیل نموده سپس بدانشگاه کمبریدج داخل شده ولی ضعف مزاج اورا از پیروی و ادامه امرجلوگیری کرده لذا بخیال سیاحت افتاده به مصر سفر نموده قریب ۳ سال در سرزمین فراعنه بوده و درمدت اقامت خود درآنجا

---

۱ ـ ص ۱۰۲

۲ ـ سالهای دوازده گانه ترکی :

موش و بقر و پلنگ و خرگوش شمار — زین چهار چو بگذری نهنگ آید و مار
آنگاه باسب و گوسفند است حساب — حمدونه ومرغ و سك و خوك آخر کار

کتابی راجع بمصر و وضع و بیان جغرافیائی آنجا نگاشته که در زمان حیاتش چاپ نشده ولی بعداً نشر یافته و حاوی رسوم و آداب و اخلاق و عادات مصریان کنونی است .

ادوارد لین این کار را پس از مدتی اقامت و اختلاط که بامصریان نموده و برفتار و کردار ایشان آشنا شده انجام داده است .

این کتاب یکی از مهمترین کتابی است که عمده گزارش مصررا در عصر نویسنده نشان داده و مشتمل است . این خاورشناس فرهنگی عربی و انگلیسی هم ترتیب داده که تاج العروس و آداب اللغه از آن وصف نموده اند و ترجمه کتاب هزار و یکشب « الف لیله ولیله » را در سه مجله بزرگ نگاشته که شایان تقدیر است و منتخباتی از قرآن مجید ترتیب داده و کتابهائی بانگلیسی نوشته است که مختص ادبیات اسلامی است و در این رشته زحماتی کشیده

ادوارد لین در ۱۸۷۶ میلادی وفات نموده است .

۱۶۷ــ ادوارد ت . نیوئل Edward T. Newell

Esgr

نومزائیست و آثار نویس زبردست موزه نومیسنیاتیك برادوای

Musée Numisniatics Broadway

ساکن نیویرك امریکا و خاورشناس معروف آنجا واز جمله فضلائی است که برای شرکت جشن فردوسی جزء دعوت شدگان بوده در آثار شرقی و اشیاء عتیقه ایران شناسائی زیاد دارد و از خاور شناسان قرن بیستم است .

۱۶۸ــ الیس Ellis

۱۹۰۲

خاورشناس و شناسنده کتب خطی اسلامی است که کتابهای مخطوط عربی بایگانی شده موزه بریتانیا لندن را از ۱۸۹۴ تا ۱۹۰۲ جمع و فهرست نموده و طبع کرده است ،

١٦٩ــ اماری Emari

قرن ١٩

دانشمند متتبع در کتب و آثار علمی و ادبی اسلامی که اسامی کتب عربی‌را از زمان مسعودی صاحب مروج الذهب (اوایل قرن چهارم هجری) تازمان حاجی خلیفه چلپی (١) صاحب کشف الظنون (اواسط قرن یازدهم هجری) از تاریخ جزیره صقلیه (سیسیل) جمع آوری نموده و ضمن هشتصد صفحه در لیپزیك چاپ نموده (١٨٥٦) فهرست او متضمن اعلام و اسامی کتبی است که نویسنده مزبور گرفته و بزبان ایطالیائی مقدمهٔ بر آن نوشته مجموعه مزبور دارای دوذیل کوچك است که یکی در ١٨٧٥ و دیگری در ١٨٨٧م درلیپزیك طبع شده اماری خاورشناس قرن نوزدهم بوده

١٧٠ــ امیل لزوئور Emile Lesueur

استاد علم حقوق که‌زمان نهضت اخیر وکودتای۳ اسفند ١٣٩٩ ش طهران بوده وتدریس مینموده وکتاب موسوم به

Les Anglais en Perse

انکلیس‌ها در ایران را بفرانسه نوشته و آگاه باوضاع سیاسی ایران بوده

کتاب مزبور مشتمل گزارش مقدمات کودتا و رفتار دول فرانسه و انکلیس و روس در ایران قبل‌از وقوع کودتا وسیاست دولتین در این سرزمین است،

لزوئور کتاب خودرا در سه فصل نگاشته ودر فرانسه بچاپ رسانیده نگارنده قسمتی ازآن کتاب‌را از فرانسه بفارسی ترجمه نموده و ناتمام مانده

١٧١ــ انگلمان Engelmann

١٨٤٣-١٩٠٩

خاورشناس آلمانی متولد در لیپزیك خدمتگذار بعالم ادب و معارف شرق که

---

١ — حاجی خلیفه مصطفی بن عبدالله چلبی صاحب کتاب کشف الظنون متولد ١٠٠٤ متوفی ١٠٦٧

دیوان حادره مازنی یا حویدره شاعر عرب دورهٔ جاهلیت قطبة بن(۱)اوس رابا شرح یزیدی وترجمه لاتین درلیدن بطبع رسانیده تولداو ۱۸۴۳ فوت اودر برلن ۱۹۰۹ بوده

۱۷۲ــ « ارنست دیز » Ernest Dicz

نویسنده مؤلف وآ گاه بمآ ثرشرق ساکن واشنگتن امریکا که در انجمن مشاوره « مؤسسه قرائتی » امریکا بعضو خاورشناس شناخته شده و از آنها است که برای دعوت جشن فردوسی معرفی گردیده

۱۷۳ــ اته Ethé

خاورشناس اواخر قرن نوزدهم و دانشمند ادب دوست که کتابی در دوجلد بنام Grundriss der Iran Philologie نوشته و در دائرة المعارف اسلامی لیدن نام آن مکرر ذکر شده و ۹۲ رباعی ازشیخ ابوسعید ابوالخیر (۲) را بنظم آلمانی ترجمه و باین چاب عنوان چاپ نموده

situngsber d. Ken Tayet , AKad Philos-Philolog classe

۱۸۷۵ و ۱۸۷۸

اته راجع بازرقی (۳) شاعر تحقیقاتی نموده و نیز بسیاری از ادباء و شعرا و عرفا را نام برده و ترجمه نوشته .

۱۷۴ــ ایوالد Ewald

خاورشناس معاصر که خدماتی مهم بمعارف شرق نموده و کتبی را طبع و نشر داده من جمله کتاب فتوح الجزیره واقدی (٤) را در غوطا بچاپ رسانیده

۱ــ قطبة بن اوس بن محصن بن تغلبه بن نزار شاعر عرب جاهلی است

۲ــ ابوسعید ابوالخیر خواجه ابوسعید فضل‌الله بن ابوالخیر متوفی سال ٤٤٠ هجری

۳ــ ازرقی زین‌الدین اسمعیل وراق شاعر متوفی سال ٥٢٦ یا ۲۷ است

٤ــ واقدی محمد بن عمر بن واقد صاحب تاریخ فتوح و مغازی متوفی در ۲۰۷

F

۱۷۵ــ فاگنان Fagnan

خاور شناسی است که زبان عربی را خوب میدانسته و در آثار علمای اسلامی مطالعاتی زیاد نموده وکتاب المعجب عبدالواحد مراکشی مورخ را ترجمه کرده دوزی ترجمه اورا بطبع رسانده (دائرة المعارف اسلامی لیدن (۲۱۴ ج ۱)ـ)

۱۷۶ــ فاندیك Ed. Fendique

ادوارد فاندیك فرزند دکتر کرنیلیوس فاندیك است که چندی در قاهره بوده و از شرق شناسان و خد متگذاران بمعارف و علوم اسلامی است مشارالیه کتاب اکتفاء القنوع بماهو مطبوع را با تصحیح سید محمد بیلاوی تألیف و طبع نموده و تاریخ عرب و ادبیات آن را بدستیاری و همراهی فیلیبدس تألیف کرده و در ۱۳۱۰ بطبع رسانیده

فاندیك قسمتی ازتورات را ترجمه نموده که ماقبل آنرا یکی از مبشرین امریکائی موسوم به اسمت در آن اقدام کرده و پس‌از اتمام فاندیك برای طبع آن باتازونی رفته و رصد خانه در جامعه امریکائی ترتیب داده ومجله هفتگی یا (النشره الاسبوعیه) را تأسیس و منتشر نموده و ازاواست کتاب دواءالظمأ (چاره‌تشنگی) محاسن قبة الزرقاء و کتاب اصول پاتولژی داخلی و اصول علم هیئت و انساب در لگاریتم و کتاب بزوغ النور علی‌ابن حور و تاریخ اسلام در قرن۱۶ وکتاب‌النقش فی‌الحجر در ۱۸ جزء در مبادی علوم و مؤلفاتی دیگر که صاحب معجم المطبوعات (ص۱۴۶۲) تفصیل آنرا نگاشته .

۱۷۶ــ فوریه Dr. Feuvrier

دکتر فوریه طبیب مخصوص شاهی که در ۱۳۰۶ هجری قمری برای طبابت از فرنگ بایران آمده

او در اول اوت ۱۸۸۹ بحضور شاه معرفی شده و در نوامبر ۱۸۹۲ از ایران بیرون رفته و در این مدت اقامت یك رشته آگاهي و اطلاعات ازگزارش و

اوضاع این کشور بدست آورده و شرح سفر و حضر مدت مزبوررا باقسمتی از اخلاق

فوریه

وعادات مردم اینجا در کتابی بنام (سه سال‌در دربار ایران ۱) نوشته و کتاب او در پاریس بطبع رسیده و نسخه آن در ایران زیاد است این کتاب دارای گراورهای عدیده از رجال واماکن ایران میباشد

دکترفوریه آزمایش‌پاندول فوکو(۲)را زیر گنبد ناتمام‌مدرسه سپهسالار (۳) در مقصوره مسجد وزیرگنبد مسجد شاه تهران در ۱۳۰۷ (ق) انجام داده

(نگارنده شرح‌این تجربه‌را درضمن‌کتاب « تاریخ مدرسه سپهسالار » تألیف خود نگاشته است) ولادت و وفات دکتر مزبور و بقیه احوال او بدست نیامده، دکترفوریه درردیف ایران شناسان است .

۱۷۷ــ فران Frerran

خاور شناس معروف فرانسوی که از اهل پاریس و از رجال فضل و کمال و

---

۱ - Trois ans a la cour De Pers

۲ — فوکو Focault

۳ ـ. مدرسه سپهسالار ـ مدرسه و مسجد بزرگ معروف سپهسالار که از ابنیه عالیه طهران و بنیاد آن از ۱۲۹۶ هجری قمری شروع و بانی آن مرحوم میرزا حسین خان سپهسالارقزوینی است و نگارنده این کتاب تاریخی مفصل در ترجمه حال‌بانی و وضع و تاریخ این آثارنگاشته و برای طبع حاضر نموده‌و آنرا تاریخ شصت ساله مدرسهٔ سپهسالار نام نهاده که در واقع شامل تمام گزارش اینمدت و اصول جریان تحصیل قدیم و جدید آنجا بوده و حاوی ذکر قسمتی از نفایس کتب و محتویات کتابخانه این مدرسه میباشد .

دانشمندان معاصر بشمار آمده اهل دقت و تحقیق و صاحب تألیف و تصنیف است

فران

و خدماتی را در راه طبع و تألیف و نشر بمعارف شرقی انجام داده و در مجمع علمی عربی دمشق هم عضویت دارد.

۱۷۸ـ فیتزگرال Feitzegral

خاورشناس دانشمند که بسیاری از آثار بزرگان اسلام را دیده کتب و آثار محمدبن زکریای رازی‌را تحت مطالعه آورده ومقداری از آن‌را ترجمه نموده وچاپ کرده وموارد عدیده در دائرة المعارف اسلامی لیدن بنگارش وی استناد شده

دانشمند مذکور این رباعی که بخیا نسبت داده اند ترجمه نموده (رباعی)

از قعر گل سیاه تا اوج زحل — کردم همه مشکلات گیتی را حل
بیرون جستم زقید هرمکر و حیل — هر بند گشاده شد بجز بند اجل

۱۷۹ـ فیشر Dr. Ficher

دکتر فیشر خاورشناس آلمانی که از دانشمندان معاصراست اوفرهنگی بعربی و آلمانی نوشته در واین فرهنگ اصل هرلغت را تحقیق نموده و آغاز پیدایش آنرا با ادواری که‌معانی بالغت گذرانده تا اواسط دوره خلافت بنی عباس تعیین و برای هرمعنی شاهدی بنظم و نثر آورده

فیشردرتدوین‌این فرهنگ از ۱۹۱۲ شروع نموده‌ولی جنگ ۱۹۱٤ بین المللی تا ۱۹۱۸ اورا مانع از انجام کار شده سپس که مجال یافت عمل خودرا ادامه داده در

۱۹۳۶ نمونه این فرهنگ بهیئت فرهنگستان (آکادمی) آلمان تقدیم و بتسجیل فرهنگستان رسانده و در طبع آن موافقت شده

فیشر اخیراً فرهنگ خودرا برای چاپ بمصر فرستاده وآکادمی آلمان ماهی هفتاد لیره برای هزینهٔ طبع آن جهت مؤلف اعانه قرار داده

این خاورشناس دارای مؤلفات و آثار دیگری است ولی نگارنده هنوز از گزارش زندگانی او بچیزی آگهی نیافته.

۱۸۰ــ فلوتن V. Flauton

۱۹۰۹

ون فلوتن خاورشناس معروف هلندی که دارای خدمات قابل ملاحظه در معارف اسلامی است و کتاب مفاتیح العلوم خوارزمی (۱) و قسمت عمده رسائل جاحظ (۲) را بچاپ رسانده

۱۸۱ــ فلایشر H. L. Fleizher

۱۸۰۸-۱۸۸۸

هانری لبرشت فلایشر خاورشناس آلمانی که استاد بزرگ و شایسته زمان خود بوده زبان شرقی را در پاریس نزد دساسی و کوسین دپرسوال فراگرفته و در دانشگاه لیزیك بجای روزنملر خاورشناس مشغول کار شده و مدت پنجاه سال استاد دروس شرقی آلمان بوده و بافرایتاك همکاری ویاری نموده او با دانشوران سوریه و شامات همواره مکاتبه مینموده و نگارش آنها را نشر داده چندین مؤلفه در فنون شرقی و ادبیات اسلامی تألیف نموده واز آثار نشری او شروح وحواشی کتاب مراصدالاطلاع ابن عبدالحکیم(۳) و جزء ششم کتاب النجوم الزاهره ابن تغری بردی است ،

---

۱ ـ خوارزمی محمدبن احمدبن یوسف خوارزمی صاحب مفاتیح العلوم متوفی در ۳۸۷ هجری .

۲ ـ جاحظ ابوعثمان عمربن بحربن محبوب کنانی مصری صاحب کتاب حیوة الحیوان متولد ۱۶۰ متوفی در ۲۵۵

۳ ـ ابن عبدالحکیم عبدالرحمن بن عبدالله قرشی مصری متوفی ۲۷۵

فلایشر در درسدن و لیپزیك و برلن مقامی بلند یافته و مانند کاترمیر ود ساسی در علوم و دانش شرقی سرآمد خاورشناسان زمان خود شده و بیشتر از همه اهمیت و اعتبار یافته وخدمات خودرا همواره درمجله شرقی آلمان بمورد انتشارنهاده ومؤلفات شرقی در حدود صد کتاب است وفهرست کتب خطی شرقی‌او دردرسدن سال ۱۸۳۱ چاپ شده و مقالاتی زیاد بعربی و طرز لهجه وگفتار آن نوشته که در مجلات آلمانی بطبع رسیده .

این خاورشناس کتاب تفسیر بیضاوی (۱) موسوم بانوارالتنزیل‌واسرارالتأویل را در سه جلد با فهارس ابجدی بچاپ رسانده و کتاب مطلوب کل طالب فی کلام علی‌بن ابیطالب ع رشید و طواطه (۲) را چاپ نموده و کتاب مفصل زمخشری را باقسمتی ازکتاب الف‌لیله ولیله وجزئی ازتاریخ ابی الفدا وکتاب عجایب المخلوقات قزوینی و کتاب اطواق الذهب زمخشری را بارساله معاتبه النفس در ۱۸۳۵ چاپ کرده

۱۸۲ــ فلوگل G. Le. Flügel

۱۸۷۰-۱۸۰۲

گوستاولبرشت فلوگل (۳) متولد ساکسونیا سال ۱۸۰۲ و متوفی ۱۸۷۰ خاورشناس مشهور آلمان و پروفسور معروف که خدمات شرقی‌اوزیاد است این‌استاد ابتدا در لیپزیك مقدمات زبان شرقی را نزد استادان فنی خوانده سپس بوین رفته کتب خطی شرقی‌را تحت مطالعه آورده و از آنجا بمیهن خود برگشته چندی به تدریس بنگاههای دانشی گذرانده در معجم المطبوعات مؤلفات و نشریات او نگاشته شده فلوگل فهرست کتب خطی وین را در سه جلد نوشته و چاپ نموده بدین عنوان :

Die Arab Pers M. Turk Hsszu Vien

۱ــ بیضاوی عبداللهٔبن عمربن محمدبن علی فارسی صاحب‌کتاب تفسیر متوفی ۶۸۵

۲ — رشیدوطواط رشیدالدین محمدبن محمد صاحب‌کتاب حدائق‌السحر متوفی ۵۷۳

۳ — Gustave Le Berchet Flügel

فلوگل کلام‌الله مجیدرا با کشف آیات و کلمات بنام «نجوم‌الفرقان فی فهرست القرآن»
بچاپ رسانیده و در ترتیب و نظم این عمل مقدس زحمتی زیاد کشیده کتاب فهرست ابن‌الندیم
را در ۱۸۷۱ درلیدن و کتاب کشف‌الظنون حاجی خلیفه و کتاب المونس الوحید ثعالبی
وتعریفات جرجانی (۱) و نجوم الفرقان و تاج‌التراجم وطبقات الخفیه ابن‌قطلوبغا (۲)
را هم چاپ و منتشر نموده (مجله المقتطف شماره ژوئن ۱۹۲۷ ص ۶۳۷)
این خاورشناس کتابی بعنوان.

Die Grammatischen Sehulen der Araber

نوشته که قواعد صرف ونحو عربی را بیان نموده وچند صفحه راجع باحوال ابن‌جنی (۳)
نحوی نگاشته.

جرجی زیدان در آداب اللغه (ج ٤) ترجمه حال و خدمات اورا شرح داده
وفات اورا در ۱۸۷۰ نوشته فلوگل علاوه براین که دارای نگارش و آثاری است
از ادبیات عربی و فارسی گرد آورده و مقالاتی زیاد در مجله های شرقی نگاشته
و کتابی در تراجم احوال نحویین بصره و کوفه دارد که سال ۱۸۶۲ درلیپزیك بطبع
رسیده و کتابی در باره یعقوب بن اسحق کندی نوشته که سال ۱۸۵۷ در لیپزیك
بچاپ رسیده

۱۸۳ــ فونان Fonahn

۱۹۰۱

خاورشناس آلمانی که کتابی راجع به «مآخذ طب ایرانی» نگاشته و
بیشتر ازچهارصد کتاب فارسی که درطب ایرانی جمع و تألیف شده میشمارد وگوید که

---

۱ ـ ابوالعباس احمدبن محمد جرجانی شافعی قاضی صاحب کتاب الادبا وبلغه و
تعریفات متوفی ٤۸۲ ممکن است که جرجانی صاحب تعریفات میرسید شریف جرجانی
باشد که در ۸۱٦ وفات نموده

۲ ـ ابن‌قطلوبغا ابوالعدل زین‌الدین قاسم بن قطلوبغا سروانی است

۳ ـ ابن‌جنی ابوالفتح عثمان موصلی متولد ۲۰۰ هجری متوفی ۲۹۳

« نسخه آنها نزد من موجود است » کتاب او سال ۱۰۹۱ لیپزیك بطبع رسیده
فونان عشق و علاقه زیادی بمطالعه و تحقیق این گونه هنر و فنون ایرانی داشته

۱۸۴ــ فوی Eoy

خاورشناس معروف که تحقیقات علمی زیاد در معارف شرق نموده و راجع به آذربایجان وزبان ترکی مطالبی نگاشته وکتابی دردوجلد ترتیب داده ولی بواسطه فوت مؤلف ناتمام مانده و تحت این عنوان است :

Turk Vokalstadien

(دائرةالمعارف اسلامی (ص ۱ ٤ ج ۱) ودیگران ازاو نام برده اند ٠

۱۸۵ــ فریزر J. B. Fraser

۱۲۳٦ هجری

ایران شناس معروف انگلیسی وسیاح خاورشناس محقق که در اوایل قرن نوزدهم بوده .

فریزر در ۱۲۳٦ هجری قمری (۱۸۲۱م) برای تحقیق قبر حکیم ابوالقاسم فردوسی بآرامگاه فعلی اورفته و مزار محقر کوچکی را که مختصر گنبدی داشته در آنجا مشاهده نموده

این دانشمند نویسنده کتاب مسافرت در ایران تحت این عنوان است

Travels and adv. in the Pers Prov.
On the sav the Bank of the Caspian sea

که سال ۱۸٦۲ درلیدن چاپ شده

فریزر کتابی در تاریخ نادرشاه افشار (۱) وسلاطین هند نوشته که ناصرالملك همدانی (۲) آنرا ترجمه نموده و سال ۱۳۲۱ در طهران بچاپ رسیده

فریزر چندی در اصفهان بوده و در جلفا در کلیسای وانك زیر گنبد کلیسا

---

۱ ـ نادرشاه افشار پادشاه معروف ایران متولد ۱۱۰۱ و مقتول ۱۱٦۱

۲ ـ ناصرالملك ابوالقاسم خان نایب السلطنه همدانی متولد۱۲۷۲ قمری متوفی ۱۳٤٦ هجری

پاندولی آویخته و آزمایش قانون گالیله (۱) را نموده و عرض جغرافیای اصفهان را استخراج کرده و از اوضاع مشهد خراسان و بنا و آثار آن نگاشته که صاحب کتاب مطلع الشمس برخی از نگارش آنرا اقتباس نموده

۱۸۶ــ فراهن C. M. Frahen
۱۸۵۱—۱۷۸۲

کریستن فراهن رستوکی که در رستوك آلمان متولد شده (۱۸۷۲) وخاورشناس معروف آلمانی است او در شناختن سکه های کهنه شرقی تخصص تمام داشته و تصانیف و مؤلفاتی دارد که آنرا در حدود دویست و چند کتاب شمرده اند و چندین کتاب از عربی و غیره چاپ کرده که بیشتر آنها را بزبان لاتینی ترجمه و نقل نموده و از همه مهمتر رساله « ابن فضلان ۲ » است که راجع بروسیه نگاشته .

فراهن مطالبی که در کتب عربی از قبائل روسیه قدیم دیده بآن علاوه نموده و کتاب (تحفة الدهر فی عجایب البر والبحر) شمس الدین (۳) دمشقی را ترجمه کرده و پروفسور (مهرن) بعداز وفات این مختصر را مقاله نموده و مقاله ابن‌الوردی را هم‌ازکتاب (خریدة العجائب) گرفته در مصر بچاپ رسانیده وفات فراهن سال ۱۸۵۱ در پروس بوده و از آثار اوکتاب صفة بعض الدراهم راجع بمسکوکات دوره سامانیان وآل بویه وخط کوفی‌است‌که بخط نسخ در آمده وآنرادرقازان سال ۱۸۰۸ چاپ نموده

۱۸۷ــ فرانسیکوس اردمان Franciscus Erdmann
قرن۱۹

خاورشناس قرن نوزدهم که کتاب المقنع من اخبار الملوك والخلفاء وولاةمکه الشرفاء مؤلفه تقی الدین فارسی (٤) که گزارش دوره خلفای عباسی درآن نگاشته

---

۱ ـ گالیله استاد معروف ریاضی (Galilée) متولد ١٥٦٤ و متوفی ١٦٤٢
۲ ـ ابن فضلان احمدبن فضلان متوفی ۳۰۹ هجری
۳ ـ شمس‌الدین دمشقی ـ ابوعبدالله احمدبن ابی طالب متولد ٦٥٤ متوفی ۷۲۷
٤ ـ تقی‌الدین فاسی . محمدبن شهاب الدین احمدبن علی فارسی متولد۷۷۵متوفی۸۳۳

شده و در قازان روسیه سال ۱۸۲۲ بچاپ رسانیده

۱۸۸- فریمان A. Freiman
متولد ۱۸۷۹

الکساندر فریمان استاد شرق شناس روسی که نام وی الکساندر ونام خانوادگی او فریمان وپدرش ارنولد است

فریمان

این استاد سال ۱۸۷۹ در ورشو متولد شده و در دانشگاه پطروگراد (لنین گراد) در دانشکده زبان شرقی تحصیل نموده و پس از فراغت تحصیل ۱۹۰۳ در دارالفنون گیسن آلمانی (۱)داخل شده در شعبه فلسفه تحصیل نموده و در ۱۹۰٦ این رشته را بپایان رسانده پس از آن اموری رادر خدمت دولتی و آزاد انجام داده که از آنجمله است

استادی دانشگاه لنین گراد - عضویت دبیرخانه فرهنگستان روسیه

فریمان دارای آثار و مؤلفاتی است که از آنها است :

پندنامه زردشت تحت عنوان ذیل که سال ۱۹۰٦ در وین بزبان آلمانی طبع شده

Pand namaki Zartost (Pahlavi) wien (۱۹۰٦)

کتاب راجع بشاهنامه فردوسی که بزبان لهستانی نوشته و ۱۰۹۳ در ورشو بچاپ رسیده - ترجمه بیژن و منیژه بزبان لهستانی و کتاب لغت و استیش روسی آلمانی

Ossetich Russich deutsches Worterluch

این کتاب در سه قسمت بطبع رسیده: ۱۹۲۷ - ۱۹۳۲ - ۱۹۳٤ - ترجمه و آثار دیگران بعنوان

Srchname Wista ۱۹۰٤

Gissen Alemagne - ۱

فریمان قسمتی نشر بزبان روسی در ۱۹۲٤ نگاشته واخیراً استاد تاریخ وزبان ایرانی و زبان پهلوی در دانشگاه لنین گراد شده وفرهنگی بزبان پهلوی ترتیب داده

۱۹۸ــ فرسنل Fresnel
۱۸۵۲ - ۱۷۹۵

شرق شناس مشهور که ۱۷۹۵ تولد یافته و در ۱۸۵۲ وفات نموده و از اشخاصی است که بیشتر ارقات خود را صرف تاریخ اعراب دوره جاهلیت کرده و مقالاتی زیاد در مجله آسیا و غیره نوشته و انتشار داده

۱۹۰ــ فرایتاك G.W. Freytag
۱۸٦۱ - ۱۷۸۸

ژرژ ویلهلم فرایتاك خاورشناس معروف آلمانی که در فرا گرفتن زبان شرقی سعی و کوشش زیاد نموده و این زبان را در پاریس خدمت دساسی آموخته ودارای اطلاعات زیاد بوده

فرایتاك از دارالفنون بون در (۱۸۱۹) فارغ التحصیل شده و مشغول تألیفات عربی و ادبیات اسلامی گردیده کتابی بزبان آلمانی در زبان ولغت عربی دوره جاهلیت و اسلام در ۱۸٦۹ تألیف و بنام :

Parts. der Arabe : Freytag verskunst

چاپ نموده و فرهنگی بعربی و لاتین درچهار جلد نگاشته که ضمن آن منتخبات و مختاراتی از صحاح و قاموس و غیره جمع نموده و نویسنده کتاب

Chrestomathia Bonn' Arabica

است که در ۱۸۳٤ طبع شده و این کتاب شامل قسمتی از تاریخ الفخری است (از ص ۸٤ - ۹٦) (در دائرة المعارف لیدن (ص۲۱۸ج۱).

فریتاك هرروز یازده ساعت از وقت خود بدون راحت تازمان وفات بتدریس گذرانده کازیمرسکی فرهنگ عربی و فرانسه را از او اقتباس نموده و کتابی که فرایتاك نوشته درهالیس سکونیاسان سال ۱۸۳۰ بچاپ رسیده

این استاد حماسه ابی تمام را در ۱۸۲۸ باترجمه لاتینی طبع نموده شرح خطیب تبریزی (۱) را سال ۱۸۵۱ در دوجزء بچاپ رسانیده حکم و مواعظ لقمان را با ملاحظات لاتینی فاکهة الخلفاءِ ابن عربشاه (۲) را در ۱۸۴۲ و حماسه کعب بن زهیر(۳) را در ۱۸۲۳ چاپ نموده

ولادت فریتاك در ۱۷۸۸ میلادی وفات در ۱۸۶۱ واقع شده

۱۹۱ــ فریلی G. Ferilly

خاورشناس واستاد آگاه بادبیات ایران و هند که اصول ادبیات مذکوررا در یك دورهٔ جمع و در پاریس بطبع رسانده

لدرن پرو فسور و کتابدار کتابخانه موزه لوور بکتاب مزبور مقدمه نوشته و چاپ آن باهتمام شارل سیمند انجام گرفته .

نگارنده قسمت ادبیات سانسکریت (هند) و ایران را بدست آورده و فعلا قسمت هند آن موجود است .

فریتز ولف

۱۹۲ــ فریتز ولف Fritz wolff

خاور شناس آلمانی متولد ۱۱ نوامبر ۱۸۸۰ در برلن که تحصیلات خود را در علوم شرقی وقسمت فیلزفی انجام داده بادبیات شرقی اظهار علاقه نموده وشاهنامه فردوسی را بمورد بررسی و تحقیق گذاشته اوستاو دیالك (مکالمه) کتابهای فارسی را ترجمه کرده

---

۱ ـ خطیب تبریزی . ولی‌الدین محمدبن عبدالله صاحب کتاب الاکمال ازدانشمندان قرن هفتم هجری است ۲ — ابن عربشاه احمدبن محمد بن عبدالله دمشقی متولد در ۱۷۹۱ متوفی در ۸۴۱ صاحب فاکهة الخلفاء و ترجمه جامع‌الحکایات است

۳ ـ کعب بن زهیر شاعر مخصوصی متوفی در ۴۲ هجری است

خاورشناس مذکور که عکس و شرح حال خودرا بطور اختصار بخط خود نگاشته و بوزارت معارف ایران روانه داشته اینك نگارنده مختصر بالارا از آن اقتباس نمود

۱۹۳ــ فرهن Frohen

۱۸۴۵

خاورشناس که در مراجع ادبیات تاریخی و جغرافیائی عرب و ایران و ترك تحقیقاتی نموده و نتیجه اطلاعات خود را کتابی ترتیب داده که سال ۱۸۴۵ در پطروگراد بچاپ رسیده و صاحب نگارشات و آثاری است ،

۱۹۴ــ فومی Funmey

۱۶۰۹

عالم فرانسوی که کتاب **الاستقصاء لاخبار دول المغرب الاقصی و سلوی ماسلوی ابوا لعباس باصری** را بفرانسه ترجمه و درچاپ آن مبادرت کرده (پاریس ۱۹۰۶)

جزء اول این کتاب را دو استاد دیگر **گرول(۱)** و **کلن(۲)** ترجمه و چاپ نموده اند.

۱ــ Groulle ۲ــ Colin

G

۱۹۵ــ گالاندانتوان Galland Antoine
(۱۷۱۵-۱۶۳۶)

خاورشناس قدیمی فرانسه که علاقه بآثار اسلامی و ادبیات و معارف شرقی داشته تولد او در رلت (۱) فرانسه سال ۱۶۳۶ و ۱۷۱۵ درپاریس وفات نموده.

گالاندانتوان از خانواده بی سرمایه و فقیر فرانسه بوده که تحصیلات خود را به تنگدستی و بینوائی انجام داده چند نفراز مردم خیر اندیش بکار مدرسه وتحصیل او اهتمام نموده و مساعدت کرده اند.

گالاند در ۱۶۷۰ باسلامبول رفته و پنجسال در آنجا بوده ودوسفر در ۱۶۷۶ و ۱۶۷۹ بطرف شرق نموده و در این مسافرت زبان عربی و ترکی و فارسی را فرا گرفته بعلاوه قسمتی از عتیقه ها وآثار باستانی را گرد آورده و در ۱۷۰۱ میلادی عضو « **مجمع علمی کتب خطی و آثار باستانی فرانسه** » شده و ۱۷۰۹ در مدرسه دولتی فرانسه عنوان استادی پیدا نموده در این بین کتبی چند نوشته وترجمه کرده که از آن جمله الف لیله و لیله است که از ۱۷۱۷ تا ۱۷۰۳ در ۱۲ مجلد در پاریس بطبع رسیده ، آهنگ و سرود هندی که از اشعار بید پای هندی گرد آورده و در ۱۷۲٤ بچاپ رسانیده

از کار های مهم گالاند ترجمه قرآن مجید بزبان فرانسه است ،

۱۹۶ــ گالونوف رمان Galaunoff Roman

خاورشناس روسی که در مسکو متولد شده و دارای گواهینامه دانشکده علوم شرقی و دانش یار زبان فارسی دراین بنگاه است.

مدت پنجسال گالونوف مترجم رسمی در نمایندگی تجارتی روسیه در تهران

Rollot

بوده (۱۹۲۳ تا ۱۹۲۸) او مخصوصاً در ادبیات ملی ایران تحقیقات نموده و یك رشته مقالات در این موضوع در کتابهای آکادمی علوم روسیه بعنوان ایران انتشار داده و در ۱۹۳۸ کتاب فرهنگ روسی بفارسی را در دوجلد منتشر ساخته .

۱۹۷ــ گاردان Gardanne

ایران شناس قرن نوزدهم که در ۱۲۲۲ هجری ده سال بعداز الیویه فرانسوی بایران آمده و کتابی دروصف این کشور نوشته ودر آن کتاب شرحی راجع بتهران آنزمان و پایتخت کنونی ایران نگاشته میگوید :

« تهران درزمستان پنجاه هزارجمعیت دارد ولی در تابستان مردم آن پراکنده شده بییلاق میروند حتی در بارشاهی هم در تهران نمیماند »

کتاب گاردان بی اهمیت نبوده وگزارش تاریخ آن دوره را مشتمل است ،

۱۹۸ ــ گاردینر A.H.Gardiner

آلان گاردنیر خاور شناس معروف که خدماتی را انجام داده و در فهرست کتاب بریل نام وصورت وکارهای او درج و نگارش یافته او کتابی درخصوص خواص آثار خطوط مصری (هیروکلیف) نگاشته که کاپارت(۱) آنرا در ۱۹۲۸ نشرداده و درباره حروف چاپی خطوط مصری نیز کتابی نوشته وبرای میسلانیس قدیم مصرهم کتاب مهمی ترتیب داده صورت ونام و عملیات او در فهرست کتابخانه بریل مندرج است .

گاردینر

۱ — Caparte

۱۹۹ــ گاسپار رمیرو Gaspar Remiro

٠٢

خاورشناس قرن بیستم که کتاب نهایة الارب فی فنون العرب شهاب الدین احمد نویری (١) را در دورهٔ که متضمن سی مجلد است وبرپنج فن مرتب گردیده ،

۱ ـ در آسمان و آثار علوی و ارضی و عالم سفلی که مشتمل برپنج قسمت است ۲ ـ در انسان ومایتعلق به که بپنج قسم است ۳ ـ در حیوان صامت مشتمل بپنج قسمت ٤ ـ در نبات که بچهار قسمت است ٥ ـ در تاریخ که مشتمل پنج قسمت است جزء ۲۳ این کتاب را در غرناطه (اسپانیا) با ترجمه اسپانی از ۱۹۱۷ـ۱۹۱۹ طبع نموده ،

۲۰۰ــ گاستن ویات Gaston Viat

خاورشناس ناشر معارف و دانش شرقی که کتبی را طبع و نشر نموده وازجمله کتاب خطط مقریزی را در چهار جزء در مصر از ۱۹۱۹ ـ ۱۹۲٥ چاپ کرده و جزء پنجم آنرا چندی بعد بچاپ رسانیده

۲۰۱ــ گوتیه Gautier

۱۸۷۸

ناشر آثار علمی اسلامی که خدماتی دراین باب انجام داده من جمله کتاب الدرة الفاخره فی کشف علوم الاخره غزالی را در ۱۸۷۸ تحت عنوان ،

La Perle Precieux de Gazali Par Li Gautier

بچاپ رسانیده

۲۰۲ــ گایگر B. Geiger

۱۹۰۳

بنهارد گایگر خاور شناس اطریشی معاصر متولد ۳۰ آوریل ۱۸۸۸ محل

---

۱ ـ نویری شهاب‌الدین احمدبن عبدالوهاب نویری کندی متولد ٦۷۷ متوفی ۷۳۲

۲ ـ Benhard Geiger

ولادت او «بیلیتز (۱) لهستان بوده و اکنون ساکن وین است درجه معلومات او
درحدود (کلژژیمنازیم) (تعلیمات متوسط)
و دانشگاه زبان شرقی (سامی -هندو-ایرانی
اربن) بوده، مشاغل او استادی دانش زبان هندی
و ایرانی در دانشگاه وین است.

کایگر

آثار شخصی او: علاوه برنشریات زبان هندی
هفت کتاب بزبان آلمانی است که در ضمن
شرح حال خود از آنها نام برده و آثار تصحیح
شده او بزبان آلمانی دارای توضیحاتی در
حروف الفبای اوستائی و غیره است که هنوز
بطبع نرسیده و درضمن سه جلد مرتب گردیده
(از روی نگارش خود او اقتباس شد)

۲۰۳- ژرژاس Georgeas
۱۸۸۱

خاورشناس روسی که بزبان عربی و لغات آن آگاه شده و مطابق اطلاعات
خود فرهنگی بزبان عربی و روسی ترتیب داده و سال ۱۸۸۱ در قازان چاپ نموده

۲۰۴- ژرالدکرمونا Gérald de Cremona

خاور شناس قدیمی که کتاب احصاء العلوم فارابی را در قرن ۱۲ میلادی
بزبان لاتینی ترجمه نموده کتاب اصلاح مجسطی بطلمیوس که جزء آثار جابربن (۲) افلح
است بزبان لاتینی ترجمه کرده و این کتاب در ۱۵۳۴ میلادی بطبع رسیده و بطوری
که نوشته اند ژرالد درحدود هشتاد جلد کتب اسلامی را بلاتینی نقل و ترجمه نموده

۲۰۵- ژرمانیو Dr. Germanieu

پروفسور ژرمانیو (عبدالکریم) استاد دانشگاه بوداپست وخاورشناس مجارستانی

---

۱ - Bielitz ۲ . جابر بن افلح اشبیلی متوفی ۵۴۰ ازدانشمندان معروف قرن ششم هجری است

که در ۱۳۰۳ هجری قمری متولد شده و از زبان شرقی ـ فارسی ـ عربی ـ ترکی را یادگرفته واز زبان اروپائی و غربی به‌پنج زبان ـ انگلیسی ـ فرانسه ـ آلمانی ـ ایتالیائی و لاتینی مسلط شده درادبیات ترك و آثار آن درتاریخ اسلام کتب ومؤلفاتی نگاشته و صاحب کتابی بنام (**نهضت های جدید در اسلام**) است .

ژرمانیو ابتداء بتحصیل بی اعتنا بوده وگفته که در فراگرفتن کمال و دانش مسامحه داشته وبیشتر مایل موسیقی بوده وقتی که کتاب (**تاریخ نبوت محمد ص**) را خوانده ذهن وی بجانب اسلام متوجه شده از مطالعه این کتاب توجه او بتحصیل زیاد و در فراگرفتن معلومات ساعی گردیده تاموفق با خذ (گواهینامه) شده

ژرمانیو در پایان تحصیل بترکیه سفر نموده در دارالفنون آنجا زبان ترکی را فراگرفته و در این زبان متخصص شده سپس زبان فارسی و عربی را آموخته قرآن مجید و تفسیر طبری و بیضاوی را خوانده بمطالعه کتب اروپائی و گزارش اسلام و شرق گرائیده و در ضمن مطالعات بزبان ـ انگلیسی ـ فرانسه ـ آلمانی ـ ایطالیائی آشنا شده و برای گردش وکسب اطلاع از مجارستان مکرر بترکیه رفته در آن حدود آمدو شد نموده و سه سال در هندوستان گذرانده در دانشگاه **رابند رانات** تا گور شاعر معروف هندی نزدیك دهلی تدریس نموده و در مسجد دهلی برابر هزاران نفر مسلمان اسلام آورده با دکتر انصاری زعیم مسلمین هند نماز جمعه خوانده و نام خودرا عبدالکریم نهاده واز آنزمان تا کنون درراه اسلام زحماتی کشیده وخدماتی نموده و در تحصیل کمال و تکمیلات نفسانی خود در دین حنیف اسلام کوشش و بذل مساعی مینماید '

صاحب روزنامه « البلاغ » گزارش اورا ضمن نشریات سال ۱۹۳٤ نگاشته‌و نگارنده از آن اقتباس نموده

۲۰۶ـ ژیر Geyer

۱۹۰۸

خاورشناس آلمانی که خدماتی مهمه‌در طبع و نشر کتب و آثار ادبای‌اسلامی

نموده وکتاب مشارف الاقادیز فی محاسن الاراجیز را از ارجوزه های خوب عجاح و رؤبه و ذوالرمه (۱) و جریر (۲) و دیگران گرد آورده با ملاحظات ر نظریاتی مخصوص بزبان آلمانی بامتن عربی در لیپزیك سال ۱۹۰۸ چاپ نموده وکتاب هذا ماقال قطرب (۳) فی کتاب ماخالف فیه الانسان البهیمة والوحوش و اوصاف قطرب نحوی لغوی را باکتاب اسماء الوحوش و صفاتها مؤلفه اصمعی(٤) ۱۸۸۸ در وین بچاپ رسانیده

۲۰۷ــ گیب Mr. Gibbe

خاورشناس انگلیسی است که در آغاز جوانی و اوان شباب بدرود زندگانی نموده و عشقی زیاد باحیای آثار شرقی داشته مادرش بواسطه علاقه باین پسرخواسته که برای تخلید نام و دوام ابدی اسم او کاری نموده باشد لذا مبلغی از دارائی خود را جدا نموده وبنظارت و آگاهی چندتن از امناء وقف درآمد آنرا بطبع و نشر کتب مفیده فارسی و عربی وترکی اختصاص داده وازمحل اوقاف گیب تاکنون چندین کتاب از آثار شعرا و مورخین و بزرگان اسلامی بطبع رسیده که شرح آن ضمن چند صفحه در فهرست بریل مسطوراست

ادواردبرون معروف رئیس هیئت امناء موقوفات گیب بوده است وکتبی راز این محل چاپ نموده .

۲۰۸ ــ گیب Mr. Gibbe

خاورشناس و استاد آموزشگاه شرقی لیدن وعضو انجمن دائرة الاسلامی لیدن است که جزء اعضاء نه گانه بشمار رفته و کتاب الامائل والاعتبار جاحظ رانشر داده اصل این نسخه خطی در کتابخانه موزه بریطانیا بوده کر نکو عمل گیب را وصف کرده و در دائرة المعارف لیدن بسیاری از عملیات اورا (۵) نام برده

---

۱ — ذوالرمه أبوالحارث غیلان بن عتبه متولد ۷۷ متوفی ۱۱۷

۲ — جریربن عطیه موسوم بحذیفه شاعر معروف متوفی در ۱۱۰

۳ — قطرب ابوعلی محمدبن مستنیربن احمد بصری متوفی ۲۰۶

٤ — اصمعی ۵ ـ (۵یکی از معاریف است که در زمان عبدالملك مروان بوده مجله علمی عربی دمشق ص ۵۵۸

۲۰۸— ژیلز H.A. Giles

هربرت آ ژیلس (۱) ازدانشمندان خاورشناس است که در خصوص کشورچین

اطلاعاتی بدست آورده و درفهرست کتابخانه بریل نام و تصویر و کار او درج شده

از جمله کار های او مقدمه ایست که بکتاب برونر (۲) و فونك یت مو و (۳) که درباره چین نگاشته اند نوشته وکتاب مذکور شامل معلوماتی زیاد در خصوص زبان و خط و سایر امور مربوطه بچین میباشد که در فهرست مذکور تفصیل آنرانگاشته است و این کتاب در ۱۹۳۵ بچاپ رسیده

۲۰۹— ژیرارد پروژه Girard de Prauger

دانشمند محقق که در باب خصائص نژاد عرب و وضع ساختمانی و طرز ابنیه و آثار اسلامی کتابی نگاشته واوصاف سرشت و اخلاق وتناسب و وضع ساختمان بدنی عرب را در کتاب خود شرح داده

این دانشمند درکتاب خود از معماری اندلس و شام و مصر و افریقا مطالبی محققانه بیان نموده و از جزئیات هنر و صنایع مذکور سخن رانده

کوستاولوبون در کتاب تمدن عرب خود بنگارشات ژیرارد پروژه استناد نموده

۲۱۰— ژیرارد داس وس Girard das vos

خاورشناس معروف آلمانی که کتاب « التنازع والتخاصم فی مابین بنی امیه و بنی‌هاشم مقریزی »را با مقدمه خود بزبان آلمانی درلیدن بچاپ رسانیده وخدمات دیگری بادب و دانش شرق نموده

۱— Herberte A Ci ۲— Brouner ۳— Fung-yet mow

۲۱۱ـ گلازر E.Glaser

۱۸۵۵-۱۹۰۸

گلازر

خاور شناس بزرگ معروف آلمانی که دربوهمی سال ۱۸۵۵ متولد شده و در ۱۹۰۸ بدرود زندگانی نموده و خدمتی شایسته بعالم دانش و ادب شرق کرده و سفری بعربستان و کشور یمن نموده و تحقیقات علمی درآن سرزمین کرده و حاصل اطلاعات خود را ضمن کتبی گرد آورده

اورا مؤلفاتی چند است که بیشتر آن در آثار عربی نگاشته شده است وبرخی از آن در لغات و گزارش تاریخی و اوضاع جغرافیائی جزیرة العرب میباشد ،

خاورشناس مذکور مؤلفات خود را از ادله و اسناد تاریخی و مدارك مهمه ترتیب داده است .

۲۱۲ـ گبینو Gobineau

۱۸۱٦-۱۸۸۲

مورخ معروف و ایران شناس مشهور است کهسهسال از طرف دولت فرانسه در دربار ایران نمایندگی مختار داشته و کتاب سه سال درآسیا را نوشته و صاحب کتاب « تجربیات درباره اختلاف نژاد انسانی » است ولادت او در ۱۸۰٦ و وفاتش در ۱۲۸۸ هجری بوده

و در سال ۱۲۷۸ هجری قمری و ۱۸٦۳ بتهران آمده بعنوان وزیر مختار معرفی شده و ابتدا از ۱۲۷۱ تا ۱۲۷٤ ق ه بعنوان نائب اول سفارت فرانسه در تهران مقیم بوده و از ۱۲۷۸ تا ۱۲۸۰ هم مجدداً بعنوان وزارت مختاری درتهران اقامت گزیده و در این اوقات مؤلفاتی راجع با یران و اوضا اجتماعی آن نگاشتهع

گبینو مؤلفاتی در موضوع فلسفی و اجتماعی ومذهبی و تاریخی و غیره ترتیب داده و طریقه مخصوص فلسفهٔ تاریخی معروف به « گوبینیسم » را وضع نموده

گبینو کتاب « مذاهب و فلسفه آسیای وسطی » را بعنوان ذیل نوشته است

Les religions et les Philosophies dans l' Asie Centrale

که مکرر چاپ شده و در این کتاب قسمتی مفصل در حدود سیصد صفحه راجع به مذهب بابیه نگاشته .

گبینو در زمان پیدایش اختلاف طریقه بابیه در طهران بوده

۲۱۳ـ گدار M. Godard

استاد ایران شناس معروف فرانسوی که از ۱۵ سال پیش تا کنون بعنوان متخصص عتیقات و مستشار و مدیر موزه و حفریات دروزارت معارف ایران اشتغال گزیده و در تشکیل موزه و تعمیرات ابنیهٔ قدیمه ایران واستخراج آثار باستانی این سر زمین خدماتی نموده او از ۱۳۰۷ شمسی تا ۱۳۱۲ بموجب قرارداد رسمی مدیریت موزه معارف را داشته و ازاول فروردین ۱۳۱۳ (۱۹۳٤) مجدداً برای پنجسال دیگر بسمت مدیری عتیقات و موزه و کتابخانه وزارت معارف استخدام شده و مشغول کاراست و بعنوان مدیر کل موزه باستان شناسی انجام وظیفه مینماید ،

گدار شرحی راجع بگنبد قابوس وگزارش تاریخی آن نگاشته که در جراید و مجلات مرکزی بطبع رسیده و نیز مجله بنام « راهنمای تاریخی ایران » در سال ۱۳۱۳ نشرداده که اصل آن بزبان فرانسه است و آقای رشید یاسمی آنرا بفارسی ترجمه نموده ، مجله مزبور مشتمل مطالبی سودمند از بعضی آثار و ابنیه تاریخی ایران است و مجموعهٔ همبنام آثارایران باستان‌انتشار میدهد که تا کنون‌دو قسمت آن فرانسه و فارسی منتشر شده‌نویسنده کتاب « **التصویر فی الاسلام عندالفرس** » هم اشاره بعملیات او و خانمش درکتاب مذکور نموده

۲۱٤ـ گدفری Gode Froy

خاورشناس که با یارو همکارخود ژان کرد (۱) در آثارمصر وکلدان وآشور

---

۱ - Jan Corde

و آشور وقسمت سحر و جادو وطلسمات ونیرنك ملل مذکور و عجایب وغرایب شرق مطالعات زیاد نموده این قبیل موضوعات و حکایات را گرد آورده و مجموعه نموده و چاپ کرده گوستا ولوبون بعمل و گفتار این دو استاد در کتاب تمدن عرب استناد نموده

۲۱۵ـ گولد زیهر Gold ziher

۱۹۱٤

گولد زیهر

خاورشناس مجارستانی آگاه که در آداب ورسوم شرقی ومآثر اسلامی مطالعاتی زیاد نموده و به ادبیات اسلامی اهمیت داده و یکی از اسرائیلیها است که دراین قسمت متخصص شده

گولد زیهر در بوداپست و برلن و لیپزیك دانش آموخته ، به سوریه و مصر رفته و بجامع ازهر آمدو شد نموده از شیوخ واساتید آنجا استفاده کرده عضو عامل و خبر نگار مهمترین مجامع علمی لندن و لنین گراد و آمستردام شده . در انجمن های آسیوی پاریس و کلکته و لیپزیك و غیره عضویت یافته و نیز عضو افتخاری مجمع علمی مصر شده ، و مؤلفاتی عدیده دارد که اکثر آن مبنی بتحقیق و تدقیق مطالعهٔ مباحثی عمیقه و دقیق است و مهمتر آن قسمتی است که از زبان عربی و اسلامی بوده و مربوط بمسائل شرعی و حدیث می باشد و مقالاتی زیاد از او در مجلات آسیوی بچاپ رسیده

از جمله کارهای گولدزیهر کتاب « **تعلیمات اسلامی و شرق** » است که در آن عمل و عبادات مسلمین را نگاشته و درباره حج اسلامی شرحی نوشته بعنوان Ignaz Goldziher Muhammedanische Studien et orient studien

که در ۱۸۸۹ بچاپ رسانیده و اورا کتبی است که بزبان آلمانی و فرانسه و انگلیسی نوشته و هر کدام بچاپ رسیده است ازآن جمله است :

« **میتولژی یهود** بزبان انگلیسی » « **آداب جدل و مناظره شیعه در زبان عربی** » که بزبان آلمانی در دوجلد نگاشته « **کتاب در اسلام** » که اخیراً در آلمان چاپ شده و بفرانسه ترجمه گردیده و شاید تا کنون بچاپ رسیده باشد « **تحقیق فلسفه** » در لغت عرب در دوجلد.

ازنشریات او کتاب « **دیوان حطیئه شاعر** ۱ » کتاب « **محمدبن تومرت** ۲ » و کتاب **معانی النفس** » است . گولدزیهر امور علمی مهمی را عهده دار شده ولقب دکتر افتخاری از دانشگاه کمبریدج ووین گرفته ، در مجامع علمی کپنهاك و غیره هم عضو افتخاری بوده

دائرة المعارف اسلامی لیدن کارها و تحقیقات زیادی را باو نسبت داده ولقب دکتر افتخاری از دانشگاه کمبریدج و وین گرفته در مجامع علمی کپنهاك وغیره هم عضوافتخاری بوده و دائرة المعارف اسلامی لیدن کارهای زیادی را باو نسبت داده

۲۱٦ــ گوگیه Goguyer

۱۸۸۷

خاورشناس مترجم آثار علمای اسلامی که کتاب **شرح قطرة الندا و بل الصدا ابن هشام**(۳) را بعنوان

La Pluie de Rosée étanchement de la soif

ترجمه نموده وکتاب مذکور در ۱۸۹۷ میلادی در لیدن بطبع رسیده و نام و کار آن درفهرست کتابخانه بریل درج گردیده

---

۱ ـ حطیئه جرول بن اوس شاعر مخضرمی است که دورهٔ جاهلیت واسلام رادرك نموده

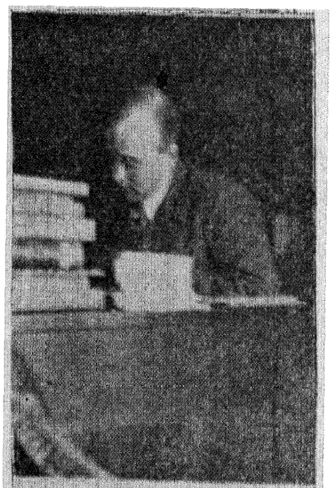
۲ ـ محمدبن تومرت ـ ابوعبدالله شوشی مغربی ازموحدین است که در ۵۲٤ وفات نموده است

۳ ـ ابن هشام جمال الدین ابوعبدالله بن یوسف بن احمدبن عبدالله انصاری مصری متولد ۷۰۸ و متوفی ۷٦۱

۲۱۷ ــ گندا J. Gonda

۱۹۰۵

ژان گندا هلندی متولد در (گودا) هلند ۱٤ آوریل ۱۹۰۵ میلادی خاورشناس معاصر که خود را بواسطه ارسال شرح حال خود بوزارت معارف ایران معرفی نموده و برطبق نگارش او تحصیلات زبان شناسی قدیم (یونانی ولاتین) زبان شناسی هند (سانسکریت) بودائی، اوستائی، زند ایرانی قدیم — زبان قدیمی جاوه (ماله) را انجام داده و دکتر در ادبیات شده و استاد زبان های مذکور در دانشگاه اوترکت (۲) گردیده

گندا

گندا آثار ومصنفات شخصی وتحقیقات وعمل نشری زیاد دارد و مطالعاتی بسیار در آثار ادبی قدیمی هند و ایران و زبان برهما و جاوه قدیم و با تاویه نموده وکتبی مختلفه در زبان هندی نگاشته ازاواست :

یکنفر خواننده سانسکریت ـ قسمت راجع بهند و ایران و کتابهای راجع بجاوه قدیم . بزبان هلندی ؛

۲۱۷ ــ گنزالیه Gonzalièr

۱۸۱۱

شناسای کتب اسلامی واستاد آثاری متتبع است که نقشهٔ یك کتابخانه وفهرست آن را از آثار مؤلفین اسلامی اسپانی ترتیب داده و در مادرید ۱۸٦۱ بطبع رسانیده

۱ - Gouda

۲ - Utroecht

۲۱۹ــ کوتهل A.Gotheil

ریشارد کوتهل خاورشناس که زبان عربی را فرا کرفته و در نشر کتب اسلامی وترجمه آن مبادرت نموده من جمله کتاب الولاة و کتاب القضاة مصر ابو عمر و کندی (۱) را بامقدمه زبان انکلیسی نشر داده

۲۲۰ــ گوسین دپرسوال Goucien de Perceval
۱۸۷۱

خاورشناس معروف که پدرش امین کتب خطی شرقی کتابخانه پاریس بوده و در فنون ادب اسلامی و تحصیل زبان عربی زحمت کشیده و این زبان را یاد گرفته و کتبی در تاریخ و ادبیات عربی نوشته و بعضی از کتب اسلامی را بزبان فرانسه ترجمه و چاپ نموده

گوسین که پیرو کارهای پدرش بود بوی اقتدا نموده و خدماتی را انجام داده و بواسطه یکی از آثار خود (کتاب عرب قبل از اسلام) که بزبان فرانسه در سه جلد نگاشته و درپاریس سال ۱۸٤۱ بطبع رسانده اشتهار یافته وفات او در ۱۸۷۱بوده

۲۳۱ــ گراف Graffe

خاورشناس متتبع و محقق در قسمت تواریخ اسلامی که شمهٔ از عملیات او ضمن دائرة المعارف اسلامی لیدن نگاشته شده

۲۳۱ــ گرانژره دلاگرانژ Grangeret de La Grange
۱۸۵۹ - ۱۷۹۰

خاورشناس فرانسوی شاگرد **سیلوستر دساسی** که بزبان فارسی وعربی مسلط شده و این دو زبان را فرا گرفته ازطرف دولت فرانسه در ۱۸۳۰ جهت تصحیح مطبوعات شرقی چاپخانه عمومی بکار مشغول شده و تاریخ عرب اندلس را نوشته از او است:

ترجمه کتاب **نخب الازهار فی منتخب الاشعار و ازکی الریاحین فی اعلی الدواوین**

---

۱ — ابوعمر وکندی محمدبن یوسف بن یعقوب کندی متولد در ۲۸۰ و متوفی در ۳۵۰ هجری

بزبان فرانسه که در پاریس سال ۱۸۲۸ بطبع رسیده
ولادت گرانژره (۱۷۹۰) وفات (۱۸۵۹) بوده

۲۳۲— گریفینی Dr.A. Grifini

۱۱۹۹

دکتر اوجینو گریفینی خاور شناس قرن بیستم اهل ایطالیاست که فهرست کتب خطی اسلامی را برای کتابخانه میلان ترتیب داده و جزء اول آنرا در رمسال ۱۹۱۹ بطبع رسانیده در باره کتب و آثار اسلامی و مؤلفین هم تحقیقات و مطالعاتی نموده و در این باب اطلاعاتی یافته است '

۲۳۳— گرینبوم Griunbaum

۱۸۸۹

نویسنده خاورشناس قرن نوزدهم که در مجله انجمن شرقی آلمان راجع بآثار شرق مقاله ها نشرداده و برای یوسف و زلیخا شرحی محققانه ومفید نوشته ودراصل و منشأ این قضیه تحقیقات خوبی نموده و گوید که درکتابخانه علمی مادرید (اسپانیا) کتابی قدیمی بزبان اسپانیائی و خط عربی از قصه یوسف و زلیخا موجود است که بزبان غالبیین بنظم در آمده وفات این استاد ۱۸۸۹ بوده

۲۳۴— گروهمان A. Grohmann

آدلف گروهمان خاورشناس نویسنده کتاب « نوشتجات عربی در مصر »

Arabic Papyri in the Egyptian

و استاد تمدن اسلامی دانشگاه پراك چکو اسلوا کی که کتاب اورا دکتر حسن ابراهیم حسن مصری ترجمه نموده است وصاحب آثار و نگارشاتی دیگر میباشد

۲۳۵— گواگر Guaiguer

خاورشناس فارسی دان و دوستدار ادبیات و زبان ایرانی که اظهار علاقه به این زبان نموده و در ۱۸۹۶ بکمك کوهن مستشرق کتاب « اساس فقه اللغه ایرانی را » بطبع رسانیده و انتشار داده

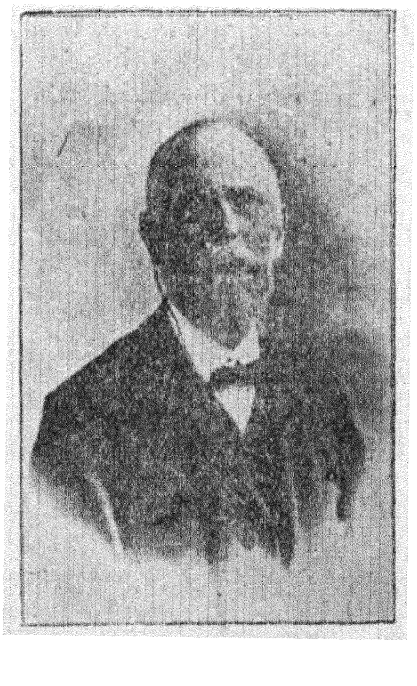
۲۳۶— گیدی G.Guidi

ژرژ گیدی خاورشناس معروف ایتالیائی که بین مستشرقین ودانشمندان خاور و باختر مشهور شده و علاوه براینکه مستشرق است او را یك نفر مستعرب شمرده اند مخصوصاً این استاد نزد مصریان شهرتی زیاد دارد مدتی استاد دانشگاه (جامعة المصریه) مصر بوده وکنفرانس‌های خودرا درآنجا بزبان عربی بیان مینموده واوبزبان حبشی و سریانی هم دانا بوده و فرهنگی بزرك نوشته و رسائلی عدیده در موضوع کتب خطی شرقی ترتیب داده

گیدی کتاب **تصاریف الافعال ابن قوطیه** (۱) درموضوع افعال ثلاثی ورباعی که در لیدن سال ۱۸۹۴ بعنوان

Libro dei verbi

وکتاب الاستدراك برسیبویه‌را (۲) **که‌ازابوبکر زبیدی** (۳) است چاپ نموده و فهرستی ابجدی برای کتاب الاغانی ابی‌الفرج (٤) اصفهانی در دومجلد که مشتمل چهارفهرست است ترتیب داده : فهرست اسامی شعرا - فهرست قوافی - فهرست اسامی رجال و قبایل و غیره - فهرست اسامی امکنه و جبال و میاه که آنرا با مقدمه‌فرانسه درلیدن سال ۱۳۱۸ هجری بطبع رسانیده

گیدی تا ۱۹۱٤م زنده بوده

و شرح قصیده بانت سعاد

---

۱ — ابن‌قوطیه ابوبکر محمدبن عمربن عبد العزیز اندلسی اشبیلی متوفی ۳۶۷ صاحب الافعال وغیره ۲ — سیبویه ابوالحسن عمروبن عثمان بن قنبر فارسی بیضاوی متوفی ۱۸۰
۳ — زبیدی ابوبکرمحمدبن حسن زبیدی اشبیلی متولد ۳۱۶ متوفی ۳۷۹
٤ — ابوالفرج اصفهانی علی بن‌حسین صاحب اغانی و جمهره (۲۸٤-۳۵۶)

را ۱۸۷۱ در لیپزیك طبع نموده سخن رانی ادبی و جغرافیا و تاریخ و لغت عرب باعتبار علاقه آن باروپا بویژه ایطالیا که در چهل کنفرانس تدوین شده از او است، گیدی بیشتر آنرا در دانشگاه مصر ایراد نموده در (۱۳۳۰ هجری) و کتاب وصف شهر **انطاکیه** بعربی که در رم (۱۸۹۷) چاپ شده نگارش این مستشرق است .

۲۳۷— گیلیوم دوروبروکی Guilloume De Rubruquis

۶۵۰

خاورشناس قدیمی که بنمایندگی‌سن لوئی پادشاه فرانسه (متوفی ۱۲۷۰ م) بدربارمنکوقا آن (۱)(در ۶۵۰ هجری) آمده ومشاهدات ومطالعات‌شرقی‌خودراکتابی نموده، پلانو کاربینو (۲) هم از همراهان او بوده که در این خصوص او هم کتاب نوشته .

گیلیوم دوروبروکی‌دوسال‌وقت خودرا در مغولستان گذرانده وجغرافیای آسیارا بتفصیل نوشته و از گزارش این سرزمین آگاهی یافته و کتاب او بچاپ رسیده

۲۳۸— گنتر F. M. Gunther

۱۸۸۰

فرانکلن مت‌گنتر (۳) امریکائی است‌که بنام خانوادگی‌خود (گنتر) اشتهار یافته و پدرش مستر فرانکلن موگنتر است او ۲۸فوریه ۱۸۸۵ در نیویورك متولد شده و تحصیلات خود را در آموزشگاه عالی سن پول « کنگرد » ودانشگاه‌هاوارد و ماس(٤) و مدرسه آزاد علوم عمومی پاریس

Lécle libre des Sciences Politiques Paris

انجام داده مشاغل آزادی که عهده دارشده یا ازطرف دولت متبوعه خود بدان‌اشتغال

---

۱ — منکوقا آن پسرتولی خان مغول که از ۶۳۸ تا ۶۵۷ درایران حکومت مینموده

۲ — P.Carbino

۳ — Franklin Mott Gunther

٤ — Mass.

گزیده این بوده که بیست ودوسال مشغول رسیدگی امورسیاسی امریکابوده وسفارت مصر و اکواتر نموده اخیراً بریاست انستیتوی صنایع آرکئولژی امریکائی برای صنایع و آثار باستانی ایران برقرار گردیده و از آثار قدیمه این کشور آگاهی زیاد پیدا نموده و جزء ایران شناسان در آمده

گنتر ترجمه حال خودرا بترتیب مذکور بخط خود نگاشته و بوزارت معارف ایران فرستاده و نگارنده از آن اقتباس نموده

۲۳۹ــ گوستاولوبون Gustave Lebon

۱۸٤۱ — ۱۹۳۱

گوستاولوبون (نقل از روزنامه اجتهاد اسلامبول)

عالم فرانسوی و استاد متتبع علوم و آثار شرقی و تاریخ اسلامی ومطلع بحقایق

و رموز مهمه شریعت محمدی که درنوژان لورترو فرانسه (۱) متولد شده و ۹ دسامبر ۱۹۳۱ در پاریس وفات نموده

این استاد پس از تحصیلات اولیه بفرا گرفتن علم طب مشغول شده ضمناً علوم طبیعی و فلسفه و تاریخ و غیره را دیده و بتحصیل علوم آثار و تاریخ ملل وادب و اخلاق عمومی کوشیده و داخل تتبع و تحقیق شده

گوستا واوبون یکی از محققین بزرگ غربی است که راجع بشرق تحقیقات عمیق نموده و حقایق زیادی که دانشمند آن و بزرگان عمده بآن راه نیافته اند این دانشمند پیدا نموده و در اطراف هریك اظهار نظر کرده و برای تکمیل اطلاع به اسپانیا و بلاد شرقی رفته ازجمله آثار گرانبهای این دانشمند کتاب تمدن عرب اواست که درشرح آداب و رسوم و آثار تمدن و اخلاق وسیر و عمران وشعائر اسلامی و فتوحات مسلمین و دولت باعظمت ایشان و قوانین و حقایق قرآن مجید نگاشته و از بسیاری ابنیه و آثار ایران و هند و بغداد و مصر و اندلس و غیره توصیف نموده و از اشیاء عتیقه و ابنیه قدیم و مسکوك و خوانیم و خطوط و رسوم عکس برداری کرده وکتاب خود را پراز اطلاعات مفیده و گراورهای ظریفه و عجیب نموده وکتاب مزبور را در ۱۸۸٤ تألیف کرده

این کتاب را دانشمند بزرگ مولوی سید علی بلگرامی وزیر معارف سابق حیدر آباد دکن بامر نظام فرانسه بزبان اردو ترجمه کرده و از ترجمه مزبور با اصل فرانسه ترجمه دیگری بزبان فارسی بقلم نویسنده فاضل فخر المحققین سید محمد تقی لنگرودی رانکوهی (فخر داعی) انجام گرفته واین ترجمه باطبعی خوب و تصاویری مرغوب برای اولین بار در ۱۳۱۳ شمسی در طهران درمطبعه مجلس شورای ملی بطبع رسیده و جدیداً درطبع دوم آن هم مبادرت شده

گوستاولوبون کتابی در خصوص تحقیق انقلاب فرانسه بنام

La revolution Francais

Nojent le Rotrou - ۱

نوشته وانقلاب‌را بسه نوع دانسته: انقلاب‌سیاسی ـ انقلاب مذهبی ـ انقلاب‌علمی و مهمتر بلکه اساسی تر ازهمه انقلاب علمی را شمرده

و کتابی دیگر در خصوص تطور ملل دارد که بالسنه مختلفه ترجمه شده و کتبی دیگر هم نگاشته که بچندین زبان ترجمه نموده اند .

۲۴۰ـ گوستاو وی Gustave Wiell

۱۸۸۹

استاد خاورشناس که تاریخ خلفاء را در پنج جلد بآلمانی ترجمه و چاپ نموده و کتاب‌سیرت **ابن‌هشام** رادردوجلد بآلمانی ترجمه ودر ۱۸۶٤ طبع کرده وصاحب عملیاتی دیگر است وفات او در ۱۸۸۹ بوده

۲۴۱ـ گورتن Gureton

۱۸٦٤

خاورشناس انگلیسی که جزء مبشرین ومأمور تبلیغ بوده و ازدارالفنونا کسفرد فارغ التحصیل شده مشارالیه بیشتر اوقات خودرا صرف زبان سریانی نموده و بزبان عربی خدماتی تقدیم داشته کتاب **ملل ونحل شهرستانی** را سال ۱۸٤۲ در لندن نشر داده و نیز کتاب **عقیده اهل سنت نسفی** را در ۱٤۲ بچاپ رسانیده و قسمتی منتخب از **طبقات الادباء** و غیره را در مجله آسیای انگلیسی بزبان خود نشر داده وفات او ۱۸٦٤ میلادی بوده

۲۴۲ـ کوتیه L. Gutier

۱۹۲۵

لوسین کوتیه مستشرق که زبان عربی را فرا گرفته و مطالعاتی در کتب غزالی نموده وکتاب الدرة الفاخرة او را از اصل عربی بفرانسه ترجمه و در لیپزیك سال ۱۹۲۵ بطبع رسانیده (معجم المطبوعات)

۲۴۳ـ گی Guy

خاورشناس معروف معاصر ساکن ازمیر که در علوم و ادبیات شرق مطالعه

و تحقیقاتی زیاد نموده و صاحب مؤلفات و مصنفاتی است و در مجمع علمی اسلامی دمشق عضویت دارد.

۲۴۴ـ گویارد Guyard
۱۸۷۵

گویارد استانیسلاس(۱)مستشرق ایران شناس که برای خود احراز معروفیتی نموده و نسبت بآثار علمی و ادبی ایران خدمت کرده از جمله رسالهٔ **قضاو قدر کمال الدین عبدالرزاق کاشی** (متوفی ۷۳۰) را در فرانسه با ترجمه زبان خود بطبع رسانیده و او در حدود ۱۸۷۵ بوده

۱— G. Stanislas

H

۲۴۵ـ هاکن M. Hacken

۱۸۸٦

خاورشناس معروف معاصر که‌ازمستشرقین فرانسه بشمار رفته‌و دانشمندی‌است که برای شرکت درجشن فردوسی بایران آمده در کنگرهٔ نطقی مبسوط در موضوع اکتشافات تاریخی حفریات بامیان نموده و گفته که آثار مزبور از عظمت تمدن ایران باستان و دورهٔ پادشاهان سلسله ساسانی حکایت میکند

هاکن چنانکه نوشته و خودرا معرفی نموده نام او Joseph و نام خانوادگیش Hackin فرزند فرانسوا (۱) است ولادت او ۱۸۸٦ در بوانژ(۲) و تحصیلات خود را در مدرسهٔ علوم سیاسی و تحقیقات عالیه انجام داده از دانشگاه سوربون دیپلمه شده ، علوم تاریخ و فلسفه‌رافرا گرفته وازدانشگاه پاریس دکترادبیات عمومی شده آثار نظم ونثر اوزیاداست و بیشتر بطبع رسیده

۲۴٦ـ هافنر Haffner

۱۹۰۵

دکتر آدلف هافنر (۳) خاورشناس ناشرکتب اسلامی که از مستشرقین آلمان شناخته شده و اموری را انجام داده که از آن جمله است

۱ـ Bsvange ۲ـ François

کتاب القلب والابدال بعنوان:

Texte Zur arabichen Lexckographie

که درلیپزیك سال ۱۹۰۵ طبع و نشر نموده و نویسنده کتاب البلغه‌فی‌شذور اللغة استاو بعضی ازمؤلفات‌اصمعی را انتشار داده درمعجم المطبوعات (ص ۱۸۹۳) و دائرة المعارف اسلامی لیدن عملیات او نگاشته‌شده.

۲۴۷ـ هالوی Halévy

از دانشمندان آگاه بقسمت عربستان است که بیمن و نقاط دیگر جزیرةالعرب رفته حاصل مطالعه و مشاهدات خودرا کتابی نگاشته از ابنیه و عمارات یمن و غیره بویژه نگارشاتی دارد که گوستاولوبون از آثار او اخذ و اقتباس و بدان استناد نموده

۲۴۸ـ هامبرت J.Hambert

۱۸۵۱ - ۱۷۹۲

یوحنا هامبرت خاورشناس سویسی که سال ۱۷۹۲ درژنو متولد شده ومراتب کمال را طی نموده مخصوصاً در پاریس السنه شرقی‌را فرا گرفته و در مدارس ژنوچند زبان شرقی‌را درس داده

هامبرت دارای نگارش و آثاری است وکتبی را انتشار داده که از آن جمله است التقاط الازهار فی محاسن الاشعار که این استاد باترجمه فرانسه و لاتینی در پاریس چاپ نموده و منتخبات عربی که جزء اول آن در پاریس سال ۱۸۳۴ طبع شده،

۲۴۹ـ هامیلتن Hamilton

۱۷۱۹

خاورشناس انگلیسی است که زبان عربی را یاد گرفته و کتاب الهدایه فی شرح البدایه برهان الدین فرغانی (۱)را با ترجمه انگلیسی وحواشی درلندن بنام

Heday Or Guid accourt on the Musulman lxws transt. bay ch. Hxmilton 1791

۱ـ فرغانی برهان الدین علی‌بن ابی بکر فرغانی مرغیانی نویسنده کتاب هدایه متوفی۵۹۳

۲۵۰ـ هامر پورکستال Hammer Purgstal
۱۸۵٦ — ۱۷۷٤

خاورشناس مشهوراطریشی استاد دانشمند مورخ که درگرتز (۱) دارالفنون وین تحصیل نموده زبان فارسی و عربی و ترکی را در بیست سالـگی فرا گرفته و بعنوان مترجمی سفارت اطریش باسلامبول رفته درسوریه وشامات و مصر و ایران هم سیاحت کرده و متدرجاً مراتبی را طی نموده تا اینکه از اعضای شورای عالی ملی دولتی شده پس از آن از کار دولتی دست کشیده و بعمل تصنیف و تألیف پرداخته.

مهمترین آثار او در باره شرق **تاریخ عثمانی** است که در چند جلد بنام

Histoir de L'empire Ottoman

طبع و انتشار یافته و آن بفرانسه ترجمه شده و نیز او تاریخی در باره سلاطین مغول نوشته و کتاب **تاریخ شعرای عثمانی** او در چهار جلد است و تاریخ ادبیات لغت عرب که آنرا درضمن ۷ مجلد تمام نموده

پورکستال کسی است که قول مسعودی را در باره کتاب الف لیله ولیله تصدیق نموده و مباحثی در تاریخ اتراك و اسمعیلیه و قسطنطنیه دارد و مهمترین کتاب او **دائرة المعارف شرقی** است که مشتمل بر ادبیات شرق و تاریخ آن است و بزبان آلمانی نوشته شده

مستشرق مذکور علاوه برمسطورات فوق ترجمه هائی دارد که از آن جمله است ؛ ترجمه اطواق الذهب زمخشری - **تائیه ابن فارض (۱) - ایهاالولد غزالی میقات الصلواة فی سبعه اوقات** بعربی و آلمانی که آنرا دروین سال ۱۸٤٤ طبع نموده اند.

هامر پورکستال کتاب گلشن راز شیخ محمود شبستری را بآلمانی ترجمه ودر ۱۸۳۸ میلادی دروین بطبع رسانیده و مقدمه براین کتاب بعربی و فارسی نگاشته که نگارنده از نظر اهمیت آنرا باحذف بعضی از جملات در اینجا مینگارد،

---

۱ ـ Gretz

۲ ـ ابن فارض ابوحفص عمربن ابوالحسن حموی مصری (۵۷٦ ـ ٦۳۲)

هذا الکتاب المستطاب زین الالفاظ یعنی گلشن راز ترجم و طبع و زین ومثل برسم خزینة الثمینه والدفینة المتینه . . . .
محمد شاه . . . .

اما بعدازاین چنین این بنده کمترین یوسف حامرپورغستال مستشار وترجمان وخوانسالار و طرخان حضرت امپراطور پادشاه آلامان صاحب نشان عالیشان اوسط شیروخورشید بعرض حضرت شهنشاه ایران وتوران تخت نشین داراوجمشید میرساندکه چون مطامح انظار و مطارح افکار ارباب عرفان فطانت شعار دانایان آزموده کار درمد اوله السنه خاور و باور و درمراوده ملل نیکو اثر اولا ـ جذب منفعت علمو دانش و منع اسباب وحشت و آلایش روی مینماید و چون بین قاطنان ایران و طوایف آلامان از قدیم زمان علاقه عترت و ظهرت نسل و اصل درکار و یگانگی و همدمی السنه نمسویه بازبان دری از آثار لغوی نمودار و آشکار و چون از مرابطه مشرق و مغرب از مراوحهٔ ایران و آلامان شیرینتر میوه ها وبرینتر سرمایه ها استکمال علم وعرفان و استحصال دانش و ایقان حاصل میآید از اینجهت مشهورترین آثار فلاسفه رومین اعنی و صایای امپراطور **مارکوس انطونین** ازلسان یونانین بلسان دری مترجم وبنام همایون جد . . . . و پدر جنت رهبر این حضرت ملك منقبت مزین و مترجم گشت این دفعه بوجه نظیره نتیجهٔ قریحهٔ رجال غیب پرور ثمره دوحهٔ قریه شبستر اعنی **گلشن راز** بکسوت لسان نمسه ابراز وبنام غرای شاه فلك پناه . . . .
. . . ممتاز و باذن عالی نمونه بندگی هرچاغ و چراغی با فراغ این بنده که هم مترچم و ممثل و طابع و مزین ورق لامع است سر افراز شده و چون در سال آینده تصادف نوروز جلالی وهجری قرین میآید این تحفه کمینه بمثابهٔ هدیهٔ عیدیه وموهبهٔ نوروزیه عرضه داشت پایه بارگاه سلیمانی گشت و از هاتف عاطف این تاریخ وردزبان گذشت: تصادف نوروزین این سال نیك فال باد ۱۲۵۴ .

در آخر کتاب مینویسد:

طبع شد این کتاب در شهروین ۱۸۳۸ خدا نگهدارش ازچشم کژبین بسعی

اضعف المتعلمین اصدق المریدین یوسف حامر پورکستال طرخان مستشار و ترجمان دولت و خانمان حضرت امپراطور آلامان در شهر ابان خجسته هجریه ۱۲۵۲
این نسخه چاپی ومذهب باحواشی تشعیری و نقشه‌دار و صورالوان ومختلف که هرصفحه با کاغذی رنگارنك حاشیه شده و بهترین طرز استادانه تهذیب وتزیین گردیده بچاپ رسیده و نسخه آن در کتابخانه جناب استاد عالی مقام آقای حاج سید نصرالله تقوی رئیس دیوان عالی تمیز موجود است ،
پورکستال دیوان متنبی را منظوماً بآلمانی ترجمه نموده برای او کتب مربوطه بشرق وغیرعربی بسیاراست وعلاوه براین مقالاتی نگاشته ومباحثه ومطالعاتی دارد که راجع بعرب وتاریخ ادبیات آنها است وحاصل آن را در کتب ومجلات آسیائی انتشار داده هامر باچند تن استاد و نویسنده بزرك مجله (مخزن الکنوز الشرقیه)را در وین سال ۱۸۰۹ نشر داده و این مجله تاسال ۱۸۱۸ باقی بوده در معجم المطبوعات وتاریخ آداب اللغة شرحی ازعملیات وتاریخچه زندگانی این مستشرق بزرك نگاشته شده صاحب معجم مینویسد که تاریخ عثمانی اوضمن ۱۸ مجلد بزبان آلمانی وفرانسه ترجمه ومنتشر شده

۲۵۱ــ هارتمان Hartmann
۱۹۱٤

هارتمان

خاور شناس معروف استاد زبان سریانی و دروس اسلامی در مدرسه زبان شرقی برلن که سیاحت قابل اهمیتی در آسیای مرکزی نموده مطالعه و تحقیق زیادی در بازرسی احوال مردم آن حدود و موقعیت جغرافیائی و لغات و السنه و عادات و اخلاق اهالی کرده داخل یکرشته تحقیق در موضوع دین اسلام شده مطالبی در این باب بمورد نگارش آورده

هارتمان کتابی راجع بعرب و کتاب دیگری مربوط بترکستان چین و گزارش مردم آن سرزمین نوشته در **نحو اللغه زبان جغتائی** و عبری هم کتابی نگاشته در تاریخ اسلام و ممالك شرقی اسلامی هم کتابی نوشته بیشترکار او بزبان آلمانی است علاوه براین کتابی در اصول روزنامه نگاری و صحافت عربی داردکه بزبان انگلیسی نگاشته وازجمله‌اعضای کنگرهٔ دائرة المعارف اسلامی لیدن است که اغلب تحقیقات او در آنجا درج شده، در مجمع علمی عربی دمشق نیز عضویت دارد ،

۲۵۲ــ هفنینگ W.Heffneing

هفنینك

ازخاورشناسان معروف است که درهیئت دائرة المعارف اسلامی لیدن عضویت دارد و خدماتی در این خصوص انجام داده

هفنینگ باپول کال (۱) خاورشناس عملیاتی علمی که مربوط بشرق است انجام نموده و نام و عملیات و صورت او در فهرست کتابخانه بریل (ص۲۲) و (ص۷٦) مسطور است ،

۲۵۳ــ هفنر Hofnere

خاورشناس اطریشی که چندین رساله لغوی بعنوان قلب وابدال ابن السکیت (۲) و کتاب الابل اصمعی (۳) و کتاب خلق الانسان و سه کتاب که در اضداد اصمعی و سجستانی و ابن السکیت و ذیل صاغانی است نشر داده

رساله الدارات والنبات والشجروالنخل والکرم اصمعی را هم بچاپ رسانیده

۱— Paul Kahle

۲ — ابن السکیت ابویوسف یعقوب بن سکیت متولد ۱۸٦ متوفی ۲٤٤

۳ — اصمعی عبدالملك بن قریب متوفی ۲۱۳

۲۵۴ــ هین Heine

خاورشناسی است که ادبیات ایران را تتبع نموده وراجع بفردوسی و تاریخچه زندگانی او تحقیق کرده . منظومه بسیار لطیف و خوب ورقت آوری دربارهٔ جنازه فردوسی هنگام برون بردن آن از شهر و رسیدن صله و پاداش وی برای نظم شاهنامه سروده است '

۲۵۵ــ هل J.Hell

ژزف هل خاورشناس آلمانی و عالم گیاه شناس که در قسمت فلاحت ونباتات شرقی مطالعاتی نموده وکتاب فلاحت عربی Cultur der Arabertras را نگاشته و آنرا خدا بخش هندی ترجمه کرده بعضی از نگارش او دردائرة المعارف الاسلامی لیدن نگاشته شده ' هل کتاب تذکرة الکحالین علی بن عیسی وطبقات الشعراء جمحی (۱) و دیوان فرزدق را انتشار داده (المقتطف ۱۹۲۷ م)

۲۵۶ــ هلموت ریتر Hellmut Ritter

۱۸۹۲

خاور شناش معاصر و استاد دانشمند که در آلمان سال ۱۸۹۲ متولد شده و تحصیلات علمی او ازادبیات تعلیم وتربیت ایران و عرب و ترك انجام گرفته ودراین رشته بپایه استادی رسیده مشاغل مهمه او تدریس دانشگاه هامبورك و دارالفنون اسلامبول در زبان ایرانی و عربی بوده در آثار شرقی تتبع وتحقیق نموده خدماتی زیاد برای طبع و نشر آن آثار بکار برده و بدستیاری او کتبی ترجمه و طبع شده

هلموت

۱ - جمحی ابوعبدالله محمدبن سلام جمحی بصری نویسنده کتاب طبقات الشعراء که درحدود ۲۳۱ بوده

آثار هلموت جستجو در احوال نظامی که در برلن (١٩٢٧) بطبع رسیده تحقیقات در باره حسن بصری(١) در اسلام که در ١٩٣٢ طبع شده تحقیق ومطالعه کتب خطی و خطوط ایرانی و غیره که در کتابخانه‌اسلامبول‌بوده ، اوآلهینامه شیخ فریدالدین عطا و (٢) اشعار مقالات الاسلامیین ابوالحسن اشعری (٣) را در اسلامبول از ١٩٣٠ تا ١٩٣٣ ترجمه و طبع کرده و جلد اول **الوافی بالوفیات صفدی**(٤) را در ١٩٣١ و فرق الشیعه‌نوبختی رانیزدر١٩٣١ترجمه و طبع نموده

از خمسه نظامی قسمت هفت پیکررا بامستشرق معروف ژان ریپکا ترجمه‌کرده وکار هائی دیگر دارد

٢٥٧ـ هنزیوس Henzius

١٨٢٨

خاورشناس قرن نوزدهم که صاحب مؤلفات و آثار است و از آن جمله است کتاب :

Fragmenta Aralicq

که‌آنرا درپترو پولی‌سال ١٨٢٨ نشرداده و در آن کتاب از ص١ تا ١٠٤ که قسمتی عمده از تاریخ الفخری را نقل نموده و در دائرة المعارف لیدن (ص٨ر٣ج١ع)ازوی نام برده وکار اورا شرح داده

١٥٨ — هربرت گرای L.Herbert Gray

لوئی هربرت گرای ـ خاورشناس امریکائی متولد درنیویورك « نیوژرسی ٦» اتازونی امریکاکه تحصیلات خودرا دردانشگاه کلمبیا تمام نموده (١٨٩٨) ودرالسنه

١ ـ حسن بصری ابوسعید حسن‌بن ابی‌الحسن‌بصری متولد٢١ متوفی ١١٠

٢ ـ فریدالدین عطارمحمدبن ابراهیم نیشابوری متولد ٥١٣ ومقتول ٦٢٧صاحب‌منطق‌الطیر

٣ ـ ابوالحسن اشعری علی‌بن اسمعیل‌بن ابی‌بشر صاحب‌اللمع متولد ٢٧٠ متوفی ٣٢٢

٤ ـ صفدی خلیل‌بن ایبك متوفی ٧٦٤

٥ ـ نوبختی ابومحمد حسن بن موسی نوبختی متوفی بین ٣٠٠ و ٣١٠

٦ـNew jorsey

مختلفه شرقی تحصیل کرده در پرنستن (١) او نیورسیته سال ١٨٩٦ تحصیلاتی را انجام داده .

او در دانشگاه کلمبیا زبان کلاسیک - زبان ژرمانیك - سلیتیك - هند وایران - سمیتیك - لنکیستیك (٢) را فرا گرفته ،

مشاغل وی در انسیکلوپدی مذهبی وانیك (٣) ادنبورك بوده و ١٩٠٥ عضو کمسیون امریکاو مأمور صلح و نماینده اتازونی در پاریس مخصوصاً درکارهای مربوطه بشرق نزدیك شده در موضوع کلینیال افریقا از ٢٠ - ١٩١٨ اشتغال داشته گرای پروفسور آگرژه (٤) وفیلزفی اونیورسیته نبراسکا (٥) شده و نیز پروفسور لنکتیك (علم قواعد السنه) در زبان شرقی ٢٢-١٩٢٣ کلمبی گردیده و شغل کنونی او پروفسوری علم قواعد السنه در دانشگاه کلمبیا است که از ١٩٢٠ تا ١٩٣٥ برقرار میباشد ،

کارهای شخصی اوفنولژی یا امور مربوطه باصوات و آهنك هند و ایران Phonlogy i.and i. در نیویورك ١٩٠٢ بوده

گرای در ١٩٢٩ کنفرانسی بعنوان :

Expension de ses Confrance Sur ce Fondateur

در اونیورسیته اکسفرد داده و در ١٩٢٥ مقدمه بزبان سامی نوشته و راجع به قواعد السنه در نیویورك در ١٩٣٥ شرحی نگاشته اوقریب به ٢٤ ماده در حساب و مواد انسیکلوپدی نسبت بزبانها و مذاهب شرقی السنه هند و اروپا و موضوعات مختلفه مقالات ترتیب داده و عملیات Hundred Love Songe را نوشته و راجع به کمال الدین اصفهانی و مسابقه مادام اتلوات مومفرد (٦) در لندن (١٩٥٤) و زبان سانسکریت سوباندهو Subandhu کارهائی نموده

---

١ - Princeton-w. ٢ - Linguistique

٣ -- Etihic ٤ - Agregeé ٥ - Nebraska

٦ - M.Ethel watte Munmford

۲۵۹ـ هربرت توماس Herbert Thoumas

۱۰۳۰

ایران شناس قرن هفدهم که دو سال ۱۰۳۹ و ۱۰۳۰ هجری قمری نه سال بعداز پی‌تیر دو لاوال ایتالیائی سیاح مشهور بایران و تهران آمده و همراه سفیری که از طرف شارل اول « ۱۰۰۸ـ۱۰۵۹ » پادشاه انگلستان بایران آمده بود سفر نموده و مطالعاتی در این سرزمین کرده و حاصل مشاهدات خود را ضمن کتابی تدوین نموده و بچاپ رسانیده

۲۶۰ـ هربلو Herblot

۱۶۹۵ـ۱۶۵۲

داوید هربلو از شرق شناسان اواخر قرن ۱۷ بوده که در ۱۶۵۲ م متولد گردیده و در ۱۶۹۵ وفات یافته مشارالیه در تحصیلات السنه شرقی زحماتی کشیده و بدقایق و نکات آن آگاه شده و تاریخ شرق و ادبیات آنرا مرتباً درشش جلدبنام « دائرة‌المعارف شرقی » بزبان فرانسه نوشته علوم و فنون شرقی و تاریخ ادبیات و خرافات افسانه ها و عقاید ادیان و نظامات و غیره اهالی مشرق زمین را نقل و ترجمه نموده

هربلو رئیس دارالترجمه شرقی بوده ومعاصر لوئی ۱۴ است مشارالیه به دستیاری کلبر وزیر معارف خدماتی بمعارف نموده واز دولت حق‌التدریس میگرفته عنوان معلمی‌زبان سامی را درکلژدو فرانس « مدرسه عالی‌فرانسه » داشته وبواسطه تألیفات مهمه خود اشتهار یافته و کتابی که بیشتر باعث شهرت او شده کتاب « الفباء » است که بزبان فرانسه ترتیب داده

دائرة المعارف او درعلوم و تاریخ وادیان و آداب و حکومت ها وموهومات و خرافات و اخلاق اجتماعی شرقی است‌که چاپ آن یکبار در ۱۷۸۳ انجام‌گرفته و این‌کتاب را دربلو شروع نموده وگالاند (۲) بپایان رسانیده

۱ـ Colbert ۲ـ Galand

۲٦۱ـ هردر Herder

شرق شناس آگاه باوضاع عرب و عربستان است که راجع به جزیرة العرب و غیر آن داخل یك سلسله تحقیقات عمیقه علمی شده و در عادات و اخلاق واوصاف و رفتار عرب کتابی نوشته که گوستاولوبون در کتاب تمدن عرب خود باطلاعات او استناد نموده

۲٦۲ـ هرخ Heroch
۱۸۹۱

خاورشناس آلمانی که در زبان عربی تکمیل شده و کتاب « **النهر الفائض فی علم الفرائض نقشبندی**۱ » را که در مذاهب اربعه است بزبان آلمانی ترجمه نموده و کتاب او در لیزیك سال ۱۸۹۱ بچاپ رسیده استاد مزبور درعقاید و مذاهب و فرق مختلفه اسلامی اطلاعات زیادی پیدا کرده و از حاصل معلومات خود مؤلفاتی ترتیب داده

۲٦۳ـ هروم P. Herum

خاورشناس آلمانی است که کتاب **تقویم الصحه** ابن بطلان (۲) بغدادی را بآلمانی ترجمه کرده و در استراسبورك تحت عنوان ذیل نشرداده

Schachtafel der Cerandchet

(شاختافل درگراندشت)

۲٦۴ـ هتون شارل تنیلر Hetune charles Teniler
۱۸۳۵

استاد ریاضی خاورشناس معروف و دانا بزبان هندی و عربی است که دکتری

---

۱ ـ نقشبندی شیخ عبدالقادربن محمدبن عبدالرحمن نقشبندی مکاوی که از شیوخ مذهب تسنن است ،

۲ ـ ابن بطلان ابوالحسن مختاربن حسن عبدون بن سعدون‌بن بطلان طبیب متوفی (٤٦٥) هجری ق ؛

معروف و صاحب کتاب « **جوامع علم ریاضی** » است که آنرا از زبان انگلیسی بعربی در آورده و در کلکته چاپ نموده واین استاد درزبان عربی مهارتی زیاد داشته و نگارشاتی محققانه نوشته .

۲۶۵— هیلتن فیلیپ P. Hilton Philipe

شرق شناس امریکائی که از ایران شناسان آنجا است و اشعاری شایسته در تعریف ایران ساخته و بنشان سوم علمی ایران مفتخر شده و وزارتمعارف ایران بیادگارهای او قدردانی نموده است و صاحب مؤلفات و آثار است .

۲۶۶ — هی‌هی P. Hihi

فیلیپ هی‌هی خاورشناس آگاه بتاریخ عرب و اسلام است که کتابی بعنوان ،

History of the Arabes

بزبان انگلیسی نوشته است وکتاب او در لیدن ضمن دو مجلد بچاپ رسیده است و جز این هم آثار ومؤلفات دارد .

۲۶۷— هین Dr. Hins

دکترهین خاورشناس آلمانی و استاد زبان های شرقی در دانشگاه گتینگن است که درمحل‌خود معروف و صاحب آثار ونگارشاتی است .

۲۶۸— هیرش برگ Hi rschberg

۲۰۹۱

خاورشناس آلمانی که طب ابن‌سینارا تدریس مینموده و آگاه بطب ومعالجات شرقی بوده وقسمتی‌ازکتاب‌قانون‌عن **طب العیون** را بعنوان :

Die AugenheilKunde des Ibn Sina

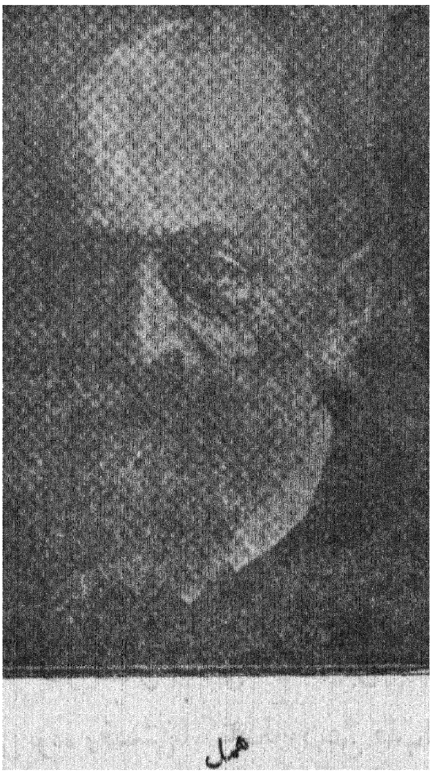
در لیپزیك ترجمه و چاپ کرده (دائرة المعارف لیدن ج۱)

۲۶۹— همل F. Dr. Hommel

۱۸۵٤-۱۹۳٦

دکتر فریتزر همل خاورشناس معروف آلمانی استاد زبان‌سامی دانشگاه‌مونیخ آلمان

وعضو اعزامی فرهنگستان (اکادمی) علوم لهستان دکتر افتخاری علم فلسفه جامعه ارلنگان و عضو اعزامی مجمع علمی عربی دمشق که در ۱۸۵٤ در پایتخت باواریا (۱) وسطی متولد و مبادی علوم را در آموزشگاه مقدماتی آنجا (۱۸٦٤ تا ۱۸۷۲) فرا گرفته و دانشگاه لیزیك (۱۸۷۲ - ۱۸۷۷) خدمت فلیشر شرق شناش معروف درس خوانده عنوان دکتری در تألیف خود برای مقدمه کتاب (**اسماء ذوی الثديين**) بلغت سامی جنوبی گرفته و این کتاب را در ۱۸۷۹ نشر داده.

همل

شغل همل در ۱۸۷۷ سرپرستی و مدیری کتابخانه عمومی مونیخ بوده در دانشگاه هم دروس مخصوصی تدریس مینموده و کتاب تاریخ **بابلیها و آشوریها** را تألیف واز (۱۸۸۵) تا ۱۸۸۹ تکمیل نموده ودرسال ۱۸۹۲ کتاب (**اصل بابلی برای تمدن مصری**) را نگاشته در ۱۸۹۷ دردانشگاه مونیخ استاد مستقل بوده است.

از آثار علمی او (**منتخبات عربیه جنوبی**) است که در ۱۸۹۳ تألیف نموده و **مقتطفات سومری** جهت خواندن در ۱۸۸٤ **تاریخ شرق قدیم** مؤلفه ۱۸۹۵ **هدایای بنی اسرائیل قدیم** در ۱۸۹۷ **مختصر جغرافی شرق و تاریخ آن** - رساله علم آثار نزد شرقیها

هومل دارای رسائلی زیاد و مباحث علمی است که در مجلات مختلفه نشر داده.

Bavari — ۱

فروع عمده ایرا که هومل درنظر گرفته و بآن توجه داشته : تاریخ تمدن شرق قدیم و مذاهب آن **رسوم عربی جنوبی — شعرعربی دورهٔ جاهلیت — فقه اللغه بابلی تحقیق مخصوص** بوده راجع بلغت وزبان سومری **- تاریخ مصر مختص بتمدن مصر خیلی قدیم.**

استاد مذکور عقیده زیادی بتمدن بابلی قدیم داشته وگویدکه آغاز این تمدن در بلاد ماکان (ناغان - بحرین) در خلیج ایران بوده و تاریخ اسامی و رموز نجوم را تألیف نموده و اصل حروف الفبا و ترتیب آنرا توضیح داده بیشتر روزگار خود را ببحث و تألیف گذرانده و در حدود هشتادو دو سالگی در ۱۷ فوریه ۱۹۳۶ وفات یافت .

۲۷۰— هرن P. Horn
(۱۹۰۸—۱۸۸۳)

خاور شناس آلمانی که بنوبت خود اشتهار یافته ولادت او در ۱۴ ژانویه ۱۸۶۳ در هال وفاتش دراستراسبورك سال ۱۹۰۸ بوده .

هرن نسبت بمعارف و علوم شرقی خدماتی برجسته و شایان تقدیر دارد مخصوصاً در تاریخ ایران اطلاعاتی زیاد پیدا نموده و زبان فارسی را بخوبی فرا گرفته **تاریخ شاه طهماسب صفوی (۱)** را که بقلم خود نوشته بچاپ رسانیده و مقدمه بر آن نگاشته تاریخ مزبور را ترجمه ودرمجله آلمانی (انجمن آلمانی شرق) طبع کرده ترجمه آلمانی مذکور بتنهائی‌هم در ۱۸۹۱ میلادی بامقدمه و حواشی در استراسبورك بطبع رسیده

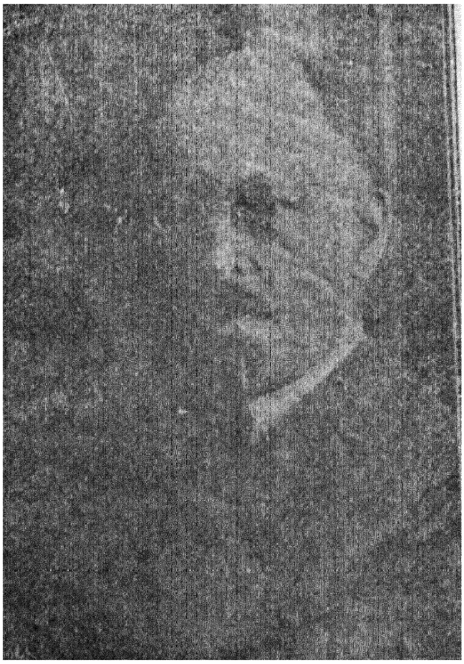
۲۷۱— هورویتز Horoowitz

پروفسور هورویتز خاور شناس آلمانی عضو مجمع علمی عربی دمشق است

---

۱ — شاه طهماسب صفوی فرزند شاه اسمعیل اول (۹۱۷-۹۸۴)که ازسیزده سالگی سلطنت نموده و ۵۱ سال پادشاه ایران بوده

القصائد الهاشمیات کمیت بن زید(۱) اسدی شاعر معروف‌را بزبان آلمانی ترجمه

نموده سال ۱۹۰٤ در لیدن طبع کرده دیگر بارهم بامتن عربی آنرا طبع نموده و در اول این کتاب مقدمه در شعر عربی و تاریخ شیعه واصل تشیع و اخبار و حوادث آن نگاشته .

هوررویبر

۲۷۲ــ هرتن M. Horten

۱۹۰۹

خاورشناس آلمانی استاد فلسفه و الهیات که در فلسفه شرقی مطالعه زیاد نموده و قسمت « الهیات شفارا » بزبان آلمانی نقل باشرحی بعنوان :

Die Metaphzsic

از ۱۹۰۷ ـ ۱۹۰۹ نوشته و بچاپ رسانده

شرحی که اسمعیل حسینی فارانی(۲) برفصوص الحکم نگاشته هورتن آنرا موضوع درس خود قرار داده و تدریس مینمود

---

۱ — کمیت شاعر ـ کمیت بن زیدبن خنیس اسدی متولد در ۶۰ و متوفی در ۱۲۶ هجری که صاحب اشعار وقصائد زیاد است .

٤ — فارانی- ازمصنفین قرن دهم هجری است ،

۲۷۳ـ هوداس Houdas

متولد ۱۸٤۰

خاورشناس معروف فرانسوی که در ۱۸٤۰ متولد شده و استاد زبان شرقی مدرسه پاریس بوده و بازرس عمومی مدارس الجزایر و عضو شورای معارف عمومی و عضو کمسیون تاریخ در قسمتی از تاریخ مغرب و غیره شده و صاحب آثار و مؤلفاتی است که از آن جمله است ،

طرف مغربیه که از آثار نویسندگان مغرب جمع و انتخاب نموده و در آخر این کتاب فرهنگی ترتیب داده که در پاریس سال ۱۸۹۱ طبع شده ومجموعه مکاتیب محفوظه در اصول و قواعد مغرب که مشتمل ۱۰۹ رساله است بیاری مسیو دلفین باشروح و معجم آخر در الجزائر سال ۱۸۹۱ چاپ نموده

هوداس کتب ذیل را نشر داده : **تاریخ سودان** شیخ عبدالرحمن بن عامر سعدی **تذکرة البیان** در اخبار ملوك سودان - **تاریخ فتاش** در اخبار بلدان و سپاهیان و اکابر ناس **کتاب الخبر** عن اول دوله من دول الاشراف العلویین زیانی(۱) - کتاب تاریخ سیرت سلطان جلال الدین منکبرتی محمد نسوی (۲) حکایت منقول از کتاب الف لیله و لیله نزهت الحاوی باخبار ملوك القرن الحادی محمد صغیر مراکشی .

هوداس کتاب **تاریخ فتح اندلس** ابن قوطیه را از .Recueil de Textes et-c در پاریس سال ۱۸۸۹ ازص ۲۱۹ تا ۲۸۰ از نسخه خطی محفوظه در پاریس که جزء فهرست دسلان ۱۷۶۷ نام او آمده نشر داده و خدمات او بمعارف شرقی زیاد است « دائرة المعارف لیدن ج ۱ » مشارالیه کتاب « **تحفة الحکام فی نکت العقود والاحکام با العاصمیه** ابن عاصم » که رساله در فقه مالکی ایست بعنوان :

Traité de droit Musulman la Tohfat D'Ebn Acem

---

۱ — زیانی- ابوالقاسم بن احمد مراکشی زیانیست که در اوایل قرن ۱۹ میلادی وفات یافته

۲- نسوی محمدبن احمدبن علی منشی سلطان جلال الدین خوارزمشاه منکبرتی که ۶۳۹ حیات داشته

٤ — ابن عاصم ابوبکر محمدبن فقیه مالکی متولد ۷۶۰ و متوفی ۸۲۹ است

باتعلیقات لغوی و فقهی آن ترجمه نموده و بیاری مارتل (۱) از ۱۸۸۲ ـ ۱۸۸۳ بچاپ رسانیده

۲۷۴ـ هورث H.Hourth
۱۸۸۸

مورخ و نویسنده تاریخ شرق بویژه تاریخ مغول است که کتابی در سه جلد بنام **تاریخ مغول** بعنوان

History of the Mongoles

نوشته و نشر داده در جلد سوم آن گذارش **ابوسعید بهادر** خان(۲) مسطور است نام آنرا در موردی دیگر باین طریق ضبط نموده‌اند Howorth

هورث کتاب خودرا از ۱۸۷۶ تا ۱۸۸۸ درلیدن بچاپ رسانیده و بطوری که نوشته اصل و پایه کتاب هورث کتاب دسون است که بابعضی از اضافات مأخوذه از دیگران بآن افزوده وگفته اند نویسنده اوچون فارسی و عربی نمیدانسته بمنابع اصلی وتواریخ مراجعه ننموده که مطالب‌را مستقیماً بدست بیاورد بدینجهت تاحدّی در نگارش خود باشتباه رفته .

۲۷۵ـ هوتسما M. Th. Houtsma

خاور شناس معروف معاصر عضو انجمن دائرة المعارف اسلامی لیدن که از دانشمندان محقق واستادبشمار رفته وخدماتی زیاد بمعارف اسلامی و آثارشرقی‌نموده عملیات این استاد در دائرة المعارف مذکور دربسیاری ازموارد به‌موردنگارش آمده وتتبعو تحقیق او مطرح شده

هوتسما فهرست کتابهای‌خطی عربی‌وترکی کتابهای شرقی آکادمی باناوارا در ۱۸۸۹ ترتیب داده در نشریات ششمین کنگره بین‌المللی خاورشناسان شرکت کرده اشعار اخطل(۳)شاعرمعروف را بامتن عربی‌ولاتین نشرداده ۱۸۷۸ و کتاب

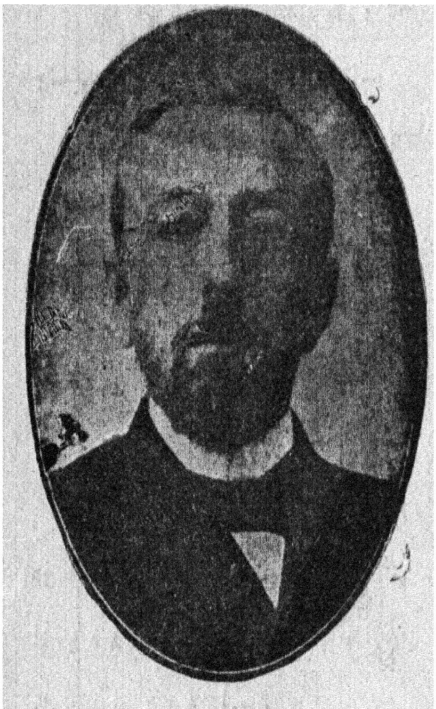
---

۱ — Martel

۲ — ابوسعید بهادرخان ازشاهان تیموری‌است که از۷۶۳ تا ۸۷۲ پادشاهی نموده است

۳ — اخطل‌ابومالك غیاث‌بن‌غوث سلت‌بن‌طارق شاعرعرب درقرن‌اول‌هجری

الانصاف فی الخلاف بین النحویین ابوالبرکات ابن انباری راجع بصرف و نحو عربی رادر ۱۹۱۳ منتشر نموده

هوتسما

کتاب زبدة النصر ونخبة العصر بنداری (۱) را چاپ کرده و تاریخ سلاجقه عراق عمادالدین کاتب اصفهانی را بانسخه اکسفرد و پاریس مقابله در ۱۸۸۹ چاپ کرده

او در ۱۸۸۸ باد گوبه‌در جمع فهرست کتب عربی آکادمی باتاویه را همراهی‌نموده ودردائرة المعارف اسلامی برای جمع آوری لغات جغرافیائی - مردم شناسی شرح حال رجال ملل اسلامی با رفقای خود دستیاری و همکاری نموده و در مسابقه شرکت کرده

هوتسما در قسمت علوم آثاری هم زحماتی‌کشیده و در این راه خدماتی نموده که فهرست کتابخانه بریل شرح آن را متعرض است و در خصوص ترک‌ها نگارشاتی دارد.

استاد مزبور تاریخ ابن بی‌بی (۳) یا تاریخ سلاجقه آسیای صغیررا بامتن ترکی در ۱۹۰۲ بچاپ رسانیده وکتاب مزبور تحت این عنوان چاپ شده

Recueil de Texts relatifs a l' Histoire Selajoucides,

---

۱ - بنداری‌فتح‌بن علی‌بن‌محمد اصفهانی استکه شاهنامه را بعربی ترجمه کرده

۲ - عماداصفهانی‌وزیر ابوعبدالله محمد بن صفی‌الدین‌ملقب بعمادکاتب معروف بابن‌ابی العزیز متولد ۵۱۹ متوفی ۵۹۷

٤ - ابن بی بی - ناصرالدین یحیی بن مجدالدین محمد که درنیمه دوم قرن هفتم میزیسته وکتاب تاریخ خودرا در ٦٨١ تا ٦٨٤ نوشته

او تاریخ یعقوبی را هم چاپ نموده و در ۱۱۹٤ برای بیان و توصیف عده از نسخ نادره وکمیاب شرقی فهرست ترتیب داده

در فهرست کتابخانه بریل و نام و تصویر و شرح عملیات هوتسما بتفصیل چندین جانگاشته و مندرج است .

۲۷٦ــ هوبشنان Hbuschonann

۱۸٤۸ — ۱۹۰۸

خاورشناس آلمانی متولداول ژویه ۱۸٤۸ در اروفورت آلمان و متوفی ۲۳ ژانویه ۱۹۰۸ در استراسبورك که خدماتی پسندیده دارد و شهرت اوزیاد است .

۲۷۷ــ هوار Cl. Huart

۱۸٥٤ — ۱۹۲٦

کلمان هوار (۱) خاورشناس مشهور فرانسوی که علاوه بر مراتب دانشی و پایه استادی در امور اداری دولت فرانسه مشغول بوده و درجاتی را ضمن خدمت پیموده ولادت او ۱۸٥٤ میلادی وفات ۳۰ ماه دسامبر ۱۹۲٦ (مطابق ٥ شنبه ۲٤ جمادی الاخری ۱۳٤٥)در پاریس بسن هفتاد و دوسالگی فاضل معاصر (آقای محمد قزوینی) شرحی در ترجمه و گزارش زندگانی هوارت در شماره ۱۱ سال ۱۳۰٥ ایرانشهر نگاشته و دیگران هم نوشته اند استاد مزبور از بزرگان مستشرقین است

هوار

که خدماتی شایان و قابل تقدیر بمعارف شرق و زبان فارسی نموده و با ادوارد براون در بسیاری از کار ها هم تراز بوده

۱— Clement Huart

و منشی ساده نویس متینی بشمار رفته و در ۱۹۱۲ برتبه ژنرال‌قونسولگری رسیده و عضو آکادمی خطوط وادبیات فرانسه بوده ، در جوانی از شاگردان مبرز وبااستعداد مدرسه السنه شرقیه شمرده شده و فارغ التحصیل مدارس عالیه است هوارت ، بعد ازتحصیل ۲۳ سال از(۱۲۹۲ - ۱۳۱٦هـ - ۱۸۹۸ - ۱۸۷۵م)درخارج‌فرانسه بسمت مترجمی سفارتخانه و قونسولگری فرانسه در شرق میزیسته سه سال در دمشق بوده قریب بیست سال اوقات خودرا در اسلامبول گذرانده ،

هوار بعداز فوت شارل‌شیفر(۱)خاورشناس معروف در۱۳۱٦ بجای او عنوان استادی زبان فارسی در مدرسه زبان شرقی داشته و ده سال بعد بسمت تدریس علوم اسلامی در مدارس تحصیلات علوم عالیه مشغول شده و در اواخر زندگانی‌انجام کار این دو کرسی را عهده دار بوده‌در ۱۳۳۷ هجری قمری بعضویت آکادمی خطوط و ادبیات بجای ماسپرو (۲) استاد مصر شناس انتخاب شده در ۱۹۲۸ م‌بریاست کل اکادمی مزبور بر قرار شده بود که اجل مهلت نداده و بدورد زندگانی نمود ،

هوار فارسی عربی وترکی را بدون اینکه تخصص او در یکی از آنها نمودار باشد هر سه زبان‌را خیلی خوب‌می دانسته‌در علوم و فنون این سه زبان مولفاتی‌عدیده دارد : زبان ترکی را بواسطه زیادی توقف دراسلامبول تکمیل نموده وفارسی وعربی را هم بنحو علمی در اثر تحصیلات و آمیزش با عرب و ایرانی در دمشق و اسلامبول فرا گرفته او بحرف زدن این زبانها چندان اهمیت نمیداده و زبان عربی را اساس ادبیات تمام زبانهای‌ملل اسلامی میدانسته‌واز کسانی بوده که‌میخواست درجلوسر دراطاق درس‌زبان‌فارسی وترکی وهندی‌اونوشته شود . « **کسیکه که‌زبان عربی‌راخیلی‌خوب نمیداند دراین اطاق داخل‌نشود** »

بعضی از مولفات و نگارش‌مهم هواراز ازاین قراراست . **ترجمه کتاب البدء و التاریخ تالیف** مطهربن‌طاهر مقدسی در حدود سنه ۳۵۵ هجری که با متن عربی وترجمه فرانسه در ٦ جلد بزرگ از ۱۸۹۹-۱۹۰۷ بطبع رسیده و یکی از شاهکار های این استاد است

Maspro ۲ Charles schefer ۱

تاریخ عرب (۱) در دوجلد که از ۱۹۱۲ - ۱۹۱۳ طبع شده تاریخ ادبیات عرب که در ۱۹۰٤ چاپ شده بود و بعد مکرر بطبع رسیده رباعیات باباطاهر (۲) بامتن فارسی و ترجمه فرانسه در ۱۸۹۳ صرف و نحو فارسی (۱۸۹۹) **کتاب مذهب** باب در ۱۸۸٤ و **تذکرة الخطاطین** والمصورین در ۱۹۰۸ ، مجموعه رسائل بامتن فارسی و ترجمه فرانسه در ۱۹۰۹ که بخرج اوقاف کیب طبع شده **گرشاسب نامه** اسدی (۳) بامتن فارسی و ترجمه فرانسه در دو جلد **ایران قدیم و تمدن ایرانی** که ۱۹۲۵ طبع شده

هوار در مجلات و جرائد مقالات علمی و ادبی زیاد دارد که در تاریخ و جغرافی و صرف نحو و ادبیات و مسائل ملل اسلامی نوشته در روز نامه **آسیائی**

Jonrnal Asiatique

مقالات انتقادی راجع بمطبوعات مشرقی بویژه ایران نگاشته و در کتاب دائرة المعارف اسلامی که بسه زبان فرانسه و انگلیسی و آلمانی در هلند چاپ شده دارای آثار است و مقالاتی هم راجع بزبان فارسی و ترکی و ادبیات و علوم و فنون دارد و **تاریخ بغداد جدید**

Histoir de Bagdad

رابعنوان نوشته که قسمتی از تاریخ دولت عثمانی و فتوحات آنرا شامل است و تاریخ ادبیات عرب او بنام Littr. Arabes تدوین شده ، **دستور نمایشگاه** تمدن اسلامی و ترجمه کتاب **الخلیقه ابوزید بلخی** (٤) او با اصل و ترجمه در چهار مجلد با تصاویر و نقوش عربی و فارسی بطبع رسیده و نیز **کتاب انیس العشاق مجدود الدین** (۵) رومی را نشرداده علاوه بر این خدمات دیگری دارد که ذکر آن موجب تطویل است ،

---

۱ Histoir des Arabes ۲ باباطاهر عارف شوریده معروف که قبرش در همدان و وفات او در ٤١٠ بوده

۳ اسدی علی بن احمد طوسی که فرزند اسدی بزرگ است واحمدبن منصور نامداشته

٤ ابوزید بلخی صاحب کتاب الاسماء . اقسام العلوم و غیره متوفی ۳۲٤ هجری است

۵ ـ مجدودالدین رومی یکی از متصوفه و بزرگان عرفا است

۲۷۸ ــ هوك Hughes

خاورشناس که درلغت و زبان زحمت کشیده و مولفاتی ترتیب داده فرهنگی بنام فرهنك اسلامی تحت عنوان Dict. of islam نوشته و بطبع رسانده

۲۷۹ــ هومبلت Humboldt

۱۷۶۹-۱۸۵۹

جهانگرد معروف و استاد دانا وتوانای آلمانی که کتابی راجع بهدنیانوشته وکتاب اوباغلب زبان اروپائی ترجمهشده ودرباره شرق بویژه مذهب و دیـانتاسلام تحقیقاتی نموده و بمورد نکارش آورده وگوید « مسلمین آن درجه راپیمودند کهپیشینان فاقد آن بودند »

هومبلت

Hylanar

خاور شناس دانا بزبان عربی که درآثار شرقی مطالعه نمودهوکتبی را ترجمه کرده که کتاب خریدةالعجائب ابنالوردی از آنها است

I

۲۸۰ ــ اینوسترانسف Insustransof

خاور شناس معروف روسی که در ادبیات ایران و عرب تتبع و تحقیق نموده و از نویسندگان و مولفین است.

مشارالیه کتابی بنام « **تاثیر ادبیات ایران درزبان عربی** » نگاشته و کتاب او در ۱۹۰۹ در پطروگراد بطبع رسیده جرجی زیدان و دیگران ازاو وکار هایش در موارد عدیده نام برده اند

۲۸۱ ــ ایزاك کاتن Lsacc Cattan

کتاب نفحة الیمن شیروانی را در تونس بزبان فرانسه ترجمه کرده و طبع آن را در مجله

Revue Tunisienne de l'inst. de Cartage

انجام داده قصاید **ابن‌الوردی** را هم ترجمه نموده وبادبیات اسلامی طبع وترجمه آن علاقمند بوده .

---

۱ شروانی صاحب کتاب نفحة الیمن عربی‌است‌که‌کتاب اورا عبدالکریم مشهور بحاج آقا فرزند میرزا عباسعلی تفرشی بفارسی ترجمه وچاپ نموده

J

۲۸۱ — جیمس موریه James - j. - Morier

ایران شناس قرن ۱۹ و نویسنده معروف که کتاب **حاجی بابااصفهانی** رادرسه جلد بزبان انگلیسی نوشته واین کتاب بعد ها بزبان فارسی ترجمه شده واصل وترجمه آن بچاپ رسیده

موریه در این کتاب قسمت مهمی از اوضاع آن زمان و عادات و اخلاق ایرانیان آن دوره‌رابیان‌نموده وترجمه این کتاب مکرر در ایران و بمبئی و غیره بطبع رسیده

موریه دوبار بایران‌آمده یکنوبت از ۱۱۲۳ هجری قمری تا ۱۲۲٤ و دیگر بار از ۱۳۲٦ تا ۱۲۳۰ که در ضمن این اقامت و سفر داخل یك سلسله تحقیق و کنجکاوی در آداب و اخلاق و رسوم و عادات ایرانیان گردیده

مسافرت موریه باردبیل در ۱۸۱۲ میلادی بوده‌وراجع بکتابخانه ومقبره شیخ صفی الدین (۱) شرحی مبسوط نگاشته وگوید که مقبره از شکوه خود افتاده و کتب کتابخانه بروی هم ریخته و دچار خرابی و تلفات و طعمه موریانه و حشرات گردیده

۲۸۲ ژان کاپارت Jean Capart

خاور شناس معروف و استاد دانشمند مدیر ششمین‌بنگاه موزه دولتی‌فرانسه در پنجاهمین سال ۱۹۰٦ که نگارش‌قسمت‌راجع‌به‌تبس مصر را بهمکاری‌مارسل وربروك (۲) عهده دار شده ۱۹۲۵ و قسمت ممفیس و اهرام را باهمکاری نویسنده مذکور

---

۱ شیخ صفی‌الدین اردبیلی فرزند شیخ امین‌الدین جبرئیل متولد ٦۵۰ متوفی ۷۲۵

۲ Muoarcelle werbrouck

در ۱۹۳۰ بانضمام مباحث مربوطه بصنایع مصر را نوشته وچاپ نموده

فهرست استدلالی موسسات هیراتیك مصری را كه تترد (۱) نوشتهٔ او در امستردام نشر داده

خواص آثار خطوط مصری تألیف الان کاردینر (۲) را در ۱۹۲۸ منتشر گردانیده و همچنین معابدکارناك تالیف لکرن ژرژ را (۳) بعد از فوت او انتشارداده ژان کاپارت کتاب اخاناتون فرعون مصر را که وینانت رندای (٤) بانگلیسی ترجمه

کرده او برآن مقدمه نوشته و زندگانی پتوزریس شاه مصر تالیف سوی امیل (۵) را هم مقدمه نگاشته و نیز مقدمه کتاب مجسمه های مصری و نیانت رندای رامقدمه نوشتهٔ و دانشمند مذکور از خاور شناسان متخصص بعلوم و آثار مصری بشمار رفته

۲۸۴ ــ ژان کرد Jan Crede

خاورشناس کنجکاو که قسمت سحر وجادوی مصری و عجایب دیگر شرق را تعقیب نموده و مطالعاتی زیاد در این خصوص کرده و حاصل تتبع وتحقیق خود را در کتابی جمع نموده و بمورد انتشار گذاشته و با گود فرای در این رشته همدست و همکار بوده ـ گوستاو لوبون در کتاب تمدن خود از نگارشات آن دو استفاده کرده

Jan de Seville

قرن ۱۲

قدیمیترین اشخاصی است که اظهار علاقه بآثار دانشمندان شرقی نموده و در

---

۱ - Tettrode ۲_ - Alan H. Kardiner ۳ - Legrain Georges

٤ - weynants Ronday ٥ - Suys Emile

صدد ترجمه و نشر کتب اسلامی بر آمده مشارالیه کتاب فرغانی (۱) استاد دانش نجوم را که در علم ستاره‌شناسی نگاشته‌ترجمه نموده و کتاب مزبور در سال ۱٤۹۳ با چاپ فرّار بطبع رسیده

Jan Rypka

متولد ۱۸۸٦

پروفسور ژان ریپکا چکو اسلوا کی که درسال۱۸۸٦ میلادی در کرمریز(۲) متولد شده تحصیلات اولیه را در دارالفنون وین انجام داده و در دانشکده زبان ملل اسلامی زبان فارسی و ترکی را تحصیل نموده موقعی‌که میهن او « چکو اسلاوی » استقلال یافت بوطن خود رفته در معارف آنجا داخل خدمت شده و در ۱۸۱۵ در دارالفنون (پراك) که‌از دانشگاه های مهمه اروپای مرکزی است بعنـوان استادی مشغول آموختن کار شده .

ژان ریپکا در ادبیات فارسی دارای اطلاعی زیاد است زبان فارسی راخوب حرف میزند اشعار زیادی از نظامی و دیگران حفظ دارد واستادی خوش‌محـاوره و شیرین بیان است .

مشارالیه بهمراهی مسیو دیلتر (۳) کتابی درباره هفت گنبد (هفت پیکر) خمسه نظامی نگاشته‌که درحدود چهارصد صفحه است ریپکا ، جهت تکمیل‌اطـلاعات ادبی ایران و شناسائی ادبای این سر زمین از وزارت معارف چکو اسلاوی مرخصی یك ساله گرفته و مدتی درکشورایران زیسته شهرهای عمده‌این کشوررادیده وداخل تحقیق و کسب اطلاعات شده در ایـن مدت خانمش کـه از بانوان فـاضله است همراه او بود .

---

۱ - فرغـانی احمد بن محمد بن کثیر منجم عصر مامون و صاحب اصطرلاب که در قرن سوم بوده .

۲ Kromeriz

۳ Mr. Diltèr

ژان ریپکا خاور شناسی است که از طرف انجمن آثار ملی در جشن هزارمین سال ولادت فردوسی دعوت و بطهران آمده در جشن مذکور با خانم خودش شرکت نموده و کنفرانس داده او در ضمن ورقه ایکه در ترجمه حال خود نوشته و بوزارت معارف فرستاده گذارش و کار خودرا بدین گونه شرح میدهد که نام او ژان و نام خانوادگیش ریپکا پدرش هم موسوم بژان بوده ولادت او در ۲۸ مه ۱۸۸٦ در کرمریز موراوی چکو اسلاوکی ـ واقع شده

ژان ریپکا

Kromériz wouauie Tchécoslaviqu

ریپکا تحصیلات خود را در کرمریز بعنوان باکالرا (باشلری) ژیماس (۱) در ۱۹۰۵ انجام داده و دکتر ادبیات ازاونیورسیته وین در ۱۹۱۰ شده

مشاغلی راکه این استاد در دورهٔ زندگانی خود عهده دار گردیده یك رشته خدمت در مطبعه دربارو اونیورسیته هولزورن (۲) در وین از سال ۱۹۱۱ تا ۱۹۱۹ بوده و از ۱۹۱۹ تا ۱۹۲۱ مدیری مطبعه متحده پراك (۳) را داشته و از ۱۹۲۱ تا ۱۹۲۵ عضو معارف پراك شده در اونیورسیته شارل پراك درهمان تاریخ معلمی فارسی و ترکی و فلسفه را داشته (۱۹۲۵) و در همین سال عضو برگزیده چندین انجمن دانشی شده

---

۱ Gymas

۲ U. Holzhauson

۳ Prague

اورا آثاری منظوم است که بزبان چك اسلوا کی و غیره سروده و بچاپ رسیده .
آثار منظوم دیگران که در چاپ آن مبادرت نموده از جمله :

هفت پیکرحکیم نظامی است (۱) که بدستیاری ریتروریپکا در پراك ۱۹۳٤ طبع شده
Hrgb. V.H.Ritter U.J.Rypka Prague 1934

ژان ریپکا حالیه مشغول جمع بکرشته ازغزلیات نامعلوم نظامی است که تا کنون کی بآن پی نبرده و این استاد بدست آورده تحت مطالعه و تحقیق گذاشته و ترجمه می نماید ،

در موضوع « تورکولاژی » و شناختن زبان ترکی کتابی نوشته که هنوز بچاپ نرسیده ، خلاصه اودر حدودچهل مؤلفه بخود نسبت داده .

ریپکا پس از یکسال در ایران هنگام باز گشت بمیهن خود در انجمن ادبی ایران (طهران) که نگارنده نیز در آنجا حضور داشت کنفرانسی در باب اقامت خود در این سرزمین و پذیرائی شایانی که از او شده بود باشمهٔ از آثار و اشعار ادبای ایران بیان نموده ضمناً مراسم تودیع را بمیان آورد و جرائد مرکزی اغلب موضوع کنفرانس اورا نشر داده اند

۲۸۷ــ ژاك دوالن برك Jaques de Valonberg

۱۸۰٦ — ۱۷٦۳

خاورشناس اواخر قرن هیجدهم که مجموعه نفیسی از ادبیات شیرین فارسی جمع نموده و فریفته ادبیات نغز و اشعار دلکش زبان فارسی گردیده

ژاك اگرچه از اشخاص سیاسی و دیپلومات بوده معذلك فوق العاده مایل و شائق ادبیات شده و سال ۱۸۹۲ در استانبول کتاب مثنوی مولانا جلال الدین رومی(۲) را بفرانسه ترجمه نموده وبرای چاپ مهیا کرده ولی افسوس که زحمات

۱ـجلال الدین رومی ا فرزند محمدبن حسین بلخی بکری متولد ۷۲٦ هجری متوفی ۷۷۲ صاحب کتاب مثنوی و دیوان اشعار و غیره

اوهدر رفته و افسردگی خاطرش بسوختن کتاب فراهم آمده فقط نصف بیشتر ترجمه او باقی است که از آثار نفیسه بوده ولی بطبع نرسیده ولادت ژاك در ۱۷۶۳ - وفات او در ۱۸۰۶ واقع شده .

۲۸۸- ژارمیر برکی Jaromir Borcky

در ۶ اوت ۱۸۶۹ چکو اسلواکی متولد شده و دکتر در ادبیات و فلسفه فارسی و علم السنه اسلاو وزبان ژرمنی و شرقی است .

ژارمیر برکی

شاعر چك نقاد ادبی و موسیقی و مترجم آثار منظوم عضو آکادمی چك اسلواکی از ۹۱۵ رئیس کتابخانه عمومی و مدیر دانشگاه پراك (۱۹۱۸-۱۹۲۰) بوده و مستشار دولتی شده و اکنون جزء باز نشستگان است

کارهای شخصی او ٤ مجموعه شعر یك کتاب اخبار تاریخ نزدیك چك ، تحقیقات دراطراف تاریخ چك وخارجی تحقیق در اطراف فردوسی و کتاب شاهنامه با ترجمه هجوآن بنظم ازابتدا تا ضحاك ، ترجمه : فردوسی « شاهنامه » ترجمه سانسکریت - ترجمه ادبیات فرانسه و ایتالیا وانگلیس ولهستان بنظم و نثر، ترجمه کامل رباعیات خیام - منطق فارسی - ترجمه های متعدد در تحقیق ادبیات مذکور درفوق بعلاوه ادبیات پرتقالی - آلمانی - روسی - هلندی - وسوئدی و چندین نثر عربی - بقیه ترجمه شاهنامه .

۲۸۹- ژاسلن Jaslin

۱۸۸۶

دانشمند آگاه بزبان عربی و لسان مذهبی اسلامی است که در فرا گرفتن این

زبان بذل همت نموده وکتابی مفید در فرهنك زبان عربی و فرانسه نگاشته که از ۱۸۸۰ تا ۱۸۸٦ بطبع رسیده .

ژاسلن در اواخر قرن نوزدهم میزیسته

۲۹۰ — ژوبر Jaubert

۱۷۷۹ — ۱۸٤۷

خاورشناس جهانگرد مشهور فرانسوی که در دانش جغرافیا اطلاعی بسزا داشته، **جغرافیای ادریسی** را بزبان فرانسه در دوجلد ترجمه نموده ودر پاریس سال ۱۸٤۰ بطبع رسانیده و تاریخ فرغانه را ترجمه کرده، مقالاتی زیادهم درباره شرق ضمن مجله آسیا نشر داده و کتابی بعنوان :

Voyage en Armeni et en Perse (۱۸۰٥ — ۱۸۰٦)

یا مسافرت بارمنستان وایران نوشته که در پاریس سال ۱۸۲۱ بطبع رسیده و دراین کتاب از اردبیل تفصیلی نگاشته .

ژوبر سیاحی است که بارمنستان وایران آمده وگردش خوبی دراین حدود نموده و مدتی رئیس دانشکده زبان شرقی پاریس بوده .

او در ۱۷۷۹ متولد و ۱۸٤۷ میلادی وفات نموده

۲۹۱ — جفری ارتور Jeffery Arthur

یکی از خاور شناسان است که مجموعه از تاریخ متن قرآن را از قدیمی ترین دستورات قرائت از کتاب مصاحف ابن ابی داود (۱) بضمیمه مجموعه از قرائتهای مختلفه ابن مسعود(۲) ـ ابی(۳) ـ علیع ـ ابن عباس(٤)انس(٥) ـ ابوموسی(٦)

---

۱ — ابن ابیداودسلیمان بن اشعث بناسحق فقیه متوفی ۳۱٦ صاحب کتاب ناسخ و منسوخ

۲ — ابن مسعود عبدالله بن غافل هذیلی صحابی متوفی ۲٦ هجری

۳ — ابی بن کعب بن قیس انصاری خزرجی متوفی ۲۲ هجری

٤ — ابن عباس عبدالله بن عباس بن عبدالمطلب ملقب بترجمان القرآن متوفی درطائف ٦۸ هجری

٥ — انس بن مالك صحابی که از صحابه رسول خدا بوده .

٦ — ابوموسی اشعری عبدالله بن قیس بن سلیم کوفی متوفی ٤٤ هجری

و مؤلفین اخیر دیگر و یك سلسله از متن های سابق مطابق قواعد دستور مصحف عثمان گرد آورده و در ۱۹۳۷ بامتن عربی چاپ نموده (فهرست کتابخانه بریل ازاو و کارش نام برده است)

۲۹۲ــ ژیرارد کریمن Jirarde Crimon
قرن ۱۸

دانشمند و دوستدار قدیمی آثار اسلامی که در قرن هیجدهم میلادی زندگانی داشته وکتاب طب خلف‌بن عباس(۱)را بلاتینی ترجمه نموده و درقسمت طب‌اسلامی دارای مطالعات و تحقیق بوده‌و نزد دانشمندان اروپا مشهوراست.

۲۹۳ــ ژیرارد اس‌وس Jirade os vos
۱۸۸۸

خاورشناسی است‌که در تاریخ اسلامی مطالعهٔ زیاد نموده و زبان عربی را فرا گرفته و در ترجمه وچاپ بعضی از آثاراسلامی اهتمام‌کرده وکتاب التنازع والتخاصم بین بنی امیه و بنی هاشم‌را بامقدمه بزبان آلمانی بچاپ رسانیده ۱۸۸۸

۲۹۴ــ ژیژاووس Jijavous

استاد آگاه خاورشناس‌که بزبان عربی مسلط شده و در نتیجه دانش‌خودکتابی بلغت عربی ولاتین‌ضمن چهارمجلد نگاشته و در میلان چاپ نموده واز خاورشناسان ایتالیائی بوده

۲۹۵ــ ژهام‌ژان Johamme Jahn

خاورشناس مشهور که آثار و مؤلفاتی زیاد دارد و زبان عربی را فرا گرفته و درلغت مذکور تتبع و تخصص پیدا نموده و فرهنگی بزبان عربی ولاتینی نوشته

۲۹۶ــ ژان سن Johansen

خاورشناس‌که در نشر قسمتی از آثار و مؤلفات نویسندگان اسلامی مبادرت

۱ــ خلف‌بن عباس ـ ابوالقاسم زهراوی طبیب بزرگ معروف قرن پنجم اسلامی‌که اروپائی‌ها اورا ابوکاس‌گفته‌اند و صاحب‌کتاب التصریف درطب است

کرده و کتبی را بچاپ رسانیده از جمله کتاب « بغیة المستفید ابن دبیع (۱) شیبانی » که در احوال بنی طاهر و غیره تألیف شده بچاپ رسانیده و این نسخه را با مقدمه و تعلیقات از نسخه خطی ناقص کتابخانه « کوپنهاك » بلاتین نقل نموده

۲۹۷ــ ژوناس هانوای Jonas Han way

۱۱۵۷ه

ایران شناس انگلیسی که از ۱۱۵۶ تا ۱۱۶۵ هجری درایران بوده واوضاع این کشور را مطالعه نموده و آگاهی زیاد پیدا کرده و صاحب مؤلفات ومصنفاتی است

هانوای نویسنده کتاب تاریخ تجارت بریتانیا در دریای خزر است که باین عنوان طبع ونشر یافته.

Historical acount of British trade over the caspian

او در کتاب خودراجع بایران واوضاع طبیعی واقتصادی آن مطالبی نگاشته ومنازل از طهران تامشهد را وصف نموده و ضمناً از طهران بنام تهیران اسم برده و این کتاب را در ۱۱۵۷ نوشته و سفر او بایران در اواخر زمان نادرشاه افشار بوده

۲۹۸ــ یونکر Jonker

ازخاورشناسان معاصراست که قسمتی از عملیات مهمه اورا فهرست کتابخانه بریل در ضمن صفحات ۷ و ۱۲٤ خود شرح داده

این دانشمند در قسمت السنه هند و استرالیا مؤلفه و نگارش دارد وکتابی را که راجع بجاوه نوشته در ۱۹۰۹ بچاپ رسیده و خود ازاهل بحث و تحقیق بشمار

۱ـ ابن دبیع ـ ابوعبدالله عبدالرحمن بن علی است که از ۸٦٦ تا ۹٤٤ زندگانی داشته و ازمؤلفین بوده

رفته و جزء معاریف خاورشناسان است ٬

۲۹۹ ــ ژرف اپتن Joseph M.Upton
Esqr.

خاورشناس معاصر مدیر موزه متروپولیتان (۱) و ایران شناس دانشمند که جزء مکتشفین کاوش پرسپلیس (تخت جمشید) ایران است و اکتشافات زیادی در آثار تاریخی آنجا نموده و بسیاری ازاطلاعات خودرا نشرداده

۳۰۰ ــ ژتالا پیزی Jtala Pizzi

ایران شناس ادب دوست که نسبت بکتاب شاهنامه فردوسی علاقه خودرا اظهار داشته و این کتاب را بزبان ایتالی بنظم ترجمه و طبع کرده

۳۰۱ ــ ژوکوفسکی Jukswsky

خاورشناس روسی که بمآثر تاریخی ایران علاقمند بوده و در بارهٔ آرامگاه فردوسی بازرسی نموده و آنرا در حوالی مشهد طوس یافته٬ محل فعلی که آرامگاه فردوسی در آنجا بناشده گویا همان محلی است که مستشرق مز بور پیدا نموده و دریکی از باغات خرابه های شهرطوس قدیم است که سال ۱۳۱۳ شمسی در تجدید بنای آن بپاسداری و قدر شناسی شاعر بزرگ ایرانی مبادرت شده آرامگاهی عالی و باشکوه برپانموده‌اندوبرای مراسم گشایش آن دراین سال هیئت دولت با جمعی ازمستشرقین و اعضای کنگره جشن فردوسی و دانشمندان و بزرگان بآرامگاه رفته روش افتتاح بعمل آمد٬

۳۰۲ ــ ژول لابوم Jules Labume

خاورشناس دانشمند معاصر آگاه بعلوم و احکام اسلامی و باخبر از دقایق و رموزقرآن که فهرستی مفید برای قرآن مجید ترتیب داده و آیات قرآنی‌را برحسب موضوعات مختلفه آن‌تقسیم نموده وهرچه در یك موضوع‌نازل شده بفصلی علیحده جمع و آنچه تاریخ‌است درفصل تاریخ گرد آورده و امور مربوط به‌پیغمبر اسلام یانورات و ماوراء طبیعت را در فصولی مخصوص نوشته و چنین فهرستی را در ۱۸ فصل ترتیب

۱ــ Metropolitan

داده و تمام آیاتی که در یکموضوع است از دیگران جدا نموده

ژول لابوم این فهرست را بفرانسه نوشته و استاد دانشمند معاصر مصری محمد فواد عبدالباقی آنرا با اصل آیات از فرانسه بعربی برگردانیده و بوضع عربی در آورده که زیاده سهل المأخذ شده و نیازمند بآسانی هرچه‌را بخواهد ازآن مییابد وفصول کتاب بدینگونه است : تاریخ ـ محمدص ـ تبلیغ ـ بنی اسرائیل ـ تورات ـ نصاری ـ ماوراء طبیعت ـ توحید ـ قرآن ـ دین ـ عقاید ـ عبادات ـ شریعت و قوانین ـ نظام اجتماعی ـ علوم و فنون ـ تجارت علم تهذیب اخلاق ـ موفقیت وفیروزی ـ وتحت هرفصلی فروعی قرار داده که شمارهٔ آن‌به ۳۵۰ فرع میرسد و تحت هرفرعی آیات نازله قرآنی و پهلوی هرآیه اسم سوره ایست که در آن آیه مذکور نازل شده‛ ژول لابوم زحمات شایان تقدیر دیگری را هم‌انجام داده

۳۰۳ـ ژولیس Julis

خاورشناس اواخر قرن ۱۶ که در ادبیات اسلامی و فراگرفتن زبان عربی زحماتی‌کشیده و در نتیجه دانش‌خود خدماتی انجام داده وازجمله قصیدهٔ لامیة العجم ابو اسمعیل طغرائی (۱) را بلاتینی ترجمه نموده و در سال ۱۷۰۷ میلادی بچاپ رسانیده‛

۳۰۴ـ ژولیوس لی‌پیر Julius Lipier

ناشر آثار اسلامی که کتاب تاریخ الحکماء ابن قفطی را در لیزبك ۱۹۰۲ نشرداده و در مقدمه این‌کتاب مصادری را متذکر گردیده و علاوه برآن خدماتی دیگر انجام داده

ژولیوس‌خاورشناس‌هلندی‌است که‌کتاب الفلك فرغانی و عجائب المقدور فی‌اخبار تیمور‌ابن‌عربشاه را نشرداده«المقتطف‌ج۶ر۲۷»

۳۰۵ـ جردن Jurdin

دانشمند خاورشناس و مورخ آگاه تاریخ اسلامی که صاحب مولفات و

---

۱ ـ ابواسمعیل طغرائی ـ موید‌الدین فخر‌الکتاب حسین بن علی بن محمد اصفهانی وزیرمتوفی ۵۱۳

مصنفات زیادی است و کتاب

Fund Gruben des Orient

را درچند مجلد نگاشته و در جلد پنجم آن قسمتی از کتاب تاریخ الفخری را بزبان فرانسه نقل نموده .

۳۰۶ــ ژوستی Jussti

صاحب کتابی‌راجع بتتبع و تحقیق درادبیات واوضاع اجتماعی وادبی‌ایران بعنوان

Grundriss der Iranich Philologie

نوشته که در چند مجلد است و در این‌کتاب از معابد و پرستشگاه های قدیم موجود دراین سرزمین بحث نموده و از عادات و رسوم ملی ایران شرحی نگاشته .

۳۰۷ــ جوینبول Th. Juynboll

تئودر جوینبول هلندی‌خاورشناس‌معروف هلندکه علاوه برجنبه خاورشناسی مردی مذهبی وعالمی‌روحانی بوده ودرزبان‌ولغت‌عربی قدرتی‌زیاد یافته وبعلوم‌اسلامی عربی تخصصی تمام پیدا نموده و تتبع کرده تا اینکه تعلیم و تدریس زبان عربی را در دانشگاه لیدن عهده دار شده و قصاید متنبی و شعرای دیگر را که با او معاصر بوده و در مدح و نیایش **سیف الدوله**(۱) حمدانی سروده اند این خاور شناس با ترجمه لاتینی انتشار داده وکتاب **الجبال والامکنه** زمخشری وکتاب **مراصد الاطلاع** صفی الدین عبدالمومن بن عبدالحق و مختصر **معجم البلدان** یاقوت‌را در۱۸۹۵ درلیدن چاپ نموده جزء اول و دوم‌کتاب النجوم الزاهره فی‌**ملوک المصر والقاهره** ابوالمحاسن‌تغری بردی‌والخراج ابن آدم(۲)را بچاپ رسانیده‌ودرباره‌ابن سریح۳) بازرسی‌ها نموده است .

بعضی ناشر کتاب **الجبال والامکنه** زمخشری را بنام پروفسور روی گراف ضبط نموده وگفته اند روی‌گراف کتاب مزبوررا باقصاید متنبی وشعرای زمان اوکه

---

۱ ــ سیف‌الدوله ابوالحسن علی‌بن عبدالله حمدان « ۳۱۳-۳۵۲ »

۲ ــ ابن آدم یحیی‌بن آدم‌بن سلیمان صاحب‌کتاب الخراج متوفی ۲۰۳

۳ ــ ابن سریح احمدبن عمربن سریح شافعی متوفی ۳۰۶

در مدح سیف الدوله گفته‌اند بزبان لاتینی ترجمه و چاپ نموده درباره **ابن قاسم عتقی** و **المدونه**(۱) اوشرحی نوشته است .

ژوینبول صاحب کتاب هاندلینك (۲) است که درکتاب مذکور راجع باصول فقه مطالبی نگاشته و معلوماتی مختصر از آراء شایعه با تعلیقات تاریخی نوشته که دائرة المعارف اسلامی لیدن نگارش اورا جزء مصادر خود قرارداده و نویسنده رساله اسلامی بعنوان Handbc.Ch des Islam Gesetzes است که درآن قسمتی ازعبادات وآداب مذهبی اسلامی رانگاشته درموضوع حج تفصیل داده

۳۰۸ - ژونیبول ویلیام JuynbollWilliam

فرزند ژوینبول است که مانند پدر بمعارف و آداب اسلامی خدمت نموده و کتاب **التنبیه** فقه‌شافعی ابواسحق شیرازی(۳) رانشرداده وترجمه لاتینی برآن نوشته است وکتاب **البلدان یعقوبی**(٤) راهم طبع کرده ورساله **الجواز الدینی** را که نسبت آن بابی لیث نصربن محمد سمرقندی داده شده چاپ نموده

۳۰۹ - ژیاکار Jyakar

دانشمند انگلیسی که علاقمند بمعارف و دانش شرقی بوده و زبان عربی رافرا گرفته‌ودر تألیف مبادرت کرده‌وامورى را انجام‌داده‌وقسمت بیشتر کتاب **حیات الحیوان** دمیری(۵) بزبان انگلیسی ترجمه‌و درلندن‌وبمبئی از ۱۹۰۶ تا۱۹۰۸ بچاپ رسانیده

---

۱ - ابن قاسم عتقی . عبدالرحمن‌بن قاسم عتقی متوفی۱۹۱ صاحب بیست‌جلد المدونه

۲ - Handleing

۳ - ابواسحق شیرازی ابراهیم‌بن علی‌بن یوسف فیروز آبادی متولد۳۹۳ متوفی٤۷٦

٤ - یعقوبی - احمدبن یعقوب‌بن واضح متوفی ۲۷۸

۵ - دمیری کمال‌الدین صاحب‌کتاب حیوة الحیوان متولد ۷٤۲ متوفی ۸۰۸

K

۳۱۰ــ کال P. Kahle

پروفسورکال استاد خاورشناس معروف که بنوبت خودخدماتی درعالم خاورشناسی انجام داده من جمله قسمتی از خطط مقریزی‌را که درباب کشور مصر فاطمیین است بآلمانی نقل و ترجمه کرده و آن‌را چاپ و منتشر نموده و تحقیقاتی که براین کتاب نوشته در مجله جمعیت شرقی آلمان (جزء ۱٤ سال ۱۹۳۵ نشرداده)

کال

این خاورشناس درخصوص ظروف چینی اسلامی و روابط فنی عالم اسلام باشرق اقصی نگارشاتی داردکه درمجله مذکور سال ۱۹۳٤ منتشر شده

۳۱۱ــ کانیکوس Rancius

خاورشناس اسپانیولی که مطالعه زیادی در آثار علمای اسلامی و نظریه و افکار آنها نموده و خود از اهل تتبع وتحقیق بوده و در ترجمه وطبع کتاب شرقی بذل مساعی کرده از جمله کتاب ملخص نفح الطیب را در دو جلد با نگلیسی ترجمه و طبع نموده و در کتاب کلید ودمنه و کتبی دیگر اهتمام ورزیده و از دانشمندان دورهٔ اخیر است

۳۱۲ــ کازانوا Kasanouva

خاورشناس معروف صاحب ترجمه کتاب خطط مقریزی که با همکار خود بوریان قسمت جغرافیای این کتاب را در چند جزء در ۱۸۹۳ و۹۵و ۱۹۰۶ تا ۱۹۲۰ بچاپ رسانیده مجدداً کازانوا تمام این کتاب را برای چاپ و حاضر و

و باچندین نسخهٔ مقابله نموده و مسوديت در ۱۸۲۸ بقیه‌کار کازانوارا بانجام رسانیده

۳۱۳ — کازیمرسکی Kasimirski

۱۸۷۰

استاد خاورشناس لهستانی که بعضی اورا فرانسوی شمرده اندو بین دانشمندان خاور شناس شهرتی زیاد دارد .

این استاد در مذهب اسلام مطالعات زیادی نموده و مطالبی مهمه درباره این مذهب نوشته و قرآن مجیدرا ترجمه کرده و فرهنگی‌هم در دو جلد بعربی و فرانسه نوشته که در پاریس بچاپ رسیده وفات او در ۱۸۷۰ بوده .

۳۱۴ — کفما Dr. Kaufma

۱۸۸۷

دکتر کفما ناشر آثار دانشمندان اسلامی که خدماتی نموده از جمله رسالهٔ حی بن یقظان را در ۱۸۸۷ بطبع رسانیده

۳۱۵ — کرن H.Kern

از خاورشناسان معروف است که در فهرست کتابخانه بریل عملیات او نگارش یافته و از دانشمندان کنونی در علوم آثاری (ارکئولژی) وغیره است

کرن

کرن درنجوم و قسمت زبان سانسکریت واسان بومی هند تتبع وتحقیق نموده و درتاریخ و تمدن شرق اقصی و خاور نزدیك نگارشاتی دارد

او برای جشن شصت سالگی یاله کارل موضوعاتی راجع بشرق نوشته هننمنج یا کرفلد آنرا در ۱۹۳۵ نشرداده اند .

۳۱۶ــ خانیکوف Khanikoff

ایران شناس روسی که دانشمندی محقق بوده و در قسمت ابنیه و آثار ایران کتابی نوشته.

این شخص مخصوصاً از مساجد و معابد خراسان و آثار و ابنیه مشهدمقدس (مدفن حضرت رضا ع) تفاصیلی نگاشته وحاصل مطالعه و مشاهدات خودرا که در آن سرزمین نموده برشته تحریر آورده.

گوستاولوبون درکتاب تمدن عرب خود ازنگارشات خانیکوف استفاده نموده

۳۱۷ــ کوئنیک P.Koenig
۱۹۰۸

که درنیویورك جزء اول کتاب ولاةالمصر وکتاب تاریخ القضاء ابن‌عمرو کندی را در ۱۰۹۸ بطبع رسانیده و از ناشرین و علاقمندان آثار اسلامی شمرده شده

۳۱۸ــ کوسگارتن J.Koesgarten
۱۷۹۲ - ۱۸۵۰

خاورشناس معروف پروسی دانشمند قرن نوزدهم ولادت اودر ۱۷۹۲ وفات او در ۱۸۵۰ بوده.

این استاد از شاگردان زبردست دساسی است زبان عربی‌را از دساسی‌فراگرفته و در آن مهارتی زیاد یافته تحصیلات او در آموزشگاه مشهورگریسوالد انجام گرفته.

کوسگارتن درزبان فارسی وترکی استاد شده و ازابتدا عاشق وشیفته زبان‌عربی بوده پدرش اورا برای فراگرفتن زبان عربی بخدمت دساسی که محور علوم‌شرقی‌زبان خود بوده فرستاده و زبان عربی - فارسی - ترکی - و ارمنی را یاد گرفته

این استاد قسمتی از مخطوطات کتابخانه پاریس را استنساخ نموده و طولی نکشید که دراین فن اشتهار یافته نظر عموم بجانب او متوجه گردید و اولیای امور اورا برای تدریس زبان شرقی در گریسوالد خواسته‌در آنجامشغول کار بودتاوفات‌نمود

کوسگارتن عدهٔ ازکتب خطی ونسخ مهمه شرقی کتابخانه پاریس‌را انتشارداده و یك جلد از اغانی ابوالفرج اصفهانی را با ترجمه لاتینی و دو جلد تاریخ طبری را

با ترجمه لاتین بچاپ رسانده بعضی از اشعار هذل سکری (۱) را با منتخبات کوسگارتن وقصائد ابن سیدالناس درستر الند سال ۱۸۱۵ بطبع رسانیده

۳۱۸ــ کونینک Dr. Konning

۱۸۹۶

خاورشناس که در قسمت طب اسلامی مطالعاتی زیادنموده وکتب ورسائلی را که از آنجمله رسالهٔ سنك مثانه محمدبن زکریای رازی (۲) است ترجمه کرده و با اصل نسخه سال ۱۸۹۶ در لیدن بطبع رسانیده این استاد کتاب الملکی خلف بن عباس وکتاب قانون ابن سینارا نیزترجمه نموده وخاورشناسی معروف است دردائرة المعارف اسلامی لیدن نام وعملیات اودر بسیاری ازموارد نگاشته شده

۳۱۹ــ کرل Krehl

۱۸۶۲

خاورشناس ناشر مآثر اسلامی و شناسای این آثار که کتاب جامع صحیح بخاری رادر ۱۸۶۲ بطبع رسانیده

۳۲۰ــ کریمر V.Kremer

۱۷۸۹

ون کریمر (۲) خاورشناس اطریشی معروف و دانا بمعارف شرقی که تاریخ معاریف شرق را بعنوان :

Culturgesch.des Orient

نگاشته و بسیاری از بزرگان را نام برده واین کتاب دروین از ۱۸۸۵ تا ۱۸۷۷ در دوجلد بطبع رسیده وفات او در ۱۸۸۹ بوده

کریمر صاحب کتاب جستجو وکاوش درتاریخ تمدن اسلام است که تحت این عنوان بطبع رسیده :

Kultuges Chichtiliche Storeifzuge aus dem Gobiet des Yslam'Lepzig 178

---

۱ - سکری شاعر معروف که باابن حجاج شاعر بغدادی معاصر بوده واندو اشعاری در مذمت وقدح یکدیگر میسرود . ۲ - محمد بن زکریای رازی پزشك معروف ایرانی صاحب کتاب الحاوی وقانونچه وغیره ۳ - Von Kremer

دیوان ابی‌نواس را هم ترجمه ودر تحت عنوان :

Divan Abou Nouasdes Grössten Lyrichen Dichters der Arabre

در وین سال ۱۸۸۵ و کتاب الاستبصار فی عجائب الاخبار ومغازی واقدی واحکام السلطانیه ماوردی وقصیده حمیریه راهم چاپ کرده (المقتطف ۶ ر ۲۹۲۷)

کریمر قسمتی ازرسالة الغفران ابی‌العلاء معری را ترجمه نموده ودرمجله الجمعیة الملکیه اسیوی سال ۱۹۰۰ تا ۱۹۰۲ در چند شماره ترجمه و طبع کرده بمجموعه الزومیات ابی‌العلی بحثی تفصیلی رر :

Sitzungsber d'phil. Hist. Classe a. Kaiis. Akadd.wissench.

نموده و تصریحات او باترجمه بعضی از مقطعات در

Zeitschr. a. Deutsh Morgenl Gesellsch.

ج ۲۹ - ۳۱ - ۳۸ بطبع رسیده .

۱۳۲۱ـ کرنکو F. Krinkow

۱۸۷۲

فریتز کرنکو(۱) خاورشناس معروف آلمانی که اخیراً مقیم بکنهام انگلستان بوده ، ولادت او در ۱۸۷۲ و کتب زیادی از اشعار و لغت و تاریخ فارسی وعربی راتصحیح وچاپ نموده کرنکو اول زبان شرقی را که یاد گرفته زبان شیرین فارسی بوده واز یادگرفتن این زبان بفرا گرفتن زبان عربی هم وادارشده . کارلیل انگلیسی خاور شناس معروف در این باب با او همراهی ویاری نموده و در تعلیم زبان عربی باو مدد کار شده .

Eritz. Krinkow - ۱

و او را بمطالعه کتب خطی و چاپی شرقی گماشته او چندین کتاب کمیاب رامقابله و تهذیب نموده وبچاپ رسانیده که هریك از آنها در زوایای اهمال مانده ونابود میشد ازآن جمله است :

دیوان ابی دهل جماحی ـ طبقات النحاة زبیدی (۱) دیوان نعمان بن بشیر انصاری جمهرة ابن درید (۲) تنقیح المناظر ابن هیثم مصری (۳) کتاب المأثور ابی العمیثل اعرابی ـ و کتاب الارض التی قطعها النبی ـ و مرثیه مغیرة بن مهلب ـ و کتاب المجتنی ابن درید ـ و حماسه ابن شجری (٤)

کرنکو شرحی درترجمه احوال خود نگاشته و آنرا بمجله (المجمع العربی الاسلامی دمشق) فرستاده مجله مزبور آنرا بعربی نشرداده بدین مضمون :

من در سال ۱۸۷۲ میلادی در ده کوچکی موسوم به (شونبرك ٥) در بخش شمالی آلمان متولد شدم پدرم خدمتگذار دولت آلمان بود و او میل داشت که من افسر آرتش بشوم ولی پدرم قبل از اینکه بسن ٦ سالگی برسم وفات یافت من با مادر وخواهر کوچکم بخانه برادر مادر خود که یکی ازاعیان آن ده بود رفته و تربیت شدم و دوره متوسطه رادر دهی که بدنیا آمده خوانده موقعی که بشانزده سالگی رسیدم دوست داشتم که معلم ریاضی باشم ولی خویشان تجارت رابرای من بهتر دانسته و دردفتر تجارتی تاجری درشهر نبك (٦) داخل شده واز همانوقت آشنائی زیاد بدو زبان انگلیسی و فرانسه علاوه برزبان لاتینی و یونانی داشتم وهیچگاه اوقات خودرا بباطل نگذرانده و در موقع فرصت بکتبی که دسترس من بود مراجعه می نمودم سپس بیاد گرفتن چند زبان فارسی واروپائی اشتغال گزیده و تمام آن با کتاب و بدون معلم انجام میگرفت ودر این اوقات اشعاری بزبان آلمانی سرودم که خودم اگر چه فراموش نموده ام نزد رفقایم موجود است :

---

۱ ـ زبیدی ـ محمد بن حسن بن عبدالله زبیدی اشبیلی متولد در ۳۱٦ متوفی در ۳۷۹

۲ ـ ابن درید ابوالحسن ابوبکر محمد بن حسن بن درید متولد ۲۲۳ متوفی ز ۳۲٤

۳ ـ ابن هیثم از دانشمندان مصر مولف آئینه سوزان که در حدود ٤۳۰ آنرا نگاشته

٤ ـ ابن شجری هبة الله بن عیسی بن محمد حسنی بغدادی متولد ٤٥۰ متوفی ٥٤۲

٥ ـ Schoenberg ـ ٦ Nebeck

من در سال ۱۸۹۲ ببرلن رفته اول شخصی که بشناختن زبان شرقی معروف شده استاد « ساخاو » بود که مرا بخوش آمد معمولی برخوردار نموده و توصیه کرد که از این عمل صرف نظر کنم زیرا که وقت زیاد وپول هنگفت میخواهدولی من بسفارش او گوش نداده مقصود را پیروی کرده وبتحصیل آن کوشیدم بعداز دوسال بانگلستان مسافرت کرده ونزد تاجری مزدور شدم و چند سال بودم تااینکه سرمایه زیادی فراهم آورده درلیستر« ٤ »کارخانهٔ قماش تأسیس نمودم که زیاده ازهزار کارگر زن و مرد درآنجا کارمی نمودند ، بازیادی کارو گرفتاری فکرساعتی ازمن نمیگذشت مگرآنکه کتب علمی رامطالعه نموده و میل زیاد بفرا گرفتن ادبیات زبان عربی وتمدن اسلامی مخصوصاً مربوط بآغاز اسلام و قرون سابقه درمن پیدا شده در موقع جنگ عمومی بویژه در آخر آن دچار مصیبتی شدید گردیده و ازآن زیاده متألم شدم این پیش آمد مرا وادار نمود که دست از کار کشیده و باسترالیا بروم لذا یکسال سفر نموده و در مراجعت بسال ۱۹۲۳ دوباره تجارت را ازسر گرفته وتا ۱۹۲۷ مشغول بودم ولی سودی بدست نیاورده ودوباره مشغول مطالعات وتکمیل خودشدم .

من آنچه از کتب نقل نموده و یا بعد از مقابله بانسخه دیگر نشر داده و تهذیب نموده ام زیاد است از آن جمله (قصیده یائیه خلیل غنوی)باترجمه انگلیسی در جمعیت آسیائی انگلیس در ۱۹۰۶ و قصیده (بانت سعاد کعب بن زهیر با مقدمه آلمانی در مجله جمعیت آلمانی در ۱۹۰۸ و اشعار ابن شجری (۲) و نشر اشعار ابی دهبل جمحی روایت زبیری بکار بازیاده و حواشی و ملاحظات در مجله جمعیت انگلیس چاپ طابقات النحاة ابی بکر زبیدی با مقدمه و شروحیکه بر آن است بزبان ایطالیائی در مجله جمعیت ایطالیائی (۱۹۱۹) وطبع دیوان مزاحم عقیلی باترجمه انگلیسی و متن عربی در لندن (۱۹۲۰) و کتاب المجتنی ابی بکر بن درید به

---

۱ .. Sachaau

۲ .. Leister

۳ ـ ابن شجری ـ هبةالله بن عیسی بن محمد حسنی بغدادی متولد ٤۵۰ متوفی ۵٤۲

٤ ـ مزاحم بن حریث عقیلی که معاصر ذوالرمه شاعر بوده

کمك دائرة المعارف در حیدر آباد سال (۱۳۴۲ هجری قمری) دیوان نعمان بن بشیر انصاری که ذیل آن دیوان بکر بن عبدالعزیز عجلی بطبع رسیده و ابوعبدالله سورتی نشر آنرا در عنوان کتاب بخود نسبت داده، دیوان مذکور در دهلی سال ۱۳۳۴ بخرج دوست من مرحوم عمادالملك بهادر باطبع سنگی چاپ شده و حماسهٔ هبة الله بن شجر بغدادی که در حیدرآباد (۱۳۴۵) طبع شده و چاپ آن با بحذف اشکال وحواشی که در اصل نسخهٔ من است انجام گرفته دیوان خلیل غنوی و دیوان طرماح بن حکیم که در مجلهٔ بامقدمه و ترجمه و شروح و فهارس مفصله طبع شده و تمامی بانگلیسی در لیدن سال ۱۹۲۸ بطبع رسیده و کتاب الماثور ابی العمیثل اعرابی ازنسخه قدیمه که (۲۸۰ هجری) نوشته شده دربیروت سال ۱۹۲۵ بامقدمهٔ آلمانی وفهارس طبع شده‌

کتاب الجمهره ابن درید که جدیداً در هند ضمن سه مجلد بزرگ چاپ شده تهذیب نموده و هم اکنون مشغول وضع فهارس مفصله این کتاب میباشم که در مجلد بزرگی طبع نمایم وازدائرة المعارف حیدر آباد کتاب تنقیح المناظر شیرازی شرح کتاب المناظر ابی الهیثم بصری را گرفته و تهذیب نموده و کتاب مزبور اکنون در حیدر آباد بطبع میرسد، من از سه نسخه یمانی کتاب التیجان فی تواریخ ملوك حمیر عبدالملك بن هشام از وهب بن منبه(۱) رانقل و ذیل آن چیزی است که ازروایت عبیدبن شدیه اهل بائده میباشد تهذیب نموده و در حیدر آباد طبع مینمایند و در رساله مفصل ضمن مجله (تربیت اسلامی ۲) توضیح داده‌ام که این دوکتاب قدیمترین آثار مدونه بزبان عربی است و اکنون بتهذیب کتاب الدرر الکامنه فی اعیان المائه الثامنه مشغولم که از مؤلفات ابن حجر عسقلانی در دو مجلد است و باچندین نسخه مقابله نموده‌ام که یکی از خود من بوده حواشی آن بخط سخاوی(۳) است از مقابله جلد اول فارغ شده و امید است که از جلد دوم آن پس از تمام شدن سال فراغت پیدا کنم ودر حیدر آباد طبع این کتاب شروع شده،

---

۱ — وهب بن منبه یمنی یکی ازمعاریف قدیم است که مکنی بابی عبدالله واز اهل صنعای یمن بوده ولادت او ۲۶ وفاتش ۱۱۶

۲ — Islamic Culture

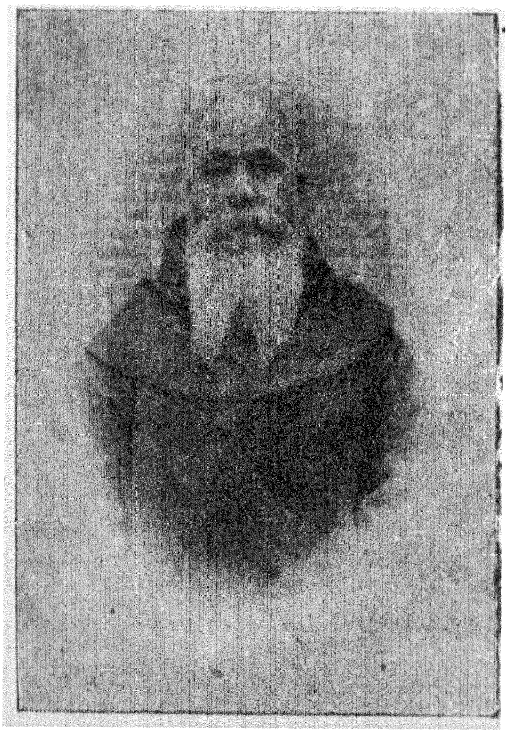
۳ — سخاوی شمس الدین ابوالخیر محمدبن عبدالرحمن سخاوی صاحب کتاب الضوء اللامع فی اعیان قرن التاسع متولد ۸۳۹ - متوفی ۹۰۲ است

من مقالاتی ادبی وعلمی بانگلیسی و آلمانی نوشته ودر مجله های عدیده کشورهای مختلفه بطبع رسانیده و اکنون بقسمتی ازکتاب معانی الشعر ابن قتیبه(۱) مشغولم که از دو نسخه لندن ودیگری که در هزار صفحه است نقل نموده ولی کتاب مزبور مقابله دقیقی را مستلزم است زیرا که نسخه اصلی اغلاط زیاد دارد و شاید روزگار بامن درطبع آن موافقت و همراهی نماید.

من اکنون غیر از زبان خودم که آلمانی است سایر زبان اروپارا فرا گرفته مقداری هم فارسی و حمیری و ترکی و عبری و آرامی میدانم وامیدوارم که خدا بلطف خود مرا باقی و زندگانی مرا ادامه دهد که در نشر ادبیات و معارف اسلامی عمل نمایم و هونعم الوکیل.

کرنکو مقالهٔ مفصلی در تاریخ دمشق ابن عساکر نگاشته و راجع بنسخه های آن که درلندن وغیره است تفصیلی دارد و مقاله اوبعربی درمجله المجمع العربی الاسلامی دمشق درج گردیده (ش ۱۷۲).

۳۲۲ـ کرملی P.A.M. Kromly

(کرملی)

اب انستاس ماری کرملی ساکن بغداد که عضو مجمع علمی عربی دمشق وازجمله دانشمندان است ونگارشات او بعربی درمجله مجمع عربی اغلب انتشار یافته ورساله درباب (البستان) فرهنگ عربی تألیف شیخ لغوی عبدالله بستانی نگاشته که خالی از لطافت نیست.

کرملی اصطکاک زیادبا مستشرقین دارد واز اشخاصی است که چندین زبان تحصیل نموده و ذوقی بسیار

---

۱ — ابن قتیبه دینوری ابومحمد عبدالله بن مسلم بن قتیبه صاحب ادب الکاتب متولد ۲۱۲ متوفی ۲۷۶

ونشاطی تمام دارد ومؤلفات او زیاد است واورا انتقاداتی با مورد نسبت بفریتاك و كولیوس آلمانی و هوار و دگویه و دیگران است كه درضمن مقالات مفصله خود درمجله ۱۴ مجمع عربی سال ۱۹۳۶ شماره ۷ و ۸ نشر داده

۳۲۳ــ كوهنل P.E.Kühnel

۱۸۸۲

پول ارنست كوهنل (۱) خاورشناس معروف و دانشمند آلمانی متولد ۲۶ اكتبر سال ۱۸۸۲ در براندربورگ (۲) آلمان كه تحصیلات خودرا از ۱۹۰۱ تا ۱۹۰۳ در دانشكدهٔ (حقوق ـ فلسفه ـ اركئولژی (۳) ـ (باستان شناسی) زبان شرقی (٤) ژئولژی (زمین شناسی) در پاریس ـ وین ـ مونیخ ـ هیدلبرك انجام داده ۱۹۰۶ و دكتر ادبیات دانشگاه هیدلبرك شده و از ۱۹۰۶ تا ۱۹۰۹ مطالعاتی دراروپا وشرق نموده و از ۱۹۰۹ در موزه ملی وین داخل شده

(كوهنل)

مشاغل او قسمت دیالك (مكالمه) موزه ملی برلن وخدمت بوزارت معارف وعلوم بوده و تا ۱۹۲۱ از بایگانی و ضباطی تاریاست قسمت باستانی موزه ملی برلن عهده دار

---

۱ — Paul Ernest Kühnel

۲ — Brander Burg

۳ — Archéologie

٤ — Géoloie

شده وعضو اعزامی وزارت معارف آلمان درجشن فردوسی است که درشهریور ۱۳۱۳ بتهران آمده و در این جشن شرکت نموده

او از آثاردیگران چیزی ترجمه ننموده وآثار نثری که انتشار داده مینیاتورهای اسلامی شرقی در موریخ دکانت در ۱۹۲٤ و کلنـکانت اسلامی در ۱۹۲۵ (پارچه های زردوزی) است

ارتیکل و مواد نگارش او در روزنامه ها و مجلات و چندین مقاله راجع به صنایع اسلامی در انسیکلو پدی ایطالیا و غیره درج شده

(اقتباس از آثار قلمی خود صاحب ترجمه)

دکترزکی محمد حسن مصری درکتاب (التصویر فی الاسلام عند الفرس) خود که نگارنده آنرا از عربی بهفارسی ترجمه نموده (کتاب تاریخ نقاشی در ایران) مواردی از وی نام برده و از عملیات او و تحقیقاتی که کرده اشاراتی عدیده نموده

۳۲۴ــ کورزینسکی Kurzinski

۱۱٤۲ق - ه

خاورشناس قرن دوازدهم هجری که ازاهل لهستان وکشیش های آنجا بشمار رفته و درموقع محاصرهٔ اصفهان ازطرف افاغنه در آنحدود بوده وگذارش آنزمان را بچشم خود دیده ویادداشت هاجمع وتألیف نموده ونگارشات خودراضمن دوجلد در ۱۱٤۲ هفت سال بعداز سقوط شاه سلطان(۲) حسین صفوی و قتل اوبدست اشرف افغان(۲) در دورهٔ لوئی پانزدهم پادشاه فرانسه بطبع رسانیده وکتاب او بنام « تاریخ آخرین انقلاب ایران) موسوم شده

Histoire de la derniere Revolution en perse 1724

Clinquantes-۱

۱ — شاه سلطان حسین صفوی پادشاه مقتول از خاندان صفویه که در ۱۱٤۰ بقتل رسیده

۲ — اشرف افغان از رؤسای افاغنه است که بعداز محمود افغان در ایران شاه شده و در ۱۱٤۲ مقتول شد .

۳۲۴ـ کیپرس G.Kuypers

۱۷۷٤

دانشمند خاورشناس حدود نیمه قرن هشتم میلادی که در علوم و ادبیات شرقی اسلامی ابراز علاقه نموده ودیوان منسوب بحضرت امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب علیه‌السلام را که سید رضی (۱) جمع وتألیف نموده‌این مستشرق با ترجمه بزبان لاتینی وشروح درلیدن سال ۱۷۷٤ بچاپ رسانیده ونام‌اورا کواروس‌وکوبیروس هم‌نگاشته‌اند این دانشمندعلاوه برخدمت فوق خدماتی دیگر هم دارد که بنوبت خود انجام داده

۱ سید رضی - ابوالحسن محمدبن ابی احمد حسین بر موسی برادر شریف مرتضی ملقب برضی متولد ۳۵۹ در بغداد متوفی ٤۰٦ هجری مؤلف حقایق التنزیل و تلخیص و غیره است

L

۳۲۵ــ لافوانت ژ الکانتارا Lafuente J. Alcantara امیلیو Emilio

۱۸۷۶-۱۸۲۷

خاورشناس معروف و آگاه که در تاریخ و سیر اسلامی تتبع نموده و ازمردم اسپانیاست و ازمستشرقین عالی‌درجه شمرده شده

ولادت او در ۱۸۲۷ میلادی وفاتش در ۱۸۷۶ بوده از اواست: کتاب اخبار مجموعه در فتح اندلس و ذکر امرای آنجا وجنگهای بین بزرگان آن‌سرزمین که با ترجمه بزبان اسپانی و ملاحظاتی بطابع رسیده (۱۸۶۷) و نگارشات عربی در تاریخ غرناطه که سال ۱۸۵۹ درمادرید طبع شده

۴۷۶ ــ لامارتین A de Lamartine

۱۸۶۹ - ۱۷۹۰

الفونس دلامارتین نویسنده وشاعر فرانسوی خاورشناس که در ۱۷۹۰ متولدشده ودرمراتب

ادب و دانش مقامی بلند پیموده، آثار ادبی و اشعار او زیاد و طبع شده و بپایه علمی و ادبی اوگواه است: از آثار او:

کتاب ویتامیون‌وژوسن‌لن است که نظم نموده

لامارتین دوبار بنمایندگی پارلمان انتخاب شده‌وقتی

لامارتین

هم پست وزارت خارجه فرانسه دورهٔ جمهوری را داشته و از ۱۸۳۱ ببعد چند سال‌وقت‌خودرا درمشرق‌زمین گذرانده ومسافرتی بااین‌حدود نموده، و خاطره ها و یاد داشت زیادی از این سفر از عجایب و آثار شرق نگاشته و روی این مشاهدات اندیشه و افکار و تخیلات اجتماعی و اقتصادی مخصوصی برای‌خود

تهیه کرده وآثارش بین اروپاودانشمندان آسیامعروف است وفات لامارتین در ۱۸۶۱ بوده

۳۲۷ ـ لیم W. Lame

ویلیام لیم مستشرق انگلیسی قرن نوزدهم که در اواسط این قرن بوده و از ناشرین و مترجمین است او قسمتی از کتاب الف لیله ولیله را بانگلیسی ترجمه وطبع نموده و اورا کارهائی دیگرهم هست که انجام داده

۳۲۷ ـ لامیرس Lamiresse

۱۸۹٤

استاد آگاه و علاقمند بتاریخ شرق و آثار نویسندگان فارسی زبان که قسمتی از تاریخ روضة الصفای میر خواند (۱) را از انگلیسی بفرانسه ترجمه نموده و ترجمه اوسال ۱۸۹٤ در پاریس بطبع رسیده

۳۲۸ ـ لامنس H. Lamens

پرهانری لامنس دانشمند خاور شناس بلژیکی که جزء مبلغین و مبشرین بوده وبمصر وبیروت مسافرت نموده واستادتدریس کتب قدیمه دردانشگاه‌رم بوده وصاحب مؤلفات و آثار ذیل است:

کتاب الفاظ فرانسه مشتقه از عربی ـ کتاب تسریح الابصار فیما یحتوی لبنان من الاثار ـ سفر نامه سوریه و امریکای مرکزی و جنوبی که‌رشیدشرتونی(۲) آنرا بعربی ترجمه و نقل نموده وکتاب فرائدااللغه (یاد داشت جغرافیائی در اقطار سوریه) که چاپ شده وکتابی بعنوان :

Etudes Sur Le regne de Moawia

نوشته که بطبع رسیده (دائرة المعارف لیدن ج ۱) او این کتاب را در باره حکومت معاویة بن ابی‌سفیان(۳) نگاشته و نسبت بگزارش و زندگانی معاویه تحقیقاتی نموده

---

۱ ـ میرخواند محمدبن خاوند شاه بن محمود مورخ نویسنده تاریخ روضة الصفا متوفی در ۹۰۷ هجری

۲ ـ رشید شرتونی یکی‌ازنویسندگان معروف است که دارای مؤلفات و آثاری است

۳ ـ معاویة بن ابی سفیان اول خلیفه اموی‌که از ٤۰ تا ٦۰ هجری حکومت مینموده

کتابی هم بنام (کتاب فاطمه ۱) نوشته .

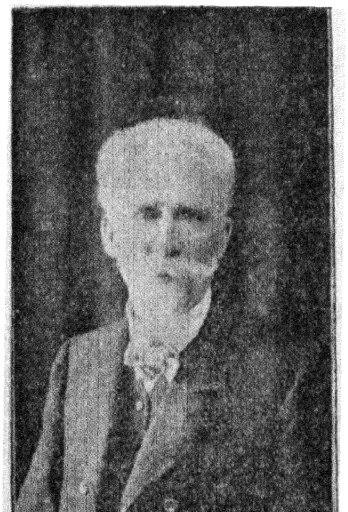
۳۲۹- لاندبرك Ca De Landberg

خاورشناس معروف سوئدی و استاد دانشمند که تحت عنوان کنت کارلو(۲) دولندبرك شناخته شده لندبرك خودرا در یکی از نگارشات خویش به شیخ عمر سویدی معرفی نموده‌و آثار ومؤلفاتی زیاد دارد .

این خاورشناس خدماتی عمده درنشر مآثر علمی و چاپ کتب اسلامی انجام داده و مؤلفاتی زیاد دارد از جمله کارهای او :

کتاب امثال اهل الشام وامثال سائره و جاریه وگفته های معمولی بین ملت عرب است که باین عنوان نگاشته شده

Proverbes et dictons du Peuple Arabe Province de Syrie Section de Seyda-Leyde Paris 1883

(لندبرك)

وکلکسین‌عربی ترتیب داده‌که درپنج مجلداست .

کتاب طرف عربیه که طرائف و ظرائف ادبی آن مشمل چهارمؤلفه است‌ورساله التنبیه‌علی غلط‌الجاهل‌والنبیه‌ابن کمال‌پاشا ۳ بآن ضمیمه شده ـ قسمت لعب العرب بالمیسر دورهٔ جاهلیت که کتاب مزبور از تفسیر شیخ برهان‌الدین بقاعی(٤) اخذ واقتباس شده ـ نشوة الارتیاح در بیان حقیقت میسر و قداح از زبیدی۴) دیوان ابوالمحجن ثقفی۵) باشرح ابی‌الهلال عسکری

---

۱ — Livre Fatima ۲ — Cont Carlo de Landberg

۳ — ابن‌کمال پاشا شمس‌الدین احمدبن سلیمان رومی متوفی ۹٤۰

٤ — برهان الدین بقاعی ابواسحق ابراهیم شافعی دمشقی متولد ۸۰۹ متوفی ۸۸۵

۵ — سید مرتضی زبیدی عرب که از اهل یمن بوده

٦ — ابو المحجن ثقفی شاعرحماسی‌که درجنگ نهاوند بوده‌ودر۲۲هجری همانجاقتل رسید

طرفهٔ دوم مشتمل بردیوان و قصاید زهیربن ابی سلمی (۱) و شروح اعلم شنتمری مشتمل بنام حداد و هارون الرشید که بزبان متعارفی مصر و سوریه نوشته شده و باترجمه و شروح در ۱۸۸۸ درلیدن بچاپ رسیده وقصص عربیه جدید که با فهرست کنت لند برك در لیدن ۱۸۸۳ چاپ شده

در فهرست کتابخانه بریل ص ۸۰ عملیات زیادی باین مستشرق بزرگ نسبت داده اند :

۳۳۰ــ لاندوئر Landuer

پروفسور لاندوئراستادنویسنده که کتاب الامانات والاعتقادات سعیدبن یوسف(۲) فیومی راجع باصول دین موسوی‌را بعبرانی و عربی طبع نموده و خود درفرا گرفتن عقاید وادبیات عربی علاقه زیاد بخرج داده واین زبان‌را یادگرفته وکارهائی انجام‌داده

۳۳۱ــ لین ادوارد ویلیام Lane Edwiard William

۱۸۰۱-۱۸۷٦

خاورشناس معروف صاحب فرهنگ بزرك عربی و انگلیسی که در تألیف وطبع ونشر آن مبادرت نموده و ازانجام اینکار مفید خودرا بدیگران شناسانیده و کتاب اوبه (مداللغة) موسوم شده و اصطلاحات مختصری که درفرهنگهای عربی وکتب لغوی عرب آمده جمع نموده .

لین شش جلد از کتاب خودرا درلندن‌تاسال ۱۸٦۲ نشرداده و بعداز وفات او نواده اش :

۳۳۲ــ لین پول Lane-Paule

بقیه نوشتجات و یاد داشت های اورا جمع نموده و ضمن سه مجلد در لندن سال ۱۸۹۳ بطبع رسانیده .

لین کتاب الف لیله ولیله را بزبان انگلیسی نقل و ترجمه نموده و مصنفاتی در گزارش و اوضاع شرق عربی و غیره بزبان انگلیسی نوشته ولادت او ۱۸۰۱ وفاتش ۱۸۷٦ بوده

---

۱ — زهیر شاعر معروف عرب متوفی ٦۳۱م

۲ — سعید فیومی یکی از نویسندگان مغرب زمین است

۳۳۳ — لاوا M. Lavoix

استاد محقق که در آثار و ابنیه اسلامی یك سلسله مطالعه و تحقیق عمیق نموده بویژه در آثار عربی و اسلامی قصرالحمراء اسپانیول دقت نظر کرده و حاصل اطلاعات و یاد داشت خودرا کتابی نموده و بچاپ رسانیده ، گوستاولوبون در تاریخ تمدن عرب خوداز کتاب او استفاده و بگفتار او استناد نموده

۳۳۴ — لکلرك Leclerc

۱۸۸۳

خاورشناس معروف که کتاب تاریخ طب اسلامی(۱) را در چند جلد نگاشته و راجع به ابن جزله(۲) طبیب بغدادی تحقیقاتی نموده و طبیب نظامی فرانسه بوده کتاب جامع مفردات الادویه و الاغذیه ابن بیطار (متوفی ٦٤٦) را نیز بعنوان :

Traite des simples

ترجمه نموده باتعلیقات و حواشی و فهرست سال ۱۸۸۳ درپاریس بطبع رسانیده

۳۳۵ — لدرن Eu. Ledrain

۱۸٤٤ — ۱۹۱۰

اوژن‌لدرن خاورشناس‌ادیب فرانسوی‌متولد ۱۸٤٤ ومتوفی ۱۹۱۰ درپاریس این استاد بادبیات هند اظهار علاقه نموده و در زبان سانسکریت تتبع و تحقیق کرده و مقدمه کتاب ادبیات سانسکریت (هند) رانوشته و اصل آن بطوری که نگاشته از ژرژ فریلی است مشارالیه عنوان کتابداری کتابخانه موزه لوور دارا بوده و کتاب مقدس را هم ترجمه نموده و تاریخ آنرا نوشته .

۳۳۶ — لیش Leech

۱۸۳۹

دانشمند خاور شناس که در زبان افغانی و پشتو و فرا گرفتن آن زبان‌زحماتی

---

۱ — Histoire de la Medicine Arabe

۲ — ابن جزله ابوعلی یحیی‌بن عیسی طبیب بغدادی متوفی ٤۹۳ هجری است که پزشکی معروف بوده

کشیده کتاب صرف و نحو (دستور) زبان پشتو یالسان عمومی افغانستان را نگاشته و آنرا در مجله انجمن آسیائی بنگاله سال ۱۸۳۹ باین عنوان چاپ نموده

Grammer of the Pashto or Afghane Langage

و کارهائی دیگر راهم در قسمت شرق انجام داده

۳۳۷ــ لیس ویلیام ناسو Lees william Nassau

۱۸۸۹

خاورشناس دانشمند ایرلندی که رئیس انجمن بنگال اسیوی بوده و از (اومسدن دوسی) ادبیات عربی و اسلامی را بارث وا کتساب برده ودر نشر آثار علمای اسلامی بذل مساعی نموده و کتب ذیل را بطبع رسانیده:

تاریخ الخلفای سیوطی(۱). نوادر قلیوبی(۲). قرآن مجید باتفسیرالکشاف عن حقایق التنزیل زمخشری - فتوح الشام واقدی - فتوح الشام ازدی بصری(۳) - کشاف اصطلاحات الفنون والعلوم تهانوی (٤) نخبة الفکر فی مصطلح اهل الاثر ابن حجر عسقلانی و کارهای دیگری هم ازاین قبیل انجام داده

۳۳۸ ــ لئن کاهن Léon Cahon

استاد تاریخ دان خاورشناس که کتابی بنام مقدمه تاریخ آسیا از آغازتاریخ تا سال ۱٤۰۵ میلادی نگاشته و نسبت بمغول و ترکها وگزارش وتاریخچه روزگار این دوطایفه جستجو و تحقیق نموده وکتابی هم در این بخش تألیف و چاپ کرده.

۳۳۹ ــ لئن کائتانی Léon Caetani

خاورشناس که مقدمه وخلاصه برتجارب الامم و تعاقب الهمم علی بن مسکویه نوشته از ۱۹۰۷ تا ۱۹۰۹ در مجلداتی بدستیاری وکوشش این خاورشناس بخرج اوقاف گیب درلندن طبع شده و اصل آن از نسخه کتابخانه ایا صوفیا اسلامبول بوده

۱- سیوطی ـ جلال‌الدین عبدالرحمن‌بن ابی‌بکر شافعی‌صاحب بغیةالوعاء متوفی ۹۱۰

۲- قلیوبی شهاب‌الدین احمدبن احمد قلیوبی شافعی‌صاحب تحفة الراغبین متوفی۱۰۶۹

۳- ازدی بصری ابومحمد صاحب احکام‌القران متوفی ۲۸۲

٤- تهانوی‌محمد علی‌بن علی‌بن قاضی محمد هندی‌صاحب اصطلاحات‌الفنون‌متوفی ۱۱۵۸

که آنرا محمدبن علی‌بن محمدبن طاهر بلخی در ٥٠٥ و بعد از آن نوشته و نسخه مذکور عکس برداری شده و پشت بعضی از جلد ها عنوان و قفیت کتاب بنام سلطان محمود خان عثمانی که یکی‌از سلاطین ترکیه بوده نگاشته‌ومهرمخصوص کتابخانه بصفحه پشت جلد کتاب خورده .

شرح‌عملیات این خاورشناس درفهرست کتابخانه بریل‌ص ١١ و ٧٣ مسطوراست

٣٤٠ــ لئن آری مایر Dr. Leon Ary Mayer

دکتر متخصص درفن تاریخ وکتیبه‌شناشی که مابین خاورشناسان در قسمت اپیگرافیست(١) تخصصی بسزا یافته و در دانشگاه یهود امریکائی بیت المقدس و فلسطین تدریس مینماید و مخصوصاً درس قسمت آثار باستانی اسلامی را در آنجا عهده دار میباشد او باوزارت معارف ایران هم نامه نگاری کرده و خودرا شناسائی داده و از دعوت شدگان بایران در جشن هزارمین سال فردوسی بوده

٣٤١ ــ لپپرت J. Leppert

١٩٠٢

خاورشناس دانشمندکه طب ابوعلی سینا را تدریس مینموده و قسمتی از کتاب قانون شیخ‌را بارفیق‌خود هیرشبرگ(٢) درلیپزیك سال ١٩٠٢ بچاپ رسانیده وکتاب مفردات ادویه اسحق بن حنین و ابن بیطار وغیره را تحت دقت نظر و مطالعه در آورده و در احوال وگزارش این دو دانشمند تحقیق نموده و نگارشاتی دارد ،دردائرة المعارف اسلامی لیدن ج١ نام و اثر آن مذکوراست

٣٤٢ــ لوی پرونسال Levi Provençal

خاورشناس معروف و محقق که در خصوص اشبیلیه و تاریخ آن تحقیقاتی زیاد نموده و شمهٔ از اثرقلمی ونگارش او دراین باب در دائرة المعارف اسلامی لیدن ع ـ ز٣ج٢ از ص ١٠ تا ٢٠٣ بمورد نشر آمده دانشمند مزبور قسمتی‌از کتیبه‌های

---

١ — Epigirapihist

٢ — J. Hirschberg

عربی اسلامی اسپانیا را در ۱۹۳۱ جمع و تألیف نموده و بچاپ رسانیده و از تاریخ

فتح مسلمین در اسپانیا و اندلس کتابی نوشته که در ۱۹۳۲ در سه جلد چاپ شده و ترجمه ها از متن عربی دارد که انستیتوی تعلیمات عالیه درمراکش آنهارا انتشارداده جلد اول وسوم کتاب مفاخرالبربر ابن خطیب (۱) را چاپ و منتشر نموده ۱۹۳٤و برای آن فهرست و مقدمه نوشته و از اعضای دائرة المعارف اسلامی لیدن بشمار رفته : (اوی پرونسال)

۳٤۳ــ لیتمان انو Litmann-Enno

استاد نویسنده فکاهی خاورشناس که زبان عربی را فرا گرفته، درافسانه ها و حکایات شرقی وارسی و مطالعه نموده و بخش های فکاهی‌را گرد آورده ومجموعه که محتوی ۳۵ هنگامه است بزبان عربی ساده در نواحی بیت المقدس ترتیب داده ، مؤلفه لیتمان کتابی است که در ضمن محاوره و گفتگوی نویسنده با بعضی از مردم بومی سرزمین مذکور فراهم آمده ۱۹۰۰

لیتمان قسمتی راجع به کتابخانه حبشه وروش تحصیل زبان‌وادبیات‌و تاریخ حبشه نگاشته و نشرداده و نیز افسانه راجع بملکه سبارا در ۱۹۰٤ بچاپ‌رسانیده وقسمتی که راجع بکتیبه های حوران جنوبی بوده در ۱۹۱٤ طبع نموده و نیز کتیبه های‌سامی‌سوریه وکتیبه های پالمیر- یهود - سافتیك (۲) سریانی را ضمن

---

۱ = ابن خطیب ابوعبدالله لسان الدین محمد بن عبدالله بن سعید سلمانی نویسنده تاریخ اسلام اسپانیا متولد ۷۱۳هجری

۲— Safaïtic

فصولی چند در ۱۹۳٤ طبع و انتشار داده و از کتیبه های نبطی کتابی نوشته و

بچاپ رسانیده کتیبه عربی از نشریات هیئت اکتشافی پرنسیتن (۱) را هم درشام منتشر نموده و قسمت های معماری قدیم یونان وکتیبه های لاتین راهم نشر داده، از کتیبه های لیدی هم در سال ۱۹۱٦ قسمتی بچاپ رسانیده، عملیات لیتمان که درباره مآثر شرقی بکاربرده زیاد است چنانکه

لیتمان انو

قسمتی از آن در چندین صفحه از فهرست کتابخانه بریل بتفصیل نگاشته شده .

۳۴۴ـ لپس Lopes

خاورشناس که در نشر آثار علمای اسلامی اهتمام نموده من جمله کتاب تحفة المجاهدین زین الدین ملیباری را با ترجمه بزبان اسپانیولی در ۱۸۹۸ طبع کرده و در زبان عربی دانا بوده او درطبع کتاب مذکور که درلیسبون انجامداده مؤلفرا بنام شیخ زین الدین معرفی نموده ولی در چاپ لندن رولندسن مؤلف به زین الدین بن علی معبری نام برده شده و خاورشناس مزبور از پرتقالیها است که در مجمع علمی عربی دمشق عضویت دارد .

۳۴۵ـ لتمان Lotman

خاورشناس آلمانی که در باره اسلام مقالهٔ های زیاد نوشته و آنهارا ضمن مجله(دراسلام۲) نشرداده وحالات و روحیات مسلمین وآمار ایشانرا باآمار مونزنجر(۳)

۱- Princeton

۲- Der Islam

۳- Munzinger

و آماری که از طرف دولت ایتالیا از مسلمین در ۱۹۰۵ ترتیب یافته برآورد نموده وازدیاد وفزونی‌افراد مسلم‌و پیشرفت امور اجتماعی مسلمانان‌را ثابت‌گردانیده

۳۴۶ـ لوترن استودارد Lothron Stodard

خاورشناس معاصر امریکائی که مؤلفاتی عدیده دارد و درجمع و تحقیق تاریخ اسلام زحمتی زیاد کشیده و کتب ذیل از آثار اوست :

کتاب « حاضر العالم اسلامی » یا دنیای‌کنونی اسلام که کتاب مذکور بچند زبان اروپائی و شرقی ترجمه و نقل‌گردیده و در انگلستان چند مرتبه چاپ شده ، در امریکا و اروپا شیوعی فوق‌العاده‌پیدا نموده وآنرا (امیرشکیب‌ارسلان)(۱) رئیس کنگرهٔ اسلامی دمشق درژنو بعربی ترجمه کرده و در مصر بچاپ رسانیده واز اوست کتاب انقلاب ضد تمدن :

The revolt Against Civilisation

ونهضت ملل ملونه :

The Rising tide of Colour

و کتاب ریشه‌وحقیقت خبسیت در اروپا :

The Racial Relatied of Europe

که چاپ ونشر یافته است ،

۳۴۷ـ لرووه‌استونس E.S. Lrower-Stevens

نویسنده کتاب ماندا کانس عراق وایران‌است‌که اخیراً در لندن بچاپ رسیده و دارای این عنوان است .

The Vandacancs of iraque and Iran

۳۴۸ـ لوگدونی Lugduni

از ناشرین آثار اسلامی است که کتبی را نشر داده است ، از جمله در طبع و نشر کتاب (النجوم الزّاهره) ابوالمحاسن ابن‌تغری بردی در ۱۸۶۱ مبادرت نموده

۳۴۹ـ لومسدن Lumsden

دانشمند خاورشناس انگلیسی که بارفیق لیس در هندوستان دستیاری‌وهمکاری

۱ـ امیر شکیب ارسلان رئیس مجمع‌علمی عربی‌دمشق‌وقائدنهضت سوریه که‌ازدانشمندان‌و نویسندگان‌عالیمقام‌است

نموده و قاموس اللغه فیروزآبادی‌را (۱) درچهار جزء ضمن ۱۹۷۸ صفحه بچاپ رسانیده ، همکار و رفیق دیگر آندوسپرنجر مستشرق انگلیسی است ، او درمقابله و تصحیح نسخ موجوده شاهنامه فردوسی اهتمام کرده و بادقت زیاد آنرا مقابله وتطبیق نموده و مقامات حریری را در ۱۸۰۹ و مختصر المعانی قزوینی و شرح معلقات سبعه و قاموس المحیط فیروز آبادی وکتبی دیگر را هم طبع و نشر داده و شهرت مطبعه خودرا زیاد نموده است .

۳۳۹ـ لیبیه A.A.H. Lybyer

خاورشناس معاصر مورخ استاد دانشگاه ایلینوا (۲) و اوربانا (۳) اتازونی امریکا که در قسمت شرق شناسی زحماتی کشیده و خدماتی را انجام داده

۳۴۰ـ لیکلاما Lycklama

جهانگرد معروف که کشور پهناور روسیه و قفقاز و ایران و بین‌النهرین و کردستان وسوریه و فلسطین و ترکیه را ازسال ۱۸۶۵ تا ۱۸۶۸ گردش کرده و مطالعاتی مفید نموده و حاصل گردش خود را در چند مجلد و جلد چهارم آن در ۱۸۷۵ در پاریس بطبع رسیده

لیکلاما مطالعاتی عمیق و تحقیقاتی دقیق درتمام نقاطی که زیرپای خود پیموده بجا آورده وکتب وی محتوی مطالبی عمده و سودمند و مورد استفاده است .

۱ـ فیروز آبادی — مجدالدین محمدبن یعقوب متولد ۷۲۹ و متوفی ۸۱۷

۲ـ Illinois

۳ـ Urbana

M

۲۳۱ ــ ماکان Macan

استاد خاور شناس قرن نوزدهم که بادبیات ایران علاقمندی خود را اظهار نموده بویژه دربارهٔ کتاب شاهنامه فردوسی ابراز علاقه کرده و آنرا تحت مطالعه‌آورده و بعد از نقادی زیاد این کتاب را با بهترین چاپ در کلکته هندوستان بچاپ رسانیده

۳۴۲ــ ماکدونالد E . Macdonald

۱۸۸۲

خاور شناس دانشمند که کتاب (مذاهب و عادات واطوار وزندگانی در اسلام) را تحت عنوان ذیل نگاشته :

The religions attitude and life in Islam

و چاپ نموده و کتاب (ترقی اصول دین اسلام) را نیز بعنوان :

Developpement of Muslim Théology

نوشته و در فن اصول فقه اسلامی مطالبی را نگاشته که دائرة المعارف اسلامی لیدن (درج ۲) آنرا ایراد نموده

ماکدونالد قسمتی از کتاب تاریخ ابن خلدون را با انتقادات انگلیسی و آلمانی ومتن عربی بچاپ رسانیده (۱۹۰۵)

۳۴۳ ــ ماکلر Macler

فردریك ماکلر که در ماند وم (۱) ۲٦ مه ماه فرنگی در بخش مون بلیارد متولد شده واصل او از فرانسه‌است

---

۱ — Mandeume

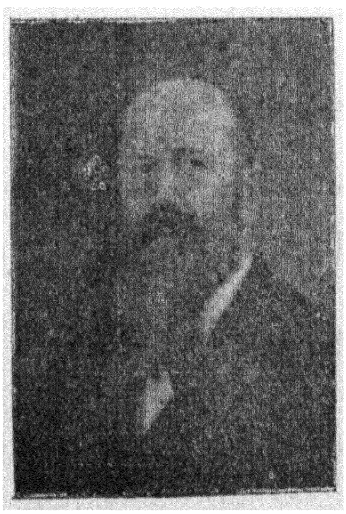
ماکلر از خاور شناسان بزرك بشمار رفته و اکنون در پاریس سکنی دارد، تحصیلات او : دوره متوسطه، زبان لاتین - آلمانی - انگلیسی - ایطالیائی و قسمت عالی : عبری - شامی - عربی - قبطی - و تاریخ بوده .

خاور شناس مذکور مدتی درخدمت وزارت معارف فرانسه گذرانده وچندی بشغل آموزگاری زبان ارمنی در مدرسه ملی زبانهای زنده شرقی اشتغال داشته و هم اکنون کتابدار کتابخانه ملی پاریس است

ماکلر را مؤلفات و نگارشاتی است و از جمله کار های او اینها است مغلقات د انیال که در پاریس ۱۸۹۵ بطبع رسیدهٔ و موزائیك شرقی که در ۱۹۰۷ درپاریس چاپ شده ،کاتالك (فهرست) ارمنی که درپاریس ۱۹۱۳ بطبع رسیده - مدارك مربوط بصنایع ظریفه ارامنه که در ۱۹۲٤ در پاریس چاپ شده

ترجمه هائیکه ماکلر نموده ازاین قرار است :

تاریخ هرقل که در ۱۹۰٤ چاپ شده، تاریخ سبس (۱) (۱۹۰۵) تاریخ فرمانی اسمان (۲) ۱۹۰۲ تاریخ عمومی تألیف اتین اسلیك دوتارن (۳) ۱۹۱۷ - ارض روم با نقشه ارمنستان علیا ۱۹۱۷ ملت ارمن و سابقه آن - ریاضایت (۱۹۲۳) که اینها درپاریس بچاپ رسیده - همکاران ژان رویل صور مختلفه تاریخ مذاهب بزبان ارمنی که در ۱۹۰۹ چاپ شده

ماکلر

تحقیقات ماکلر :

۱ درباره ارمانیاموکاتی (٤) در تاریخ - در ارمنستان - راجع بشاهنامه فردوسی، این خاور شناس نطقهای عدیده در جشن هزارمین سال فردوسی در انجمن اسیائی ایراد نموده

---

۱ — Sébeôs   ۲ — phrmani Osman

۳ — Etienne Asolik de Taron

٤ — Armania Mokati

ما کلر ناشر کتاب های جدید جوانان پاریس در ۱۹۰۷ است و نشریات دیگر هم دارد

۳۴۴ — ماسی اورتی Macy v.Everti

از خاورشناسان امریکا است که جزء هیئت باستان شناسی در . وریه وشامات بوده و از ۱۸۹۹ تا ۱۹۰۰ در آنجا اشتغال داشته و اکتشافاتی را انجام نموده و آنان حاصل عملیات خودرا جمع آوری کرده و نشر داده اند و آن مجموعه مفیدي است که تا حدی تاریخ آن سر زمین را روشن مینماید و رفقای او :

هید (۱)- تابلت (۲) و استك بوده

۳۴۵ — ماهل Mahel

ادوارد ماهل خاورشناس که عمل و ستنفلد مستشرق معروف را پیروی نموده و بر تقویم اودویست سال افزوده و از خاور شناسان قسمت اخیر است که خدماتی شایان تقدیر کرده

ماهلر

۳۴۶ — ماهلر Mahler

خاور شناس معاصر که از اهل مجارستان و از معاریف دانشمندان و محققین آن سامان است این دانشمند در مجمع علمی اسلامی دمشق و بعضی مجامع دانشی دیگر اروپا عضویت دارد و صاحب مولفات و نکارشات است

---

۱ — Hyde

۲ — Tablot

۳ — Stockes

۳۴۷ ـ مالکم Malcolme

خاور شناس مورخ که مخصوصاً در تاریخ ایران مطالعات و بررسی زیادنموده و کتابی در تاریخ ایران بزبان فرانسه تحت عنوان

Histoire de Perse

در دو جلد نوشته‌و چاپ نموده و ازگزارش سلاطین صفویه و جریان‌اوضاع دوره سلطنت این خانواده مطالبی مفید نگاشته

۳۴۸ ـ مالزر Malozair

استاد ایران شناس و مستشرق که علاقه زیادی بادبیات ایران داشته و زبان فارسی را یادگرفته و جزء فارسی دانان قرن یازدهم هجری بوده (۱۶ میلادی)و در آن هنگام تمایل و عشق خود را بادبیات فارسی ابراز نموده

مالزر مخصوصاً باثار سعدی‌شیرازی و ادبیات او اهمیت داده و گلستان شیخ را بزبان فرانسه ترجمه کرده و سال ۱۰۴۳ هجری در پاریس بطبع‌رسانیده

۳۴۹ ـ مانینسکی Maninski

دانشمند خاور شناس که استاد چندزبان شرقی بوده و در زبان های‌مختلف شرق تتبع و جستجو نموده و نتیجه تحقیق خودرا منتهی بجمع آوری و تألیف کتابی بنام **کنزاللغات‌الشرقیه** گردانیده و فرهنگی بعربی وفارسی و ترکی و لاتینی‌وآلمانی در چند جلد ترتیب داده و جلد دوم این کتاب سال ۱۶۸۰ دروین چاپ شده وبعدها باقی مجلدات‌آن هم بچاپ رسیده

۳۵۰ ـ مارسل Marcel

استاد آگاه‌بتاریخ مصر و غیره که در اواسط قرن نوزدهم میزیسته وکتب ادوار تاریخی اسلام را مطالعه نموده و تاریخ مصر را از زمان تسلط عرب ببعد برشته بحریر آورده و کتابی کرده که آنرا در پاریس سال ۱۸۴۸ بطبع رسانیده

۳۵۱ ـ مارکوپولو Marcopolo

خاور شناس دیرین و بازرگان جهان گرد مشهور و نیزی که مدت چندین

سال درووره قوبلای‌قاان (۱) مغول در چین اقامت داشته و دارای مشاغل مهمه شده وتولد او در و نیز در قرن سیزدهم میلادی بوده

مار کوپولو سفرنامه عمده از خود بیادکار نهاده که شامل چگونگی اوضاع چین و بخشهائی از کشور مختلف شرقی‌است' او بهر کشوری که گذشته وخطسیراو بوده در اطراف آن شرحی نگاشته و در باره ایران هم گزارشی دارد وکتاب خودرا زیاده جالب توجه نوشته

در منتظم ناصری مینویسد (ص ۷ ج ۲) مار کوپولو از اهل ونیز بقصد تجارت بطرف مغولستان رفته و بیست و چهار سال‌تمام در اغلب نقاط‌اسیا گردش کرده ۱۷ سال تمام متوالیاً تنها در چین و خدمت قوبلای‌قاان بوده و او اول سیاح‌فرنگی است‌که بشرق راه یافته آغاز مسافرت‌او از ۶۷۰هجری (۱۲۷۱ م) بوده

۳۵۲ ــ مار Marr
۱۸۹۳

پرفسور ژرژ مار فرزند نیکلا خاور شناس‌معاصرروسی متولدسال ۱۸۹۳ درلنین گراد که در ۱۹۱۷ داخل دانشکده علوم و ادبیات شرقی و شعبه دانشگاه (لنین گراد) شده در موزهٔ اسیائی فرهنگستان اتحاد سویت روسیه (H·A·y·K·)و انستیتوی زبان زنده شرقی بتدریس کوشیده ' در تفلیس جزء انستیتوی ا کادمی (H·A·Y·K·) قفقاز مشغول خدمت شده و استاد بزرگ زبان و ادبیات شرقی در ردیف • زوکرسکی • زالمان • الدنبورك • بار تولد • پرفسور روماسکویچ و پدرش پرفسور مار بوده

ژرژ مار نزدیك ۸ سال با پدر خود در جستجوی علمی و کاوش خرابه های شهر (انی) کمك نموده ' در زبان و ادبیات فارسی‌از لحاظ ادبی و اصول و ریشه‌زبان مطالعات کرده ' ضمن تحقیقات و مطالعات خود کتابی تحت عنوان (اصول زبان

---

۱ — قوبلای‌قاان پسر تولی خان و نواده چنگیز است که در حدود ۶۵۰هجری و بعد از آن در چین سلطنت داشته

۲ — P. George Marr

فارسی) نوشته که خالی از اهمیت نیست و جلد اول این کتاب مشتمل بر الفباء است که اخیراً بچاپ رسیده

این استاد ضمن مطالعات ادبی رسالهٔ جالب توجهی نگاشته که در آن برخی از اشعار خاقانی را انتقاد نموده و تتبعی مخصوص در قسمتی از اشعار فارسی و اوزان مختلفه کرده که بتدریج تنوّع یافته و اختلاف را مبنی بترقی و پیشرفت شعر از آغاز پیدایش دانسته و معتقد است که در این قسمت کمتر مطالعه شده است و وزن اشعار شاهنامه فردوسی را یکی از قدیمترین اوزان اشعار معموله فارسی دانسته و ضمن کنفرانس خود گفته فردوسی اگر چه زبان یونانی و لاتینی را نمیدانسته معذلك در گفتار خود مطابق اندیشه و گفتار «هراس» (۱) و «پندار» (۲) سروده

ژرژ مار

ژرژ مار خاور شناسی است که جزء مستشرقین جشن فردوسی بایران آمده و در جشن مزبور شرکت کرده و سخن رانی نموده، این استاد سابقه شعر را در ایران قبل از اسلام دانسته و گوید وزن بحر تقارب شاهنامه مخصوص زبان فارسی است و معتقد است که بحر متقارب عربی از آن گرفته شده و قدیمی ترین کتابی که در عروض نوشته شده کتاب شمس الدین۳ قیسی رازی را میداند،

---

۱ — Horace

۲ — Pindare

۳ — شمس الدین قیسی — محمد بن ابی بکر بن ناصرالدین شافعي حموي متولد ۷۷۷ متوفی ۸٤۸

ژرژمار از ادیب معاصر وحید (۱) دستگردی مدیر مجله ارمغان حرفزده سپس از المستنصر (۲) خلیفهٔ عباسی سخن گفته که او پدر خود متوکل (۳) را کشته و در بارگاه چشمش بفرشی افتاد که در آنجا گسترده و عبارت فارسی بران نقش شده بود و عملی که شیرویه (٤) پسر خسرو (٥) پرویز با پدر کرده بودبخاطر گذرانده و گفت « من هم چون که پدر خود مرا کشته ام بیش از ششماه بعد از پدر سلطنت نخواهم کرد »

ژرژ مار این مطلب را عنوان نموده و شعر حکیم (٦) نظامی را شاهد آورده

پدر کش پادشاهی را نشاید اگر شاید پس از شش مه نپاید

این خاور شناس شرح حال خود را ضمن ورقه که بوزارت معارف فرستاده بدینگونه مینویسد :

نامش ـ ژرژنام خانوادگی مارـ پدرش نیکلااست

ولادت او درسال ۱۸۹۳ در لنین گراد بوده

ژرژ مار تحصیلات خود را در دردانشگاه لنین گراد تمام نموده مشاغلی آزاد یا از طرف دولت انجام داده که از آنجمله است :

عضویت موزه اسیائی اکادمی علوم ، پرفسوری دانشگاه لنین گراد ، عضویت انستیتوی قفقاز شناسی

۱ـ وحید دستگردی ـ محمد حسن وحید دستگردی اصفهانی مدیر مجله ارمغان متولد ۱۲۹۸ هجری قمری

۲ ـ المستنصر بالله خلیفه عباسی فرزند متوکل متوفی ۲۳۳

۳ ـ متوکل جعفر بن معتصم ابوالفضل که در ۲۳۲ بدست پسرش منتصر و غلامان ترك کشته شد

٤ ـ شیرویه ـ پسر خسرو پرویز است که در ٦۲۸ م بپادشاهی رسیده و شش ماه بعد بقتل رسیده

٥ ـ خسرو پرویز ـ پسر هرمز بن انوشیروان است که از ٥۹۰ میلادی تا ٦۲۸ سلطنت داشته .

٦ ـ حکیم نظامی ـ ابو محمد نظام الدین الیاس بن یوسف صاحب کتاب گنجینه « خمسه نظامی » متوفی ٥۷٦

آثارنشری که توسط او باز او بچاپ رسیده : عادات و رسوم چهار شنبه‌سوری بقلم آقای نژند، قسمتی از قحطی نامه مهندس دستگردی. قسمتی ازاشعار ملا ذلفعلی کرانی الفبای لاتینی فارسی. مخرج غ و ق در فارسی امروز. افسانه بالیس و ارتباط آن‌بآثار تحت‌الارضی. مقاله راجع بصادق‌ملارجب. مقایسه‌عنصری واستادلی شاعر ملی گرجستان - تحقیقات‌راجع‌بترجمه گرجی‌زیج الغ بیك (۱)زبان‌گرجی، مقدمه وطرح تتبعات در مجموعه دسته جمعی تحت عنوان خاقانی - (۲) نظامی و ستادلی مواد برای فرهنگ جامع فارسی و غیره.

ژرژمار علاوه بر مذکورات فوق ترجمه بر آثار دیگران نوشته که از آنجمله است.

ترجمه مقاله بار تولد رزاجع بمبادی ادبیات ایران. ترجمه‌اسامی دهات وشهر های ایران تألیف کسروی (۳) - تحقیقات راجع بمتن قصیده معروف خاقانی (فلك کجروتر است ازخط ترسا)

نگارش فوق مطابق شرحی‌است که خود ژرژمار نگاشته‌و نویسنده ازروی آن اقتباس نموده

A Marre

خاور شناس که کتاب تلخیص اعمال‌الحساب ابن البنا ابوالعباس احمدبن محمد ازدی‌مراکشی را بفرانسه ترجمه وبعنوان ذیل در ۱۸۷٤ ج۱۷سال‌نشر داده

Atti deil'Acad. Pontif de Nuovi Lincei

D,S. **مارکلیوث** Margoliouth

۱۸۹۸

داوید ساموئل مارکلیوث دانشمند خاور شناس معروف که در مدرسه عالی

---

۱ -- الغ بیك فرزند شاهرخ صاحب زیج معروف است که وفات او ۸۵۳ بوده

۲ -- خاقانی افضل‌الدین ابراهیم فرزند علی نجار شیروانی شاعر بزرگ صاحب‌دیوان معروف و تحفةالعراقین وغیره متوفی ۵۸۲

۳ -- کسروی سید احمد تبریزی ناشر مجله پیمان واستاد تاریخ

٤ -- ابن‌البناء متولد ٦٥٤ متوفی ۷۲۳ و ازدانشمندان ریاضی است

اکسفرد تحصیلات خود را تکمیل نموده و استاد زبان عربی در مدرسهٔ مزبور شده و از مستشرقین مشهور انگلستان است که در مجمع علمی عربی دمشق عضویت دارد

این دانشمند مردی دانش‌دوست وگرانمایه است که ما بین زبان شرقی بزبان عربی ولغت‌وادبیات آن اشتغال گزیده‌وچندکتاب باین‌زبان نشر داده که‌ازآن جمله‌است کتاب معجم‌الادباء یاقوت حموی (۱) و رسائل و مکاتبات ابو العلاء معری با ترجمه انگلیسی و تعلیقات مفیده وسیرت او که در ۱۸۹۸ در اکسفرد طبع نموده و کتاب‌انساب‌سمعانی(۲) و ارشادالاریب‌الی‌معرفةالادیب که‌همان معجم‌الادبا‌است نشرداده، عملیات او و توانائی و مهارت وی را در دانستن ادبیات و لغت عرب بخوبی نشان میدهد زیرا که مطالعه کتب و مسائل مزبور برای اهل اصطلاح و زبان‌بدون مراجعه بکتب لغت میسرنمیشود مخصوصاً ترجمه آن که باید زحمت زیادی را متحمل گردید .

مارگلیوث

مارگلیوث‌را آثاری از اشعار عربی است که در لندن و لیزیك بطبع‌رسیده‌وکتابی‌در باب مشاهد اورشلیم (بیت‌المقدس)ودمشق و کتابی در سیرت واخلاق نبوی بانگلیسی نوشته و در باره ابوتمام (۳) شاعر تحقیقاتی نموده‌و کتابی بنام محمد وعظت اسلام تحت عنوان ذیل نگاشته

---

۱ ـ یاقوت حموی رومی شهاب‌الدین ابوعبدالله متولد ۵۷٤ متوفی ۶۲۶

۲ ـ سمعانی قاضی‌ابوسعید عبدالکریم بن‌ابی‌بکر تمیمی متولد ۵۰۶ . متوفی۵۶۳

۳ ـ ابوتمام حبیب بن‌اوس‌طائی شاعر متولد در ۱۸۰ یا۱۸۸ومتوفی در ۲۲۱

Mohammed and the Rise of Islam

که ضمن سه مجلد درلندن ۱۹۲۳ طبع شده و جزء چهارم تاریخ تمدن اسلامی جرجی زیدان(۱) را بانگلیسی ترجمه نموده مقالاتی زیاد در مجله آسیا بانگلیسی نگاشته ونشر داده؛ همانطور که ادوارد برون درایران اشتهار دارد مارکلیوث نیز نزد فضلا و دانشمندان مشهور است

مارکلیوث کتاب جامع التواریخ قاضی تنوخی(۲) راتصحیح ودر هند طبع نموده و رساله مناظره بین متی بن یونس وابی سعد سراج را باترجمه انگلیسی نشرداده

۳۵۳ ــ ماریت بی Au. E. Mariette Bey

۱۸۲۱ — ۱۸۸۱

اگوست ادوارد ماریت بی فرانسوی خاور شناس واستاد در زبان و دانش آثار باستان که تولد اودر ۱۸۲۱ بوده و در بولاق مصر بدرود زندگی نموده ۱۸۸۱

ماریت بی درآغاز جوانی مشغول هنر و فنون نقاشی شده و بمطالعه کتب دانش نخجیر وصیداشتغال گزیده در ۱۸۴۷ کتابی در این موضوع نگاشته وزحمت زیادی در کشف آثار قدیم مومیائی مصری کشیده بیشتر آثار قدیم مصر را کشف نموده و در گزارش مصر قدیم تحقیقاتی عمیق کرده

ماریت بی در ۱۸۴۸ آثار قدیم مصر را در موزه لوور پاریس نظم و ترتیب داده دو سال بعد بهمراهی و زیر معارف فرانسه برای جمع آوری آثار باستان و کتب و نفایس بمصر رفته ودراثر این مسافرت مطالعات مقبره گاو آپیس(۳) را کشف نموده و نیز مجسمه چوبی یکنفر نویسندهٔ که روی صفحه پاپیروس بنوشتن مشغول است با مجسمه شیخ البلد رادراثر حفر قبر بدست آورده و در باب آثارقدیم مصر هرنوع بذل مساعی نموده اشیاء نفیسه و گرانبهای تاریخی و مجسمه های قدیم زیادی راجهت موزه لوور فراهم کرده

---

۱ — نویسنده ومدیر مجله الهلال و نگارنده آداب اللغة
۲ — قاضی تنوخی ابوعلی محسن بن ابوالقاسم متوفی ۳۸۴
۳ — Apihs

ماریت بیک علاوه بر این مجسمه اسفیکس (ابوالهول رب‌النوع مصری ها) را نزدیکی اهرام مجاور ممفیس کشف نموده و در مراجعت بفرانسه رئیس موزه لوور و آثار باستان مصر شده در ۱۸۵۸ سعید پاشا (۱) خدیو مصر ماریت را بمصر خوانده و لقب بیکی (که یکی از القاب بزرگ ترك بود) باو داده و رئیس حفریات و کاوش باستانی مصر شده برای انجام کار پانزده هزار عمله تحت نظر اونهاده مجسمه ها و کتیبه و اشیاء زیر خاکی زیادی یافته در ۱۸۷۸ موزه بولاق را تاسیس نمود و اشیاء مکشوفه را در آنجا بیادگار نهاد و درهمین سال بعضویت انسیتیتومعین گردید

ماریت بیك دارای آثار و مؤلفات ذیل است

ماریت بی

سرایم ممفیس که از ۱۸۵۷ ـ ۱۸٦٤ بطبع رسیده. مطالعه تاریخ مصر که در ۱۸٦٤ طبع شده. جدول جدید. مادر گاو آپیس که در ۱۸۵٦ بطبع رسیده ـ منتخب آثار و نقاشی های مقبرهٔ سرایم ممفیس که در ۱۸۵٦ طبع شده. شرح کاوش و حفاری مصر (۱۸۷۵ـ۱۸۷۸). نوشتجات پاپیروسی و آثار باستان در موزه بولاق (۱۸۷۳ — ۱۸۷۱) البوم موزه بولاق در ۱۸۷۳ ـ آثارتاریخی مختلف. دخول بمصر علیا ۱۸۷۳ ـ کرنك باسم معبد وشهر کرنك (در ۱۸۷۵)

بعد از فوت ماریت ماسپرو (۲) کتاب بزرك او را که مربوط بماستاباس (مملکت قدیم) است انتشار داده در ۱۸۸۲ در لهستان بیادگار و افتخار وی بنائی ساخته و مجسمه او را در آنجا نصب نمودند

---

۱ — سعیدپاشا از خاندان خدیوی مصر و احفاد محمد علي است که در اواسط قرن ۱۹ در مصر حکومت داشته

Maspro — ۲

۳۵۴ ـ مارن Maron
۱۸۱۷-۱۸۵۵

استاد خاورشناس ونقاش هنرمند که در ۱۸۱۷ تولد یافته و در ۱۸۵۵ در طرطوس وفات نموده این استاد زبان ترکی ـ فرانسه ـ عربی ـ ایتالیائی را فرا گرفته وشوقی زیاد بموسیقی پیدا کرده و بعد از تحصیل داخل کار بازرگانی و تجارت وسیروسیاحت شده ، گردش ها کرده و از قسمت شرق اطلاعاتی مفید فراهم نموده

مارن در ۱۸٤٦ بمصر و ایتالیا مسافرت کرده و بکار ترجمه وتالیف مشغول شده **روایت البخیل** را از زبان عربی در ۱۸٤۸ ترجمه و تالیف نموده و روایت **ابوالحسن مفضل** (۱) را با **هارون الرشید** در ۱۸۵۰ نوشته

تالیفات مارن را نیکلا نقاش در کتاب موسوم به (ارزه لبنان) در چاپخانه بیروت ۱۸٦۹ چاپ و انتشار داده و ترجمه حال مؤلف را هم آن درج نموده

۳۵۵ ـ مارن کامیلو Maron Camillo

ازخاور شناسانی است که کتابی در خصوص مکالمه و نطق بزبان عربی و ایتالیا نوشته و در لغت و صرف ونحوزبان عرب تتبع نموده کتاب او در ۱۹۳۲ بچاپ رسیده

۳۵٦ ـ مارکوارت Marquart

خاور شناس معروف معاصر مقیم آلمان که از ادبیات شرق و تاریخ ملل مشرق زمین بویژه ایران آ گاهی زیاد یافته و در این بخش آثار و نگارشاتی مفیده دارد

کتاب Osteuropaische اودر ۱۹۰۳ در لیپزیك چاپ شده

مارکوارت کتاب **آذربایجان** را نوشته که از کتابهای مفید است و در این کتاب از تاریخ آذربایجان وگزارش آنسر زمین مطالبی خوب نگاشته وکنفرانسی

---

۱ ـ ابوالحسن مفضل از معاریف زمان هرون الرشید بوده

۲ ـ هارون الرشید خلیفه عباسی فرزند مهدی متولد ۱٤۸ متوفی ۱۹۸

راجع بآذربایجان داده که دانشمند معاصر آقای دکتر رضازاده شفق (۱) خلاصه آنرا بفارسی ترجمه و در مجله **ایرانشهر** چاپ برلن شماره ۷ سال ٤ بچاپ رسانیده

در فهرست کتابخانه بریل ضمن آلبوم کرل ص ۷ قسمت مؤلفه دستوری او را نام برده

آثار قلمی مارکوارت مورد توجه و اعتماد دانشمندان شرق شناس بوده واو نویسنده کتاب ایرانشهر در جغرافیای ایران باستان است

Eranshahr nach. d. Gèographie des Ps. Mosesxorenaci

که در برلن سال ۱۹۰۱ بچاپ رسیده

در این کتاب شرحی درباره اردبیل ایران نگاشته که دائرة المعارف اسلامی لیدن از آن اقتباس نموده (ج ۱)

۳۵۷ ـــ مارتیمر دیوراند Martimer Dieurand

دانشمند ایران شناس که کتابی در شرح حال و تاریخ و گزارش نادرشاه افشار بانگلیسی نگاشته و کتاب او را دانشمند ایرانی **سید محمدعلی داعی الاسلام** مقیم هندوستان بفارسی ترجمه نموده و سال ۱۳۳۲ هجری قمری ترجمه او در هند بطبع رسیده

۳۵۸ ـــ مارتین F.R. Martin

از ایران شناسان معروف است که در قسمت نقاشی و مینیاتور ایران و هند و ترکیه از قرن هشتم تا قرن هیجدهم میلادی کتابی تالیف نموده و آنرا بعنوان

the Miniature Painting and Painters of Persia and Turkey

نگاشته و در لندن سال ۱۹۱۲ بچاپ رسانیده

کریستی ویلسن در کتاب آثار صنایع ایران خود از نگارش و تحقیقات این ایران‌شناس استفاده و اقتباس نموده

---

۱ — رضا زاده شفق دکتر صادق استاد دانشگاه ایران فرزند رضاخان تبریزی متولد ۱۲۷٤ شمسی

۳۵۹ ـ ماسپرو e. Maspero

از خاور شناسان معروف است که فهرست تاریخ و یادگاری قسمت انام شرق را ترتیب داده و کارهائی را در هشتمین کنگره خاور شناسان انجام نموده و نیز جزء نویسندگان و کارکنان دهمین کنگره بوده و اطلاعاتی روی بخش باستان شناسی بدست آورده و در آن قسمت تالیف نموده و عملیاتی دیگر دارد که قابل استفاده است

فهرست بریل در چندین مورد از او و کارهایش نام برده

۳۶۰ ـ ماسه H. Massé

هانری ماسه استاد خاور شناس معروف فرانسوی متولد در لونویل (۱) فرانسه سال ۱۸۸۶

ماسه دکتر در ادبیات و استاد آموزشگاه زبان شرقی پاریس و پروفسور افتخاری دانشکده الجزایر در تاریخ ادبیات اسلامی و ادبیات ایران و صاحب مصنفات و مؤلفاتی است

این خاور شناس کار های مهمی را در ترجمه و طبع و نشر انجام داده از جمله کتاب بهارستان و بیان الادیان جامی (۲) را بفرانسه ترجمه نموده و کتابی درباره شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی (۳) صاحب گلستان و بوستان نگاشته و کتابی هم درباره فردوسی نوشته که چاپ شده و بعنوان فردوسی و حماسه ملی است:

Ferdowcy et epopee National

ماسه کتابی هم راجع بمذهب اسلام نگاشته و مقالاتی در تاریخ و ادبیات دارد

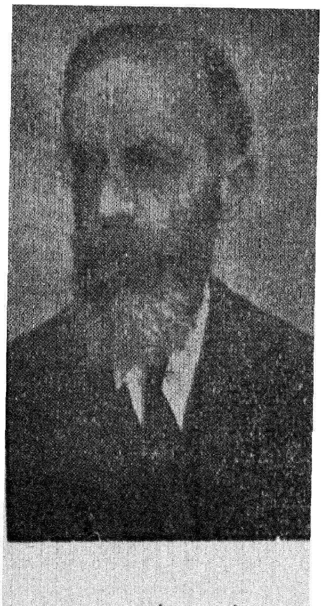
این دانشمند مکرر بایران آمده و در این سر زمین گردش کرده و از جمله

---

۱ — Lunéville

۲ — **جامی** عبدالرحمن بن احمد بن محمد دشتی فارسی صوفی متوفی ۸۹۸

۳ — **سعدی** شیخ مصلح الدین عبدالله شیرازی متوفی ۶۹۰

هانری ماسه

فضلائی است که بر حسب دعوت در کنگرهٔ جشن‌فردوسی در ایران‌حاضرشده و بنوبت‌خود بیانات و نطق‌نموده

هانری ماسه چندین سال‌روزگار خودرا در مصر ومراکش‌و سوریه گذرانده ودرمجمع علمی عربی دمشق عضویت دارد

دانشمند نامبرده‌ترجمه‌حال‌خود راشخصاً نگاشته و بوزارت معارف ایران تقدیم داشته و درآن چنین مینگارد:

مشاغلی را که متحمل شده:

استادی آموزشگاه السنه شرقی پاریس

L'ecole des langues orientales de Paris

و استادی دانشکده ادبیات

از آثار منثوره خود: تحقیقاتی در باره سعدی بنام

Essai Sur Saadi

و کتابی بنام اسلام (۱) و موادی متفرقه نگاشته که درمجلات وروزنامه ها چاپ شده از ترجمه بهارستان جامی و کتاب ابوالمعالی و بیان الادیان وترجمه‌های دیگر خود هم نام برده

ماسه‌آثار بطبع نرسیده خودرا بدینگونه شرح داده:

فردوسی و حماسه ملی ایران – کتاب رسوم و عادات ایرانی بعنوان

Cerémonies et Coutumes Persanes

کتاب دوم او اخیراً در دو جلد بچاپ‌رسیده

---

۱ – L'islam

کتاب ابن‌عبدالحکیم (۱) فتوح‌مصر (۲) کتاب ابن‌منیر (۳) وتاریخ الکلاعی والاکتفاء را ترجمه نموده و طبع کرده

ماسه خود را بعنوان ماری نیکلا فیلیپ هانری ماسه

Marie Nicolas Ph. H. Massé

معرفی نموده و در ورقه ترجمه حال خود بدینگونه نگاشته

۳۶۱ ــ ماسینیون L. Massignon

لوئی ماسینیون خاور شناس معروف فرانسوی ناشر مجله « دنیای اسلام » بزبان فرانسه در پاریس که همواره آثار قلمی و اندیشه و افکار بلند خود را درباره علوم ومعارف اسلامی نشر داده و در طبع ونشر کتب و آثار مصنفین و مؤلفین اسلام اهتمام نموده

از جمله کار های ماسینیون اینها است که بچاپ رسانیده

اخبار حلاج (٤) در چهار رساله ـ رساله ابن‌زنجی که از ابن مسکویه وخطیب‌بغدادی (٥) نقل نموده رساله ماخوذ از تاریخ صوفیه ابن سامی بدایت حال منصور حلاج و نهایت آن از ابن ماکویه اخبار حلاج در ضمن روایات مختلفه

---

۱ — ابن عبدالحکیم ـ ابوالقاسم عبدالرحمن بن عبدالله بن عبدالحکیم قرشی متوفی ۲۵۷ صاحب فتوح مصر والمغرب

۲ — فتوح مصر والمغرب در دائرة المعارف اسلامی لیدن ج ۱ـ مینویسد فتوح‌مصر والمغرب کتابی است در ۷ جزء مخصوص بمصر که آنرا مجلس معارف مخصوص فرانسوی بعادات شرقیه بدستیاری مسیوهانری ماسه در ۱۹۱٤ چاپ کرده و ناشر در طبع و تصحیح آن از نسخه های خطی چهارگانه این کتاب که در موزه بریتانیای لندن و کتابخانه ملی پاریس و کتابخانه موسسه علمی لیدن ونسخه خطی ناقص دیگر بوده کمك گرفته

۳ — ابن منیر احمدبن منصور اسکندری متولد ۶۲۰ متوفی ۶۸۳ یا احمدبن‌منیر طرابلسی شاعر معروف متوفی در ۵٤۸ است و چون کتاب مذکور در متن دیده نشده لذا دراینجا ازهردو ابن‌منیر نام برده شده

٤ — حلاج حسین‌بن منصور حلاج صوفی معروف متوفی در ۳۰۹

٥ — خطیب بغدادی ـ احمدبن‌علی صاحب تاریخ معروف متولد در ۳۹۲ متوفی در ٤۶۳ .

ماسنیون کتاب اخبار حلاج را درپاریس سال ۱۹۱٤ نشر داده و کتاب **الطواسین** حلاج و رساله **امثال بغدادیه طالقانی** را هم چاپ نموده بطوریکه استاد فاضل آقای ابوعبدالله زنجانی(۱) بقلم خود درهامش نسخهٔاول این کتاب دربارهٔ ماسنیون برای نگارنده نوشته ، این خاورشناس اخیراً رسالهٔ دراحوال **سلمان فارسی** بعنوان **اول روحانی ایران دراسلام** بزبان فرانسه نشر داده

ماسنیون از اهالی پاریس و عضو مجمع علمی عربی اسلامی دمشق و بعضی از انجمن های علمی دیگر است

۳۶۳ — ماتس Matthes

خاورشناس معروف هلندی که خدماتی زیاد انجام داده و در حدود اواخر قرن نوزدهم بوده و درششمین کنگره مستشرقین جزء نگارندگان کارهائی نموده و تحقیقاتی در قسمت باستان شناسی کرده و در این خصوص کتاب نوشته و در طبع و نشر کتب شرقی مبادرت گزیده از جمله کتاب **النجوم الزاهره ابن تغری بردی** را بعنوان

Abul Mahasin Iln Tagri Bardi Annales

در دو مجله در لیدن چاپ نموده و نشر داده ودر فهرست کتابخانه بریل نام و کارهای او در چندین جا نگاشته شده

۳۶۴—ماکس کروز Max KrauSe

دکتر دانشمندمعاصرخاورشناس آلمانی که درقسمت نجوم وریاضیات اسلامی تحصیل نموده و در ۱۹۳۳ ازدانشگاه هامبورك فارغ‌التحصیل شده و گواهی نامه دکتری گرفته

ماکس کروز در اونیورستیه هامبورك کنفرانسی مبسوط راجع باحوال و وگذارش ابوریحان بیرونی ایراد نموده و رو نوشت سخن رانی خودرا بوزارت معارف ایران فرستاده از علما و دانشمندان اسلامی و زحمات ایشان تمجید وستایش

---

۱ — ابوعبدالله زنجانی دانشمندمعاصر نویسنده کتاب « تاریخ‌القرآن » که نگارنده آنرا بزبان فارسی ترجمه نموده و در تیرماه ۱۳۱۷ بچاپ‌رسانیده وسایر مولفات دیگر ـ سلمان فارسی یکی از صحابه ویاران مخصوص حضرت ختمی مرتبت که خدماتی زیاد بخانواده رسالت نموده و جهادها کرده ودرمداین موقع خلافت حضرت علی ع وفات نموده است .

زیاده نموده و از حکیم عمر خیام و معروفیت او در فلسفه و ریاضی حرف زده

۳٦٥ ــ مایز M. Manyese

مسترمایز متخصص شناسائی آثار باستان و خواننده خطوط قدیمه مخصوصاً خط های مختلف کوفی و نسخ قدیم وغیره که درحدود ۱۹۳۳ میلادی بایران آمده و در قسمت حفاری و کاوش خرابه‌های ری مشغول حفاری و کاوش گردیده این استاد سکه های کهنه را از یکدیگر تشخیص داده و آثار تاریخی را بخوبی تعیین نموده در اطراف آن قضاوت مینماید .

۳٦٦ ــ مازاریك Mazariqua

خاورشناس قرن بیستم دوستدار ادبیات شرق و طرفدار نشر و ترقی ادبیات و زبان ایران که در کشور چکواسلاوی‌تشکیل انستیتوی شرقی داده و در بنگاه مزبور همواره راجع بادبیات وزبان فارسی سخن رانی شده ومجله علمی ازطرف این‌مؤسسه منتشر میگرددکه دارای مقالاتی سودمندراجع بایران است وازاقتصادیات و قسمت‌های دیگرازامور مربوط‌باین کشور طبع ونشرمیدهدواولین‌رئیس جمهوری چك‌اسلواکی‌بوده

۳٦۷ ــ مهرن‌میشل Mehren E.F. Michil

۱۸۲۳ــ۱۸۹۸

مهرن اگوست فردمیشل خاورشناس مشهور دانمارکی که از شاگردان فلیشر مستشرق معروف بوده و زبان عربی را از او یاد گرفته ولادت او در ۱۸۲۳ وفاتش در ۱۸۹۸ واقع شده.

مهرن میشل در حدود پنجاه سال اوقات خودرا در کپنهاك صرف فرا گرفتن و بکار بردن زبان شرقی کرده وخدماتی‌عمده‌ومهم‌درباب تالیف‌وطبع‌ونشر‌کتب‌اسلامی انجام نموده .

از جمله کتاب المنقولات من تلخیص المفتاح و شرح مختصر که منقولات عقودالجمان (علم بلاغت) بآن ضمیمه شده مهرن این کتاب را بدستیاری انجمن شرقی جمع نموده و ذیلی ادبی و تاریخی در بلاغت عربی بزبان آلمانی بر آن نوشته

و در کپنهاك سال ۱۸۵۳ بچاپ رسانیده .

او علاوه بر خدمت فوق این آثار را هم بچاپ رسانیده .

رساله حی‌بن‌یقظان و قسمت الهیات اشارات و رساله قدر ابن سینا با شرح و بیان بفرانسه و متن عربی در ۱۸۸۹ نخبة‌الدهر فی‌عجایب البحر یا (کرنوگرافیا) شمس‌الدین دمشقی (۱) کتاب تبیین کذب المفتری ابن‌عساکر (۲) ۱۸۷۸ رساله شیخ ناصیف یازجی بارون سیلوستر دساسی سایر عملیات این خاورشناس در ضمن فهرست کتابخانه بریل (ص ۷٦) و (ص ۸۱) مسطور است

۳٦۸ — میه A.Meillet

۱۸٦٦

انتوان میه خاورشناس فرانسوی متولد در ۱۱ نوامبر ۱۸٦٦ که در پاریس ساکن است و در کلژدوفرانس (آموزشگاه عالی فرانسه) سمت استادی دارد .

این استاد از نویسندگان است و رساله ویادداشتها در عملیات عمومی و شرق نگاشته وبچاپ رسانیده و خودرا جزو خاورشناسان بوزارت معارف ایران شناسانیده از آثار قلمی و نشریات خود چیزها فرستاده در فهرست کتابخانه بریل هم از او وکارش نام برده

۳٦۹ — مالیا J. Mélia

ژان مالیا فرانسوی‌خاورشناس معاصر که‌قرآن مجیدرا بفرانسه ترجمه وچاپ نموده و آنرا بعنوان ذیل نشر داده

Le Coran Pour la France Par gean Mélia

این دانشمند گوید :

« اسلام دینی آسمانی و دین دوستی و عاطفه و شرف است و درمیان دینها دینی آسانتر از آن نیست » ملیا خدماتی زیاد بعالم اسلام نموده و کتاب (مسیحیان شرق) را بعنوان

Les Chrétiens d' orient

---

۱ — شمس‌الدین محمدبن ابیطالب انصاری دمشقی متولد ٦٥٤ متوفی ۷۲۷

۲ — ابن عساکر علی‌بن حسن‌بن هبة‌الله شافعی دمشقی متوفی ۵۷۱ هجری

بفرانسه نوشته و چاپ کرده و کتابی هم بنام مصطفی کمال یا مصلح ترکیه بعنوان
Mustapha Kemal ou la rénovateur de la Turquie
نگاشته که در چاپخانه شارپانیه پاریس در ۱۹۲۹ بچاپ رسیده و کارهای پیشوای ترکیه در آن درج شده

۳٦۹ ـ مکسلمیانوس Mexelmianus

۱۸۳۹ـ۱۷۷۵

خاورشناس قرن نوزدهم و استاد زبان شرقی که در برسلاو متولد شده ۱۷۷۵ و در ۱۸۳۹ وفات یافته.

این استاد معلم زبان عربی در دانشگاه عالی دولتی پروسانی برسلاوی بوده ودر زمان دساسی بپاریس رفته وآنجا تحصیل نموده ' از رفائیل مصری زبان عربی را یاد گرفته و کتابی نشر داده که از نوادر کتب است

مکسلمیانوص کتاب جناء الفواکه والاثمار فی جمع بعض من مکاتیب الاحرار را بزبان لاتینی ترجمه و در برسلاو سال ۱۸۲٤ چاپ نموده و برای این کتاب فهرستی از لغات عربی با ترجمه لاتینی ترتیب داده.

مکاتیب مندرجه در این کتاب بزبان اهل مصر وشام و مراکش بوده وبیشتر آن در دوره جنگ ناپلئون اول نگاشته شده

خاور شناس مذکور منتخبی از امثال میدانی (۱) گرد آورده و اول کسی است که کتاب الف لیله و لیله را در اروپا چاپ نموده و در ۱۸۲۵ بطبع این کتاب اشتغال گزیده و هشت جزء کتاب نامبرده قبل از وفات او بچاپ رسیده بود؟

۳۷۰ ـ میشو J.F. Michaud

۱۸۳۹ ـ ۱۷٦۷

ژزف فرانسوا میشو خاورشناس پیشین که در قسمت تاریخ نویسی علاقه و عشق داشته و کتابی درباب جنگ صلیبی و سفر شرقی مسیحیان بشامات و فلسطین نوشته

این مورخ فرانسوی در آلبن سال ۱۷٦۷ میلادی تولد یافته و در

---

۱ ـ میدانی ـ ابوالفضل احمدبن ابراهیم نیشابوری صاحب مجمع الامثال متوفی ۵۱۸ هجری

۱۸۳۹ وفات نموده و نویسنده تاریخ صلیبی ومخترع بیوگرافی (رجال شناسی) عمومی است

۳۷۱ — میلر بوریس Miller Boris

فارغ التحصیل بنگاه علوم شرقی در مسکو و استاد انجا که از مردم روسیه است این استاد از خاورشناسان و متخصص در (دیالك) زبان های شرقیست و بیشتر در قسمت زبان فارسی کار کرده و در رشته ادبیات این زبان زحمت کشیده

۳۷۲ — مینورسکی MinoresKi

خاورشناس معاصر روسی که از استادان و دانشمندان است و زبان فارسی را فرا گرفته و در کتب و آثار اسلامی و ادبیات ایران مطالعاتی زیاد نموده

این دانشمند تاریخچه در شرح زندگانی نادرشاه افشار نگاشته که بفارسی ترجمه و نشریافته وکتاب حدودالاعلام را که بفارسی در جغرافیا نوشته شده او بزبان‌خود ترجمه ونقل کرده علاوه براین‌خاورشناس مذکور دوکتاب ایلیاد و ادیسا را که از حماسه های همر شاعر معروف یونانی است بزبان فرانسه ترجمه نموده و بدانش و ادب خدماتی شایان تقدیر کرده

مینورسکی از جمله خاور شناسانی است که در جشن هزارمین سال ولادت فردوسی بایران دعوت شده ودر کنگره حضور و عضویت یافته ونطقهای شیوا وجالب توجه بفارسی نموده

۳۷۳ — موهل J. Mohel

۱۸۷۸

مستشرق و ایران شناس دورهٔ اخیر که در ادبیات فارسی مقامی عالی دارد و نسبت بزبان فارسی خدماتی نموده مخصوصاً درباب فردوسی و شاهنامه کارهائی انجام داده وشاهنامه رابنام «Lvire desrois» درچندمجلد درآورده وبفرانسه ترجمه و کتابی بنام (چگونگی قصه سلطان محمود غزنوی) بدست آورده که مؤلف و نویسندهٔ آن

یکنفر زردشتی بوده این کتاب خطی و از کتب نادره است که حکایت افسانه‌آمیزی‌را متضمن گردیده

موهل گوید که **تاتار علی‌افندی** معروف بکانسوامیرغوری درسال ۹۱۶ ﻫ تمام شاهنامه فردوسی را بزبان ترکی ترجمه و نظم نموده و ترجمه ترکی دیگری نیز ازاین کتاب‌در ۱۰۳۰ بقلم مهدی نام مترجم از اعضاء درباری سلطان عثمان خان‌ثانی انجام گرفته

این مستشرق در سهراب نامه مطالعاتی نموده و کتاب شاهنامه فردوسی را در ۱۸۷۸ در پاریس طبع کرده در روزنامه کاوه نام او مکرر آمده (سال‌دوم‌ص ۲۷ ش ۱۲) و در انجا مینویسد که موهل شاهنامه را بنثر فرانسه ترجمه نموده او از مستشرقین فرانسه و نژادش آلمانی است .

۲۷۴ مولر Au. Moller
(۱۸۴۸--۱۸۹۲)

اگوست مولر خاورشناس معروف آلمانی قرن نوزدهم که درطبع و نشر کتب وآثار اسلامی خدماتی نموده از جمله کتاب **عیون‌الانباء فی طبقات الاطباء ابن ابی اصیبعه**(۱) را درآلمان سال ۱۸۸۴ طبع کرده وقصیده معلقه امرء القیس را باشرحی بزبان آلمانی نشر داده وکتاب فهرست ابن‌الندیم را بدستیاری و معاضدت **فلوگل** مستشرق معروف بطبع رسانیده

ولادت مولر در ۱۸۴۸ وفاتش‌در ۱۸۹۲ بوده وعلاوه از امور مذکور کتاب **معیارالاختیار فی ذکر المعاهد والدیار ابن‌خطیب** (۲) را در ۱۸۶۶ نشر داده و **روضة‌التعریف یاتحف‌الشریف** او را استنساخ کرده و کتاب **مفاخره** (مفاضله) را منتشر نموده

---

۱ ـ **ابن ابی‌اصیبعه** موفق‌الدین ابوالعباس احمدبن قاسم متولد در ۶۰۰ و متوفی در ۶۶۸ صاحب طبقات‌الاطباء

۲ ـ **ابن خطیب** ذوالوزارتین لسان‌الدین ابوعبدالله محمد بن عبدالله سلمانی متولد ۷۱۳که تا ۷۷۱ حیات داشته

مولر قسمتی از کتاب اکمال الدین واتمام النعمة راجع بمذهب شیعة و احوال امام غائب ع تألیف شیخ صدوق (۱) عالم بزرگ شیعی رادر هیدلبرك سال ۱۹۰۱ طبع و انتشار داده

۳۷۵ منك S. MonK
(۱۸۶۷-۱۸۰۲)

سلمن منك فرانسوی است که اصل او آلمانی متولد ۱۸۰۲ متوفی ۱۸۶۷ بوده و در دانش و ادبیات شرقی بهره و نصیبی کافی برده و بزبان عربی و عبری و فارسی و هندی دانا شده، بسوریه و مصر مسافرت کرده و در آخر زندگانی جهان بین او نا بینا شده

منك کتابی در توصیف فلسطین و جغرافیای آنجا وآثار قدیمه و تاریخ آن سرزمین نگاشته که طبع شده (۱۸۴۵) و مؤلفاتی در عربی وفارسی و عبری دارد و مقالة از ابن طفیل درقاموس فلسفی فرانسه نوشته

۳۷۶ — مونگ اگدرگ فامر MonK Egderg Famer

خاورشناس فیلسوف که بحکمت و فلسفه اسلامی ابراز علاقه نموده عقاید و نظریه فارابی را از کتاب (احصاءالعلوم) گرفته و دیگران از نگارش او در کتب خود نقل نموده‌اند

۳۷۷ — منتر F . Montere

فردریك منتر خاور شناس دانمارکی قرن ۱۷ که نسبت بآثار تاریخی ایران و کشف کتیبه های میخی و آثار باستانی این کشور بررسی نموده و مآثری از خود گذاشته و درقسمت حکمت الهی و فلسفه استاد بوده

۳۷۸ — منتسکیو Montesqieu
(۱۷۵۵—۱۶۸۹)

نویسنده ایران شناس مشهورفرانسه متولد درژیرند ۱۶۸۹ متوفی درپاریس

---

۱ - شیخ صدوق ابوجعفر محمد بن علی بن حسین بن موسی قمی صدوق (ابن بابویه) متوفی در ۳۸۱ هجری

۱۷۵۵ صاحب مجموعه نوشتجات (نامه ها) ایرانی وکتاب عظمت و انحطاط رومیها و مؤلفانی دیگر که کتاب دوم او درپاریس سال ۱۸۹۷ طبع شده

منتسکیو طریقه تازه از انتقاد اجتماعی در کتاب خود موسوم به :

Lettres Persanes

اتخاذ نموده و این کتاب را در ۱۷۲۱ جمع کرده و محتویات آن یك سلسله نامه های خیالی بین دوشخص موهوم ایرانی **ریکا** و **اوزبك** (Rica et usbec) است که مسافرت باروپا نموده و بپاریس رسیده اند و هریك ازآندو بدوستی که در ایران داشته اند نامه نگاری نموده ودررسائل خود صریحاً وصف سیاست فرانسوی‌ها وعقیده دینی و عادات اجتماعی آنان را بیان مینماید

این کتاب بفارسی ترجمه و در روزنامه ستاره جهان بچاپ رسیده

۳۷۹ — مرگان Ja. J. M. ld. de Morgan

مولد ۱۸۵۷

ژاك‌ژان‌موری دمرگان(۱) استادمهندس فرانسوی و دانشمند ایران‌شناس که تولد او در ۱۸۵۷ میلادی بوده و در۱۳۱۶ و ۱۷ قمری هجری بایران‌آمده و بشوش رفته در تاریخ قدیم و آثار باستانی ایران وزبان عیلامی جستجوها وتحقیق کرده و بسیاری از موضوعات ندانسته تاریخ را معلوم نموده

مرگان بارفیق خود کشیش شیل در خرابه های شوش آثار زیادی بدست آورده و بپاریس برده که هم اکنون در موزه لوور در تالار بزرگ بنام **تالارایران** مورد توجه مردم دنیا است و از همه مهمتر استوانهٔ **هامورابی** پادشاه کلده وعیلام است که قانون هامورابی معمول به سه هزار سال قبل از هجرت روی‌آن ستون‌حجاری‌شده

سایکس درکتاب (هشت سال درایران) خود از او نامبرده و ازموقع شروع نمودن او بکار سخن رانده

---

۱ — Jacques - Jean - Marie de Morgan

مرکان در قسمت آثار مصری هم اکتشافاتی نموده و در اجرای قرار دولت متبوعه خود در آنجا مبادرت جسته

۳۸۰ — مرگان ایوان Morgan Evan

از خاورشناسائی است که در قسمت زبان چینی کار کرده و اصطلاحات جدید چینی را جمع آوری نموده بزبان انگلیسی ترجمه و نقل کرده و بعد از طبقه بندی با مقدمه و فهرست در ۱۹۳۲ بچاپ رسانیده

۳۸۱ — مرتیز Mortiz

۱۸۵۹

خاور شناس کهن سال آلمانی متولد سال ۱۵۸۹ میلادی که از مستشرقین معروف بشمار آمده و نسبت بکتب و آثار اسلامی خدماتی شایسته نموده و مؤلفاتی نگاشته از اوست :

قطعات عربیه مربوط باهالی زنگبار و عمان که آنرا در برلن ۱۸۹۲ بعنوان ذیل جمع وطبع نموده :

Sammlung Arabisher schrlft stucke au
Zanzibar and Amman 1822

و نیز این خاورشناس مجموعهٔ از خطوط عربی از قرن اول هجری تا منتهای سال ۱۰۰۰ هجری ترتیب داده و آنرا چاپ و منتشر نموده و این مجموعه مشتمل ۱۸۸ نقشه است و در حدود سال ۱۹۰۵ بطبع رسیده

۳۸۲ — موله Cl. moulet

کلمان موله خاورشناس که کتبی را نشرداده ودرترجمه بعضی از کتب نویسندگان اسلام مبادرت نموده از جمله کتاب **الفلاحة الاندلسیه ابن عوام اشبیلی** را ترجمه کرده و ترجمه او در پاریس سال ۱۸۶۵ بچاپ رسیده :

دوزی در فرهنگ خود از این مستشرق نام برده و ادوارد فاندك هم درکتاب **اکتفاء القنوع** از وی یاد نموده

۳۸۳ — موئیر Sir. muir

خاورشناس متتبع در تاریخ اسلام که کتابی در خصوص دورهٔ خلفا و عظمت

اسلام و اعتلای آن و سقوط و انحطاط دولت اسلامی نگاشته و آنرا در ۱۹۰۲ در اکسفرد چاپ نموده و کتاب او باین عنوان

The caliphate-its Rise decline and fall است

۳۸۴ ــ مولر J.Ma. Müller

۱۸۰۹ــ۱۸۷۴

ژرف مارکوس مولر (۱) خاور شناس معروف آلمانی که در ۱۸۰۹ در کبنتن تولد یافته ودر ۱۸۶۴ درمونیخ بدرودزندگی نموده و ازدانشمندان بزرك شمرده شده

مولر در دوره زندگانی خودهمواره شیفته وفریفته کتب و آثارشرقی و مطالعه افکار ونظریات دانشمندان شرق بوده و بترجمه و طبع و نشر کتبی مبادرت نموده که از آنجمله است

کتاب اخبارالعصر راجع بانقضای دولت نبی نصر (۲) که آنرا ازنسخه کتابخانه اسکوربال با ترجمه آلمانی در مونیخ سال ۱۸۶۳ بچاپ رسانیده

این دانشمند کتاب محمد بن کثیر فرغانی را که در حرکات سماوی وجوامع علم نجوم نگاشته چاپ نموده ومجموعه رسائل ابن رشد (۳) رابامجموعه المغربیة که از کتب تواریخ استخراج کرده ودر دو جزء است (جلداول درمفاخر مالقه ـ دوم خطرة الطیف ورحلة الشتاء والصیف درمسافرت امیر ابی الحجاج) بچاپ رسانیده

این مجموعه دارای دو جزء دیگر هم هست که بطبع رسیده و گزارش مسلمین زائده اندلس ـ شهرهای اندلسیه و مرینیه ـ مختصر تاریخ نبی نصر ـ تراجم مستخرجه از کتاب ابن ابار (٤) در آندو نگاشته شده

این خاور شناس خدمات دیگری هم نموده و نویسنده کتابی بعنوان:

Der Islam

---

۱ — Goseph marcus miiller

۲ — نبی نصر سلسله ازسلاطین اسلامی است که درقسمتی ازکشور اسپانیا سلطنت مینمودند

۳ — ابن رشد محمدبن احمدبن محمد اندلسی فیلسوف بزرك ـ اسلامی متولد ۵۲۰ متوفی ۵۹۵

٤ — ابن ابار محمدبن عبدالله قضاعی متولد ۶۹۵ متوفی ۶۵۹

است که درچند جلد نوشته است

علاوه بر این مولر چندین نفر دیگر از خاور شناسان بنام مولر دیده شده که هر کدام در قسمت خاورشناسی خدمتی را انجام نموده اند .

۳۸۵ — موزیل Musil

خاورشناس معروف چکواسلاوی که از دانشمندان و جزء مستشرقین معاصر وصاحب آثار ونگارشاتی است

موزیل

این خاورشناس در مجمع علمی عربی دمشق و مجامع علمی دیگر عضویت دارد وخدماتی را درمعارف شرق انجام داده بنام جزیرة العرب در قرن بیستم کتابی نوشته که در آن سلطنت ابن سعود را تفصیل داده و کتاب او بچاپ رسیده

۳۸۶ — موسه Musset

مستشرق ادیب معروف که دوستدار وشیفته ادبیات ایران شده مخصوصاً بشیخ سعدی و آثاراواظهارعلاقه نموده و گلستان شیخ را از نظم و نثر اخذ و اقتباس و بزبان فرانسه ترجمه کرده و در حدود ۱۰٤۳ هجری بوده کتاب او در آن تاریخ در پاریس بچاپ رسیده

N

۳۷۸ — ناژلبرك Nagellberg

خاورشناس قرن بیستم که خدماتی نسبت بآثار علمای اسلامی انجام نموده و کتبی را بچاپ رسانیده که از آنجمله است کتاب الشجر ابی زید یا ابن خالویه که ناژلبرك آنرا در سال ۱۹۰۹ چاپ کرده

۳۸۸ ـ نالینو کارلو Nallino Carlo

۱۸۷۳

خاورشناس معروف ایتالیائی متولد ۱۸۷۳ که استاد دانش ستاره شناسی و تاریخ عرب پیش از اسلام در دانشگاه مصر بوده و استاد زبان عربی در آموزشگاه زبان ناپلی شده و از اعضاء اکادمی رم بوده این استاد صاحب مؤلفاتی عدیده است و کتبی جمع و تألیف نموده که از آنها است :

کتاب علم الفلك درنجوم وفلکیات تاریخ افتخارات عرب که باین عنوان نگاشته Honneurs d' Arabes

و کتاب مذکور خلاصه سخن رانی و کنفرانسهای اوست که در دانشگاه مصر القا نموده و این کتاب سال ۱۹۱۱ در رم بچاپ رسیده

نالینو زیج صابی بتانی (۱) را با منتخبات عربی و شروح مربوط باین کتاب با قیود و توضیحات لازمه ۱۸۹۳ در لیزیك چاپ نموده و دستوری برای زبان عربی عمومی نوشته که مشتمل قواعد و مکالمه این زبان است و درمیلان سال ۱۹۰۰ چاپ شده

۳۸۹ ـ ناسو L. Nassau

لیس ناسو خاورشناس که دربسط و نشر آثار دانشمندان اسلامی مبادرت کرده و کتبی را بچاپ رسانیده که از آنجمله کتاب نفحات الانس جامی است او کتاب

---

۱ ـ بتانی ابوعبدالله محمدبن سنان بن جابرحرانی متوفی ۳۱۷ هجری

مزبور را در کلکته چاپ نموده

۳۹۰ـ ناسو W. Nassu

ویلمهلم ناسوخاورشناس که جزو خدمتگذاران معارف شرق بشمار رفته وکتبی را بچاپ رسانده ازجمله کتاب فتوح الشام واقدی را از چند نسخه تصحیح نموده با مقدمه بزبان انگلیسی چاپ نموده

۳۹۱ ـ نیکلسن R. A. Nilcholson

خاورشناس معروف انگلیسی که بین مستشرقین و دیگران شهرتی زیاد دارد و از اهل تحقیق و اطلاع بوده و خدماتی زیاد نسبت بمعارف و دانش شرق و آثار بزرگان اسلامی و طبع و نشر آن نموده

نیکلسن درباره مولاناجلال الدین رومی و شمس تبریزی تحقیقات زیاد دارد و راجع بمثنوی هم آنرا از قدیمی ترین نسخه های خطی رو نویس نموده و بخرج اوقاف گیب بچاپ رسانیده

اوبا استرانژ (۱) کتاب ابو زیداحمدبن سهل بلخی را که در جغرافیا و دائرةالمعارف اسلامی است در ۱۹۲۱ استنساخ نموده و بخرج اوقاف گیب چاپ نموده اند.

نیکلسن در رشته تصوف وعرفان اسلامی تحقیقی زیادنموده وکتاب ترجمان الاشواق را که مشتمل مقالاتی در تصوف است گرد آورده ومجموعه اوخلاصه سه نسخه خطی بوده و ترجمه مختصری بزبان انگلیسی بدان ضمیمه کرده درلندن (۱۹۱۱) چاپ نموده وکتاب طریقةالاولیاء شیخ عطار (۲) رابامقدمه وفهرست واختلافات آن قسمتی در ۱۹۰۵ و یکقسمت در ـ ۱۹۰۶ با متن فارسی بچاپ رسانیده وآقای محمد قزوینی بقسمتی از آن مقدمه نوشته

در دائرةالمعارف اسلامی لیدن و فهرست کتابخانه بریل قسمتی از عملیات

---

۱ - Strange

۲ـعطار فریدالدین ابوحمید محمدبن ابراهیم نیشابوری متولد ۵۱۳ صاحب پندنامه وطریقةالاولیاء و غیره که در ۶۲۷ بدست مغولها کشته شد

و آثار نیکلسن نگاشته شده .

این دانشمند علاوه بر کار های مذکور کتاب **کشف المحجوب هجویری** را ترجمه نموده و کتاب نقل و انتقال شعر و شاعری را نوشته که کتابی مهم و نفیس و مشتمل مطالبی در ادبیات اسلامی است و تحت این عنوان در آمده

Translation of Easterns poetry prose

او قسمتی از **تاریخ گزیده حمدالله مستوفی** را با فهرست در ۱۹۱۳ بچاپ رسانیده و کتاب **اللمعه فی التصوف** عبدالله بن علی سراج طوسی را با انتقاد وفهرست و یادداشتها در ۱۹۱۴ چاپ نموده

۳۹۲ ـ نیکلا Nicla

نیکلا ایران شناسی است که در قرن نوزدهم میزیسته مدتی در ایران بعنوان قنسولی فرانسه بوده رباعیات خیام را بفرانسه ترجمه کرده و در پاریس (۱۸۶۷) ضمن ۲۲۰ صفحه چاپ نموده (الهلال شماره ۶ سال ۱۸)

۳۹۳ ـ نیبوهر K. Niebuhr

(۱۸۱۵—۱۷۴۴)

کارستن(۱)نیبوهر خاورشناس مشهور دانمارکی که بشرق سفر نموده قسمت عمده از جزیرةالعرب را دیده و کتابی در شرح مسافرت خود در دوجلد بعنوان Reiseboschreil nach Arabien نگاشته که در کپنهاك سال ۱۷۷۸ بطبع رسیده و کتابی بنام voyage en Arabie

نیبوهر کتاب **فتوح الجزیره واقدی** را در هامبورك (۱۸۴۷) چاپ نموده ، گوستاولوبون درتمدن عرب خودازوی مکرر نام برده واورا از سیاحان مشهور آلمان مینویسد که در ۱۷۴۲ و ۱۷۶۱ بعربستان رفته و از راه هند و ایران و روم شرقی با روپا بر گشته و کتابی بنام « مسافرت بدیار عربستان » نگاشته

نیبوهر رئیس هیئت ومدیر جمعیتی بوده که از طرف دولت دانمارك بعربستان

---

(۱) Karsten Nibuhr

رفته ـ کریستنسن سفرا ررادر ۱۸۶۵ نوشته گوید : نیبوهر با یاران خود تخت جمشید ایران را دیده او در کتاب سفر عربستان خود شرحی از خرابه های تخت جمشید و آثار اشکانیان نگاشته و عکسها از کتیبه میخی تهیه نموده او وقتی که بدانمارك بر گشته شرح اکتشافات خود را که در ایران نموده نشر داده

ولادت نیبوهر ۱۷۳۳ یا ۱۷۴۴ و فاتش ۱۸۱۴ بوده گوستاولوبون وفات اورا ۱۸۱۵ ضبط نموده

۳۹۴ — نیو ئرگ H . S . Nioerg

هانریك ساموئل نیوئرگ (۱) خاورشناس سوئدی تولداو ۲۸ دسامبر ۱۸۸۹ درسولرباتکی (۲) که زبان سیمتیك عربی ـ عبری ـ سوریه ـ زبان فارسی ـ ایرانی قدیم ـ اوستا ـ پهلوی ـ ایران جدید ـ دیالکتولژی ایرانی ـ سانسکریت ـ ترکی را فرا گرفته و دکتر ادبیات عمومی شده

نیوئرك مدیر کنفرانس سال ۱۹۱۹ بوده استاد زبانهای سیمیتك در دانشگاه اوپولا (۳) در ۱۹۳۱ شده و شغل رسمی او معلمی است

تألیفات او در زبان سامی و مواد قواعد صرف و نحو و غیره است و ترجمه‌ها از آلمانی و فرانسه نموده مقالاتی در روزنامه های آسیا نگاشته و بررسی در مذاهب قدیمه ایران نموده کنفرانس ها (۱۹۳۵) درسوئد داده

کتاب انشاءالدوائر ـ التدبیرات الالهیه ـ عقلیةالمعشوقه والانتصار در ردابن راوندی (۴) خیاط را ترجمه نموده (اقتباس از نگارش صاحب ترجمه)

۳۹۴ ـ نولدکه T. Noëldeke

پروفسو تئودر نولد که آلمانی خاورشناس معرف کهن سال که در زبان سامی و لغات شرقی تخصصی تمام پیدا نموده و شهرتی زیاد دارا شده

---

۱ - Henrik Samuel Nioerg ۲ - Sölerbatki

۳ - Uppoola

۴ ـ ابن راوندي احمدبن زيدبن يحيى‌بن اسحق راوندي متكلم‌متولد ۲۴۵ هجري متوفي ۳۰۰

نولدکه قریب نود و پنجسال زندگانی نموده ولادتش درهامبورك سال ۱۸۳۷ ودر ۱۹۳۱ وفات یافته و ازهمه خاور شناسان زندگانی او درازتر و معمر ترین آنها بوده .

این مستشرق در کوتنکن ـ وین ـ لیون وبرلن تحصیل نموده مخصوصاً درزبان سریانی و عربی روزگاری گذرانده و بیشتر وقت وی بتالیف گذشته

نولدکه

مهمترین مؤلفات نولدکه بآلمانی تاریخ قران است که پس ازتألیف بپاس انجام این خدمت باعطاء جایزه آکادمی فرانسه نائل شده دیوان عروة بن ورد (۱) را بآلمانی نقل نموده مباحثی در شعر عربی و دوره جاهلیت نوشته

نولدکه تاریخ ایران و عرب ایام‌ساسانی ـ تاریخ غساسنه (۲)ـ لغات سامی ـ معلقات خمس و و مولفاتی دیگر در زبان سامی و غیره که ازقبیل این موضوعات است نگاشته ومنتخباتی در اشعار عربی با شروح کلمات بزبان‌لاتینی ترتیب داده اگوست فلر فهرست ابجدی در برلن سال ۱۸۹۰ برای آن مرتب کرده

نولدکه درنشر تاریخ طبری بامستشرقین دیگر شرکت نموده وکتاب مفیدی درخصوص شاهنامه و تحقیقات لازمه آن نوشته در لیزیك (۱۹۲۰) بطبع رسانیده (روز نامه

---

۱ ـ عروة بن ورد یکی از مورخین قرون اولیه هجری است

۲ ـ غساسنه ـ سلسلهٔ از حکومت های پیشین عربستان بودند

کاوه سال ۲ ص ۲۹ ش ۱۲) و کتاب

Histarians ’ History of the world

را در چندین جلد نوشته

حماسهٔ ملی ایران نولدکه از کتب خیلی نفیس بدین عنوان است

Das Iranische National epos von Thédodor Noëldeke

کتاب نولدکه از کتابهای معروف (اساس فقه اللغه ایرانی)است که گایگر و کوهن آنرا در ۱۸۹٦ میلادی انتشار داده اند

۳۹۵ ــ نوسکویی Noskowyi

۱۸٦٦

خاور شناس که بزبان عربی اطلاع یافته علاقه خود را بنشر آثار فضلای اسلامی ابراز نموده و خدماتی انجام داده که از آنجمله است:

کتاب **الطرفة الغریبه فی اخبار حضر موت العجیبه** **تقی الدین مقریزی** صاحب الخطط ، مستشرق مذکور این کتاب را بعربی ولاتینی دربون سال ۱۸٦٦ بطبع رسانیده .

O

۳۹۶ — ابسن Obson

خاورشناس که کتابی درتاریخ مغول بعنوان

His. des Mongols

درچهارجلد ترتیب داده دردائرةالمعارف اسلامی لیدن نام وکاراو (ج ۱) مسطور است تتبع و تحقیق مورخ مزبور خالی از اهمیت نیست و در نوبت خود باین قسمت از تاریخ شرق خدمتی شایسته انجام داده

۳۹۷ — ادو آکر کاتیرینی Odoacre Catirini

خاورشناس دانشمند صاحب ترجمه کتاب حکم‌عربیه‌است که باترجمه لاتینی در رم سال ۱۹۰۱ بطبع رسیده و بزبان عربی دانا و آگاه بوده

۳۹۸ — ادریکوس دی‌پردنن Odoricus di pordenone

ایران شناس پیشین که در زمان سلطان ابوسعید بهادرخان (مغول) به ایران آمده و آگاهی از این سرزمین‌پیدا نموده‌ونتیجه‌آن‌را تدوین وکتابی نوشته‌که طبع شده واز مردم پروس بوده که در قرن هشتم هجری زندگانی داشته

۳۹۹ — اوستروپ Oestrup

۱۹۰۵

خاورشناس معروف که کتاب الف لیله ولیله‌را بروسی ترجمه و سال ۱۹۰۵

---

۱ — ابوسعید بهاذرخان فرزند الجایتوی مغول متولد ۷۰۵ ومتوفی ۷۳۶ که درسن ۱۲ سالگی بشاهی رسیده و۱۹ سال سلطنت کرده

در مسکو بطبع رسانیده ودراصل کتاب وحکایات آن بر رسی و اظهار نموده‌اوستروپ حکایات کتاب را بسه دسته قسمت کرده : اصل و ریشه کتاب ـ حکایات مأخوذه از کتب فارسی (هزار افسانه) ـ حکایاتی که در مصر اضافه شده

کریمسکی (۱) ذیل ترجمه روسی اوستروپ انتقاد نموده و تمامترین ترجمه الف‌لیله‌ودقیقتر ازهمه‌ترجمه بورتن (۲) را شمرده که‌بانگلیسی ترجمه ودرپاریس ولندن (۱۸۸۵) بطبع‌رسیده اخیراً هم بآلمانی در انسلورلاک (٤)طبع شده و ترجمه‌ایکه ماردروس بفرانسه نموده در پاریس سال ۱۸۹۹ بطبع رسیده

۴۰۰ ـ الدنبرك Oldinberg

(۱۹۳٤)

خاورشناس روسی که ازدانشمندان بوده ودر۱۹۳٤ وفات یافته و در آکادمی علوم اتحاد شوروی روسیه عنوان منشی گری دائمی داشته و رئیس انستیتوی شرق شناسی آکادمی لنین گراد شده مؤلفات علمی مفید درادبیات وتاریخ و افکار والسنه ملل شرقی‌نگاشته وبیادگارگذاشته ودردهمین کنگره‌مستشرقین‌عملیاتی راانجام‌نموده

۴۰۱ ـ الئاریوس Olearius

ایران شناس که در دوره سلاطین صفویه باین سرزمین آمده ودر خاك‌ایران گردش کرده باوضاع جغرافیائی وسیاسی میهن ما آگاه شده ونتیجه‌مطالعه‌ومشاهدات خودرا تحت نگارش آورده و کتابی کرده که بطبع رسیده

۴۰۲ ـ الگادلابدو M. Olga de Labdow

۱۹۰۵

خانم روسی است که زبان عربی و بعضی زبان دیگر را تحصیل نموده و کتاب نبذة فی‌اخبارالکرخ مکاریوس انطاکی حلبی را با ترجمه بزبان فرانسه در رم سال ۱۹۰۵ بطبع رسانیده

۴۰۳ ـ الیویه G.A Olivier

فرانسوی ایران شناس که زمان سلطنت آغامحمدخان (٤) قاجار یکسال بقتل

---

۱ ـ Kroynishi ۲ ـ Burten ۳ ـ Inselverlag ٤ ـ آغا محمدخان مؤسس سلسله‌قاجاریه متولد ۱۱٤۹ ومتوفی۱۲۱۲ فرزندمحمدحسن‌خان‌قاجار که‌در۱۲۰۹ هجری استقلال‌یافته ودر ۱۲۱۲ در قلعه شوشي بدست صادق و خداداد نوکرهای خود مقتول گردید .

او مانده) (۱۲۱۱ قمری هجری) بطهران آمده دراین کشورسیاحت ودرخاك عثمانی هم گردش کرده در (۱۷۹۵ م) کتابی تحت عنوان (سفرنامه کشور عثمانی و مصر ایران)

Vogage dans l'empire Ottoman
L'E'gypt et en perse,

در شش جلد نوشته و این کتاب درپاریس از ۱۸۰۱ تا ۱۸۰۳ بطبع رسیده ، بطوری که‌نوشته‌اند الیویه‌اول اروپائی است که بالای کوه الوند همدان رفته

(الیویه)

الیویه در کتاب خودش از طهران چنین مینویسد : « آغا محمد خان کوشش میکند که در طهران جمعیتی را سکنی داده و تجار را در آنجا بکار وادارد - این‌شهر بیشتر از پانزده هزارجمعیت ندارد و آن درصورتی است که سه هزار قشون‌ساخلوئی باآنها ضمیمه شود »

۴۰۴ — اوپرت J. Oppert

خاور شناسی است که ازقسمت عراق عرب و بین‌النهرین وتاریخ و گزارش آن سر زمین اطلاعی زیاد پیدا نموده ودر آنحدود اکتشافاتی کرده و حاصل‌اطلاعات خودرا ضمن کتابی در چند جلد بعنوان

Exposition Scientif en - Mésopotami

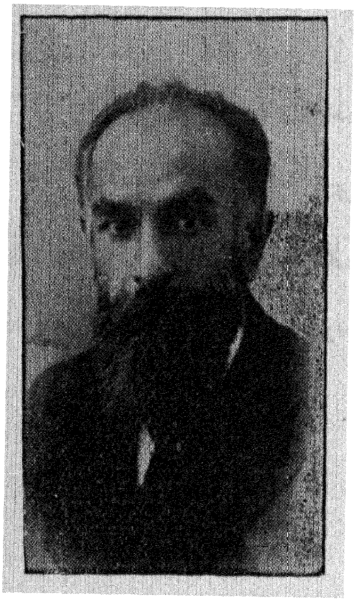
تدوین نموده و کتاب او در ۱۸۶۳ بطبع رسیده و از مستشرقین قرن نوزدهم‌است

۴۰۵ — اوربلی G. Orbli

ژزف اوربلی خاورشناس دانشمندروسی متولد در کوتائیت سال ۱۸۸۷ که تحصیلات خودرا در دارالفنون پطروگراد فاکولته فیلولژی شعبه زبان شرقی انجام نموده و ۱۳ سال بکاوش خرابه‌های شهرآنی مشغول‌شده (شهر مزبور بتاریخ وادبیات ایران‌مربوطاست) روابط‌مزبور را کتب ومؤلفات چاپکین دانشمندروسی وبدیع‌الزمان نشان میدهد .

پروفسورمارعضوآکادمی‌اسمیرنوف وپروفسورالدنبرك ازاستادان اوربلی‌بوده‌اند

این استادتا ۱۹۰۸ تحصیلات خودراتمام‌نموده در ۱۹۱٤ استاددانشگاه لنین‌گراد شده در همین سال عضو آکادمی علوم روسیه گردیده و از ۱۹۲۸ موزه ارمیتاژ(۱)

(اوربلی)

شده چندی بعد بریاست موزه برقرار شده در موزه مزبور غرفه و نمایشگاه اشیاء مخصوص شرق را ترتیب داده و مؤلفات و آثاری در ادبیات وتمدن وصنایع مستظرفه ایران وقفقاز دارد مطالبی که اوربلی نوشته بیشتر بدوره ساسانیان مربوط است ودرباره شاهنامه فردوسی از جنبه تاریخی مطالعه وبررسی نموده زبان فارسی رافرا گرفته در کنگره فردوسی عضویت داشته باسایر مستشرقین در طهران حاضر شده در موقع نطق بزبان فارسی سخن رانی نموده .

۴۰۶ ــ اوزلی U. Ouseley

ایران شناس که درحدود ۱۲۲۶ بایران آمده ، طهران و ـ درباران زمان‌را ـ دیده اوزلی صاحب سفرنامه نواحی مختلفه شرق تحت این عنوان

Travels of various Countries of the East

در دو جلد است که درلندن (۱۸۲۱) چاپ شده در این کتاب شرحی از استخر فارس (تخت جمشید) نگاشته (دائرةالمعارفی اسلامی لیدن ؛ ۲)

دردائرةالمعارف لیدن مینویسد « اوزلی کسی است که قسمت‌عمده نسخهٔ خطی الف لیله و لیله را بدست آورده و از ۱۷۹۷ تا ۱۷۹۸ درکتاب (مجموعه شرقی) خود

Oriental Collection

نشر داده و در سال ۱۸۱۱ ترجمه انگلیسی کتاب الف لیله و لیله گالان (۲)

۱- Armitage

۲ - Gallan

را بچاپ رسانیده و جلد سومی بر آن افزوده که شامل حکایاتی جدید و از نسخه ورتلی منتاک (۲) گرفته اوزلی از آذربایجان تفصیلی نگاشته که شرح آن در دائره المعارف اسلامی لیدن ضمن واژه (آذربایجان) نگاشته شده

۴۰۷ — اون ژون Owen jons

دانشمند معروف انگلیسی که در آثار اسلامی بررسی تمام نموده بویژه در قصرالحمراء وسایر ماثر اسلامی اندلس و اسپانیا مطالعاتی عمیق کرده و حاصل نظر خود را کتاب نموده و بطبع رسانده

۲ — Wortley Montague

P

w. G. Palgrave ۴۰۸
۱۸۸۸ -- ۱۸۲۶

ویلیام ژی فرد (۱) جهان گرد مشهور انگلیسی که در خاور زمین گردش کرده و در آرتش هند بوده او در فلسطین و شامات و نجد و عربستان بررسی زیاد نموده ریاض و قطیف را دیده و برای استخلاص انگلیس ها که در حبس حبشه و سیاهان بودند کوشش و بررسی نموده و سیاحت نامه راجع بمشاهدات خود در این صفحات نگاشته و دو جلد کتاب راجع بآسیا نوشته، درزمان طلال بن عبدالله وهابی امیر نجد بآنجا رفته (۱۸۶۲ ـ ۱۸۶۳) سال بعد گوار مانی (۲) بآنحدود سفر نموده و اینها و در عادات و رسوم و طرز زندگانی شرقی و احوال مردم آسیا تحقیقاتی نموده اند و ترجمه عربی بر دائرة المعارف اسلامی لیدن ج ۲ ص ۱۷۶ از وی نام برده ـ گوستاولوبون هم در کتاب تمدن عرب بتحقیقات پالگراو استناد نموده وفاتش ۱۸۸۸ میلادی در مونته ویدئو بوده

Pally ۴۰۹ ــ پالی

خاور شناس انگلیسی که بعربستان مسافرت نموده و از گردش خود سفر نامه ترتیب داده بطبع رسانیده در مجله انجمن شاهی جغرافیائی لندن هم از گزارش مسافرت خود مقالاتی انتشار داده

Palmer ۴۱۰ ــ پالمر
۱۸۸۲ — ۱۸٤

استاد معروف خاور شناس و روزنامه نگار انگلیسی معلم دانشگاه کمبریدج

۱ — William Gifford　　۲ — Guarmani

که مولفاتی زیاد دارد و خاورشناسی آگاه بوده ـ و خدماتی شایسته بطبع و ترجمه و نشر آثار اسلامی نموده تولد او هم در کمبر یدج ۱۸۴۰ میلادی بوده' پالمر قرآن مجید را بانگلیسی ترجمه و نشر داده و دیوان زهیر(۳) راهم بانگلیسی ترجمه وطبع کرده و در ۱۸۸۲ وفات نموده

۴۱۱ ـ پاستورال بواسن Pastaural Boisen

۱۸۵۳

خاور شناس دانمارکی که بکتاب گلستان سعدی علاقه یافته و سال ۱۸۵۳ میلادی بطبع رسانیده و در عالم خاورشناسی خدماتی دیگر را هم انجام نموده

۴۱۲ ـ پول کراو Paul Krau

۱۹۳۵

خاور شناس معروف آلمانی معاصر که در ترجمه و طبع کتاب جابربن حیان مشهور صاحب علوم عجیبه مبادرت نموده و جلد اول این کتاب را در ۱۹۳۵ بعربی طبع کرده کتاب مزبور شامل اصول متن و تمام دوره درسه مجلد است که دو جلد دیگر بفرانسه در تفسیر و تحقیق جلد اول نگاشته شده و هنوز طبع آن تمام نشده

کتاب جابر شامل تاریخ انتشار آراء و عقاید و افکار هندی و یونانی وتغییراتی است که مسلمین در آن داده اند وبکتاب (**اخراج مافی القوه الی العقل**) موسوم است

۴۱۳ ـ پاوه دکورتل Pavet de Courtell

خاور شناس که دراواسط قرن نوزدهم میلادی زندگانی می نموده و خدماتی را از طبع ونشر کتب دانشمندان انجام داده ازجمله کتاب **مروج الذهب مسعودی** و کتاب **معادن الجوهر** رادر پاریس بدستیاری دمینارد مستشرق بافهرست مخصوصی در ۱۸۶۹ بچاپ رسانیده

---

۱ ـ زهیربن ابی سلمی متوفی در ۶۳۱ میلادی شاعر عرب و صاحب یکی از قصائد معلقه ۲ ـ جابربن حیان ابو موسی صوفی طرطوسی استاد علوم عجیبه متوفی ۱۶۱ شاگرد حضرت امام جعفر صادق ع

۴۱۴ ـ پدرسن J. Pedérsen

ژان پدرسن خاورشناس معروف دانمارکی که کارهای زیادی‌را در قسمت شرق شناسی اقدام کرده و از نویسندگان واهل تحقیق و اطلاع است .

این خاورشناس در چندین انجمن دانشی کارمندی دارد از جمله عضویت او در مجمع علمی عربی دمشق است ، مقالات اودر دائرةالمعارف اسلامی لیدن بسیار است و درباره ابن جنی (۱) دانشمند اسلامی و کتب و آثار او تحقیقاتی نموده و شرح حال اورا نگاشته

پدرسن

پدرسن گذارش احوال وعملیات مستشرق معروف فرانتز بوهل را در مقاله مخصوصی که بعربی ترجمه شده بقلم خود نوشته و آن مقاله درمجله مجمع علمی دمشق درج گردیده

سایر کار های این خاور شناس در فهرست کتابخانه بریل باتصویر او مندرج است ، اودرجمع آوری مجموعه‌تاریخ وجغرافیا واقتصادیات بالتیك و اسکاندیناوی با چندتن ازدانشمندان دیگر همدستی نموده

۴۱۵ ـ پللیو P. Pelliot

پول‌پللیو (۲)خاورشناس‌معروف‌فرانسوی که‌ازدانشمندان‌مستشرقین‌معاصراست این دانشمند در قسمت تاریخ مغول مطالعه و تحقیقاتی نموده و کتاب تاریخ سری

---

۱ ـ ابن جنی ابوالفتح عثمان‌بن جنی بغدادی متولد ۳۹۵ـ متولد۳۳۰ هجری صاحب کتاب الخصایص

۲ ـ Paul Pelliot

مغول رابدست آورده که حماسه مغولی است و در ۶۳۷ هجری بنام یوان چائو پی شی تدوین گردیده

این کتاب بسعی و اهتمام پللیو طبع و انتشار یافته است

(پللیو)

این خاورشناس در قسمت چین شناسی متخصص و در تاریخ مغول متتبع است

پللیو عضو آکادمی انستیتو تاریخ فرانسه در پاریس است و در آنجا ریاست انجمن مطالعات ایران را داراست او کتابی دیگر بنام مسافرت دریائی چینان در آغاز قرن ۱۵ تحت عنوان :

Les grands Voyages Maritines Chinois

نگاشته و کتاب او در ۱۹۳۳ بچاپ رسیده و آثاری دیگر هم دارد که فهرست کتابخانه بریل از آن نام برده ص ۱۱۰

۴۱۶ — پرکن Perkin

۱۸۴۰

نخست مبلغ و مسیونر امریکائی که در ۱۸۴۰ باورمیه و ایران آمده و از ایران شناسان اواسط قرن نوزدهم بوده که در گزارش و وضع احوال این سرزمین بررسی و مطالعه نموده و کتابی بنام هشت سال در ایران تحت این عنوان :

Eight years in Persia

بانگلیسی نگاشته و طبع و نشر یافته

۴۱۷ — پررن Perron

خاورشناس فرانسوی در قرن نوزدهم که در آداب و رسوم اعراب دوره جاهلیت

بررسی وتحقیق نموده و کتابی راجع بزبان عرب پیش از اسلام و بعد از آن نگاشته که در ۱۸۵۸ بچاپ رسیده

پررن قسمتی از اشعار عرب زمان جاهلیت را ترجمه نموده و مقاله های زیادی در مجله آسیا راجع بادبیات و رسوم عرب نوشته و نشر داده

این خاور شناس کتاب الصناعتین را بفرانسه ترجمه و در ۱۸۶۰ درپاریس بطبع رسانیده و کتاب خلیل بن اسحق(۱) که درفقه مالکی (۲) است بفرانسه نقل کرده

۴۱۸ — پرچ W. Pertsch

ویلهلم پرچ خاورشناس معروف آلمانی که در قسمت کتب خطی فارسی تخصص یافته و زبان فارسی را بخوبی یاد کرده و از دانشمندان محقق بوده

این خاورشناس کتب خطی فارسی کتابخانه دولتی برلن را فهرست نموده و خدماتی شایسته درباره طبع و نشر آثار شرقی انجام داده

پترمن Peter mann

خاورشناس مزبورنویسندهٔ کتاب Reisen in Orient که آنرا در چند جلد نوشته و در ۱۸۶۱ در لیپزیك طبع نموده

۴۱۹ — پزارد M. Pezard

موریس(۳) پزارد ایران‌شناس فرانسوی که درقسمت آثارباستانی‌ایران مطالعات زیاد نموده و کتابی راجع بسفال سازی قدیم اسلام و مبدء آن بعنوان

Lacéramique archaique de L'islam et ses origines

در دو جلد نگاشته و درپاریس سال ۱۹۲۷ بچاپ‌رسانیده ، کریستی‌ویلسن درکتاب آثار صنایع ایران خود از این ایران شناس نام برده و از اثر خامه او استفاده نموده

۴۲۰ — کیتی Ur. philip kitti

خاورشناس مورخ امریکائی استاد دانشگاه پرنستن اونیورانی وغیره

دکتر مزبور مابین پنجهزار نسخهٔ خطی عربی دانشگاه رسالهٔ در منطق کشف

---

۱ - خلیل‌بن اسحق بن موسی جندی مصری متوفی ۸۶۷ مؤلف کتاب مختصر

۲ - مالکی مالك‌بن انس اصبحی متولد ۹۵ هجری متوفی ۱۷۹ صاحب کتاب کتاب‌الموطاة

۳ - Maurice pezard

نموده که تاریخ آن چهارصد سال قبل از اکتشاف کلمبوس بوده و این کتاب بقلم یکنفر نویسنده کرمانی استنساخ شده و نظریاتی در منطق فیروز آبادی یادداشت نموده که تاریخ آن با ۱۰۹۲ میلادی مطابق است

این استاد کتابی هم درلغت کشف کرده که در موقع جنگ مسلمین با عیسویان بدست اروپائیان افتاده وضمن مجموعه کتب فوق است، این کتاب علمی دائرة المعارف طبی است که علی بن عباس مجوسی (۱) برای سلطان عضدالدوله دیلمی (۲) نوشته و مجوسی در ۹۹٤ میلادی وفات یافته واین مؤلفه طبی در ۱۱۲۷ بزبان لاتینی ترجمه شده .

این مستشرق نسخه دیگری درمداوا ومعالجه ازابن سینا پیدا نموده که در ۱۵٦٤ نوشته شده و نسخهٔ از مزامیر مقدس بدست آورده که در ۱٦۷۲ مسیحی جمال الدین متصادی عرب نوشته

کیتی نسخه دیگری که از همه نفیستراست کشف نموده و آن کتاب لغتی است که دارای ۸٦۰ صفحه تحت عنوان بحراللسان (دریای زبان است) این نسخه در اوایل قرن نهم ۱۸۱۵ بدست ابن علی نوشته شده واسنادی را کشف نموده که تمام قسمت دنیای قدیم اسلام و متصرفات آنرا نشان میدهد و حدودی ازاسپانیای غرب تا سمرقند شرق را شامل است این اسناد برای حاکم ترك نژاد سمرقند (اولوغ) بانقشه نجومی تهیه شده ودر رصدخانه مشهور الغ بیك (۳) آویخته بوده و رصدخانه مزبور در ۱٤۲۸ میلادی بنا گردیده

نسخه های خطی که تحت نظر و مطالعه دکتر آمده بخطوط مختلفه از کوفی مغربی تا نسخ مصری وسوریه و فارسی ایرانی بوده کـه مؤلفین و نویسندگان نسخ مزبور مسلمانان اسپانیا و بربر و مصری و عرب و ایرانی و ترك بوده اند

۱- مجوسی علی بن عباس فارسی صاحب کتاب ملکی متوفی در ۳۸٤ ۲ - عضدالدوله دیلمی فنا خسرو بن رکن الدوله متوفی ۳۷۲ ۳ - الغ بیك پسر شاهرخ بن امیر تیمور گورکان صاحب زیج ورصد معروف متوفی ۸۵۳

۴۲۱ ــ پیرلتی Pierre Loti

۱۸۵۰-۱۹۲۳

دانشمند معروف ایران شناس و رمان نویس مشهور فرانسوی که در ۱۸۵۰

(پیرلتی)

تولدیافته ودررمان نویسی استادی متخصص بوده پیرلتی بایران آمده در این کشور گردش و سیاحت نموده و نتیجه تماشا و مطالعات خودرا کتابی تدوین کرده که طبع شده و بشرق اقصی نیز سفرنموده وسیاحت نامه ازژاپون نگاشته که در پاریس سال ۱۸۹۲ بطبع رسانیده این استاد مؤلفات و آثارعدیده دیگری دارد که طبع شده وفات او در ۱۹۲۳ بوده

۴۲۲ ــ پیرسن Pierson

(پیرسن)
Pierson

از خاورشناسان معروف است که فرهنگی راجع بحروف ژاپونی ترتیب داده وتلفظات چینی را هم بآن علاوه نموده ضمناً اصل وریشه بعضی از کلمات راهم متعرض گردیده و از دانشمندان متتبع بشمار رفته

کتاب او در ۱۹۲۶ بچاپ رسیده و جزو نامبردگان فهرست کتابخانه بریل است

او کتابی هم در صرف ونحو نوشته که در ۱۹۳۵ چاپ شده و یکی از کتابهای چینی را ترجمه و نقل نموده

۴۲۳ ــ پیترو دلاواله Pietro dellavallé

ایران‌شناس دیرین که‌از اعیان‌و بزرگان رومانی و بعداز گوزافات‌باربرو(۱) بدویست سال بعد در دورهٔ سلاطین صفویه بایران آمده و در این مرز و بوم گردش نموده و کتابی بعنوان سفرنامه خود در ایران ترتیب داده

سفرنامه او در پاریس سال ۱۹۶۲ بچاپ رسیده و کتابی مفید است

۴۲۴ ــ پلانوکارپینو Plano Carpino

۱۶۵۰

ایران شناس قرن ۱۶ میلادی که زمان سن‌لوئی پادشاه فرانسه باتفاق (کیلیوم دورو بروکی) بایران آمده در دربار منکوقا آن مغول بار یافته (در حدود ۱۶۵۰)

این دو نفر شرح مشاهدات و مسافرت خودرا کتابی ترتیب داده اند که در مورد خود مفید است

۴۲۵ ــ پلوتن Pluton

۱۹۰۹

خاورشناس دورهٔ اخیر که در نشر آثار و افکار دانشمندان اسلامی اظهارعلاقه نموده‌و کتبی راطبع و نشرداده که‌از آنجمله است کتاب‌مفاتیح‌العلوم خوارزمی(۲) قسمت عمده رسائل جاحظ(۳)

وفات پلوتن در ۱۹۰۹ بوده

۴۲۶ ــ پوکوك Pococke

۱۶۷۱

مستشرق معروف انگلیسی که‌در اکسفرد تحصیلات خودرا انجام‌داده وبجانب مشرق مسافرت نموده مدتی اوقات خودرا در سوریه و شامات گذرانده وخدماتی‌را در ترجمه و نشر آثار دانشمندان شرق انجام داده

---

۱ -- Gosaphat Barbaro

۲ ـ خوارزمی عبدالله محمدبن احمدبن یوسف خوارزمی متوفی ۳۸۷ ۳ ـ جاحظ ابوعثمان عمربن بحر نحوي صاحب كتاب الحيوان وبيان‌متولد ۱۶۰ متوفی ۲۵۵

پوکوك نظم الجواهر سعید بن بطریق(۱) منطبعه اکسفرد (۱۶۵۹) را ترجمة نموده و کتاب تاریخ مختصر الدول ابن عبری(۲) را با ترجمه لاتینی در ۱۶۶۳ بطبع رسانیده، رساله حی بن یقظان را ترجمه و نشرداده و آنرا بعنوان

philosophus Autodacius Abi jaafar ebn tophil
Hai Ebn yakdban (Hay in Djakzan)

در آورده که باسم اسرار الحکمه الاشراقیه معروف گردیده و در ۱۶۷۱ بطبع رسانده

۴۲۷ ــ پن بوارك Pons Boigues

از خاور شناسان بشمار رفته و کتابی نوشته که در آن شرح حال و تراجم رجالی از بزرگان اسلام و دانشمندان مندرج است و این کتاب بعنوان

Ensayobis Bibliografico

میباشد که دائرة المعارف اسلامی لیدن مطالبی از آن اقتباس نموده

۴۲۸ ــ مستر پوپ Mr. Pope

۲۸۸۱

پروفسور پوپ یا ارتور اپهام پوپ (۳) خاورشناس متخصص صنایع اسلامی در دار الصنایع و هنرستان شیکاگو که از ایران شناسان مشهور بشمار آمده

مستر پوپ در خصوص صنایع و آینده ایران کنفرانسی مفصل داده که خطابه آن بفارسی ترجمه و ضمیمه مجله رسمی تعلیم و تربیت (سال اول) در رساله مخصوص بطبع رسیده قسمتی بنام مقدمه صنایع ایران بعنوان

An Introduction To Persian

دارد که در لندن ۱۹۳۰ چاپ شده

پوپ در دانشگاه (یونیورسیته) برون دکرال و هاوارد امریکا تحصیل نموده ودر دوره جنك خدمات نظامی کرده واز کارهای عمده او مستشاری صنایع مستظرفه ایران در مؤسسه صنعتی پنسلوانیا بوده قریب ۲۰ مقاله یا بیشتر درصنایع ایران

---

۱ ـ ابن بطریق تیثیوس اسکندری بطریرك فلکی طبیب متولد در ۲۶۳ متوفی در ۳۲۸ ۲ ـ ابن عبری گریکوریوس ابوالفرج بن اهرون متولد ۶۲۳ متوفی ۶۸۵

۳ ـ Arthur upham pope

نوشته و نشر داده ودراین موضوع کتبی تألیف نموده و در یونیورسیته ها وموزه‌های امریکا ـ انگلیس ـ فرانسه ـ لهستان ـ روسیه و دیگرجا کنفرانس داده وسال ۱۹۲۶ در نمایشگاه فیلادلفی از طرف دولت ایران مأموریت یافته و نقشه‌بنای غرفه‌ایران‌را طرح نموده درامورمربوطهٔ بایران عنوان‌مدیری داشته ؛ درتشکیل کنگره بین‌المللی اول صنایع مستظرفه ایران در ۱۹۲۶ دخالت داشته، درنمایش بین‌المللی صنایع‌ایران سال ۱۹۳۱ لندن مستریوپ عامل و مؤسس اینکار بوده در کنگرهٔ بین‌المللی ایران لندن سال(۱۹۳۱) شرکت داشته

مستریوپ در کمیته بین‌المللی صنایع ایرای عنوان منشی گری داشته موسسهٔ امریکائی صنایع مستظرفه و عتیقه جات ایران را تشکیل و تأسیس نموده و عمل آثار باستانی ایران و عکس برداری آنرا عهده دارشده عکسهای‌مخصوصی‌درلندن ـ پاریس ـ برلن و پایتختهای مهمه دیگر در معرض نمایش عمومی گذاشته

از خدمات مستریوپ تألیف و جمع آوری مجموعهٔ باسم آثار صنایع مستظرفه ایران است که ضمن شش جلد ضخیم ترتیب داده و زیاده از ۱۵۰۰ ملیون ریال صرف جمع آوری مجلدات مزبور نموده و این کتاب دارای دویست کلیشه بزرگ و ۱۵۰۰ عکس سیاه و سفید و ٤۵۰ نقشه و ۸۰ فصل است که توسط ٦۵ نفر از اشخاص زبر دست و متخصص فراهم آمده

مستریوپ برای نطق و خطابه ۱۹۳۵ در فرانسه از طرف اونیورسیته هاوارد انتخاب و در اونیورسیته های فرانسه ازنفوذ معماری‌ایران درمعماری اروپا سخنرانی نموده و کنفرانس داده

یوپ این چندسال اخیر که کشورایران در تحت سلطنت و اقتدار (اعلیحضرت شاهنشاه پهلوی) اداره شده مکرر باین کشور آمد و شد نموده و گردش در اصفهان و شیراز و شهرهای دیگر ایران نموده و اظهار علاقه و عشق بایرانیان و آثار جدید و باستان این سر زمین کرده

مستریوپ اخیراً در انجام معمل بسیار مفیدی مبادرت نموده و کتابی راجع

بصنایع ایران در شش جلد جمع و تدوین نموده بعنوان

The Survey of iranian

در ۱۹۳۸ در لندن بچاپ رسانیده

پوپ در این کتاب تمدن ایران قدیم و عظمت آثار وصنایع باستانی این کشور را بخوبی شرح داده،

۴۲۹ — پرترهاروی Porter Harvey

۱۹۱۸

از دانشمندان لغت و تاریخ است که زبان عربی را بخوبی یاد گرفته و در لغات این زبان بحث و تتبع کرده و فرهنگی بزبان عربی و انگلیسی و انگلیسی بعربی ترتیب داده و تألیف نموده و کتاب او مکرر بطبع رسیده او کتاب نهج القویم را در تاریخ قدیم نوشته و آنرا در ۱۹۹٤ در بیروت طبع کرده و خود مدتی استاد تاریخ و فلسفه در مدرسه امریکائی بیروت بوده ودر ۱۹۱۸ وفات نموده

۴۴۰ — پوله Poullet

از خاورشناسان است که کتاب

Nouvelles relatiaon du Levant

یا اطلاعات مربوطه بشرق را نگاشته و در پاریس ۱۶۹۸ در ۲ جلد طبع نموده

۴۴۱ — پوووررویل Pouvour ville

۱۹۰۱

خاورشناس مورخ که در تاریخ شرق اقصی تتبعی زیاد کرده مخصوصاً در تاریخ چین و آگاهی از اوضاع طبیعی و سیاسی آنجا ابراز علاقه نموده و تاریخ چین را بفرانسه تألیف کرده و در ۱۹۰۱ آنرا بطبع رسانیده

۴۴۲ — پراندرگاست Prender Gast

که ازشرق شناسان بشمار رفته و قسمتی از آثار دانشمندان شرق را مطالعه نموده ودرترجمه‌بعضی مبادرت کرده ازجمله مقداری‌از کتاب مقامات بدیع الزمان(۱) همدانی را بانگلیسی ترجمه نموده و در ۱۷۱۳ میلادی بطبع رسانیده

۱ — بدیع‌الزمان همدانی ابوالفضل احمدبن حسین متوفی ۳۸۹

ونیز در طبع و نشر بعضی از آثار مبادرت گزیده

۴۲۳ ــ پریدو Prideaux

۱۸۷۹

کاپیتن پریدو که از خاورشناسان بشمار رفته و بادبیات عربی و تعلیم آن زبان اوقاتی مصروف نموده وترجمه هائی را انجام داده منجمله قصیده حمیریه را با قصیده نشوانیه نشوان بن سعید حمیری (۱) بزبان انگلیسی ترجمه کرده و آنرا در ۱۸۷۹ طبع نموده

۴۲۴ ــ پوشکین Puchkine

۱۷۹۹-۱۸۳۷

نویسنده و شاعر معروف روسی که زبان فارسی را آموخته و در شاهنامه حکیم ابوالقاسم فردوسی مطالعاتی کافی نموده و داستانهای آنرا مورد دقت داده و در آن نگارشاتی دارد.

پوشکین شاعر روسی از شعرای دانشمند است که زندگانی ملی ملت روس را با مهارتی زیاد مجسم نموده ودر بدو اقامت خوددر نقاط مختلفه کشور وسیع روسیه طرز عادات و رفتار و اخلاق ورسوم ملت خود را بدقت تحت مطالعه آورده واشعار ملی روس هارا گرد کرده و دارای آثار و افکاری است که انتشار یافته

پوشکین

بهترین آثار پوشکین روسالکای اوست که در آن افکارواحساسات ملت روس را شرح داده ولادت او ۱۷۹۹ وفاتش ۱۸۳۷ بوده ودر سال ۱۳۱۵ ش ه انجمن یادبود صدمین سال وفات او تشکیل شده و بیاد او نطقهائی ایراد گردید ۲۰ بهمن ۱۳۱۵ هم وزارت معارف درطهران

---

۱ ــ نشوان بن سعید از شعرای عرب وقبیله حمیراست که دردوره خودمعروف بوده

انجمنی بعنوان یاد بود او اقامه نمود

پوشکین از سعدی تجلیل نموده واشعار وافکار اورا مورد اهمیت واحترام قرار داده و خود مورد احترام ملت روسیه و دیگران واقعشده

۴۳۵ — پوبلیسیست Publicist

شارل‌دوسکندابارن دوپوبلیسیست ایران شناس فرانسوی که در شـالودلابرد (زیرند) متولد شده و نویسنده نامه‌های ایران و کتاب بزرك انحطاط روم و قسمت جریان انقلابات فرانسه است

۴۳۶ — پومپلی R. Pumpelly

رفائل پومپلی خاورشناس که در قسمت کاوش ترکستان مشغول بوده و اکتشافاتی نموده و کتابی بعنوان

Exploration in turKistan

نگاشته و آثار بدست آمده راجع به قبل از تاریخ تمدن را در آن شرح داده وکتاب او در واشنگتن سال ۱۹۰۸ بچاپ رسیده

Rapbaël Pumpelly

Q

۴۳۷ ـ کاترمیر Quatremer

خاورشناس معروف فرانسوی دانشمند که درزبان وعربی تاریخ اسلام داخل

(کاترمیر)

بررسی و جستجو شده و کتاب تاریخ مروج الذهب مسعودی را تحت مطالعه دوآورده میگوید : مسعودی علاوه براینکه در تاریخ اسلام احاطه داشته در تاریخ یونان و روم قدیم وجدید هم مسلط بوده و خوب میدانسته »

کاترمیر تاریخ ابن حجر عسقلانی را بعنوان

Notice Ahmad Ebn Hadjar Askelani

نشرداده مقدمه ابن خلدون وکتاب الروضتین فی الاخبار الدولتین ابی شامه(۱) زسر الخلیقه بلینوس حکیم و قصاید سبعه معلقه را طبع کرده کتاب مطالع السعدین عبدالرزاق سمرقندی رانیز ترجمه وطبع نموده کتاب فرق الیمانی و مطالع النیرین والتیجان وبلوغ المرام فی تاریخ دولة مولانا بهرام راهم طبع کرده (المقتطف ج ۶ر۱۹۲۷)

---

۱ ـ ابی شامه نحوی شهاب الدین عبدالرحمن بن اسمعیل مقدسی متولد ۵۹۶ متوفی ۶۶۵

R

۴۳۸ ـ رابینو Rabino

ایران شناس معروف که کتابی مصوّر دراوصاف و اوضاع جغرافیائی و اجتماعی گیلان ایران نوشته و کتاب او در پاریس سال ۱۹۱۷ بطبع رسیده رابینودرطبع تاریخ ظهیرالدین مرعشی (۱) که راجع بگیلان نگاشته مبادرت نموده و قسمتی راجع باستراباد و مازندران نگاشته که در ۱۹۲۸ بخرج اوقاف گیب با صور و نقشه رنگین بچاپ رسیده

۴۳۹ ـ رامسوس راسك Ramsos Rasck

۱۸۳۲-۱۷۸۷

دانشمند خاورشناس دانمارکی که از اهل اطلاع وتحقیق بوده ودر ۱۸۲۰ میلادی بایران آمده چندی در این کشور اقامت گزیده و از اینجا به بمبئی رفته از دستور فارسی نسخه های خطی اوستائی و کتبی که باین زبان نگاشته شده بدست آورده و بکپنهاك برده و نسخه های گرد آمدهٔ اوهم اکنون در کتابخانه دانشگاه کپنهاك موجود و از آثار نفیسه و معتبر بشمار میرود

رامسوس نتیجه مشاهده و مطالعات خودرا در مجموعهٔ بزبان انگلیسی و و دانمارکی تحت عنوان یاد داشت های راجع بزبان زند و اوستا نگاشته، ولادت او در ۱۷۸۷ وفاتش در چهل و پنج سالگی سال ۱۸۳۲ بوده و از زحمات خود نتیجه نبرده .

۴۴۰ ـ رافائل دومانس Raphaël du mans

ایران شناس که از معاصرین و نویسندگان بوده وکتابی در تحت عنوان Estat de la Perse راجع بایران نگاشته که طبع گردیده.

---

۱ ـ ظهیرالدین ازسادات مازندران است که سادات مرعشی باو نسبت داده میشوند

۴۴۱ ــ راسموسن Rasmoucin

خاورشناس ناشر آثار شرقی که باب پنجم از قسمت چهارم فن پنجم ایام عرب و وقایع جاهلیت از کتاب نهایةالارب نویری (۱) را در غوطا از ۱۸۱۷ تا ۱۸۲۱ بطبع رسانیده و در تصحیح آن اهتمام نموده

۴۴۲ ــ راورتی Raverty

خاورشناس که کتاب طبقات ناصری را ترجمه و طبع نموده و کتاب مزبور تاریخی است که در احوال غزنویان و اولاد ناصرالدوله سبکتکین نگاشته شده

۴۴۳ ــ رالینسن H. Rawilinson

هانری رالینسن افسر هوشمند انگلیس که مدتی در شرکت هند شرقی بریطانی بوده وروزگاری از خود در تحصیل و فرا گرفتن زبان فارسی گذرانده ویکی از ایران شناسان شده

بطوریکه نوشته اند وقتی پادشاه ایران ازدولت انگلیس تقاضا نمود که یکنفر افسر برای مشق و تعلیم سربازان ایرانی بایران روانه دارد دولت انگلیس رالینسن را بتهران پایتخت این کشورروانه و اعزام نمود اوپس ازچندی اقامت و انجام مأموریت سفری بشهرستانها واستانهای ایران نموده از جمله گذر او به بیستون افتاد و در آنجا کتیبه و تصاویری ازداریوش بزرك شاهنشاه ایران بیادگار مانده این کتیبه و آثارکه در دامنه کوه حجاری شده و صدها پا از سطح راه بلندی و ارتفاع داشت رالینسن وسیله و لوازمی برای تماشا و ثبت این اثر در آنجا برپا نمود که نهایت وجود او در معرض خطر بوده و مرك را بنظر خود مجسم میدید با وجود این پا فشاری نموده و غرض خودرا بطوری که منظور او بود انجام نموده ودر اثر کوشش وزحمات فوق‌العاده این مرد طلسم خواندن (۱) خط میخی شکسته شده وموفقیت این کار مفید برای‌او حاصل شد

۴۴۴ ــ جرج رالنیسن G. Rawlinson

یکی‌ازخاورشناسان دوره اخیراست که کتاب هفتمین‌سلطنت بزرك شرقی‌را بعنوان The Seventh Great Oriental Monarchy در دو جلد نگاشته و آن در نیویورك سال ۱۸۸۸ بچاپ رسیده

---

۱ ــ Cuniform ۲ ــ نویری شهاب‌الدین احمدبن عبدالوهاب متولد ۶۷۷ متوفی ۷۳۳

۴۴۵ — ربروك W. Rebruck

ویلیام ربروك خاور شناس قدیمی و آگاه باوضاع و گزارش ملل شرقی که از طرف سلاطین اروپا و پاپ برای جستجو و جلب استفاده و اطلاع از اوضاع شرق اقصی بمغولستان رفته ، در مسافرت خود آگاهی زیاد از ملل و اقوام خط سیر خود یافته و از مذهب و دیانت و تمدن و رسوم اقوامیکه تحت نفوذ و قدرت مغول بودند مطالبی گرد آورده و کتابی نگاشته است که شامل محتویاتی معین بوده و بطبع رسیده

۴۴۶ — ردهوز Red House

دانشمند انگلیسی که زبان فارسی را فرا گرفته و از اوضاع ایران اطلاعاتی بدست آورده و کتاب سفر نامه (۱۸۷۳) اروپای ناصر الدین شاه را ترجمه ودرسال ۱۸۷٤ بچاپ رسانیده

۴۴۷ — رنود J. T. Reinaud
۱۷۹۵ — ۱۸٦۷

خاور شناس معروف که از شاگردان خوب دساسی بوده و از استاد خوددر زبان و آثار شرقی مخصوصاً زبان عربی پیروی نموده

رنود امین و نگهبان کتب خطی شرقی کتابخانه ملی پاریس بوده واین کار را برای پیشرفت تتبع و تحقیق مینموده و عضو بنگاه علمی پاریس گردیده و بعد از استاد خود سیلوستر دساسی تدریس زبان عربی آموزشگاه (زبان های زنده شرقی) را بعهده گرفته و کتبی را از عربی بفرانسه نقل نموده

رنود تقویم البلدان ابی الفداء را با ترجمه فرانسه بدستیاری بارون دسلان چاپ نموده واز مخطوطات عربی و روابط تجارتی (بازرگانی) روم و شرق و فن کاشی سازی اسلامی مؤلفه ترتیب داده و از زبان عربی سوریه وعملیات یونان وفنون جنك عرب نیز مولفاتی دارد و او را مقاله هائی است که در مجلات شرقی انتشار داده و کتاب (ائمه اثنی عشر) را نوشته

مقامات حریری که دساسی چاپ نموده بود دیگر بار رنودبا اضافه وملاحظات تاریخی بدستیاری دیرنبرک چاپ کرده و کتابی در فتوحات عرب بزبان فرانسه نوشته که در پاریس سال ۱۸۳۶ بچاپ رسیده کتب عربی مهمی را که از جمله کتاب « سفر های عربی و تجارت شرق اقصی در قرن نهم میلادی است در ۱۸٤۵ در پاریس طبع نموده و این کار او بدستیاری لانجلس (۱) بانجام رسیده و این کتاب به سلسلة التواریخ معروف شده

رینود منتخبات عربی تاریخ صلیبی و غیره را هم نشر داده و کتاب مذکور را از تاریخ **کامل ابن اثیر** (۲) گرفته وگزارش آن مربوط بمهاجرت بشرق در قرن نهم میلادی است ولادت رینود در ۱۷۹۵ وفات او در ۱۸۶۷ میلادی بوده

۴۴۸ — ریسکی Reiske

۱۷۷٤ — ۱۷۱٦

دانشمند خاور شناس معروف آلمانی که استادی محقق و متتبع در زبان شرقی بوده ودر زاربیك آلمان (۳) سال ۱۷۱۵ متولد شده ودر لیپزیك سال ۱۷۷٤ وفات نموده

این خاور شناس در مدرسه عالی لیپزیك استادزبان عربی شده و مدتی تدریس افتخاری مینموده در ۱۷۵۸ رئیس مدرسه سن نیکلا شده ، بعد از آن زندگانی وی بخوشی وراحت گذشته .

ریسکی در ادبیات عرب وآثار یونانی نگارش زیاد دارد ، کتاب مولفین یونانی او بچاپ رسیده ، این کتاب در انتقاد ونکته گیری از مولفین یونان است .

---

(۱) Langeles

۲ - ابن اثیر عزالدین علی بن ابی الکرم شیبانی جزری متولد ۵۵۵ متوفی ۶۳۰ صاحب تاریخ کبیر کامل

۳ - Zoerbig

کتب تئوکریت(۱) شاعر یونانی را که در ۱۳۱۰ یا ۱۳۰۰ قبل از میلاد متولد شده از ۱۷۶۵ تا ۱۷۶۶ بچاپ رسانیده و منتخباتی از نظم و نثر یونان طبع نموده

این مستشرق تاریخ ابوالفداء و مقامات حریری را از عربی بلاتینی ترجمه و چاپ کرده

۴۴۹ — ریت Reith

خاور شناس آلمانی عضو انجمن شرقی آلمان که در نشر آثار و ادبیات اسلامی کوشش نموده و خدمتی را انجام داده از جمله جلد سوم کتاب الکامل مبرد(۲) را با فهارس و ملاحظاتی از طرف آن انجمن در لیپزیك از ۱۸۶٤ تا ۱۸۸۲ بچاپ رسانیده

۴۵۰ — ریشر Rescher

خاور شناس قرن بیستم که در احوال ابن جنی نحوی مطالعه و تحقیق نموده و شرحی بعنوان ذیل در مجله استودین سال ۳ را ۱۹۰٤ نگاشته

Studien über ibn Ginni Zeitshr. F. Assyriologie

۴۵۱— رودکاناکی Rhodokanakis

۱۹۰۲

خاور شناس قرن بیستم که دیوان ابن قیس (۳) را ترجمه نموده و تعلیقی بر آن نگاشته وبطبع رسانیده و کارهائی دیگری هم انجام داده

۴۵۲ — ریبرا Ribera

۱۹٤

دانشمند مورخ که در قسمت تاریخ مسلمین اندلس اهتمام نموده و عده از کتب و آثار علمای اسلامی اسپانیا راترجمه و نشر داده

---

۱ - Theocrite

۲ - مبرد ابوالعباس محمد بن زید بصری لغوی متولد ۲۱۰ متوفی ۲۸۵

۳ - عتبی ابونصر محمد بن عبدالجبار رازی متوفی ۳۲۷

٤ - ابن قیس الرقیات عبیدالله شاعر مشهور عصر اموی

و کتاب تاریخ افتتاح الاندلس ابن قوطیه قرطبی (۱) که متضمن تاریخ مسلمین اندلس است و تاریخ ایام الناصر (۲) را ترجمه نموده و در مادرید سال ۱۹۲٦ بطبع رسانیده تاریخ قادس از نواحی قرطبه که خشافی (۳) نوشته بعنوان

Historia de los Fucces de Cordoba

در مادرید ۱۹۱٤ ترجمه و طبع کرده و از ۱۸۸۳ تا ۱۸۹۵ با کدارا (٤) کتاب

Bibliotheca Arabico Hispana

رادر دو جزء طبع نموده، این کتاب در تراجم اهالی اندلس نگاشته شده

۴۵۳ ــ ریشارد گوتل Richard Gotheil

خدمتگذار و ناشر آثار شرقی که بنوبت خود خدماتی انجام و کتاب الولاة و کتاب القضاة ابوعمر کندی (٤) را با ذیل آن که ابن برد (٥) نوشته با مقدمه بزبان انگلیسی طبع کرده

۴۵۴ ــ ریشارد سن Richard Son

خاور شناس که زبان فارسی و عربی را یادگرفته و بآثار و لغت این دوزبان

ریشاردسن

اوقاتی زیاد گذرانده و بذوق و سلیقه ادبی و علمی خود فرهنگی بفارسی و عربی و انکلیسی ترتیب داده

۴۵۵ ــ ریو Reiu

خاور شناسی انگلیسی که در شناسائی کتب و آثار

---

۱ ــ ابن‌قوطیه‌قرطبی متوفی ۳٦۷ هجری ابوبکر محمدبن عمربن عبدالعزیز
۲ ــ الناصر یکی از خلفای اموی در اسپانیا بوده
۳ ــ خشافی یکی از نویسندگان و مورخین است
٤ ــ F. Codara
٥ ــ ابو عمر ومحمد بن یوسف کندی مصری که ازدانشمندان بوده
٦ ــ ابن برد ابوالحسن احمد بن عبدالرحمن بن برد

علمی و ادبی و فارسی ماهر بوده و فهرست نسخه های خطی فارسی موزه بریطانیا را منظم و طبع نموده

ریو در خصوص یکی از شعرای دربار عزالدوله (۱) داخل تحقیقات شده و گوید بختیاری شاعر قصه یوسف و زلیخا را برای بهاءالدوله (۲) دیلمی بنظم آورده و فردوسی برحسب تشویق موفق وزیر در نظم قصه یوسف و زلیخا بعد از بختیاری مبادرت نموده

مستشرق مذکور مجموعه اشعار ابوالعلی معری (۳) را تحت عنوان ذیل:

deAbul Alae Vita et Carminibus

در ۱۸٤۳ ترجمه و طبع نموده

۴۵۶ — ربرکلیو Robert Clive

۱۷۵۷

مامور سیاسی معروف کاردان انگلیس که مردی مدبر و باهوش و لایق بوده واز طرف دولت انگلیس بهندوستان رفته و شناسائی تمام باوضاع آنجا پیدا نموده و در اثر حسن تدبیر نفوذ فرانسه را از هند مرتفع کرده مخصوصاً پس از رفتن دو پلکس نماینده سیاسی فرانسه از هند این مرد هوشمند نفوذ کامل انگلیس را در بیشتر قسمت هند بر قرار داشته

ربر کلیو

و در ۱۷۵۷ وسعت زیادی از خاك بنگاله را بتصرف در آورده وفتح عمده و بزرك پلاسی (٤) را انجام داده و نخست انگلیسی است که باوضاع شرق و جریان امور کشور پهناور هند آگاه شده و راه آمدن انگلیس ها را بشرق باز نموده

---

۱ عزالدوله بختیار بن معزالدوله دیلمی متخلص به بختیاری متوفی ۳۶۷

۲ بهاءالدوله ابونصر بن عضدالدوله متوفی ۳۸۸ بسن ٤۳ سالگی

۳ ابوالعلی شاعر معروف متوفی ٤٤۹

٤ Plassey

۴۵۷ ــ ربرتسن Mr. Robertson

۱۷۲۱ — ۱۷۹۳

ویلیام ربرتسن مورخ انگلیسی که از دانشمندان مطلع باصول و مبادی اسلامی و خاور شناسان بشمار رفته

این دانشمند در عادات و اخلاق مسلمین مطالعات نموده و راجع بمذهب اسلام نگارشاتی دارد و کتابی راجع بتاریخ شارل کن نوشته و نیز تاریخی برای امریکا نگاشته و تاریخ دیگری جهت اکس تربیت داده

ولادت او در ۱۷۲۱ وفاتش در ۱۷۹۳ بوده

ربرتسن راجع بحرارت و شور مذهبی مسلمین چنین مینویسد:

« این امر تنها بمسلمین اختصاص دارد که باداشتن حرارت و شور مذهبی در اشاعه دین و مذهب تسامح و گذشت مذهبی را کاملا رعایت نموده اند

مسلمانان از طرفی دین اسلام را با شمشیر اشاعه داده و از طرفی باشخاصی که برای گرویدن بدین اسلام حاضر نمیشدند آزادی داده و جزیه قبول مینمودند »

۴۵۸ــ رودیگر ــ Rodiguer

خاور شناس آلمانی که در قرن هیجدهم زندگانی مینموده، معاصر و شاگرد معروف دساسی بوده و دیگر باکسگارتن [۱] و کلنیتز [۲] زحماتی در نشر و ترجمه آثار شرقی انجام داده و مجله شرقی آلمانی را می نگاشتند

۴۵۹ ــ رودلف دبروجس ــ Rodolphe de Bruges

استاد محقق قدیم که اوایل قرن دوازدهم میلادی در ریاضیات اسلامی تتبع و تحقیق نموده و کتاب خوارزمی [۳] مربوط باصول جبر و مقابله را که در قرن نهم میلادی نوشته بزبان لاتینی ترجمه کرده

گوستاو لوبون در کتاب تمدن عرب خود از وی نام برده وضمن فهرست مزبور نام و عمل او را متذکر شده

---

۱ - Kosgarton ۲ - Colnitose

۳ - خوارزمی - ابوعبدالله محمدبن موسی صاحب المختصر در جبر و مقابله متوفی ۲۳۲

۴۶۰ــ رودلف میر ــ Rodolf Myer

خاور شناس کنونی امریکائی که از دانشمندان نیویورك و در صنایع اسلامی شرق و غیره تخصصی تمام یافته و در قسمت مزبور بعنوان استادی در دانشگاه نیویورك تدریس میکند،

۴۶۱ ــ رماسکویچ ــ Romascovcitch

۱۸۸۵

خاور شناس معروف روسی عصر حاضر که از فضلا و دانشمندان بشمار رفته و در ردیف مستشرقین سال ۱۹۳۴ میلادی ـ (۱۳۱۳ شمسی هجری) بر حسب دعوت رسمی دولت ایران در جشن هزارمین سال ولادت فردوسی شرکت جسته و بایران آمده.

ولادت رماسکویچ ۱۸۸۵ بوده و تحصیلات او در دارالفنون لنین گراد انجام گرفته زبان فارسی و عربی و ترکی را تحصیل نموده و پس از انجام دورهٔ تحصیل در دارالفنون عمومی دوباره دررشته فارسی و ادبیات بعنوان تخصص کار کرده و از طرف آن دارالفنون برای تکمیل مطالعه زبان وادبیات فارسی بایران آمده دراین کشور مدت سه سال بمطالعه و تکمیل این زبان مشغول بوده (۱۹۱۲-۱۹۱۵)

۱. رماسکویچ

رماسکویچ پس از مراجعت بروسیه در مدارس عالی لنین گراد برای تدریس زبان فارسی مأموریت یافته و درلهجه های مختلفه زبان ایرانی مخصوصاً زبان ایلات تألیفاتی نموده در ادبیات جدید زبان شیرین فارسی کتابی بصورت دستور برای تدریس این زبان بروسی نوشته ودر رشته مذکور بررسی کامل نموده.

این دانشمند فرهنگی در زبان فارسی نوشته و طبع کرده ومجموعهٔ درقصص وحکایات و افسانه و اساطیر ایرانی بزبان روسی ترتیب داده ـ و اکنون استاد زبان شرقی مدرسه لنین گراد است

رماسکوبچ قسمتی از روایات کیکاوس و کیخسرو و دیگران را نقل نموده از باربد و موسیقی شرحی نگاشته ترجمه فوق اقتباس از شرحی شده که خود او نوشته و بوزارت معارف ایران تقدیم نموده

۴۶۲ـ روردا تاکو Roorda Taco

از خاور شناسان معروف و متخصص در قسمت زبانهـای هند و استرالیا است که مخصوصا درباره جزیره جاوه و آگهی از اوضاع آن سرزمین زحماتی کشیده ' این خاور شناس دارای نگارش و مؤلفاتی است و کتابهائی نشر داده که از انجمله کتاب «ابوالعباس احمدی» است و آنـرا در ۱۸۲۵ بزبان لاتینی ترجمه و با اصل آن بچـاپ رسانیده و کتابی بزبان هلندی در ۱۹۰۴ راجع بکتب خطی جاوه نوشته و چند کتاب از کتب راجع بقوانین محمدیان اسلامی را انتشارداده (۱۸۹۵)

روردا

۴۶۳ ـ رزاریو گریگور ـ Rosarieu Grigore

۱۸۰۹

خاورشناس ایتالیائی که از دانشمندان اواخر قرن هیجدهم بوده وفات او در ۱۸۰۹ واقع شده و صاحب مؤلفات و نگارشانی است وزبان عربی را خوب میدانسته رزاریو کتابی بنام «آثار عرب در صقلیه» نگاشته که آنرا ازکتاب نهایة الارب بلاتینی ترجمه نموده و در ۱۷۹۰ چاپ کرده

۴۶۴ ـ روزن ـ Rosen

۱۸۴۵—۱۹۰۸

خاور شناس روسی که خدماتی را در نشر و اشاعه آثار فرهنگی و معارفی شرق

انجام داده و صاحب کتب و مولفاتی است .

ولادت رزن در ۱۸٤٥ وفاتش در ۱۹۰۸ بوده

۴۶۰ ــ روزن ــ F. Rosen

۱۹۳۵ — ۱۸٦٥

فردریك روزن خاور شناس معروف آلمانی که در ایران شناسی هم معرفتی تمام داشته و بادبیات و معارف ایران خدماتی نموده

این دانشمند چندی عهده دار مشاغل وزارت امور خارجه آلمان شده وموقعی از قیصر مخلوع آلمان پذیرائی کرده و مورد اعتماد قیصر بوده ' او پسر قنسول پروسی بود که قبل از ایجاد وحدت آلمان بسعی بیسمارك صدر اعظم معروف آلمان در اورشلیم اوبا پدرش که دارای سمت مزبور بوده میزیسته و اغاز زندگانی خود را در آنحدود گذرانده وزبان انگلیسی و عربی و تاریخ واساطیر عرب را درآنجا فرا گرفته و بحالات و عادات عرب آشنا شده

در ۱۸۸۸ موقعیکه بنگاه زبانهای شرقی در برلن تأسیس شد و اشخاصی برای امور سیاسی ودیپلماسی انتخاب شدند اورا هم بعضویت این مؤسسه گزیده وبجانب ایران و هند فرستادند .

رزن پس ازچند سال سیر وسیاحت مجدداً ببرلن رفته ودر سفر مذکوررنجهای زیاد دیده و تا پایان کار بیسمارك در برلن بوده ' در سال ۱۸۹۱ بسمت منشی گری زبان شرقی سفارت آلمان بایران و تهران آمده و ازاینجا ببوشهر مامور شده وعنوان نایب قونسول یافته در ۱۹۰۰ ببرلن برگشته و دروزارت خارجه مقامی ارجمندیافته و بواسطه اطلاعات زیاد و آگاهی کامل از زبانهای شرقی و اطلاع از زبان اسپانیولی پیشرفت شایان نموده و از بهترین اعضاء بصیر و دانشمند وزارت خارجه بشمار رفته و در آدیس آبابا عنوان ریاست مسیون روزن را داشته

رزن در سرودن اشعار و تلفیق نظم مهارت یافته و رباعیات عمر خیام را ترجمه کرده با متن فارسی چاپ نموده و دستوری برای زبان فارسی نوشته و از اشعار ایران

قدیم و عربی و ترکی و هندی قسمت هائیرا ترجمه نموده ، کتاب هاروت وماروت و مثنوی وتآتر میرزا [1] ملکم‌خان راهم ترجمه کرده کتاب گلستان را هم بآلمانی ترجمه نموده؟رزن در کنفرانس الجزیره عنوان نمایندگی را پیدا کرده و در ۱۹۱۰ سمت وزیر مختاری تجارت یافته و در ۱۹۱۲ بلیسبون منتقل شده و تا ۱۹۱۶ در آنجا بوده پس از آن بلاهه رفته واخیرا موقعی که برای ملاقات پسر خود بچین رفته بود در پکن وفات یافت ۲۷ نوامبر ۱۹۳۵

رزن نویسنده کتاب ایران‌مشروح و مصور بعنوان

Persien in wort und Bild

است ، این کتاب متضمن موقعیت جغرافیائی و آب و هوای ایران و نباتات آن و تقسیمات نژادی و مذهبی و زبان مردم این کشور و مذاهب : زردشتی ـ مسلمان ـ شیعه وسنی و طریقت ـ صوفیها ـ عیسویین ویهود ـ علم وصنایع ـ ادبیات وموسیقی تعلیم و تربیت ـ اوضاع اقتصادی ـ معادن‌وصنایع و وسائل حمل و نقل و تجارت ـ تاریخ ـ سیاست ـ قانون اساسی ـ حکومت اداری نمایندگی ملت ـ نظام و روابط خارجی این کشور است

قسمتی از مطالب فوق از مکتوبی که‌بعدازفوت رزن بوزارت معارف‌ایران‌رسیده اقتباس گردید .

۴۶۶ ــ رتا ــ Rotta

از شناسندگان قسمت‌عربستان‌است که درقسمت‌یمن‌وغیره سیاحت‌نموده‌وسیاحت نامه راجع بمشاهدات و اطلاعات خود در آنحدود نگاشته و بطبع‌رسانیده گوستاولوبون در کتاب تمدن عرب خود ببعضی از آن مطالب استناد کرده

۴۶۷ ــ روسو ــ Rousseau

۰۸۰۸

صاحب کتاب Description du pachalik de Bagdad است که کتاب مزبور را روی اطلاعات و مطالعات خود ازقضایای بغداد جمع و تالیف نموده (۱۸۰۹) در پاریس بطبع رسانیده

---

۱ ـ میرزا ملکم‌خان ـ ناظم‌الدوله که در ۱۲۴۹ در اصفهان متولد شده و ماموریت های مهمی را در خارجه انجام نموده و تا اوایل قرن ۱۴ هجری زندگانی داشته

۴٦۸ ــ روسله ــ Rousselet

خاورشناس که اطلاعی زیاد ازهندوستان پیدانموده وراجع بدهلی پایتخت آنجا کتابی نوشته و از آثار اسلامی آن سرزمین وصف نموده وگوستاولوبون درنگارش خود از کتاب او استفاده کرده

۴٦۹ ــ روکس ــ Roux

۱۸۵۰ - ۱۹۲٤

گیلیوم روکس خاورشناس آلمانی که علاقمندی زیاد بادبیات عربی داشته وقصایدی از شعرای عرب بفرانسه ترجمه نموده که ازجمله قصیده مشهور بانت سعاد گفتهٔ کعب بن زهیر(۱) است روکس آنرا با شرح با جوری در پاریس سال ۱۹۰٤ بطبع رسانیده پروفسور باسه Bassé بران شروح و تعلیقاتی نگاشته و با این وصف قصیده مزبور مجددا سال ۱۹۱۱ در الجزایر بطبع رسیده ' اوصاحب مؤلفاتی چنداست

۴۷۰ Rowland son.

۱۸۳۳

ناشر و مترجم آثار و کتب اسلامی که خدماتی دراین باب انجام داده ازجمله کتاب تحفة المجاهدین ملیباری(۲)را که مربوط بقسمت تاریخی اسلام در پرتقـال است بانگلیسی ترجمه کرده و آنرا در ۱۸۳۳ در لندن طبع نموده

---

۱ - کعب بن زهیر شاعرمخضرم عرب متوفی در ۲٤ هجری

۲ - شیخ زین‌الدین متوفی ۹۸۷

S

۴۷۱ ـ زاخاو (ساخاو) E. Sachau

دکتر ادواردزاخاوشرق (۱)شناس دانشمند معروف که‌ازعلاقمندان مخصوص بنشر آثاربزرگان اسلامی است، این‌دانشمند بعنوان زاخاوادوارد هم خوانده شده‌وکتبی را ترجمه و طبع نموده که ازآنجمله‌است کتاب ماللهندمن‌مقوله ابوریحان بیرونی(۲) و کتاب مذکور را زاخاو در ۱۹۲۵ بطبع رسانیده و فهرست و ملاحظاتی باین کتاب افزوده و نیز کتاب الاثارالباقیه عن‌القرون الخالیه استاد ابوریحان را طبع کرده بعلاوه کتاب‌المعرب من‌الکلام‌الاعجمی جوالیقی (۳) را طبع نموده وکتاب کشف‌الغمة‌الجامع‌لاخبار الائمة (٤) را نشر داده و خدماتی دیگر هم دارد که در فهرست کتابخانه بریل (ص ٤٠) درج شده شده، زاخاو درخصوص انتشار مذهب مسیحیت در شرق کتابی نوشته‌ودر ۱۹۱۵ بچاپ رسانید و نیز قسمت راجع بمسیحیت در ایران را در ۱۹۱۹ چاپ نموده وقسمت راجع بمسیحیت درآسیای‌اودر ۱۹۱۹ بچاپ‌رسیده‌واورااز خاور شناسانی که‌دررشته سیمتیك کار کرده شمرده اند

زاخاو

۴۷۲ ـ سالمان Salemann

از علاقمندان آثار ادبی و دوستداران فردوسی وکتاب او بوده که مقداری از ادبیات

---

۱ - D. Edauard sachau

۲ - ابوریحان محمدبن احمد صاحب‌الاثارالباقیه و استیعاب و غیره متولد در ۳۶۲ متوفی در ٤۳۰ ریاضی دان بزرگ ایران

۳ - جوالیقی ابو منصور موهوب‌بن احمد صاحب شرح ادب‌الکاتب متوفی ٥۳٥

٤ - مؤلفه‌علی‌بن‌عیسی اربلی متوفی ۶۹۲

کتاب حماسی شاهنامه را با نسخی از شاهنامه های اروپا مقابله نموده ودر تصحیح و طبع اشعار مذکور بذل مساعی کرده و نیز در سال ۱۸۹۵ کتابی را که برای حل و کشف لغات مشکله شاهنامه و از آثار عبدالقادربغدادی‌بوده بطبع رسانیده

۴۷۳ — سار (زاره) Sarre

۱۸۶۵

دکتر فردریك سارالمانی خاورشناس معروف متولد ۱۸۶۵ ،نگارنده‌ترجمه احوال این‌دانشمند را از شرحی که اوبقلم خود نوشته اقتباس و ذیلاً منیکارد :

نام او فردریك ونام خانوادگیش‌سار پدرش‌موسوم به تئودر (۱)میباشددکترسار در ۲۴ ژوئن ۱۸۶۵ میلادی در برلن متولد شده و بطوریکه خود او مینویسد تحصیلات خود را راجع بتاریخ صنایع در دانشگاه برلن و لیپزیك و هیدابرك (۲) انجام داده و مسافرت های مختلفه کرده و در تمام ممالك شرقی گردش نموده و اکتشافات کرده و در موزه های اروپا و امریکا اطلاعاتی بهم‌رسانیده

سار

فرد ریك سارازجمله مستشرقینی است که در کنگره جشن ولادت فردوسی بایران آمده ونایب رئیس اول کنگره بود این استاد بزرك اغلب مقالات علمی خود را در جراید نشر داده - اخیراً مقاله مبسوطی راجع بآثار باستانی در صنایع ایران بروز نامه فرانسه (ژورنال دوتهران) فرستاده وروز نامه مذکور اصل آنرا درج و بعضی جراید در ترجمه آن بفارسی مبادرت نمودند

مستشرق مذکور مشاغله مهمه را در خدمت دولتی آزا دانه انجام داده و

---

۱ - Théodor

۲ - Heidelberg

بمدیریت موزه های برلن تا ۱۹۳۱ و معلمی در مدارس عالیه اشتغال داشته نشریات و مؤلفات این استاد درباره ایران و غیره زیاد است که اغلب بطبع رسیده و از جمله آثار او راجع بایران کتب ذیل است :

۱ـ صنایع ساختمانی ایران

1 Denkmäler Persischer Bauknst Berlin 9110

۲ـ حجاری کوهستانی ایران بدستیاری هرتسفلد

2 Irsanische Fel sreliefs (mit E. Herzfeld) Berlin 1910

۳ ـ شاهکار های صنایع اسلامی

3 Meisterwerke Mohammedanichor Kunst München 7922

٤ ـ نقاشیهای رضاعباسی

4 Zeichamnigen des Riza Abbassi, Munchen 7914

۵ ـ اردبیل

5 Ardabil Berlin 7924

٦ ـ جلد سازی اسلامی

6 Islamische Bucheinbaüdis, Berlin 7923

۴۷۴ــ سانگی نتی Sanguinetti

ازخاور شناسانیست که درطبع سفرنامه ابن بطوطه مبادرت نموده ونیزدفرمری(۱) در طبع این کتاب اقدام کرده

۴۷۵ــSavary
۱۷۸۸-۱۷۵۰

سیاح دانشمند فرانسوی که از خاور شناسان بوده تولد او در ۱۷۵۰ وفاتش در ۱۷۸۸ در پاریس واقع شده

ساواری از ۱۷۷٦ تا ۱۷۸۱ در جهان گردی و سیاحت بوده و مدتی را درمصر ویونان گذرانیده وازآثار مهم این دو کشوراستفاده نموده واطلاعاتی زیادپیدا کرده

۱—Defrémery

این دانشمند زبان عربی را بخوبی فرا گرفته و درآن استاد شده وترجمهٔ مفیدی بقرآن مجید در زبان فرانسه نوشته که در ۱۷۸۳ آنرا بچاپ رسانیده در مقدمه این کتاب قسمتی بقلم کردن[1] خاور شناس نگاشته شده .

قسمت دیگر مقدمه و شرحی است که درگزارش زندگانی و شرح احوال حضرت محمد ص بقلم ساواری نگارش یافته واز آثار مفیده و قابل مطالعه است

کتاب مذکور مکرر بچاپ رسیده و علاوه بر این ساواری کتبی دیگر هم از عربی بفرانسه ترجمه نموده و چاپ شده کتاب صرف و نحو عربی او در ۱۸۱۳ بچاپ رسیده

۴۷۶ ـ سارازن ـ Sarasin

خاور شناس نویسنده ومحقق که راجع باحوال بزرگان اسلامی تحقیقاتی نموده و تاریخی از گزارش رجال این مذهب نگاشته و از او است

Das Bild Alis bei Den Historikn der Sunna

که در این کتاب خود راجع بحضرت علی ابن ابیطالب علیه السلام مطالبی تحریر نموده و از مردان تاریخی اسلام هم نام برده

۴۷۷ ـ شاد ـ Schaade

از خاور شناسان معروف معاصر واز اعضای نه گانه دائرة المعارف اسلامی لیدن است که بسیاری از عملیات و تحقیقات او در آنجا ذکر گردیده از جمله ترجمه ایست که برای امین پاشا مکتشف مشهور آلمانی موسوم به ادوارد شنیتزر Ed. Schnitzer مستعمر افریقا نگاشته (دائرة المعارف اسلامی لیدن ج ـ ۲)

۴۷۸ ـ شاخت ـ Y, Schacht

ژزف شاخت خاور شناس آلمانی که در طبع و نشر آثار علمای اسلامی مبادرت جسته از جمله کتاب المخارج فی الحیل امام محمدبن حسن شیبانی (۱) را که از

---

۱ ـ شیبانی یکی از پیشوایان است که مصاحب با ابی حنیفه و همزمان با او بوده

۲ ـ Cordonne

قدیمی ترین آثار گذشته مذهبی و کهن ترین مصنفه از کتب فقهی است در لیپزیك چاپ نموده و روایت سرخسی(۱) را در اول این کتاب وارد کرده

۴۷۹ ــ شیفر ــ Schefer

مستشرق مشهور و مدیرمدرسه السنه شرقی که در طبع و نشر کتب و آثار دانشمندان اسلامی بذل مساعی نموده من جمله سفر نامه ناصر خسرو علوی (۲) را بطبع رسانیده و شرح مخصوصی در باره مرزبان نامه تألیف مرزبان بن رستم طبرستانی نگاشته و مشروحه او در جلد دوم از قطعات منتخبه فارسی وی مسطور است

شیفر علاوه بر این تاریخ بخاری را هم طبع نموده و خدماتی دیگر در این مورد انجام داده

۴۸۰ ــ شیل ــ Scheil

۱۹۰۷

استاد ایران شناس و متتبع در تاریخ قدیم این سرزمین که آثار حفریات وکاوش قسمت عیلام و شوش را جمع وتدوین نموده و حاصل اطلاعات خود را ضمن کتابی تالیف کرده ودردوجلد با تصاویر و نقوش لازمه در پاریس سال ۱۹۰۷ بطبع رسانیده

۴۸۱ ــ شنیدر ــ S. Scheneider

۱۸۷۰

استن شنیدر خاور شناس آلمانی که در ترجمه و طبع بعضی از کتب و آثار شرقی مبادرت نموده ، من جمله مقدمه کتاب احمدبن مثنی بن عبدالکریم صاحب کتاب تعلیل یا علل زیج خوارزمیرا که ابراهیم بن عزرام اسرائیلی طلیطلی اندلسی نوشته بآلمانی ترجمه ودر ۱۸۷۰ آنرا بطبع رسانیده

---

۱ ــ شمس الائمه ابی بکر محمدبن احمدبن ابی سهل سرخسی است

۲ ــ ناصر خسرو علوی خسروبن حارث بن عیسی بن محمدبن موسی الرضا علیه السلام متولد ۳۵۸ متوفی ۴۳۱

۴۸۲ ــ شیاپارلی ــ Schiaparelli

خاور شناس ایتالیائی که قسمت عمده روزگار خودرا درراه تحقیق آثار و مطالعات کتب شرقی گذرانده و خدماتیرا در این خصوص انجام نموده

از آثار برجسته او کتاب **اخبار ایتالیا است** که با ترجمه ایتالیائی نگاشته ودر ۱۸۸۸ در رم بچاپ رسانیده

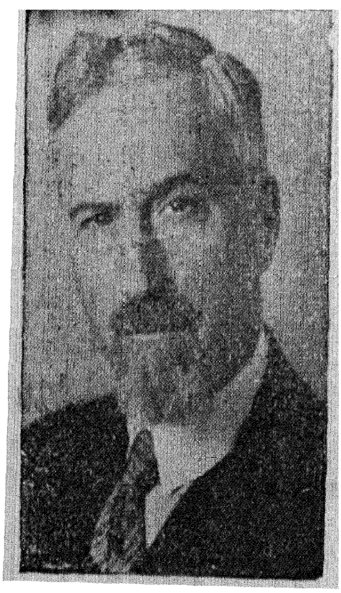

شلگل

۴۸۳ ــ شلگل ــ G. Schlegel

گوستاو شلگل که در قسمت کتاب شناسی شرقی تخصص یافته وفهرست مؤلفات و نگارشات چاپ شده شرقی (chronologique) را از ۱۸۶۲ ـ ۱۹۰۱ و ۱۹۰۲ ترتیب داده و بچاپ رسانیده مخصوصاً اودر قسمت چین و عادات و اخلاق مردم آن سر زمین اطلاعی زیاد بدست آورده و کتابی راجع بچین نوشته که در ۱۸۷۷ بچاپ رسیده

عملیات این خاورشناس درفهرست کتاب خانه بریل ص ۱۱۱ و ص ۱۱۲ بتفصیل نگاشته شده است

اشمیت دوعون

۴۸۴ ــ اشمیت ــ Dr. Schmidt

اشمیت دوعون دکتر نویسنده و ناشر روز نامه لیبیت در ترکیه که از دانشمندان خاور شناس بشمار رفته و جزء مستشرقین است که در جشن هزارمین سال فردوسی بایران آمده و در این جشن شرکت کرده وصاحب نگارش و آثاری است

۴۸۵ــ اشمیت ــ Dr, E. Schmidt

دکتر اریش اشمیت (۱) استاد ایران شناس مدیر موزه یونیورستیه (دانشگاه) فیلادلفی وموزه صنایع مستظرفه بستن و مکتشف آثار باستانی و مدیر حفاری خرابه ری که در سنوات اخیر در خرابه های مذکور نزدیکی چشمه علی وجا های دیگر اکتشافاتی زیاد نموده که اغلب مربوط بدوره پادشاهان سلسله ساسانی و زمان پیش از اسلام و ادواربعداز آن است که بدورهٔ پادشان سلاجقه و دیگران راجع خواهد شد

این دانشمند در خواندن خطوط قدیمه ایران و خط فارسی و عربی و کوفی و نسخ تسلطی دارد و علاوه برکار هـای نامبرده او با هیئت علمی کاوش خرابه های تخت جمشید و لرستان بوده و در اکتشافات آنحدود دستیاری نموده . دکتر اشمیت کتابی بنام حفریات تپه حصار دامغان تحت این عنوان

Tepe Hissar Excavations at Damghan

تالیف و چاپ نموده

۴۸۶ ــ شرودر ــ Schroeder

خاور شناس انگلیسی که بآثار تاریخی و تاریخ علاقمندی خودرا بروز داده و با پروفسور پوپ مستشرق معروف امریکائی خدماتی راجع بآثار تـاریخی ایران و اسلام انجام نموده و آندو بهمدستی وتعاون یکدیگر کتابی درباره اثار ایران مینویسند

شرودر با چند تن ازهمراهان خود که از آنجمله مسیو رونه نقاش معروف فرانسوی بوده و در سال ۱۹۱٤ هجری (۱۹۳٤) بایران آمده در اصفهان و شیراز و آثـار قدیمه تخت جمشید و ابنیهٔ تاریخی آن حدود مشاهداتی نموده و در دیگر شهرهای ایران که خط سیر او بوده تحقیقاتی کرده و در قسمت مسافرت بخراسان آرامگـاه خیام وفردوسی و دیگران رادیده و یاد داشت ها از گزارش سفر خود ترتیب داده

۴۸۷ ـ شوال ـ Schwal

ازمستشرقینی است که مخصوصاً بشناسائی کتب ایران تخصص یافته و کتابی بنام کتاب شناسی ایران

Bibliographi de la perse

تـألیف نموده که در آن اسامی کتب زیادی از کتابهای ایرانی و مطبوعات اولیه آن را ذکر کرده .

۴۸۸ ـ سباستیان ـ Sebastian

۱۸۸۸

سباستیان بیك فرزند یوحان بیك (۱) استاد دانشمند خاورشناس آلمانی که ولادت اودرباویر (۲)موتبخ‌سال ۱۸۷۸ شده دردانشگاه برلن‌تحصیل‌خودراانجام داده ، زبانهای‌شرقی : فارسی‌ترکی ـ عربی ـ چینی‌تبتی‌را فرا گرفته ودر ادبیات شرقی بزبانهای مختلف مطالعه نموده دردانشگاه برلن ولیپزیك سمت استادی یافته و دومرتبه باناطولی ترکیه سفر کرده و چند سال در آنجا مانده و نیزچند ماهی را در ایران گذرانده ودر وزارت خارجه آلمان بسمت مترجمی زبان ترکی و فـارسی و تخصص در امور دول اسلامی اشتغال داشته و پنجسال در افغانستان بوده و سه سال از اینمدت را خدمت به معارف افغانستان نموده و دو سال دیگر را بعنوان مترجمی سفارت آلمان در کابل گذرانده

سباستیان

هفت سال‌سمت استادی زبان فارسی وزبانهای دیگر شرقی را در دانشگاه‌برلن داشته‌،سباستیان دارای مولفاتیست که بیشتر چاپ شده و از آن جمله صرف و نحو برای آلمانها در دو جلد ـ احوالات صوفی در افغان ـ تشکیلات ادارات

---

۱ ـ Yohan Beck ۲ ـ Bavier

رسمی عثمانی صرف ونحو آلمانی بزبان فارسی برای ایران ـ تاریخ ایران و تاریخ ادبیات فارسی که در قسمت اخیر مشغول تالیف آن بوده ـ ترجمه کتاب کلمان هوار (۱) تاریخ عرب سه جلد ترجمه ازفرانسه بالمانی ـ ترجمه قانون مجازات عمومی افغانستان بآلمانی ترجمه دیوان هلالی جغتائی از فرانسه بآلمانی ـ ترجمه افسانه های عثمانی بزبان آلمانی (ازنگارش صاحب ترجمه اقتباس شد)

۴۸۸ــ سدیکل ــ F, G. Sedickell

یکی از خاور شناسان بشمار رفته و در آثار و مولفات نویسندگان اسلامی بحث و مطالعه نموده و در قسمت نشر و طبع آثار مزبور خدمانی کرده از جمله مجموعه **التحفة البهیه** وحکم و امثال حضرت علی بن ابیطالب ع را با متن عربی و فارسی در ۱۸۳٤ بچاپ رسانیده

۴۸۹ ــ سدیلو ــ E. Sedillot

۱۸۳۲ — ۱۷۷۷

امانوئل سدیلو خاور شناس معروف متولد در منت مرانسی (۲) سال ۱۷۷۷ ومتوفی ۱۸۳۲ که او با پسرش لوئی سدیلو بعلوم و ادبیات اسلامی خدمت نموده ومؤلفاتی ترتیب داده و بین خاور شناسان اشتهار یافته اند

اقوال سدیلو درباره قرآن و احکام اسلامی وپیغمبر اسلام قابل اهمیت است

۴۹۰ ــ سدیلو ــ L. Sedillot

۱۸۷۵ —۱۸۰۸

خاور شناس که نام اصلی او پیراوژن آملی (۳) یا لوئی سدیلو است او متولد ۱۸۰۸ و متوفی ۱۸۷۵ بوده است و صاحب نگارشات و آثار میباشد از جمله مؤلفات لوئی سدیلو (تاریخ عرب) است که در دوجلد نگاشته ودرپاریس چاپ نموده : علی پاشا مبارک ٤

---

۱ — Clemeut Huart ۲ — Nontmoreney ۳ - P. Eugen-Amelie

٤ — علی پاشا مبارك مصری ازنویسندگان معروف مصر وصاحب مولفات وآثاراست ازجمله آثاراو خطط التوفیقیه در جغرافیای مصر است وفات او ۱۸۹۳

کتاب اورا بعربی ترجمه نمودهٔ و سال ۱۳۰۹ هجری در مصر بچاپ رسیده و کتابی در تطبیق جغرافیای یونان و عرب ترتیب داده در پاریس سال ۱۸۴۲ طبع شده و زیج الغ بیك را بامقدمه در ۱۸۴۷ طبع نموده

کتاب جامع المبادی و الغایات تالیف ابوالحسن مراکشی که در آلات رصد نکاشته است این کتاب را سدیلو سال ۱۸۳۵ در دو جلد بچاپ رسانیده و در خصوص قرآن مجید هم مطالبی نوشته

۴۹۱ — سئلاند — Séeland

اسقف خاورشناس دانمارکی که بعد از فردریك مونتر درقسمت شناختن آثار ایران باستان زحماتی کشیده واطلاعاتی مفید تحصیل نموده

این دانشمند در ۱۸۰۱ رسالهٔ راجع بکتیبه های تخت جمشید فارس نکاشته و آنرا با توضیحاتی بچاپ رسانیده و نشر داده

۴۹۲ — سیلبد — Dr. Seybold

دکتر سیلبد خاور شناس قرن بیستم که از ناشرین کتب اسلامی بشماررفته و در زبان عربی تخصص یافته و صاحب مولفات و ترجمه های مفید است

از جمله نشریات او :

کتاب **اسرارالعربیه** انباری (۱) است که در ۱۸۸۶ چاپ نموده و درچاپ قسمتی ازکتاب **الاغانی** هم با دیگران دستیاری کرده وقصه شول وشمول را ازکتاب **الف لیله عربی** با ترجمه آلمانی نقل نموده وجزء دوم آنرا در ۱۹۰۲ بچاپ رسانیده و کتاب **النقط والدوائر** که ازجمله کتب مذهبی قبایل دروز است با ترجمه بزبان آلمانی چاپ نموده وذیلیکه خلاصهٔ از شرح **البیان فی ذکر بدعة الزمان** است بچاپ رسانیده

او رساله بدء الخلق و رساله **کشف الحقایق** حمزة بن علی را در ۱۹۰۲

انباری — عبدالرحمن بن محمودبن عبیدالله بن ابی سعید کمال‌الدین ابوالبرکات

چاپ کرده و نیز کتاب تاریخ **الاعلام** کنیسهٔ اسکندریه ابن مقفع (۱) را چاپ نموده و درکنگره سوم مستشرقین جزو کارمندان بوده نام و عملیات او درضمن فهرست کتابخانه بریل مسطور است

۴۹۳ ــ شرلی ــ A. Scherley

برادران شرلی دو برادران ایران شناس اند که دوره سلطنت صفویه بایران آمده و از گزارشات این کشور آگاهی یافته حاصل مشاهدات خود را کتاب کرده و طبع نموده اند

۴۹۴ ــ سیمن ــ L. Simon

سیمن

خاور شناس معاصر که از جمله مطلعین بقسمت مصر و آسیای غربی بشمار رفته و رساله درباره مصر نوشته و فهرست تپوگرافیکال (۲) (نقشه برداری) آسیای غربی را ترتیب داده و آنرا در ضمن دویست صفحه با ۲۲ نقشه در ۱۹۳۷ بچاپ رسانیده و آثار دانشی دیگری را هم دارا است

۴۹۵ ــ اسموس ــ Smous

خاورشناس دانمارکی که بادبیات ایران اظهار علاقه نموده و کتابی بنام تحقیقات در اطراف حافظ (۳) و غزل سرایان دیگر بزبان دانمارکی نوشته و بچاپ رسانیده ' اسموس اگرچه سایر نگارشاتش بزبان فرانسه و انگلیسی و آلمانی است با وجود این

---

۱ — ابن مقفع ابوالبشر ساویرش اسقف که در دوره المعزّ فاطمی ۱۰۰۰ میلادی بوده

۲ — Topogrdphical

۳ — حافظ ـ شمس‌الدین محمد صاحب دیوان معروف متوفی ۷۹۱ هجری

مقداری از اشعار شاهنامه و رباعیات از خیام را بزبان دانمارکی ترجمه نموده

۴۹۶ — اسمیت — G. A, Smithe

خاور شناس انگلیسی ونویسنده کتاب :

Historical Géography of the Holy Land

است که جغرافیا وتاریخ اماکن مشرفه رامتضمن و این کتاب در لندن سال ۱۹۰۵ بچاپ رسیده

۴۹۷ — اسمیت — Dr. D. smithe

دکتر داوید اسمیث استاد ایران شناس امریکائی که در تاریخ و ادبیات ایران مطالعاتی زیاد کرده و بایران سفر نموده و یاد داشت ها از سفر خود نگاشته و در مجله های امریکا نشر داده

این دانشمند در صدد تکمیل احوال عمر خیام بر آمده و رباعیات خیام را به انگلیسی ترجمه کرده وخواسته که مقام علمی آن حکیم را در ریاضی و ادب معلوم نماید

اسمیث از استادان عالیمقام دارالفنون کلمبیا ودانشگاه نیویورك است ومولفاتی در ریاضیات دارد او در ۱۳۱۲ شمسی هجری بایران آمده، در تهران کنفرانس ها داده ومجدداً دراین قسمت اخیرهم بایران آمده و کنفرانسی دردانشسرای عالی راجع بنفوذ ایران در تمدن امریکا داده و از طرف وزارتمعارف ایران باعطای یکقطعه نشان علمی طلا درجه اول مفتخر گردیده

۴۹۸ — اسنوك هورگرنژ — Dr. Snouck Hurgronje

۱۸۵۷—۱۹۲۷

خاور شناس معروف هلندی که از مؤسسین دائرة المعارف اسلامی لیدن و نویسنده مجله تاریخ ادیان شیخ المشرقین بوده واین لقب را ماسنیون مستشرق شهیر در جشن «کلژدفرانس» پاریس باو داده و در مجمع علمی عربی دمشق سمت عضویت داشته

جرجی زیدان(۱) وصاحب کتاب اکتفاء القنوع ونویسنده کتاب معجم المطبوعات از وی نـام برده و ترجمه تفصیلی او را مجله الصباح مصر در شماره ٥١٤ سال ١٤ ص ١٦) نگاشته و نگارنده مطالب ذیل را از آن اقتباس نمود :

اسنوك هورگرنژ

دکتر اسنوك هورگرنژ ازبزرگترین خاور شناسان وخدمتگذاران بزرك بادبیات اسلامی بوده و اهتمام بادبیات و مباحث اسلامی را جزء وظیفه خود شنـاخته و مـدتی استاد وایمهد هلنـدشده و امور مذهبی واجتماعی را درمستعمرات شرقی هلند از جاوه و جزایر هند شرقی عهده دار گردیده و در ظرف چند سال درهلند بعضی عادات و رسوم اهل جاوه را نشر داده و بعد از آشوب و شورش مردم جاوه در اثر اجرای قانون هلند دکـتر مذکور بانجا سفر نموده و یاد داشتی داده که حکومت هلند را بجرح و تعدیل قانون مذکور وادار نماید

حکومت فـرانسه هم اسنوك گرونژ را در ظرف پنجسال برای تطبیق قـوانین جدید خود در بربر (شمال افریقا) ماموریت داده ولی در آنجاکه اهـالی آن مردمی مسلمان بودند او بر ضد مصلحت فرانسه قیام نمود

دکتر اسنوك هورگرونج در لیدن سال ١٨٥٧ تولد یافته و تحصیلات خودرا در لیدن تکمیل نموده و در امور و شئون اسلامی مجتهد شده و در زبان عربی استاد استاد گردیده واسلام قبول نموده بجانب مکه و حجاز سفرکرده و در موقع ورودبجده پائیز سال ١٨٨٥ حاکم آنجا در اسلام وی مشکوك شده و بدینوسیله مدت پنجماه

---

۱ ـ جرجی زیدان نویسنده مجله الهلال متولد ١٨٦١ و متوفی ١٩١٤ مولف اداب اللغة العربیه و مولفاتی دیگر

باو اجازه ورود بمکه نداد ، در آنوقت هورگرونژ ۲۸ سال‌داشته و بعدها دراثرابراز حرارت و حماست خود باسلام حاکم جده را بصحت اسلام خویش قانع نمود و جواز رفتن مکه برای او صادر شد

هوگرنژ موقع تشرف بمکه با زنی بدوی ازدواج نموده و از آن اولادی آورد ولیکن قونسول‌فرانسه مقیم جده‌نسبت بهورگرونژ نزدکارکنان دولت عثمانی سعایت کرده و برای اخراج اجباری او از مکه اقدام‌کردند، هورگرنژ مدتیکه‌میان توده‌عرب گذراند از فرا گرفتن زبان و لهجه قبایل بدوی و ادبیات بادیه استفاده کرده و با این احوال مدتی در آنحدود زندگانی مینمود تا در ۱۸۸٦ بهولند بر گشته کتاب‌اول خود « کتاب مکه » را در دو جلد نشر داده ، اودراین‌کتاب عادات و اخلاق‌بدوی و بازارهای بنده فروشی و تجارت برده را نام برده و نیز از خـانه کعبه و موقعیت مقدس‌آن سر زمین و اهمیت و احترام این مکان در بین مسلمین وعمل حج وشرایط حجاج و غیره وصف نموده ودر ذیل کتاب خلاصهٔاز لغات عربی و پیدایش وارتباط آن بلغات سامی نگاشته و نشر این کتاب باعث گردید که دولت انگلیس او را بـرای استادی ادبیات عربی دانشگاه کامبریدج استخدام نماید، هورگرنژ دردانشگاه جـانشین «روبرت اسمیت» شده ولی طولی نکشید که تدریس دانشگاه را بجهات و عللی چند ترك نموده و شایسته دیـد که روزگار خود را بتدریس و تحقیق و مسافرت در عـالم اسلامی مصرف نماید

در سال ۱۹۰٦ هورگرونژ استادی ادبیات عربی جامعه لندن و هلند راقبول نموده و مربی ولیعهد آن کشور گردید وضمناً مستشاری رسمی امور اسلامی وعربی حکومت جزائـر شرقی هولند با او شد تا اینکه اخیراً در حدود سن هفتاد سالـگی وفات نمود ۱۹۲۷

کتاب Mikkanich Sprichwörter او در چند جلد است و در دائره المعارف لندن‌در موضوع اذان تحقیقات و نگارشاتی دارد

او « کتاب الحاج الی‌المکه» را بزبان هلندی نوشته و با تصاویر درلیدن طبع نموده و کتاب المهدی‌را بزبان آلمانی نگاشته و امثال مکی بالمانی او در لاهه سال ۱۸۸٦

طبع شده کتاب مکه و جغرافیای آن را بانقشه ها درزبان آلمانی ضمن دو مجلدنوشته و بطبع رسیده و کتابی در (سیاست فرانسه درهلند) دارد که آنهم طبع شده ، او کتابی راجع باسلام در ۷ جلد نگاشته که از ۱۹۲۳ تا ۱۹۲۷ بچاپ رسیده و تفصیل آن در فهرست کتابخانه بریل (ص ۱۲۱) مسطور است

۴۹۹ — سوسن — socin

خاور شناس دانشمند آلمانی که اهل تحقیق و مطالعه بوده وتألیفاتی نموده و نویسنده **الامثال والحکم الدارجه** است و کتاب او تحت این عنوان بطبع رسیده

Die Arabisch dialockt von Mosul . und mardin Lepzig 7904

سوسن کتاب هائی بزبان عربی و آلمانی نوشته که در برلن از ۱۸۸۹ — تا ۱۹۰۹ طبع و نشر پذیرفته

۵۰۰ — سدیو — Sodieu

مستشرق فرانسوی که در تاریخ اسلامی بر رسی و مطالعه نموده و کتابی بنام تاریخ عرب و اسلام نوشته و در ۱۸۷۷ کتاب او بطبع رسیده (گوستاولوبون در در کتاب تمدن عرب خود از نگارشات اواستفاده و استناد نموده)

سدیو کتاب **جامع المبادی و الغایات** ابوعلی مراکشی (۱) را ترجمه نموده و راجع بمسلمین وعلوم ایشان وفوائدی که ازایشان بنظام و قوانین اجتماعی و مدنی ولغت وغیره بدیگران رسیده وسرمشق داده اند شرحی نگاشته خدمات مسلمین را در هندسه و ریاضی شرح داده و از مستشرقین دورهٔ اخیر است او راجع باسلام وقرآن و وجود محمد ص مطالبی عالی و مفید نوشته .

۵۰۱ — سلمن گاندز P. Solmon Gandz

پروفسورخاورشناس معاصر امریکائی که دردانش سرای یشیوا (۲) درشهرنیویورك جزء اساتیدزبان شرقی ودرردیف مستشرقین بشمار رفته وصاحب آثار ونگارشاتی است .

۵۰۲ — سلتی کوف الکزی Solty koff Alexi

خاور شناس که در ایران وهندگردش کرده و نتیجهٔ مشاهده ومطالعات خودرا جمع وکتابی ترتیب داده وکتاب او در پاریس سال ۱۸۵۸ بطبع رسیده .

---

۱ - ابوعلی مراکشی حسن متوفی ۶۶۰ هجری   ۲ - yeshiva

۵۰۳ ــ سونك ــ Sonneck

استاد ومدیرسابق مدرسه عالی اسلامی قسطنطنیه و معلم مدرسه کلنیال وصاحب کتاب الدیوان المطرب فی اقوال عرب افریقیه والمغرب است که جزء اول کتاب او در پاریس سال ۱۹۰۲ طبع شده و جزء دوم هم بعدا با ترجمه فرانسه بطبع رسیده

۵۰۴ ــ زن ترمر ــ Sonthermer

خــاور شناس آلمانی صاحب ترجمه کتاب جامع مفردات الادویة والاغذیه ابن بیطار (۱) است که آنرا در تحت عنوان Grosse Zusammenstellung (بزرگترین ترکیبات) از ۱۸۷۰ تا ۱۸۷۲ بطبع رسانیده

۵۰۵ ــ سوزا ــ Souza

۱۸۱۲

از خاور شناسان اوایل قرن نوزدهم بشمار آمده که در ۱۸۱۲ وفات یافته وصاحب کتاب الفاظ پرتغالی است که از زبان عربی اشتقاق یافته و یا ماخوذ و اقتباس شده و از دانشمندان محقق و متتبع بوده

۵۰۶ ــ اشپیگل ــ Spiegel

۱۸۲۰ — ۱۹۰۵

مستشرق مشهور آلمانیکه از دانشمندان بزرك و اهل تحقیق و سیاحت و اطلاع بوده

اشپیگل در ۱۱ ژوییه در کیت رنگن آلمان تولـد یافته و در ۱۵ دسامبر در مونیخ بدرود زندگانی نموده و صاحب مولفات و خدمات عدیده است

دانشمند مذکوردر ۱۸۶۷ میلادی بخیال خواندن خطوط میخی ورسم الخط دوره باستانی ایران بر آمده و رموز و اسرار آنرا حل و تصفیه نموده ـ علاوه بر ـ

---

۱ — ابن بیطار دانشمند اسلامي متوفي ٦٤٦ نویسنده کتاب جامع مفردات

این او بقصد گردش و جهان بینی بسیاری از ممالك دنیا از وطن خود حرکت کرده و بسی جاها را دیده و آگاهی زیادی از اوضاع هر جا پیدا نموده و در کتاب Eräniche Alter Tumskund Dscho خود در باب اصطخر فارس مطالبی نگاشته اشپیگل ابتدا زبان سانسکریت را فرا گرفته وبخواندن آن ماهر شده سپس زبان فارسی و خط پهلوی را آموخته و نیز زبان ارمنی و پشتو (افغان) را یاد گرفته و معلوم نموده که آن زبانها فروع زبان آریائی میباشند او کتابی بنام

Die Alexandersage Bei den Orientalen

در باره اسکندر وقصه آن نوشته و این موضوع را در آن حل نموده و قصه اسکندرنامه نظامی را هم در کتاب خود انتقاد کرده و کتاب او در ۱۸۵۱ درلیپزیك بطبع رسیده اشپیگل طریقه صرف و نحو هریك از زبانهای مذکور را پیدا نموده و خطوط میخی تخت جمشید را خوانده در یونان هم اوراقی از پوست که خط میخی با ترجمه پهلوی در آن نگاشته شده بود دیده و حروف الفبای میخی را بکمك حروف پهلوی درست کرده و متدرجاً بخواندن حروف و خط میخی مسلط گردیده و پس از آن بترجمه خطوط تخت جمشید مبادرت نموده و کتابی هم در این باب جمع و تالیف کرده

او خطوط میخی تخت جمشید را بسه شکل دانسته و معلوم نموده که اگر هرکس یك شکل آن را بخواند خواندن سایر اشکال برای او بسهولت انجام میگیرد

استاد دانشمند آقای دکتر رضا زاده شفق استاد دانشکدهٔ ادبیات طهران که نسخه اول فرهنگ خاور شناسان نگارنده را مطالعه فرموده این عبارت را در حاشیه کتاب بخط خود راجع بآثار اشپیگل نگاشته که عیناً نقل میشود:

«از آثار مهم این مستشرق نامی آلمانی یکی تاریخ مفصل و بسیار سودمند ایران قبل ازاسلام است از آغازتاظهور اسلام درسه جلد بزرك ـ دیگر کتاب مفیدی است راجع به کتیبه های میخی ایران بالاحقه مختصری در صرف و نحو قواعد فارسی باستان و فرهنگ لغات ـ دیگر کتاب مفیدی از تاریخ و دورهٔ آریائی و نظائب آنها

دانشمند مزبور مقالات و متتبعات و تحقیقات اساسی علمی زیاد راجع بعلوم ایرانی در مجله انجمن آسیائی آلمان انتشار داده»

۵۰۷ — سپرنجر — Sprenger

۱۸۱۳ — ۱۸۹۴

مستشرق عالی مقام و دانشمند مشهور اطریشی که از مشاهیر خاورشناسان و صاحب خدماتی برجسته و شایان تقدیر است ولادت این استاد در تیرول (یکی از شهرهای اطریش) شده ۱۸۱۳

سپرنجر بعد از تحصیل کمالات از وطن خود بجانب انگلستان و لندن رفته و در آنجا داخل خدمت دولت انگلیس شده و بهندوستان ماموریت یافته امور مدرسه دهلی را عهده دار گردیده و در مطبعهٔ کلکته بنشر مولفات و مصنفاتی مفیده از آثار علما و دانشمندان عالم اسلامی کوشیده او با لومسدن ولیس انگلیسی برای انجام امور تشریك مساعی نموده و خدماتیرا که انجام داده از این قرار است

طبع مقامات حریری طبع ونشر کتاب نفحة الیمن شروانی (۱) قاموس المحیط فیروز آبادی (۲) تاریخ الخلفا سیوطی ـ نوادر قلیوبی (۳) کشاف زمخشری فتوح الشام ـ کشاف اصطلاحات الفنون تهانوی (٤) نخبة الفکر ابن حجر عسقلانی ـ الاتقان سیوطی ـ معجم الصوفیه عبدالرزاق کاشی (٥) واصطلاحات صوفیه تاریخ یمینی عتبی (٦) ـ الاصابة فی تمییز الصحابه ابن حجر عسقلانی رساله شمسیه نجم الدین کاتبی (۷) حدود النحو فاکهی (۸) ـ قسطاس المیزان شمس الدین سمرقندی (۹) الاستبصار شیخ

---

۱ — شیروانی احمدبن محمد انصاری شروانی یمنی است

۲ ـ فیروز آبادی ابو طاهر مجدالدین محمدبن یعقوب شیرازی

۳ ـ قلیوبی شهاب الدین احمدبن سلامه قلیوبی صاحب تحفة الراغب متوفی ۱۰۶۹

٤ ـ تهانوی ـ محمدعلی بن شیخ علی بن قاضی محمد هندی که در اواسط قرن ۱۲ هجری بوده

۵ ـ عبدالرزاق کاشی کمال الدین عبدالرزاق صاحب تاویل الایات و شرح فصوص و غیره متوفی ۷۲۵

٦ ـ عتبی ابو نصر محمدبن عبدالجبار رازی متوفی ٤۲۷

۷ ـ کاتبی نجم الدین علی بن عمر شافعی استاد ریاضی ومنطق متوفی ٦۷۵

۸ ـ فاکهی جمال الدین عبدالله بن احمدبن علی فاکهی مکی شافعی متولد ۸۹۹ متوفی ۹۷۲

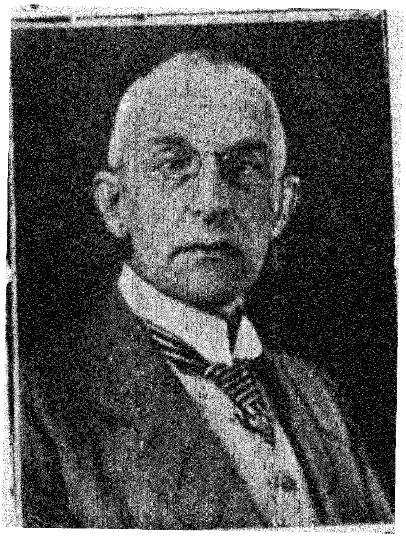
۹ ـ شمس الدین که از دانشمندان بوده

طوسی (۱)

سپر نجر صاحب مجلدات Das Liben und die Lehre de Mohammed است که در ضمن آن شرح حال ابی ذرغفاری (۲) را نگاشته و نیز استاد مذکور یکجزء از کتاب مروج الذهب مسعودی را بـانگلیسی ترجمه نموده و در طبع و نشر کتب مذکورفوق‌از علماء ودانشمندان هندوستان‌استمداد ودستیاری جسته وبهمراهی ایشان مقصود را انجام داده وفات او در ۱۸۹٤ بوده

۵۰۸ ــ استن کنو ــ Sten konow

خاور شناس که درچندین کنکره شرکت داشته ومدیر انتشارات خاور شناسی انجمن خاور شناسان دانمارك و نروژ و غیره بوده

استن کنو

۵۰۹ ــ استراد Lu. Sterad

لوستراب استراد خاور شناس آ گاه‌ومتتبع در قسمت تمدن اسلامی که در اثر تتبع و تحقیق واحاطه‌واطلاع کتاب (تمدن اسلامی) را نگاشته وکتاب مزبوربعنوان « حاضرالعالم الاسلامی » بعربی ترجمه و طبع گردیده

۵۱۰ ــ استونسن ــ R. Stevenson

روبرت استونسن دانشمند خاور شناس که راجع بقواعد و دستور زبان عربی تحقیقات نموده و کتابی در این بـاب نوشته و اطلاعات او مورد توجه و استفـاده بسیاری از خاور شناسان کردیده و دردائرةالمعارف اسلامی لیدن آثار قلمی او زیادو تحقیقاتی را باو نسبت داده‌اند

---

۱ ـ شیخ طوسی شیخ‌الطایفه محمدبن حسن بن علی متولد ۳۸۵ متوفی ٤٤٠ صاحب تهذیب واستبصار

۲ ـ ابو ذرغفاری صحابی متوفی ۳۲ هجری که از بزرگان صحابه بوده

۵۱۱ ـ استکوی مانوئل Stokvi Manuel

دانشمند آگاه باوضاع نژادی دنیا که درعداد خاورشناسان بزرگ آمده وتاریخ نژاد (His. Génealogie) تمام دول روی کره را از قدیمترین زمان تاکنون در سه جلد نگاشته و عدهٔ از تابلو های ژنالژیك را در آن گنجانیده و جلد اول آن را بسلاطین آسیا و افریقا و امریکا و پلینیزی اختصاص داده و در ۱۸۸۸ بچاپ رسانیده و در فهرست کتابخانهٔ برزیل نام وعملیات اومسطور است .

۵۱۲ ـ استوری Ch. Story

شارل استوری استاد زبان عربی دردانشگاه کامبریدج که خدماتی زیاد بادبیات اسلامی نموده ودر ۱۹۱۵ کتاب الفاخر تألیف مفضل(۱) صاحب فراعد و کسائی را با فهارس و قوافی و اشعار و امثال و رجال و الفاظ طبع نموده و بنشر آثاری دیگر مبادرت کرده .

۵۱۳ ـ استرانژ G. Le Strange

خاورشناس معروف انگلیسی که کتاب جغرافی ابن سرابیون(۲) را بانگلیسی ترجمه و نقل نموده و آنرا در سال ۱۸۹۵ با نقشه‌های لازم طبع و نشرداده و ازآثار مهم ومشهور او جغرافیای ممالك شرقی اسلامی است که در آن تتبع ودقت نظروعمق علمی این دانشمند معلوم میشود .

استرانژ کتابات الشرقیه فی قرون الوسطی را در ۱۹۰۵ تحت این عنوان در کمبریدج طبع و انتشار داده .

(اراضی شرقی خلافت)

Lands of the Eastern Caliphate

و نویسندهٔ کتاب

Palestine under The Moslems

(فلسطین در حکومت مسلمین) است

---

۱ ـ مفضل بن سقمةبن عاصم از دانشمندان قرن دوم هجری بوده .

۲ ـ ابن سرابیون جغرافی دان قرن سوم هجری متوفی ۲۹۵ هجری که کتابی در جغرافیا نوشته

استرانژ اغلب با نیکلسن همکاری نموده و کتابهائی را نشر داده اند از جمله آن دو کتاب ابوزید احمدبن سهل بلخی را در ۱۹۲۱ بچاپ رسانیده اند و نیز در چاپ جلد اول نزهت‌القلوب از ۱۹۱۳ تا ۱۹۱۵ مبادرت نموده.

۵۱۴ ـ سوتر Suter

خاورشناس معروف که داخل یک‌سلسله تحقیقات علمی‌شده ودر بارهٔ خوارزمی اظهار عقیده نموده، و آنرا از ابوریحان بیرونی دانسته.

سوتر شرح احوال‌قاضی ابوبکر(۱) بغدادی ریاضی را جمع آوری کرده و کتاب اورا که در شرح مقالهٔ دهم اقلیدس است بعنوان ذیل:

H. Suter verber denkommentar des Mohammed-ben Abdelbaqi Zur Zehnten des Euklides

طبع و انتشار داده.

۵۱۵ ـ سایکس ـ G. Sykes

ژنرال سایکس معروف انگلیسی که از دانشمندان ومورخین مطلع و نویسندگان شمرده شده و جزءایران شناسان ومستشرقین است مشارالیه درموقع جنگ‌بین‌الملل (۱۹۱٤-۱۹۱۸) ریاست قوای نظامی که انگلیس ها در ایران باسم پلیس‌جنوب تشکیل داده بودند برقرار بوده

سایکس در تاریخ ایران و شرق مطالعاتی نموده و کتابی ضمن دو مجلد بنام

History of persia

نوشته که کتاب مذکور در ۱۹۱۵ بطبع رسیده و این کتاب محتوی تاریخ قدیم و جدید ایران و از کتب مفیده است اخیرا تاریخ او بقلم دوست دانشمندفاضل ما آقای سید محمد تقی فخرداعی بفارسی ترجمه شده

۵۱۶ ـ Sylvain Levi

۱۸۳۳

از شرق شناسان معروف فرانسه و صاحب اطلاعات و تحقیقات و خدماتی در عالم شرق است که آنرا بعالمیان تقدیم نموده وفات او در ۱۹۳۵ میلادی واق شدمع

۵۱۷ - سیلوستر دساسی B. Sylvestre de Sacy

۱۷۵۰ — ۱۸۳۸

بارون سیلوستر دساسی بزرگترین مستشرق و معروفترین خاورشناسان است که در نیمهٔ اخیر قرن ۱۸ و نیمهٔ اول قرن ۱۹ زندگی مینموده ولادت این استاد ۱۷۵۰ وفات اودر ۱۸۳۸ بوده .

دساسی از جملهٔ دانشمندانی است که علاوه بر زبان عربی بزبان شرقی از ترکی فارسی عبری وغیره دانا شده مخصوصاً درزبان عربی و فارسی تخصصی تمام یافته و زندگانی خودرا در خدمت بادبیات و علوم شرقی مخصوصاً در ادبیات اسلامی وعرب مصرف نموده او روح غیرت و همت را در ابدان اروپائیان بیخبر از نفایس شرق بحرکت آورده وعیسویان را که در اثر جلوگیری کشیشان و مخالفت روحانیین مسیحی از معارف و دانش و ادبیات عالم اسلامی بیخبر مانده نسبت بآن بدبین بودند و از راه عناد تعلیمات نا پسند بآنها داده شده و حقایق دیانت اسلام بگوش آنان بر خلاف خورده بود دساسی در اثر ترویج کتب و معارف اسلامی و ترجمه و نشر و تعلیم و تلقین آن راه را برای دیگران باز کرده ومستشرقین زمان او وبعداز آن تمامی مدیون و رهین زحمات وخدمات این دانشمندند واز شاگردان وی بشمار میروند .

دساسی خدمات وکارهای زیادی انجام داده و مولفاتی عدیده دارد از تألیفات مهمه او کتاب صرف و نحو عربی این استاد است :

Grammaire Arabe

که آنرا دردو مجلد بزرگ برای یاد دادن زبان عربی بفرانسه نگاشته وکتاب قرائتی (خواندنی) است که در آن منتخبات ظریفه و جالب توجهی از کتب ادبی عربی موسوم بهٔ انیس المفید للطالب المستفید ترتیب داده و کتاب مذکور در پاریس سال ۱۸۲۷ بطبع رسیده .

دساسی مجمعی بنام انجمن آسیائی :

Société Asiatique

ومجله بنام مجله آسیائی

Journal Asiatique

تاسیس و نشر داده و او را مولفاتی در تاریخ اعراب دورهٔ جاهلیت است ونیز در بیان مذهب دروز تالیفی در دو مجلد نموده بعنوان

Exposé ae la Religion des Druzes

در آورده که در پاریس سال ۱۸۲۸ بطبع رسیده مولف مطالب و محتویات این کتاب‌را ازکتب‌وآثار ایشان نقل نموده ومصدّر بترجمه حال‌الحاکم بامرالله است (۱)

دساسی کتاب التحفة السنیه فی علم العربیه را نوشته که کتابی در دو قسمت برای شاگردان مدرسه پاریس بزبان فرانسه جهت یاد گرفتن زبان عربی در صرف و نحو و کلام و عروض ترتیب داده واو را دائرةالمعارفی در ادبیات و علوم شرقی در سه مجلد است

مستشرق‌مزبوربا دلابورت (Delaborte) در ترجمه‌جغرافی عربی بزبان افریقی از عربی‌شرکت نموده و آنرا در۱۸۲۱ درپاریس بطبع رسانیده وکتاب الدرالمنظوم فی وصایا سلطان المرحوم که وصایای لوئی شانزدهم پادشاه فرانسه است دساسی آنرا ترجمه و با متن فرانسه طبع نموده

دساسی قصیده برده (۲) را بفرانسه ترجمه کرده و نیز کتاب نبذة العقود مقریزی را ترجمه نموده و درنقودالخلفا مقالاتی نوشته که آنها را با مقالات دیگری در مجله اسیا ضمن موضوعات مختلفه نشر داده ومقامات حریری را هم بطبع رسانیده از اینها گذشته او را نگارشاتی مفید در باره ایران است و کتاب المختار من کتب ائمةالتفسیروالعربیه فی‌کشف الغطاء عن غوامض‌اصطلاحات النحویه و اللغویه یا تکمله کتاب انیس‌المفید است که در ۱۸٤۷ با ترجمه فرانسه و شروح متن عربی و فرانسه طبع شده و منتخبات نحوی او در پاریس سال ۱۸۰۶ بطبع رسیده

دساسی کتبی از قبیل‌الافادة والاعتبار عبداللطیف‌بغدادی(۳)وکتاب کلیله‌دمنه

---

۱ ـ الحاکم بامرالله ابوعلی مسعودبن‌العزیز بالله متولد ۳۷۵ متوفی ٤۱۱

۲ ـ برده شرف‌الدین محمدبن سعید مصری بوصیری متولد۶۰۸ متوفی ۶۹٤

۳ ـ عبداللطیف بغدادی صاحب کتاب‌الافاده و الاعتبار که آنرا در ۶۰۳ تمام نموده

و معلقه(لبید(۱)) والفیه ابن مالك (۲) را با ترجمه فرانسه بعنوان

Alfiyya ou la quintessence ce la G. Arab

در ۱۸۸۳ در پاریس ولندن بطبع رسیده وهشت باب از آ در کتاب خود بعنوان ترجمه

Anthologie Gram.

و المنشور الصادره بطبع رسانیده و نیز کتاب السلوك لمعرفة دول الملوك را مقداری ترجمه نموده

دساسی در کتاب انیس المفید خود منتخباتی از آثار و افکار علمای مشهور اسلامی مانند امام فخررازی (۳) و مقریزی و خلیل بن (٤) شاهین طاهری و نیـز در لمع از کتب د روز و بعضی از قصاید متنبی ولامیة العرب شنفری (٥) را جمـع نموده و در این کتاب مکتوب سلطان مراکش را بپادشاه فرانسه ومصالحه ما بین آن دو را با مکاتبات امام سعیدبن احمد بمسیور سل بالیوز قنسول فرانسه در بغداد که در حدودسنه ۱۷۰۰ مکاتبه شده درج نموده و او را بزرگترین دانشمندان میشمارند که بلغت ضاد و بعالم عربیت خدمت کرده وبشیخ المستشرقین ملقب شده

دساسی در کتاب

Mém. sur diverses Antiqutes des La perse

خود تحقیقاتی مفید در باره اصطخر فارس دارد و آن کتاب در پاریس سال ۱۷۹۳ بطبع رسیده او مخصوصا در کتاب خود ازخطوطیکه سه تن از سلاطین آل بویه

---

۱ - لبید بن ربیعة بن مالك شاعر مخضرمی ولادت او ۸٦ قبل از هجرت وفات ٦٤ بعد از هجرت بوده و صدوچهل زندکانی نموده

۲ - ابن مالك ابو عبدالله محمدبن مالك طائی شافعی نحوی متولد ٦۱۰ متوفی ٦۷۲

۳ - امام فخر رازی ابوعبدالله محمدبن عمربن حسین طبری نبی بکری متولد ٥٤٤ متوفی ٦۰٦

٤ - خلیل بن شاهین غرس الدین متولد ۸۰۳ متوفی ۸۷۲

٥ - شنفری از دی صاحب قصیده لا میه اقیموا بنی امی صدور مطیکم که موسوم به شمس بن مالك و از شعرای جاهلیت بوده متوفی ٥۱۰ م

بعربی و سه‌نقش که دوتای آن بفارسی و سیمی بعربی‌و از ابوالفتح ابراهیم نواده‌تیمور در قرن نهم هجری (۱۵ میلادی) و سه نقش که دو نقش آن عربی وسومی فارسی و از علی بن خلیل نواده اوزن حسن(۱) (قرن ۹هجری) میباشد شرح داده از اوست کتاب

Rechrche sur L'origine du Recueil des contes Intitulé les Mille et un Nuits

که در باره الف لیله نوشته و در پاریس‌سال ۱۸۲۹ بطبع رسیده و او را رساله‌ایست که عنوان آن

Memoiros de l' Academie des inscriptiou des belles Lettres

است که در چند جلد و در ۱۸۳۳ طبع شده

دساسی صاحب کتاب (Chrestonnathie) درچند جلداست که در جلداول آن از ص۱ تا ۹۲ قسمتی از تاریخ الفخری (ابن طقطقی) را نقل نموده(دائرةالمعـارف لیدن (ج ۱ ص ۲۱۸ع)

دساسی پند نامه‌شیخ عطار را در۱۸۱۹ میلادی (۱۲۳٤ هجری) در پاریس بطبع رسانیده و آنـرا بفرانسه ترجمه کرده و برای آن مقدمه بفارسی نوشته و اصل پندنامه باترجمه طبع شده٬ نگارنده‌اصل مقدمه رابرای‌اهمیت‌آن ونمونه‌تسلطیکه استاد سیلو ستر دساسی در نگارش نثر عربی و فارسی و نظم فارسی داشته و مقام فضلی این دانشمند و حسن عقیده و ایمان‌کامل اورا میرساند لازم دانست که در اینجا بنگارد و اینک مقدمه مذکور را از نسخه چاپی مورخ ۱۸۱۹ متعلق بجناب آقای حاج سید نصرالله نقوی رئیس دیوان عالی تمیز باین کتاب نقل مینماید وراستی حیفم‌آمد که از درج آن در این نامه صرف نظر نمایم

بنـــــــام خدا

الحمدلله الاحدالصمد الجلیل الحمیدالعزیز المجیدالحکیم القدیر السمیع البصیر الجبار

---

۱ — اوزن حسن از خانواده آق قونیلو است که در ۸۷٤ تبریز را گرفته و بعد بعراق عجم استیلا یافته و در ۸۸۲ وفات نموده

القهار الکریم الرحیم المقدس فی ذاته المنزه عن سمات النقص فی صفاته مبدع المخلوقات و محدث المصنوعات الذی لم یخرج شیئی من القوة الی الفعل الا بقدرته ولا یهبط هباء من اعلی عالم الوجود الی اسفل هاویة العدم الا بارادته عالم والغیب والشهاده مالک الیوم الذی لیس فیه شک ولا ریب الخالق الذی زیّن حدائق الافلاک بازهار النجوم وانوار الکواکب الثابت والسیار و نوّر افلاک الحدائق بنجوم الازهار و کواکب الانوار من الریاحین والاشجار وبث فی اکناف الارض و اطراف الهوا انواع الحیوانات من السباع والبهایم والطیور والحشرات واجری فی طرقات البحار ومسالک الانهار حیتان الکواکب والسفائن و سفن الحیتان والتنانین ثم فضل الانسان علی ماسواه من صنائع جبروته بها خصه به من معرفة لاهوته والهمه من غرائب العلوم الدنیویه والدینیه وعجائب الاحکام السیاسیه والادبیة مایهتدی به الی صلاح دیناه ونجاح عقباه ومن الواجب علی کل قبیلة من بنی آدم و علی جمیع قطان اقطار العالم مع تفاوت از منتهم والملل و تباین امکنتهم والنحل ان یحمدوه علی ما اکرمهم به من اکمل الائه وانعم علیهم من اتم احسانه و اجزل عطائه اذلیس من صنائع حضرته و خلائق قدرتة الامایبین تسبیحه و یونج تمدیحه اما بلسان قاله و اما بلسان حاله بحکم و ان من شیئ الا یسبح بحمده و فی ذلک انشد الشاعر

شعر

الم ترانٓ النسیم الصبا   لـه نفس نشره صـاعد
فطوراً ینوح و طوراً یفوح   کما یفعل الفاقد الواجد
وسکب الغمام وندب الحمام   اذا ماشکی الغصن المائد
و نور الصباح و نور الاقاح   و قد هزه البارق الراعد
و وافی الربیع بمعنی بدیع   بترجمة و رده الوارد
و کل لاجلک مستیقظ   لما فیه نفعک یا جاحد
و کل لالائه ذاکر   مقرّ له شاکر حامـد
و فی کـل شی له آیة   تدلّ علی انه واحـد

و من احسن ما قیل فی ذلك المعنی ما انشده الشیخ فریدالدّین العطار فی کتاب منطق الطیر .

مثنوی

هرچه هست از پشت ماهی تا بماه — جملهٔ ذرات بـر ذاتش گـواه
پستی خاك و بلندی فلـك — در گواه قدرتش پس یك بیك
باد و خاك و آتش و خون آورد — سرّ خویش از جمله بیرون آورد
خاك ما گل کرد در چل بامداد — بعد از آن جان را درآن آرام داد
جان چودرتن رفت و تن زوزنده شد — عقل دادش تا بد و بیننده شد
عقل را چون یافت بینائی گرفت — علم دادش تـا شناسائی گرفت
چون شناساشد بعجز اقرار کـرد — غرق حیرت گشت و تن درکار کرد

اما بعد چنین میگوید ضعیف‌ترین بندگان رحمن و کمترین خدمتگاران مستعان فقیر حقیر و مسکین بی تمکین مطموره نشین نادانی و ناتوانی بارون سلوستره دساسی مرید طریق حق‌شناسی که از خزینهٔ الطاف خفیه التماس راهنمائی میکند وبا خضوع هرچه تمامتر اعتراف میورزد که کشتی جد وجهد خویش را از امواج دریای خطایا و اهوال گرداب گناه نه رجاء ساحل سلامت است و نه امید پناه مگر برباح لطف نامتناهی خدای آموزگار و بادعایت ربانی خداوند پروردگار که آن بندهٔ کمینه در زمان جوانی و عنفوان زندگانی از اکتساب نعمتهای بی بقای این زمان نـا امان و از التذاذ بلذّات ناثبات این جهان سراب نشان اعراض تمام واجتناب مالا کلام نموده است و در حاصل کردن اموال بی زوال دانش برور بدست آوردن رغائب خزاین و غرائب دقائق ادب و هنر جهد کامل وسعی شامل فرموده وچون بیشتر همت آن ضعیف بر تعلم لغت عرب و تلقن زبان عجم مصروف شده روز و شب در مطالعت کتب عربیه میکوشید ودر تصفح نامه‌های فارسیه روزگار میگذرانیده و با وجود آنکه برمجموعات بسیار و رسالات بی‌شمار اطلاع یافته است ودر فنون متفرقه و تصانیف متنوعه خوض کرده بقبضهٔ معرفت این کمینه هیچ کتابی نرسیده و در تصرف ضمیر پرتقصیر این خاطر

خسته هیچ رسالئی نیامد که در او چنین وصایای عزیز و چندین پندهای شفقت آمیز موضوع شده باشد که در پند نامهٔ شیخ فریدالدین عطار وفی الحقیقه میتوان گفت که کمتر فوائد گوناگون است و ذخیرهٔ ثمرات و عقاقیر رنگارنگ غلط کردم که عقد است از جواهر ولالی حقایق علمیه و عملیه مشتمل و هرکه میخواهد که روزگار بایمنی وبی باکی میگذراند و از زحمتهای اندوه و نا مرادی محفوظ ماند و در بند آن میباشد که پس از مضمحل و ناپدید شدن

سیلوستر دساسی

سراب زندگانی مشمول عواطف پادشاهانه ملك بی نظیر گردد و منظور عین عنایت خداوند پوزش پذیر میباشد که خودرا از وساوس شیطان ملعون که بنی آدم را عدو مبین است دور داشته گوشهای عقل خویش بقراط این پند های گرانبها تشنیف نماید و سخنهای نصیحت آمیز این پیر أرشاد انگیز را دستورالعمل ساخته مضمون ایشان فراموش کردن درهمه عمرجایز ندارد و بنابراین بیش از چند سال این دعا گوی آهنگ کرده بودکه چنان نامهٔ نامور را طبع کند تا تحصیل او بر هر یك از بندگان را ستجوی آسان شود و از فوائد این رسالهٔ گرانمایه کسی از خاص وعام محروم و بی بهره نماند اما تا این زمان میسر نشد چه از سالهای بسیار فتنه های بیشمار بر اقالیم زمین استیلا یافته است و هر کشور ومرزو بوم بخروش لشکریان و های وهوی جنگجویان در اضطراب افتاده و آدمیان دیده اند (ع) جهان پرزآشوب وتشویش وتنگی لیکن چون بحکم سیجعل الله بعد عسر یسراً بعنایت آفریننده حرکت و سکون وارادت خداوند اذا قضی امراً فانما

یقول له کن فیکون سلاطین ممالك و امم و اساطین اطراف عالم براین متفق و یکدل گشتنند که لشکرهای فتنه وسرکشی‌را بتیغ آشتی و عدل گستری منهزم و مقهور کنند و در هر اقلیم و کشور علمهای صلح و موافقت افراخته و منشور سازند تا بمساعی محموده و آرای پسندیده این سر افرازان دادگر و پادشاهان هنر پرور حال چنین دست داد که (ع) پلنگان رها کرده خوی پلنگی این ضعیف بشتافت تا پیش از نزول قضای آسمانی و غروب زندگانی که (مثنوی) عمر برفست و آفتاب تموز اندکی مانده خواجه غره‌هنوز آنچه مقصود او بود بکار آورد واز عهدهٔ عهدکه میداشت بیرون آمدکه حکما گفته‌اند: «الوعدعلی‌الحرّدین» پس میباید دانست که در پندنامه شیخ فریدالدین‌عطار بمرور الایام واللیالی وگردش فلك شعبده باز لا ابالی فسادچنان از زیاده و نقصان افتاده است که در بعضی از نسخ بیتی چند نوشته شد که در نسخه های دیگر موجود نباشد و نیز درعدد فصول کتاب مذکور و ترتیب ایشان و در اوایل و اواخر هر فصل از فصول او اختلاف واقع است و چون در تصرف راقم این حروف هفت نسخه حاصل شد درمقابله اینها با یکدیگر علی‌حسب‌الامکان دقیقهٔ مهمل نگردد و بعداز امعان نظر و اعمال دقت بصر آن قرائت را در هرجای ثبت کرد که اولیتر ومستحسن ترمعنی ولفظاً مینمود اما با این همه براین بنده مخفی نیست که در بیشتر مواضع که در ایشان اختلاف واقع شدنمیتوان یقین دانست که ازخط مصنف صادر شده واز فساد نویسندگان‌چه تغییر و تحریف دخول یافته والله اعلم و هو یحکم بینهم فیما کانوافیه یختلفون و اگر معاذالله سهوی افتاد امید است از کرم خوانندگان و شنوندگان که این بنده را معذور خواهند داشت که لایکلف‌الله‌نفساً‌الاوسعها‌وتمام‌شد طبع این پند نامه در ایام پادشاه جهان‌پناه سایه کردگار وپرتولطف پروردگارعالی نژاد فرخ نهاد مطاع عالم اکرم اولاد آدم‌جهاندار نیك نام و تاجدار سعادت فرجام‌خردمند عدل گستر و دانشمند دین پرور رود علم و طودحلم فریدون شوکت و سلیمان‌حکمت سالك کرم و عطا مالك ممالك عز و علا مکرم درکاه ملیك صمد مورد مراحم دادار احد موسس اساس انصاف و داد ممهد قواعد صلاح و سداد سلطان همایون و سر فراز و خاقان فرانسا نواز مصطفای خداوند کردون مفخر دودمان بوربون

لوئیس هشتدهم که تخت او باد بر سر چرخ نهم

شعر

بناز ای فرانسا بدورش چنان   که ایران بدوران نوشیروان
جهانبان دین پرور دادگر   نیامد چو لوئیس والا گهر
سر سر فرازان و تاج مهان   سرور فرانسا و فر جهان
گر از فتنه آید کسی در پناه   نیابد جز این کشور آرامگاه
ندیدم چنین گنج و ملك سریر   که وقف است بر طفل و برنا و پیر
نیامد برش دردناك غمی   که ننهاد بر خاطرش مرهمی
طلبکار خیراست و امیدوار   خدایا امیدی که دارد برار
کله گوشه بر آسمان برین   هنوز از تواضع سرش بر زمین
چو لوئی خردمند فرخ نهاد   ندارد جهان تا جهانست یاد
نه بینی در ایام او رنجهٔ   که نالد ز بیداد سر پنجهٔ
کس این رسم و ترتیب و آئین ندید   فریدون ابا این شکوه این ندید
از آن پیش حق پایگاهش قویست   که دست ضعیفان بجاهش قویست
چنان عدل گسترده بر عالمی   که زالی نیندیشد از رستمی
همه وقت مردم ز جور زمان   بنالند و از گردش آسمان
در ایام آن دادگر شهریار   ندارد شکایت کس از روزگار
برون بینم اوصاف شه از حساب   نگنجد در این تنگ میدان کتاب
فرو ماندم از شکر چندین کرم   همان به که دست دعا گسترم
جهانت بکام و ملك یار باد   جهان آفرینت نگهدار باد
بلند اخترت عالم افروخته   زوال اخترِ دشمنت سوخته
غم از گردش روزگارت مباد   وز اندیشه بر دل غبارت مباد
که بر خاطر پادشاهان غمی   پریشان کند خاطر عالمی
دل و کشورت جمع و معمور باد   ز ملکت پراکندگی دور باد
درونت بتایید حق شاد باد   دل و دین و اقلیمت آباد باد

تنت باد پیوسته چون دین درست　　بداندیش را دل چو تدبیر سست

همینت بس از کردکار مجید　　که توفیق خیرت بود بر مزید

جهان آفرین پرتو رحمت کناد　　دگر هرچه گویم فسانه است وباد

و چندین سخن بس که در اطناب کلام هیچ فایده نیست که حکما کفته اند اياك و فضول الكلام فانها تظهر من عيوبك ما بطن و تحرك من عدوك ماسكن پس بدین بیت حافظ اکتفا میکنم :

ای شهنشاه بلند اختر خدا را همتی　　تا ببوسم همچو کردون خاك ایوان شما

سیلوستر دساسی دراین کتاب شرح حال شیخ اجل فریدالدین عطار را از تذکره دولتشاه غازی سمرقندی نقل نموده و اشعاری زیاد از حافظ و سعدی ودیکران را بفرانسه ترجمه کرده و بعضی قسمتها را بترکی و عربی نوشته که فی الحقیقه تمامی قابل اهمیت و نظر است او خود این مقدمه فوق الذکر را با اصل پند نامه ترجمه بفرانسه نموده و در قسمت آخر کتاب درج کرده و غزلهائی از شاهی شاعرهم بفارسی و ترجمهٔ فرانسه وارد آورده که از آنها است :

هرکه کوی نو ساخت مسکن خویش　　خون خود میکند بکردن خویش

ایضاً

بیا ای اشك تا برروزکار خویشتن کریم　　چوشمع ازمحنت هجران یار خویشتن کریم

T

۵۱۸ — تاورنیه — Tavernier

۱۶۰۵-۱۶۸۵

دانشمند جهان گرد و بازرگان فرانسوی که در دورهٔ سلاطین صفویه (از ۱۰۳۸ هجری تا ۱۰۸۶) دراین کشور مسافرت کرده و سیاحت ها نموده و از طهران آن زمان درکتاب خود شرحی نگاشته و کتاب او بنام:

Voyages en Perse

است که طبع شده

تاورنیه با رفیق خود برنیه Bernier فرانسوی بهندوستان رفته و رفیقش تاجری جواهری بوده این شرق شناس آگاه راجع بگزارش خود وسیاحت ها که کرده ، سفرنامه نوشته و سفرنامه اومتضمن اوضاع از ۱۶۷۰ تا ۱۶۷۷ است که بطبع رسیده وسیاحت نامه مزبور را مرحوم نظم الدوله (۱) در ۱۳۳۱ بفارسی ترجمه نموده و طبع شده

تاورنیه وهمکار او در سفر نامه خود ابنیه و آثار هندوستان و قصور سلاطین مغول را شرح و تفصیل داده اند

تاورنیه

سیاحت تاورنیه و رفیقش در هندوستان از (۱۶۴۵ تا ۱۶۵۲) بوده وسفرنامه او علاوه از ترجمه فارسی بزبان هندی هم ترجمه شده و کتابی مفید است .

ولادت تاورنیه در ۱۶۰۵ وفات او در ۱۶۸۵ واقع شده

---

۱ — نظم الدوله ابوتراب خان خواجه نوریان متوفی ۱۳۰۶ شمسی که سیاحت نامه تاورنیه را در ۱۳۲۱ هجری ترجمه نموده ونیز کتاب سرگذشت کنتس دو باری را در چهارمجلد ترجمه کرده و دو جلد آن بطبع رسیده

۵۱۹ چایکین کنستانتین — Tchaïkine konstantin

او یکی از خاور شناسان کنونی روسیه است که در حدود ٤۵ سال زندگانی نموده مدت ۵ سال از ۱۹۲۱ تا ۱۹۲۶ مترجم رسمی سفارت روس در تهران بوده و لیسانسیه (انستیتوی علوم شرقی مسکو) میباشد

او کتابی در ادبیات معاصر ایران تالیف نموده که در ۱۹۲۸ در مسکو چاپ و انتشار یافته و در جشن فردوسی چند مقاله راجع باسدی طوسی شاعر بزرگ و اسدی طوسی کوچك ضمن مقالات مستشرقین دیگر روس در مجله بعنوان فردوسی نشر داده.

علاوه بر این عدهٔ زیادی از مقالات راجع به ادبیات فارسی در مجله های روسیه نگاشته او تمام بوستان سعدی را بشعر روسی ترجمه نموده و مشغول تالیف فرهنگی بفارسی و روسی است و پرفسور زبان در بنگاه علوم شرقی مسکو میباشد....

۵۲۰ — توربکی — Thorbecke

۱۸۹۰

خاور شناس مشهور آلمانی است که بنوبت خود در باره طبع و نشر آثار علمی علمای اسلامی خدماتی را انجام داده و در سال ۱۸۹۰ وفات یافته

توربکی کتاب الملاحن — (ابن درید) ودرةالخواص (حریری) وکتاب النحو (صباغ) والمفضلیات مولفه ابی العباس مفضل ضبی (۱) را با ملاحظاتی بزبان آلمانی در لیپزیك سال ۱۸۸۵ چاپ نموده وترجمه عنتره (۲) ودیگران را نشر داده و در دانش عربی و ادبیات آن زحماتی کشیده و در دارالفنون هیدلبرك جزء استادها بوده

---

۱ - مفضل ضبی ابو العباس مفضل بن محمد کوفی متوفی در ۱۶۸

۲ - عنترة بن شداد عبسی شاعر عرب متوفی ۶۱۵ میلادی

۳ - ابن درید ابوالحسن محمد بن حسن بن درید متولد ۲۲۳ متوفی ۳۲۱ صاحب کتاب الجمهره

۵۲۱ ــ تیکس Tix

۱۷۹۷

پروفسور استاد خاور شناس که خدماتی شایسته بمعارف شرق کرده من جمله کتاب نبذة العقود فی امور النقود یا کتاب پولها و نقود قدیمه یامسکوکات اسلامیرا در روستك سال ۱۷۹۷ بطبع رسانیده

۵۲۲ ــ تولستوی ــ Tolstoï

(۱۸۲۸-۱۹۰۰)

لئن تولستوی دانشمند و (۱) فیلسوف روس که مردی بزرك وصاحب اندیشه واخلاق بوده ، عمدهٔ زندگانی خود را برای خواندن مردم براه نیکبختی و سعادت و پیروی دیانت گذرانده ، صاحب آثار و افکار مهمه در اخلاق و غیره است و از کسانی است که بروحیات شرق کاملاآشنا بوده مخصوصاً در موضوع دیانت اسلام داخل کنجکاوی و تحقیقات شده

این دانشمند کتابی بنام (کتاب محمد ص) نگاشته وگفتار حکیمانه نبی اکرم ص را دررساله مخصوص بنام (حکم پیغمبر اسلام) ترتیب داده وآورنده این دین‌را تقدیس وتکریم نموده . مطالبی منصفانه در خصوص مزایا وحقیقت دین اسلام نگاشته و توجه بسیاری ازدانشمندان بزرك دنیارا بگفتار محکم و درست خود متوجه گردانیده

تولستوی

کتابهای تولستوی به بسیاری از زبانها ترجمه و چاپ شده و تمام ملل بنگارش او اهمیت داده اند

از جمله مصنفات او

کتاب جنك و صلح - یادکارها وخاطرات بچگی و جوانی - و غیر اینهاست بیشتر کار های قابل ملاحظه تر او در مجلدات صفحات منتخبه بچاپ رسیده ، تولد تولستوی ۱۸۲۸ م در ایاسنائیا پولیانا وفات او ۱۹۱۰ م در استاپاو

---

۱ - Léon Tolstoï

بوده، وازخـانواده نجیب متولد شده و در خدمت استادان آلمانی و فرانسوی تربیت و دانش آموخته، مانند بسیاری از بزرگان روسیه که اهتمامی زیاد بفرا گرفتن زبانهـای مختلفه دارند او نیز زبان‌آموخته آلمانی و فرانسه را خیلی خوب یادگرفته انگلیسی را هم بقدر کفایت آموخته

تولستوی ازآغاززندگـانی ودورهٔ کودکی بتدوین وجمع حوادث و گزارش روزانه حریص بوده‌وبطوریکه‌نوشته‌انداو ۶۵ سال جریان‌یومیه خودرابطوری‌نگاشته‌که‌اگر انتشار مییافت‌در حدود چهل مجلد میشد واخیراً مولفات او درحدود ۹۸ جلد تعیین‌شده و کمیته مخصوصی مشغول طبع اوست

او سه‌ساله بود که مادرش‌وفات‌نمود و درسه‌سالـگی‌هم‌پدر را ازدست داده این‌دو فقدان بزرك‌تأثیری شدید در زندگـانی‌او نمودعمه او «کنتس الـکساندراوستن» ساکن «تاتیانا» بسر پرستی اومتحمل گردید، وجوداین‌عمه برای او خیلی‌مفید بوده و در دامان‌تربیت او تولستوی توانست که مراتب عالیه ادب و اخلاق را طی نماید

تولستوی دارای منظره عجیب و شکلی غریب بوده لب های کلفت وچشمهای ریز و بینی پهن او جلب توجه مینمود چنانکه نوشته اند اوخودمیگفته .

« من آرزو دارم که خدا دربارهٔ من قدرت نمائی نموده و مرا بسرشتی جدید با صورتی زیبادر آورد »

این دانشمند برای خود برنامه دشواری ترتیب داده و در نهایت مراقبت آنرا اجرا می نمود ولی خواست که قانون راکاملا تحصیل نموده باشد و طب را از ناحیه نظری وعلمی بفهمد و در زبانهای فرانسه و روسی‌وایتالیائی‌وآننی متبحر گردد‌ومیل داشت که‌در تاریخ و جغرفیا سر آمد شده علوم ریاضی و طبیعی را بداند، موسیقی و رسم را بقدرامکان یاد بگیرد

وقتی که تولستوی از دانشگاه بیرون آمد خواست که بکلی دست خود را از معتقدات سابقه تکان‌داده و خالی کند لذا در درس‌فلسفه در ۱۵ سالـگی شروع‌نموده در شانزده سالـگی از رفتن بکلیسا خود داری نمود .

او ایمان بوجود خدای یگانه‌داشته و منکر تعلیمات عالیه مسیح نبود .

اندیشه عمده تولستوی در سعی وراءِ کمال بوده و هر قدر که میتوانست از علوم عالیه تحصیل مینمود، کمال ادبی و کمال بدنی و انواع تمرینات و ورزش را متحمل شده و خود را بانواع محرومیت وادار مینمود و میخواست در نظر مردم از هر چه کامل و تمام باشد

او همواره از محیط فاسد خود متأثر بوده و در صدد تصفیه اخلاق افراد مردم بود و از نگارشات خود خدمتهای شایانی بعالم بشریت تقدیم نموده

۵۲۳ ــ تورنبرك ch.j. Torinberg

۱۸۰۸ — ۱۸۷۸

شارل ژان تورنبرگ مستشرق معروف خدمتگذار که تاریخ کامل (ابن اثیر) را بافهرستی جامع و مفید طبع نموده و نیز کتاب انیس المطرب (ابن ابی زرع فاسی(۱) را که در تاریخ فاس نوشته بطبع رسانیده

تورنبرك از شاگردان سیلوستر دساسی است او علاوه بر امور مذکوره قسمتی از کتاب محاضره (سیوطی)(۲) و کتاب فتوح فرنگان در بلاد اسلامی و خریدة العجائب (ابن الوردی) (۳) را در ۵ جزء از کتاب نشر داده و از علاقمندان طبع و نشر آثار دانشمندان و علمای اسلامی بوده علاوه بر این قسمتی از مطالب خریدة العجائب را ترجمه نموده « دائرة المعارف لیدن (ص ۳۰۲ ج ۱) »

۵۲۴ ــ توررى ch.c. Torrey

۱۹۲۰

مستشرق معروف معاصر که کتاب فتوح (نصربن عبدالحکم) را در لندن سال ۱۹۲۰ بعد از نشر هانری ماسه انتشار داده و برای آن مقدمه در ۲۴ صفحه نوشته و عین نشریات هانری ماسه را نقل کرده سپس قسمت فتح افریقا و فتح اندلس را علاوه نموده، توررى خدمات دیگری را هم انجام داده

---

۱ - ابن ابی زرع ابوالحسن علی بن عبدالله بن ابی زرع متوفی ۷۲۶

۲ - سیوطی جلال الدین بن عبدالرحمن بن کمال سیوطی متولد ۸۴۹ متوفی ۹۱۰-۱۱

۳ - ابن الوردی یکی زین الدین ابو حفص عمر بن مظفر قرشی بکری لغوی متولد ۶۸۹ متوفی ۷۴۹ و دیگری سراج الدین ابوحفص عمر شافعی متوفی ۸۶۱ مؤلف خریدة العجائب است

U

۵۲۵ — اوسکارمن Uscarman

خاورشناس آلمانی معاصر که علاوه بر این از ایران شناسان عمده بشمار میرود و در قسمت های مختلفه مشرق زمین و اوضاع طبیعی و تاریخی آن اطلاعات ونگارشاتی مفیده دارد مشارالیه در باره ایران و تاریخ آن استحضاری تمام پیدا نموده و مقاله درتحت عنوان کاوه و درفش کاویانی نوشته و آنرا بمورد انتشار گذاشته

۵۲۶ — اوس هر j. Ussher

۱۸۶۵

ژان اوس هر دانشمند سیاح و جهانگرد که در قسمت های عمده کشور و ممالك آسیا گردش کرده و نقاط مهمهٔ شرق را دیده و از جهانگردان قرن ۱۹ بشمار میرود سیاح مذکور حاصل مشاهدات و سیاحت های خود را بعنوان سفرنامه از لندن بتخت جمشید تدوین نموده و سیاحت های داغستان و گرجستان و ارمنستان و کردستان و بین النهرین و ایران راجع و تألیف و کتابی کرده و آنرا در ۱۸۶۵ بطبع رسانیده

Jhon ussher - ۱

V

۵۲۷ — والنبورك Valenbourg

۱۷۶۳—۱۸۰۶

از مستشرقین معروف و دارای آثار مفیده و خدماتی شایان است که آنرا بمعارف شرق تقدیم نموده وفات او در ۲۸ ژوئن ۱۸۰۶ بسن چهل و سه سالگی بوده

۵۲۸ — فانبری Vambery

خاور شناس قرن نوز دهم و مستشرق‌مجارستانی که در نقل کتاب قاموس‌ترکی امیرعلیشیرنوائی (۱) موسوم به ا بشقه مبادرت نموده و آنرا در سال ۱۸۶۲ در بودابست بطبع رسانیده و نشر داده (دایرة المعارف لیدن‌ج ۱ ص ۲۵۳)

۵۲۹ — فاندیك Van Dyck

۱۸۱۸-۱۸۹۵

دانشمند که اصل آن هلندی ودرامریکا نشو و نما یافته و در فلسفه و حکمت تتبع کرده و باثار فلسفی و حکمت ابو علی سینا اظهار علاقه نموده و کتاب مبحث عن‌القوه‌النفسانیه ابوعلی‌را در ۱۳۲۷ هـ درقاهره بچاپ رسانیده وکتاب‌المراة‌الوضیه فی‌الکرة‌الارضیه اورا بعربی دربیروت ۱۸۸۶ طبع نموده‌اند و رساله الجدری رازی را ترجمه کرده ولادت او ۱۸۱۸ وفاتش ۱۸۹۵ بوده

۵۳۰ — فاندنبرك — Vanden Berg

۱۸۹۶

از دانشمندان و مستشرقینی‌است که در علوم شرقی مطالعات کرده و زبان‌عربی

---

۱ — میرعلیشرنوائی وزیرسلطان‌حسین بایقرا متوفی ۹۰۶

۲ — ابن قاسم غزی‌شمس‌الدین ابوعبدالله صاحب حواشی‌برعقاید نسفی متوفی ۹۱۸ هجری

را فراگرفته و ترجمه هائی دارد که از آنجمله است ترجمه شرح رساله ابی شجاع(۲) ابن قاسم غزی که در فقه اسلامی نوشته شده او ترجمه اینرساله را تحت عنوان

Fathal Qarib, Commentaire Sur Le précis de surisprudence Musulmane d, Abou chodja par ibn Qusim al Ghazzi

در لیدن سال ۱۸۹۶ بطبع رسانیده او جزء سوم کتاب منهاج الطالبین نووی را هم بزبان فرانسه ترجمه نموده و کتاب فتح القریب شمس الدین غزی معروف بابن غرابیلی را هم بفرانسه ترجمه و طبع کرده

۵۳۱ ــ واسکو دگاما ــ Vasco de Gama

۱۴۹۷

سیاح و شرق شناس قدیمی قرن ۱۵ میلادی که از کشتی رانـان مطلع و آگاه پرتقال بوده و و در سال ۱۴۹۷ از دماغه امید صالح برای پیدا کردن راه هندوستان طریقی راپیدا نموده وبجانب هندآمده و بعد از فوت البوکرک Albuquerque بنایب السلطنه گی هندوستان بر قرار گردیده

واسکودگاما از دماغه امید صالح باقیانوس هند داخل شده ودریا نوردی کرده تا خود را بمقصود نائل نموده و تـا آنموقع احدی از اروپائیان بانحدود نـرسیده بود مشارالیه از آنجا مستقیماً بسواحل هندوستان رفته از ۱۴۹۷ ببعد دیگران عمل ونظریه او را پیروی نموده رفیق او دراین سفربارنامه تجارتی در کتاب خود راجع بتجارت شرق ذکر کرده که عواید کمرکی خلفای فاطمی را درمصر متضمن است

واسکودگاما

واسکودگاما از دماغه امید صالح بسواحل مالابار رفته و پیش از رفتن او بانجا محل مزبور جای آمد وشد عربها بوده و از آنوقت پرتقالیهـا بهندوستان راه یافته ودرتجارت شرق دخالت کرده راه را برای مداخله دیگران باز نمودند

۵۳۲ ــ وازیلیو ــ Vasilièvе

خـاور شناس معاصر امریکائی که در تاریخ مرابطین و شرق تخصص یافته و در دانشگـاه

۵۳۹ ــ ولادیمر Vladimer

ولادیمر تاردف ایران‌شناس روسی که دراقتصادیات ایران کتاب نوشته ومدت سه سال دراصفهان عنوان کنسولی‌داشته و در این کشور مطالعات‌و مشاهداتی‌نموده و اکنون در حدود سن پنجاه سالگی میباشد

۵۴۰ ــ فوگل J Ph. Vogel

این دانشمند خاور شناس راجع باحوال بودا و مذهب بودائیسم تحقیقاتی زیاد نموده و کتابی در این خصوص نگاشته در ۱۹۳۰ بچاپ رسانیده

فوگل

خدمات زیادی هم در انستیتیوی کرن از ۱۹۲۵ تا ۱۹۳۵ انجام نموده‌و کتابی‌راجع بزبان سانسکریت نشرداده و مقالاتی در خصوص این زبان‌وبعضی‌از السنه هندی‌نوشته و ملاحظاتی درباره‌اشعارهندی‌نگاشته مقاله‌درسالنامه ۱۹۳٤ در باب هند باستان دارد و قسمتی راجع بصنایع باستانی اسلام در چند جلد نوشته که جلداول آن از ۱۹۳۵ تا۱۹۳۷ بچاپ رسیده

عملیات و تصویراین خاور شناس درفهرست کتابخانه بریل درج گردیده

۵۴۱ ــ ولرس Vollers

استاد مستشرق و ایران شناس آلمانی که از دانشمندان ستوده و صاحب خدماتی پسندیده درمعارف و ادبیات شرقی است

ولرس بکتاب شاهنامه فردوسی اظهار علاقه نموده و کتاب مزبور را تحت تحقیقات و استقصاء در آورده و آنرا با چندین نسخه خطی‌مقابله و تصحیح کرده‌ودر

---

۱ - Vladimer Tardoff

مراجعت از هند و ایران برای ارمغان و راه آورد بوطن خود نقشه کتیبه میخی نقش رستم و قسمتی از کتب خطی بزبان پهلوی را همراه برده ولادت این مستشرق در ۱۸۱۵ وفات او در ۱۸۷۸ بوده

۵۳۶ — ویکنت دوونی — Viconte de Vogne

ازمستشرقین بشمار آمده و باداب واخلاق عمومی عرب ومسلمین آگاه گردیده و کتابی مفصل در خصوص ادب و اخلاق و سلوك و رفتار عرب نوشته گوستاولوبون در کتاب تمدن عرب خود بنگارشات این استاد استناد نموده

۵۳۷ — ویسر M. W.de Visser

ویسر

خاور شناس معروف هلندی دورهٔ معاصر که در مذهب بودای قدیم ژاپون وسوترا وآئینی که درقرن هفتم و هشتم میلادی در میان ملت بود ارواج و معمول بوده و تاریخ بعد از آن کتابی در دوجلد نوشته و در ۱۹۳۵ بچاپ رسانیده

این دانشمند کتابی هم راجع بژاپن جدید نوشته و کتابی هم راجع بادبیات چین و هند ترتیب داده

۵۳۸ — ویون دسنت مارتین — Viven de saint Martin

یکی از مطلعین و مطالعه کنندگان درعلوم اسلامی است که عملیات دانشمندان و بزرگان اسلام را انتقاد نموده و از روی تعصب وعناد زحمات آنها را بنظر مخالفت گذرانده و اعتراض و انکار کرده و روی غرض و مقصود خود کتابی نگاشته

۵۳۹ ـ ولادیمر Vladimer

ولادیمر تاردف ایران‌شناس روسی که در اقتصادیات ایران کتاب نوشته ومدت سه سال در اصفهان عنوان کنسولی داشته و در این کشور مطالعات و مشاهداتی نموده و اکنون در حدود سن پنجاه سالگی میباشد[1]

۵۴۰ ـ فوگل J Ph. Vogel

این دانشمند خاور شناس راجع باحوال بودا و مذهب بودائیسم تحقیقاتی زیاد نموده و کتابی در این خصوص نگاشته در ۱۹۳۰ بچاپ رسانیده

فوگل

خدمات زیادی هم در انستیتیوی کرن از ۱۹۲۵ تا ۱۹۳۵ انجام نموده و کتابی راجع بزبان سانسکریت نشر داده و مقالاتی در خصوص این زبان و بعضی از السنه هندی نوشته و ملاحظاتی درباره اشعار هندی نگاشته مقاله در سالنامه ۱۹۳٤ در باب هند باستان دارد و قسمتی راجع بصنایع باستانی اسلام در چند جلد نوشته که جلد اول آن از ۱۹۳۵ تا ۱۹۳۷ بچاپ رسیده

عملیات و تصویر این خاور شناس درفهرست کتابخانه بریل درج گردیده

۵۴۱ ـ ولرس Vollers

استاد مستشرق و ایران شناس آلمانی که از دانشمندان ستوده و صاحب خدماتی پسندیده درمعارف و ادبیات شرقی است

ولرس بکتاب شاهنامه فردوسی اظهار علاقه نموده و کتاب مزبور را تحت تحقیقات و استقصاء در آورده و آنرا با چندین نسخه خطی مقابله و تصحیح کرده و در

---

[1] - Vladimer Tardoff

طبع نسخه صحیح و کامل شاهنامه مبادرت نموده (روزنامه کاوه در شماره ۱۲ سال ۲ ص ۲۷ از وی نامبرده و بزحمات او اشاره کرده)

ولرس برای کتاب های خطی اسلامی در لیزیك فهرست ترتیب داده (دایره المعارف لیدن ج ۱) علاوه بر این دو جزء از کتاب الانتصار لواسطات عقد الامصار ابن دقماق مصری (۱) را نشرداده وآنرا تحت این عنوان

Des Crition de L'egypte Par ibn Dookmak

وولرس معلقه حارث بن عباد بکری را بلاتینی ترجمه کرده و در بون سال ۱۸۲۷ بطبع رسانیده (معجم المطبوعات ص ۷۲۵)

او قصیده طرفه (۲) را هم با شرح زوزنی بدستیاری دیسکی طبع کرده

۵۴۲ — ونولت Vona Loth

از ناشرین آثار است که جزء مستشرقین بشمار رفته و در نشر آثار اسلامی مبادرت نموده ازجمله رساله فی ملك العرب و کمیته را بامتن عربی آن از ص ۲۶۱ تا ۳۰۹ از کتاب الابحاث الشرقیه که در لیزیك سال ۱۸۵۷ بطبع رسیده او رساله مذکور را نشرداده

۵۴۳ — وودبرکت چرد Vood Breet cherde

۱۸۷۸

که چندی کنسول دولت بریطانیا در تونس بوده و بکسب اطلاعات شرقی وعلوم اسلامی علاقه داشته و در ترجمه و طبع و نشر آثاری عدیده مبادرت کرده و مولفاتی ترتیب داده از اوست

کتاب الادلة الجلیه فی موافقه الشریعة الاسلامیه لقواعد الانسانیه که دراسکندریه در سال ۱۸۷۷ بطبع رسیده و ازجمله کتب مفیده است وکتاب الاسلام والاصلاح که تقریر سر بر تشرد و نکارش ناظر خارجی حکومت در ۱۸۷۸ بوده ، کتاب مزبور بعد ها بعربی ترجمه و در تونس نشر یافته ومجدداً محب الدین افندی خطیب این کتاب را منقح نموده و طبع کرده ۱۳۳۰

---

۱ - ابن دقماق صارم الدین ابراهیم بن محمد مصری حنفی متولد ۷۵۰ متوفی ۸۰۹

۲ - طرفة بن عبد ابوعمرو شاعر بکری متوفی ۵۵۰ م صاحب اشعار و دیوان

W

۵۴۴ — والن Wallin

۱۸٤۸

خاور شناس قرن نوزدهم است که از جمله سیاحان بوده و بین قبائل نجد عربستان و طوایف سیاه پوست سیاحت کرده و از اوضاع و رسوم و عادات و طرز زندگانی آنان بخوبی اطلاع یافته و کتابی در این باب نوشته

والن در زبان عربی مهارتی تمام پیدا نموده ودورهٔ سیاحت او در ۱۸٤۸ بوده که بلباس روحانی مانند یکنفر از علمای اسلامی از سواحل بحر احمر گرفته تا نجد و غیره را سیاحت کرده

گوستا و لوبون در کتاب تمدن عرب خود از کتاب والن استفادهٔ زیاد نموده و بگفتار او استناد کرده

۵۴۵ — وال پل Walpole

خاور شناس که در جهات مختلفه شرق سیاحت کرده و از اوضاع هرجا اطلاع پیدا نموده و کتابی بعنوان

Travels in Various Parts of the East

نگاشته و طبع کرده و کتاب او متضمن یك سلسله اطلاعات مفیده است

۵۴۶ — ویل — weil

خاور شناس آلمانی و استاد دانشگاه هایدلبرك (۱) که در قسمتی از زبانهای شرقی خود را بمرتبه استادی رسانیده و در این زبان تدریس مینماید

این دانشمند کتابی در افسانه و حکایات و تواریخ اسلامی بعنوان ذیل:

---

۱ - Heidelebrg

Bibliche Legenden der Muselmannery

نوشته و بچاپ رسانیده ، کتابی دیگر هم بعنوان :

Gresch d. chalifen weil

در چند جلد تألیف و طبع نموده وکتاب الف لیله ولیله را اززبان عربی بآلمانی ترجمه نموده (گوستاولوبون- تمدن عرب)

۵۴۷ ــ ولیامینف زرنف ــ welyaminof zernof

خاور شناس روسی که در قرن نوزدهم میزیسته ودر سال ۱۸۶۸ درپطرگراد کتاب ابشقه (بفتح همزه وضم باء و سکون شین وفتح قاف) یا قاموس ترکی عثمانی شرقی مولفه امیر علیشیر نوائی را طبع و نشر نموده

این کتاب را **وامبری** مجاری چنانکه نگاشته شد بزبان مجاری نقل نموده و در ۱۸۵۲ در بوداپست بچاپ رسانیده

۵۴۸ ــ ولهوسن ــ wellhausen

خاور شناس آگاه بتاریخ دوره اول اسلامی که کتابی در سیرت حضرت ختمی مرتبت صلوات الله علیه و اله وگزارش آن بزرگوار در مدینه بعنوان :

Mohammed in Medina

بزبـان انگلیسی نوشته (دائرة المعارف اسلامی لیدن)

ولهوسن کتابی هم در تاریخ **عصر اموی** نگاشته و بعنوان:

Das Arabiche Rich

نوشته و در برلن ۱۰۹۲ چاپ نموده

وکتابی بنام مذاهب سیاسی بعنوان

Die Religïos politichen

و کتابی دیگر بعنوان

Die Kaïmphe der Arabe

نوشته که در ۱۹۰۱ بچاپ رسیده و از کتاب هـای مفید با اهمیت است (دائرة المعارف لیدن ج ۲)

۵۴۹ ــ ونسنیك ــ wensinck

خاور شناس معروف هلندی که از دانشمندان معاصر و عضو دائرة المعارف اسلامی لیدن است

ونسینك

این دانشمند صاحب آثار و مولفاتی زیاد و نشریاتی مهم است

او کتاب مفتاح کنوزالسنه را تالیف نموده که آنرا دانشمند مصری محمد جواد عبدالباقی ترجمه و بچاپ رسانیده و از جمله نشریات او: شرح حال مقدسین شرق که از منابع سریانی گرفته و نقل و ترجمه نموده و تاریخ ارشلید را در ۱۹۱۱ بامتن عربی بچاپ رسانیده ونیز افسانه هیلاریا را از متن عربی و متن سریانی طبع نموده و یاد داشت ها از احادیث اسلامی بترتیب الفبا نگاشته و در ۲ جلد تدوین و چاپ کرده و کتابی بسیار مفید در این موضوع ترتیب داده

ویسنیك قسمتی از احادیث اسلامی را بهم وفق داده و مسانید احمد و دیگران رابکمك مستشرقین مرتب نموده و ترجمه‌دراحوال‌عده‌ازدانشمندان‌اسلامی بطورمقاله نگاشته که در دائرة المعارف اسلامی لیدن درج‌شده و خلاصه کارهای او هم درفهرست کتابخانه بریل مسطور است

۵۵۰ ــ وسلوسکی Wesselowski

ایران شناس روسی‌که در تاریخ ایران‌بررسی و تتبع زیاد نموده و کتابی‌بزبان روسی در این خصوص در دو جلد ترتیب داده و مدارك کتاب خودرا باسنادی استناد نموده که در آرشیو رسمی دولت روسیه بوده

این مورخ اوراقیرا که از زمان شاه عباس کبیر باقی مانده بود دیده و کتاب

خود را از روی آن تالیف کرده و کتاب مزبور از کتب مفیده و شامل گذارش مهمه و وقایع دوره سلطنت شاه عباس و شرح حوادث و وقایع اندوره است که بقلم سفرا و مأمورین اعزامی دولت روسیه باین کشور نگارش یافته و نویسنده مذکور از آن اوراق اقتباس نموده

جلد اول کتاب وسلوسکی در ۱۸۹۰ بچاپ رسیده وبنام تاریخ روابط سیاسی و تجارتی بین روسیه و ایران موسوم شده و جلد دوم آن هم که مربوط بروابط بین ایران و روس است در ۱۸۹۳ بطبع رسیده

۵۵۱ — ویگهام — whigham

دانشمند انگلیسی که در قسمت تاریخ سیاسی اخیر اطلاعاتی مفید گرد آورده و در باره رقابت انگلیس و روس در ایران و موضوع خلیج فارس و راه آهن بغداد کتابی نگاشته و چاپ نموده

۵۵۲ — وینفیلد — whinfield

خاور شناس انگلیسی که کتاب رباعیات خیام را بامستر ادوارد فیتز جرالد طبع نموده و خدماتی دیگر هم در خاور شناسی انجام نموده

۵۵۳ — وایت — white

خاور شناس انگلیسی که در کتب و آثار اسلامی مطالعه نموده و در طبع ونشر و ترجمه کتبی از کتابهای اسلامی اهتمام بخرج داده از جمله کتاب عبداللطیف بغدادی را ترجمه کرده و با اصل متن در ۱۸۰۰ بچاپ رسانیده وفات او در ۱۸۱٤ در اکسفرد بوده ،

۵۵۴ — ویلیام جونس — wiliam jons

خاورشناس انگلیسی معروف که از دانشمندان قرن ۱۸ بوده و خدماتی شایسته بمعارف اسلامی نموده ویلیام جونس کتاب سبعه معلقه رادر ۱۷۸۲ در لندن باترجمه انگلیسی طبع کرده و کارهای دیگری هم دارد

باید دانست که علاوه بر ویلیام ژان کتاب سبعه معلقه یا بعضی از قصائد آنرا

مستشرقین دیگر بطبع و ترجمه مبادرت نموده‌اند ازجمله ارنولد Arnold این کتاب را در لیپزیک سال ۱۸۵۰ طبع کرده و معلقه امری القیس را با شرح زوزنی (۱) مستشرق دیگر بنام لندکوتور در ۱۸۲٤ با ترجمه لاتینی طبع نموده جرجس مرقس آن را در پطرگراد سال ۱۸۸۹ با ترجمه روسی طبع کرده

کناتشبول (Knatchbull) قصیدهٔ معلقه حارث (۲) بن‌حلزه شاعر دورهٔ جاهلیت را در اکسفرد سال ۱۸۲۰ بطبع رسانیده ولرس هم آنرا در سال ۱۸۳۷ طبع کرده و ریسکی مستشرق معروف با او مساعدت نموده و نیز قسمتی از سبعه بدستیاری ریسکی در لیدن سال ۱۷٤۲ با شرح لازمه بزبان لاتینی با قصیده لامیة العجم طغرائی (۳) طبع شده و مستشرقین مذکور هر کدام با ویلیام جونس همکاری و همفکری نموده‌اند

۵۵۵ — ویلکن — wilken

از مستشرقینی است که درباره آل‌بویه کتاب نوشته و از صاحب بن‌عبّاد (٤) در این کتاب شرحی قبل ملاحظه نگاشته و کتاب او در تحت عنوان

Gesch der : Sultane aus dem Geschlechte
Bujeh nach Mirochond

انتشار یافته (دائرة‌المعارف اسلامی لیدن ج ۱ ص ۲۲۱ ضمن شرح حال ابن عباد)

۵۵٦ — ویلس — wills

ایران شناس قرن نوزدهم که کتابی راجع بکشور ایران بنام «کتاب مملکت شیرو خورشید» یا ایران جدید و تجارب زندگانی مولف در ایران جمع نموده و گذارش از (۱۸٦٦ - تا ۱۸۸۱) ضبط و تدوین کرده و کتابی نموده که در ۱۸۹۱ بطبع رسیده .

---

۱ — زوزنی ابو عبدالله حسین بن علی بن احمد متوفی ٤۸٦ صاحب ترجمان القرآن و شرح سبعه معلقه

۲ — حارث بن حلزه یشکری متوفی ۵۸۰ میلادی شاعر معروف عرب دوره جاهلیت

۳ — طغرائی مویدالدین حسین بن علی اصفهانی متوفی ۵۱٤ هجری

٤ — صاحب بن عباد ابوالقاسم اسمعیل بن حسن بن عباد طالقانی وزیر مویدالدوله دیلمی متولد ۳۲٦ متوفی ۳۸۵

۵۵۷ ـ ویلمار ـ E. wilmar

۱۸۵۷

ادوارد ویلمار شرق شناس و متتبع در لغت و زبان عربی که در طبع و نشر کتابهائی اقدام نموده و ازجمله کتاب المثلث (قطرب نحوی)(۱) را که در لغت تدوین شده این شخص کتاب مزبور را در هاربورك سال ۱۸۵۷ بطبع رسانیده

۵۵۸ ـ ویلسن ـ wilson

بطوریکه خود او مینویسد شارل ادوارد ویلسن (۲) تولد او در ۱۸۴۸ در لیورپول لنکاشیر انگلستان (۳) شده

ویلسن استاد انگلیسی و معلم زبان ایرانی در کامبریدج از ۱۸۸۳ تا ۱۸۸۸ پرفسور زبان ایرانی در دانشگاه لندن او نیورسته کالج از ۱۹۱۷ تا ۱۹۰۲ ومعلم زبان ایرانی والسنه شرق از ۱۹۲۸ تا ۱۷۱۷ بوده

او دکتر در فلسفه و ادبیات ایرانی و شغل وی مطالعه درادبیات ایران بوده و نویسنده قسمتی از تتبعات راجع بشاهنامه ـ قسمتی ازفرهنك فارسی بانکلیسی است که در تحت طبع بوده و مقالات مختلفه در مجله تمدن اسلامی در تصوف و کمك بقرائت نسخ خطی ایران و غیره دارد

ویلسن

ترجمه مثنوی جلال الدین محمد در دوجلد ـ هفت پیکر نظامی ـ قسمتی از بهارستان جامی قسمتی از گنج شایگان برای وزارت جنك انگلیس او در مجله آکادمی مقالاتی درباب کتب تالیفی راجع بزبان فارسی نکاشته وترجمه حکیم عطار

---

۱ ـ قطرب نحوی محمدبن مستنیر نحوی متوفی ۲۰۶ است که ازعلمای نحو بوده

۲ ـ charles Edward wilson

۳ ـ Liverpool Lancashire

نیشابوری ـ بهارستان جامی ـ ترجمه افسانه ایوب بزبان فارسی ـ مکالمه عربی وانگلیسی ـ در لهجه سوریه ـ مقاله راجع باصطلاحات ایران قدیم موسیقی ایران و مقالات دیگر ازاو در مجلات و جرائد راجع بآثار ایران انتشار یافته

۵۵۸ ـ ویکی ـ F.woepcke

۱۸۶٤ — ۸۲۲٦

فرنتس ویکی Frants w. لیپزیکی آلمانی که از مستشرقین عالی مقام و خدمتگذار شهیر معارف شرقی است او را توجهی خاص بریاضیات اسلامی بوده و برای تحقیق و آگاهی از این مقصود بجانب برلن شتافته ورساله خیام را که در جبر و مقابله نوشته و طریقه جبر و مقابله مجهولات را متضمن است او با ترجمه بفرانسه نشر داده و مقالاتی در هندسه نوشته که در مجله آسیائی طبع شده

ویکی کتاب تلخیص جبر و مقابله فخری تالیف کرخی را با مقدمه در جبر و مقابله عربی در پاریس سال ۱۸۵۳ و کتاب حساب راجع باصول جدید ریاضی در عرب او در ۱۸۹٤ پاریس بطبع رسیده

صاحب معجم المطبوعات مینویسد: « ویکی در قریه از قراءِ لیپزیك آلمان در ۱۸۲٦ متولد شده ودرویتمبرك درس خوانده سپس ببرلن رفته و از دروس ریاضی فارغ التحصیل شده در ۱۸٤۸ به فریتاك مستشرق معروف دربونه بر خورد نموده و ازوی زبان عربی فرا گرفته و این تعلیم جدید بابی برای مطالعه و تحقیق بروی ویکی باز نموده و در صدد مطالعه و تحقیق آثار و کتب اسلامی در حساب و جبر و مقابله وهندسه و هیئت بر آمده و از آنوقت از روی حق شناسی و قدردانی خود را برای احیاءِ آثار مزبور و ابر از دفائن و خزائن علمی آن مهیا کرده و قسمتی از اوقات خود رابرای انجام این کار تخصیص داده ودراندیشه طبع ونشر کتب ذیل برآمده

براهین جبر و مقابله عمر بن ابراهیم خیام نیشابوری ابوعثمان سعیدبن یعقوب دمشقی و کتاب الفخری در جبر و مقابله تالیف محمد بن حسین کرخی

---

۱ ـ ابوعثمان دمشقی سعیدبن یعقوب دمشقی که دراواخر قرن سوم هجری بوده

علاوه بر این ویکی کتبی دیگر را درریاضیات اسلامی طبع و نشرداده

۵۵۹ — وولفگانگ لنتز Wolf gang Lentz

۱۹۰۰

خاور شناس معاصر آلمانی متولد در ۱۹۰۰ میلادی در هاملن (۱) که تحصیلات خودرا در ژیمنیار هاملن و دانشگاه مونشن(۲) وگتینگن(۳) در ۱۹۲۳ برای دکتری در فلسفه یا علم السنه و زبان انجام داده

وولفگانگ در ۱۹۲۴ معاون علمی در آکادی علوم پروس در برلن بوده و در هیئت روس و آلمان در الائی پامیر در ۱۹۲۸ شرکت نموده و هم در هیئت آلمانی هندوکش در ۱۹۳۵ شریك بوده

از آثار او ایران شناسی بزبان جدید ادبی ایران توسط فردوسی است که در ۱۹۲۶ طبع شده و درپشت بام دنیا که در ۱۹۳۱ بطبع رسیده لهجهٔ پامیری که در ۱۹۳۳ طبع شده

آثار طبع نشده این استاد (موفقیت عیسی ار نقطه نظر مانیتیسم و فلسفه عقیده مذهبی را جع به نیك وبد) که در ۱۹۲۶ نوشته عقاید مذهبی مانیشر برطبق کتب ایرانی و چینی که در ۱۹۳۳ نوشته داستان پهلوانی شاعر شرقی اسکندر کوبالار که در ۱۹۳۹ نگاشته و تحت این عنوان است:

Alexender Kubalar

۵۶۰ — رایت W. Wright

۱۸۳۰

ویلیام رایت مستشرق دانشمند انگلیسی صاحب کتاب گرامر عربی

Arabic Garmmar

که آنرا در صرف و نحو و قواعد زبان عربی نگاشته وبطبع رسانیده واین کتاب در دو مجلد است (دایره المعارف لیدن)

رایت در ۱۸۳۰ در هندوستان متولد شده و در اسکاتلند تحصیل کرده وچندی

---

۱ - Hameln

۲ - Muenchen

٤ - Goettingen

در لیدن نزد دوزی (١) گذرانده و در دانشگاه کمبریدج از ١٨٧٠ تا سال وفات خود درس عربیت آموخته و در این زبان مهارت پیدا کرده و نظارت کتاب های خطی شرقی را در کتابخانه لندن عهده دار گردیده و برای کتب خطی سریانی فهرست ترتیب داده و کتاب السرج واللجام (ابن درید) را در لیدن سال ١٨٥٩ طبع نموده

وایت کتاب کامل مبرد (٢) را با سفرنامه ـ ابن جبیر (٣) و منتخبات شعرای جاهلیت بطبع رسانیده و قسمت تاریخی از نفح الطیب را استخراج نموده او را کتابی در تعلیم زبان عربی است و نیز کتات خزرة الخاطب و تحفه الطالب را طبع کرده

٥٦١ ـ ووستنفلد Wüstenfeld

خاور شناس معروف آلمانی که خدماتی فوق العاده نموده و بین تمام مستشرقین معروف است او کتاب های زیادی را نشرداده و تحقیقاتی عمده نموده از نشریات او رساله فی اوجه الشبه و الخلاف بین اسمأ القبائل العربیه ابن حبیب لغوی (٤) است که این استاد آنرا در کوتنگن سال ١٨٥٠ میلادی طبع کرده و راجع بکتاب ابن حبیب دمشقی (٥) یا تاریخ سلاطین مصر شرحی نگاشته وستنفلد با برو کلمن همکاری و دستیاری مینموده و کتاب طبقات الشافعیه الکبری (سبکی) (٦) را طبع ونشر

وستنفلد

---

١ - Dozy

٢ ـ مبرد ابوالعباس محمد بن زید مصری متولد در ٢١٠ و متوفی ٢٨٥

٣ ـ ابن جبیر ابوالحسن محمدبن احمد کنانی اندلسی متولد ٥٤٠ متوفی ٦١٦

٤ ـ ابن حبیب لغوی متوفی در سامرا سال ٢٤٥

٥ ـ ابن حبیب دمشقی بدرالدین حلبی مورخ و ادیب متولد دردمشق سال ٧١٠ و متوفی ٧٤٣

٦ ـ سبکی شیخ الاسلام تاج الدین عبدالوهاب سبکی متولد ٧٢٧ متوفی ٧٧١ صاحب طبقات و جمع الجوامع

داده و نیز کتاب طبقات نووی را منتشر کرده و کتاب الاشتقاق ابن درید را در کوتنگن در ١٨٥٤ طبع نموده و صاحب کتاب

di Geschitschreiber d'Araber

است که در آن شرح حال ابن قوطیه (٤) را ذکر کرده و از ابو المظفر محمد بن احمد ابیوردی شاعر هم شرحی نگاشته و گذارشی بیان نموده (دایرة المعارف اسلامی لیدن) ، او کتاب اخبار مکه و ماجاء لها من الاثار الارزقی را در گتینگن چاپ نموده ١٨٥٨

---

١ ـ ابن قوطیه محمد بن عبدالله ازرقی متوفی ٢٢٣ هجری متوفی ٣٦٨

Y

۵۶۲ - یات C. F. Yate

۱۹۰۰

خاور شناس معاصر انکلیسی که در تاریخ و جغرافیای کردستان و سیستان ایران تحقیقات عمیقه نموده و کتابی در حدود اطلاعات خود بعنوان :

Kurdistan and sistan

نگاشته و کتاب او در ۱۹۰۰ میلادی در لندن وادنبرک بطبع رسیده

۵۶۳ - ینی G. Yeni

ینی

ژرژ ینی مستشرق معاصر که اوقات خود را تحقیق و مطالعات معارف شرقی و ادبیات آن کذرانیده و در کنکره علمی عربی دمشق و انجمن های علمی دیگر عضویت دارد و دارای نکارش و آثاری است

۵۶۴ - یوناس یووارسن

Yonas Yowarson

۱۹۲۸

مستشرق سوئدی که در خصوص مذهب اسلام صاحب تحقیقاتی زیاد است و در مجله (عالم اسلامی نیویورك) در ۱۹۲۸ مقالاتی خوب و مفید نکاشته و نشر داده مخصوصاً در باره مسلمین حبشه و تفصیلی نوشته و او را زحمات قابل تقدیر است

Z

۵۶۵ ـ زترشتین K.v.Zetterstееn

زترشتین

خاورشناس معروف سوئدی که در بسیار احوال معاریف و بزرگان اسلامی تحقیقات نموده و شرح حال نگاشته و اورا نگارشاتی در ترجمه اصول (صاحب بن عباد ـ ابن عمید ـ ابن ماکولا (۱) و دیگران است که در دائرة المعارف لیدن ضمن احوال این اشخاص بقلم خود او درج گردیده و در مجمع عربی عضویت دارد واز مستشرقین بزرگ بشمار رفته و در شرح احوال ابوسلمه خلال (۲) هم مقاله نگاشته که در دایرة لمعارف اسلامی لیدن درج شده

۵۶۶ ـ زاکوفسکی Zhu Kowski

۱۸۹۹

مستشرق مشهور روسی که در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم زندگانی مینموده و در حدود قوهٔ خود خدماتی را بعالم شرق و معارف اسلامی تقدیم نموده زاکوفسکی اسرارالتوحید فی مقامات شیخ ابی سعید (۳) را درسال ۱۸۹۹ در پطروگراد طبع نموده و شرح حال او را هم نگاشته (دایرة المعارف اسلامی لیدن ج ۱ ص ۳۵۲)

---

۱ — ابن ماکولا امیر سعدالملک ابونصر علی بن هبة الله گلپایگانی وزیر القائم عباسی متولد ۴۲۱ متوفی ۴۷۰

۲ — ابوسلمه (وزیر آل محمد) حفص بن سلیمان داعی عباسیان که در ۱۳۲ بقتل رسیده

۳ — ابوسعید ابوالخیر فضل الله ابن ابی الخیر عارف مشهور متولد درمحرم ۳۵۷ در خراسان و متوفی در شعبان ۴۴۰ هجری

۵۶۷ ــ زینکر Zinker

مستشرق مشهور که کتابی بنام کتاب شناسی شرقی نوشته و بسیاری از کتب را در آن نامبرده و او از اعضای جمعیت شرقی پاریس است

او در فهرست موسوم به کتاب شناسی شرقی اسامی کتب رابزبان عربی نوشته و لیکن توصیف و اسامی مؤلفین آنرا بزبان فرانسه وارد کرده و عنوانش این است

Bibhlitheca orientalis

زینکر در این کتاب قسمتی از قدیمترین مطبوعات ایران راشرح داده و جزء اول کتاب اودر لیپزیك سال ۱۸۳۶ وجزء دیگر درهمانجا سال ۱۹۶۱ بطبع رسیده

۵۶۷ - زوتنبرك Zutinbergue

خاور شناس معروف که کتاب تاریخ بلعمی (ترجمه فارسی تاریخ طبری را از زبان فارسی بفرانسه ترجمه نموده و طبع کرده

زوتنبرك بزبان فارسی علاقه زیادداشته و این زبان را بخوبی یاد گرفته و کتاب فوق بمهارت و آگاهی دانشمند مزبور باترجمه روان وسلیس بزبان فرانسه گواهی میدهد

تمت بالخیر و الحمدلله رب العالمین

طهران ۱۸ آذر ماه ۱۳۱۶ شمسی

مدارك و مصادر كتاب فرهنگ خاور شناسان

۱ ـ اوراق و نوشته های جمعی ازمستشرقین معاصر که بقلم خود نگاشته اند

۲ ـ معجم المطبوعات یوسف الیان سرکیس طبع مصر ۱۳۴۶ هجری

۳ ـ تاریخ اداب اللغه جرجی زیدان چاپ مصر

٤ ـ ترجمه عربی دائرة المعارف اسلامی لیدن چاپ مصر

۵ ـ فهرست کتابخانه بریل چاپ لیدن ۱۹۳۷

٦ ـ دائرة المعارف بطرس بستانی چاپ بیروت ۱۸۷٦

۷ ـ دائرة المعارف محمد فرید و جدی طبع مصر ۱۳٤۱ هجری

۸ ـ ترجمه فارسی کتاب تمدن عرب گوستا و لوبون چاپ تهران

۹ ـ فهرست ابن الندیم چاپ مصر ۱۳٤۸ ه

۱۰ ـ وفیات الاعیان ابن خلکان چاپ مصر

۱۱ ـ فوات الوفیات صلاح الدین صفدی کتبی چاپ مصر

۱۲ ـ مجله الهلال مصر

۱۳ ـ مجله المقتطف «

۱٤ ـ « الصباح «

۱۵ ـ «السیاسة الاسبوعیه «

۱٦ ـ شرح مجانی الادب لوئی شیخو یسوعی چاپ بیروت

۱۷ ـ منتظم ناصری اعتماد السلطنه چاپ طهران

۱۸ ـ گراند لاروس فرانسه

۱۹ ـ لاروس اونیورسل «

۲۰ ـ مصادر متفرقه دیگر

Noms des orientalistes et des iranisants mentionnés dans le présent ouvrage

A

Abel Remusa
Adler
Adril
Ahlwardt
Albertus Schultens
Aléarius
Alfred Guillaume
Almarof Cardeas
Amari . A. micel
Amari
Amèdroze
Amélineau
Ananda Coomaraswamy
Anclemant Abraham
Andreas
Arbanius
Ardeman
Arendonk
Armand Pierre
Armond
Arnold Toumas
Arnold Auguste
Atsuiji Ashikago
Azoo

B

Babelon
Badeker
Badger
Bage
Balzac
Barbier de Meynard
Barjes Cahen
Barker
Barn
Baron Rozon
Barth
Barthelmy
Barthold
Basset
Batissier
Baur
Bear
Becker
Becthal
Bedjan
Bedrich Hrozny
Belot
Benrice
Bernarddon
Bernadschaow
Bernhardt
Bernier
Berthels
Berthold
Bevan
Bichof
Biguet
Blanchard
Blassiaus
Blau
Blunt
Boer
Bolfore
Bolotnikoff
Bourgarde
Bouvat
Breasted
Beraine
Bricteux
Briggs
Briggs Martin
Broch
Brockelmann
Brosselard
Brown
Bridges
Buhl
Burckhard
Buriaut
Burnauf
Burton

C

Cahaun
Canicus
Cardonne
Carlyle
Carpenter
Carra de vaux

فهرست اعلام کتاب فرهنگ خاورشناسان

ب

ن

و

ه

فهرست کتب و مؤلفات نامبرده در فرهنگ خاور شناسان

الف

ث

ن

غلطنامه کتاب

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۸	۲۰	کلیه	کلید
۹	۱۷	مسیحتین	مسیحیین
۱۰	۱	girarb	Girard
۱۸	۲۳	رونلس	رولنسن
۲۰	۱	Ceytenberg	Gutenberg
۲٤	۱	۹	۱۹
۳۰	۱۰	تنها	نه تنها
		کریسفوالد	کریفسوالد
٤٥	سطر آخر	جبریل	جبرئیل
٤٦	۲۳	Amelineau	Amedroz
٤۸	٤	انکلمان	انکلمان
٥۱	۱٥	Cbrestomalhia	Chrestomathia
		آرونیك	ایرونیك
٥۱	۱٥	Arving	Irving
٥۳	۹	Agyten	Egypten
٥۸	۱	خسرو	خرد
٦۱	۱٥	کیسبون	کیبن
٦٥	۱	زفخشری	زمخشری
٦٥	۱	بالمفصل	باالمفصل
۷۰	زیر عکس	بریکتیو	بریکتو
۷۲	۱۷	Gfesch	Geseh
		لنکیتك	لنکستیك
۸٥	۱٦	ارثتولژی	ارکئولژی
۸۸	۱٤	سلامی	اسلامی
۹۸	۱۱	مجله	مجلد
۱۰۰	۲۰	islan	islam
۱۰۱	۳	خزانه	خرابه
۱۰۷	۲	و	او
۱۱٤	٤	قرطبه	تاریخ قرطبه
۱۱٦	۱۷	دوبو	دوبزو
۱۱٦	۱۹	Aa	La
۱۲۸	۲۰	در و این	در این
۱۳۱	٤	الخفیه	الحنفیه
۱۳٤	۲۰	deutsches worteruch	Deutsches wörtorouch
۱۳۹	۱٤	کتاب	کتابخانه
۱٤۰	سطر آخر	بنهارد	برن هارد
۱٤٤	زیر صفحه	Benhard	Bernhard
۱٤٤	۱	ژیلر	زیلس
۱٤٥	سطر آخر	اوضا	اوضاع
۱٥۳	۱۸	Lécle	L'école
۱٥٥	۱۷	فرانسه	از فرانسه
۱٥٦	٥	وی	ویل
۱٥۹	۲۱	Lxws	laws
۱٦۳	۱٥	Hofner	Hefner
۱٦۷	سطر آخر	دربلو	هربلو

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱۸۰	۱	insustran	Inustran
۱۸٤	۸	wouaui	Mouauie
۱۸۵	٦	که	کسی
۲۰۱	۵	بابحذف	با حذف
۲۲۳	۲	هتوکل	متوکل
۲۲۷	۹	سرابم	سرابیم
۲٦٤	۸	ایرای	ایران
۲٦٤	سطر آخر	مصل	عمل
۲۸۰	پای صفحه	میزا	میرزا
۲۹۸	۲۳	نظائب	نظائر
۳۰۱	۹	فراعد	فراء
۳۰۷	۵	الحرائق	الحدائق
۳۱۱	۱۰	تواضح	تواضع
۳۱٦	۹	سه سالکی	نه‌سالکی
۳۳۳	۷	کبتات	کتاب

آخری درج شدہ تاریخ پر یہ کتاب مستعار
لی گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
صورت میں ایک آنہ یومیہ لیا جائیگا

ضمیمہ نمبر ۱

جامعہ عثمانیہ کے کتب خانہ کے قواعد

۱۔ اراکین مجلس عاملہ و مجلس تعلیمی و مجلس انتظامی ایک وقت میں ایک ماہ کے لیے کتابیں لے سکیں گے۔

۲۔ پروفیسر و ریڈر صاحبان پانچ کتابیں اور دیگر عہدہ داران تین کتابیں ایک ماہ تک اپنے پاس رکھ سکیں گے۔

۳۔ اساتذہ جامعہ عثمانیہ دس کتابیں ایک ماہ تک اپنے پاس رکھ سکیں گے اور ان کی تجدید ہو سکے گی۔

اور اراکین دارالترجمہ و شعبہ دو کتابیں بی۔ اے۔ اور ایم۔ اے۔ و ایل ایل بی و تحقیقات کے طلبہ

۴۔ طلبا ایم۔ اے۔ ایک ماہ تک اپنے پاس رکھ سکیں گے۔

طلبہ دو کتابیں ... پندرہ یوم تک طلب کئے جا سکیں گے۔ مگر طلبہ بی۔ اے۔ ...

کتابیں ... کتابیں واپس لی جا سکیں گی ... جانچ کی جا سکے گی مگر اس غرض

۵۔ ... کتب خانہ میں کتاب کا لانا لازم ہے۔

۶۔ ... کتابیں گم یا خراب ہو جائیں تو تشخیص پر تاوان دینا ہوگا۔

۷۔ کتابوں پر کسی قسم کا نشان یا حاشیہ نہ لکھا جائے۔

۸۔ ... حوالے کی کتابیں جاری نہیں کی جائیں گی۔ فقط